

ÖN SÖZ

ÖN SÖZ
VI

onsozdergisi@gmail.com ayışığı kitap dizisi

DOSYA
EMEK

her pazar akşam saat 10'da
nerede olurlarsa olsunlar
yıldızlarda buluşanlara

19 Aralık 2000
kimimizin hafızasında
belli belirsiz,
kimimiz için
birlikte yaşadığımız bir tarih.
Ergül Çiçekler
19 Aralık'ta
cezaevleri katliamında
tutsaktı,
hala tutsak.
19 Aralık'ın
tanığı,
sanığı,
"mağduru",
"saldırkanı"...

F Tipi'nde Ölüm Orucuna başladı.
227. gününde
zorla müdahale edildi,
son on yılı aldılar ondan
ama O, köklerini korudu.
Hafızasını kaybetti.
Şiire tutunarak yeniden kazandı.
Ancak bu süreç hiçte kolay olmadı.
Şiirlerde aradı kaybettiği dünyasını,
kendisini yeniden.
"yeniden dünyaya gelsen
yine kendin olur muydun?"
O yine kendisi olmayı seçti.
"dört ateşten gün
dört ölümden gece"
onun Ölüm Orucu'ndan önce,
19 Aralık'tan sonraki
duygu ve düşüncelerini
taşıyor bizlere...
"damlaya dolaylı mektup" ise
Ölüm Orucu sonrası...
Ergül Çiçekler'in
ve kendi yaşamımızın
diğer zaman dilimleriyle de
buluşacağız.
Yeniden yeniden ayağa kalkmayı
ve kendisini seçmeyi başarmanın
pek çok örneğinden birisi daha
ihtiyacını duyduğumuz...

DÖRT ATEŞTEN GÜN DÖRT ÖLÜMDEN GECE

Ergül ÇİÇEKLER

Ayışığı
Sanat
Merkezi | zindan türkü söylüyor 1

ayışığı ve ekin sanat merkezlerinden
temin edebilirsiniz

**AYIŞIĞI
SANAT**

VII

KİTAP DİZİSİ

kültür / sanat / edebiyat

Genel Yayın Yönetmeni
Songül Yücel

Yazı Kurulu
Songül Yücel
Ülkü Şeyda
Fatma Yıldırım

Ofset Hazırlık
Kapak tasarım
tux ajans
tuxajans@gmail.com
0212 653 44 23
Baskı: Ser Matbaası
Mücellit: Ser Mücellit
0212 565 17 74

İstanbul
İstiklal Cad. Rumeli Han
88/11 Kat: 6 Tel: 0212 249 44 43

İzmir
1337. Sk.No:18
Tel: 0232 446 35 14 Çankaya

Antep
Atatürk Bulvarı Bey Mahallesi
No:6/7 Kat:3 Şahinbey Tel: 0 342
230 38 74

istanbulayisigi@gmail.com
onsozdergisi@gmail.com

CİNGİ

Yeni bir sayıda sizlerle birlikte yine “bahara merhaba” diyoruz. Gerçi kışın bitişi ile bahara girme arasındaki farkı pek anlayamadık. “Beyaz örtü kalktı, soğuklar yerini ılık rüzgarlara ve yağmura bıraktı” diyemiyoruz. Önümüzdeki günler, kırsal bölgeler ve varoşlar için sellerin, fırtınalı havaların tehdidiyle geliyor. Tarımın gördüğü zarar, tarım işçilerinin yıkımları ve gıda ürünlerindeki pahalılıkla şimdiden karşımıza çıktı bile. Küresel ısınıyoruz...

Ama ısınma her anlamda devam ediyor. Yılın ilk günlerinde Hrant Dink’in katledilişine gösterilen kitlesel tepki faşizmin temel unsurlarına, şovenizme ve dinci faşizme karşı büyüyen ateşin dalgası gibiydi.

Ve yılın ilk günleri köklerimize kadar inen bir saldırıyla karşılaştık. Nazım’ı ve birçok şairi tekeline alıp metalaştırmaya çalışan Yapı Kredi bu ağacın sandığından daha güçlü olduğunu öğrendi. “Baltayı taşa vurdu”... Elbette bundan sonra da o baltanın sapı olmaya can atacaklar olacak. Onlar da köklerimizin o kadar savunmasız olmadığını görecekler. Ve bizlerin günü geldiğinde nasıl tek gövde olduğumuzu... Çünkü hepimiz o köklerden besleniyoruz. şiirlerimizden, romanlarımızdan, resimlerimizden, sanattan ve sanatçılarımızdan...

Ve Mart ateşi... Dünya Emekçi Kadınlar Günü 8 Mart... İdam edilen üç komünist işçi İbrahim Ethem Coşkun, Seyit Konuk, Necati Vardar... Gazi Ayaklanması, Beyazıt Katliamı... ve Newroz... Sıcak eylem dalgalarıyla geliyor...

Bu sayımızda böylece, “işçi emeğiyle eylemiyle değiştirir” dörtlemesinin üçüncü dosya konusu “Eylem”e zamanında yetiştik. Bahar sayımız sizlerdeyken 77 1 Mayıs’ının 30. yıldönümünde Taksim’de 1 Mayıs Alanında olacağız. Bu yılın daha önceki yıllar gibi 1 Mayıs günü gelip çatıncaya kadar, herkesin Taksim üzerine “şeref sözü” verdiği ama sonra –belki de bir gün önce alanlara çağrısıyla dönüş yaptığı bilindik zamanlardan biri olmamasını umut ediyoruz. Hrant Dink’in cenazesinde alanları dolduran görkemi 1 Mayıs’ta Taksim’de görmek hiç de uzak değil.

6 Mayıs’ı bu sene de İstanbul’da bir mitingle karşılayacağız. Denizlerin idamlarının yıl dönümünde 2005’de Harbiye Açık hava’daydık. 2006’da Ankara’da mezar başında ve Abdi İpekçi pakındaydık. Bu yıl 6 Mayıs’ta Denizlerle buluşmak üzere...

Estetik

Güzel olan Çirkin olan
Sıla Erciyes

8-11

İnceleme

Sanata Dair Notlar
D. DAĞLI

12 - 15

**Yabancılaşmaya karşı
beyin eğzersizleri**
Şiraze
Temade ÇINAR

16-18

İnceleme

“Bir, İki, Üç Daha Fazla” Küba
Helin SU

19-23

Deneme

Ben Kimim

24-26

Destan

Ametheia
Yaşar Kenan

27-32

Doğanın Kürek Mahkumları
D. DAĞLI

34-36

Kafa Emeği Kol Emeği

37-42

Solda Sıfır
Setenay BERDAN

43-52

Çocuk Emeği
53-59

Bir İşçinin Günlüğü
Kazım DEMİR

60-61

Tekstil Atölyeleri

62-63

Röportaj

Bir gün, Filistin'de...

Emilie PETİT
65-67

Şiir

Her şey karşıtını doğurur
öyleyse çaresizlik umudun annesidir

Bahar DERİN
68-69

Öykü

Yelkovan Kuşunun Ölümü

Ruhan MAVRUK
70

Röportaj

Kısaltır Geceyi Dayandığın Her Kış

71-72

Şiir

Güldağ

Sabahattin Ali Tayır
73

Öykü

Cennetin Öyküsü

74-79

Öykü

Nazım Akarsu
80

Zindan Türkü Söylüyor

Zindan ve Kemancı
Denize Akan Nehirler
Güllerden Bir Dosta

81-88

Atölye

Wolfgang Amedeus Mozart (1756-1791)

Grup Emeğe Ezgi

Türküyü Anlamak

Ali SAL
89-91

Deneme

Yalın Söz... Battal Gök... Vesaire...

Cemre CAN

92

Anlatı

Çocuk

Ergül Çiçekler

93-95

Şiir

Avucumuzda Güneş

Atilla OĞUZ

96-97

Öykü

İlk Adımlar

Sena DEMİR
98-102

Öykü

Hemşire

Eftelya DENİZ
103-105

OKULUARDAN

106-111

SONSÖZ

112

İZMİR AYIŞIĞI SANAT MERKEZİ 4. YILINDA

Bu 3 yıl oldukça zorlu geçtiği gibi alabildiğine de öğretici ve geliştirici oldu bizim için. 13 mart savaşıçılarını anma etkinliğimizin son anda engellenmek istenmesinden, haddi hesabı olmayan para cezalarına, çalışanlarımızın çeşitli bahanelerle gözaltına alıp tehdit edilmesine kadar her türlü burjuva teröre maruz kaldık. Ama yılmadık. “Yüzyılımızın Komünü Küba”, “13 Mart Savaşçılarını Anma”, “Denizleşen Gençlik Buluşuyor” ve “Savaşan Halklarla Dayanışmaya Devam Ediyoruz” gibi etkinlikleri her şeye rağmen gerçekleştirdik.

İşçi ve emekçilerle bir çok grev ve gösteride onlarla yan yana olduk, sanat merkezini onların kullanımına açtık, paneller düzenleyerek sorunlarımızı daha geniş kesimlere duyurmalarının aracı olduk.

Basın açıklamaları, paneller ve söyleşilerle devrimci tutsakların sesi olmaya çalıştık. İzmir’in dışında Antep’te de sergilediğimiz tiyatro oyunu ile, tutsaklık sorununu daha çarpıcı biçimde emekçi sınıflara ve gençliğe ulaştırmaya çalıştık.

Ve Küba’da gerçekleştirilen uluslararası kitap fuarına sanat merkezimizin bir çalışanını gönderme onuruna sahip olduk. Bu onuru, Ayışığı Sanat Merkezi’nin dostu olan İzmir’in ilerici demokrat insanlarıyla paylaştığımızı da hemen belirtelim. Bu vesileyle onlara teşekkürlerimizi bir kez daha iletelim. Çünkü bu yolculuğun masraflarının karşılanması onların duyarlılığı sayesinde mümkün oldu. Bu örnek, “sanat merkezi emekçi sınıflar tarafından ne kadar çok sahiplenirse o kadar büyük başarılarımıza imza atacaktır” iddiamızı pratikte de doğruladı.

İşte bu kararlılıkla, güvenle 4. yılımızı karşıladık. Etkinliğimizi daha geniş kitlelere duyurmak için kendimizi “demokrat” ilan eden radyolara vermek istediğimiz ilan, “umudumuz kavgada kavgamız sanatımızla” şiarımız gerekçe gösterilerek engellendi. Ama dedik ya, artık daha güçlüydük.

Daha güçlü olduğumuzu, uzun zamandır özlemine duyduğumuz müzik ve tiyatro grubunu etkinlik sürecinde oluşturarak somutladık. Ve 12 Kasım 06’da İzmir Ayışığı Sanat Merkezi’nin 3. yaşını “Savaşan Halklarla Dayanışmaya Devam Ediyoruz” etkinliği ile kutladık.

İlk kez sahne alan İzmir Ayışığı müzik grubu, SIRA NEFERİ kısa bir süre önce çalışmalarına başlamış olmasına karşın gösterdiği başarın izleyenlerin beğenisini kazandı. Grup, devrimci sanatın bu alanında önemli adımlar atacağını da şimdiden kanıtlamış oldu.

Program, sanat merkezinden bir arkadaşımızın dünyanın farklı bölgelerinden komünist şairlerin şiirlerinden derlediği şiir dinletisi ve ardından bağlama öğretmeni - Ayışığı emekçilerinin deyimleriyle- Ali Hoca ve ekibinin sunduğu halk müziği dinletisiyle devam etti.

Nazım Hikmet’in Tanya adlı şiirinin dramatisasyon çalışmasıyla sahneyi Ayışığı Tiyatro grubu aldı. Programımızı Antep Ayışığı müzik grubu Denize Ezgi ile tamamladık.

Daha sonra ASM’nin alt katında dostlarımızla bir yandan çaylarımızı içerken diğer yandan da etkinlik ve ASM’nin çalışmaları üzerine sohbet ettik. İşçi ve emekçilerle bizi yeniden buluşturan programımız, yüzlerde umut çizgileri bıraktı.

İkitelli’de

Filistin’le ilgili olarak İkitelli Ekin Sanat Merkezi sokak sergisi düzenledi. 25 Ekim ‘06 da düzenlenen sergiye Gazi Ayışığı Sanat Merkezi Filistin için şiir dinletisiyle katıldı. Ayrıca Grup Emeğe Ezgi’de söylediği türküler ve ezgilerle etkinliğe renk kattı. Resim sergisi ilgiyle karşılandı.

Sokak

Sergisi

Sanatçılar grevdeki işçilerle

*“Sokaklar güzelleşmeli,
sokaklar temiz olmalı.
Sokaklar sizi,
kirli bir yaşamı süpürmenizi bekliyor.
Aydınlanmalı sabahın tüm renkleriyle sokaklar.
Sokakları temizleyenler
Ararsa alması gereken hakkını, direnirse
her gün sabahın erken saatinde kalkıp
kirlenmiş yaşamı süpürenler
güzelleştiren eller,
çevreyi kirleten
Akmercan Temizlik İşçileri olursa...”*

Evet sokakları, yaşamı temizliyorlardı Akmercan Temizlik İşçileri... Gaziosmanpaşa'daki direnişlerinin 3. ayında iken 10 Eylül'de Taksim Ayışığı Sanat Merkezi ve Gazi Ayışığı Ekin Sanat Merkezi olarak “Akmercan Temizlik İşçileriyle Dayanışma Etkinliği” gerçekleştirdik. Etkinliğe şair dostumuz Ruhan Mavruk da destek verdi.

Gazi Ayışığı Sanat Merkezi'nde toplanıp işçilerin bulunduğu şantiyeye doğru hareket ettik. “Umudumuz Kavgada Kavgamız Sanatımızla” pankartımızla, sloganlarımızla, alkışlarımızla işçileri selamladık.

Etkinlik Gazi Ayışığı Sanat Merkezi'nden bir arkadaşın sunumuyla başladı. Taksim Ayışığı Şiir Grubu ve Antep Şiir Grubu'nun hazırladığı çeşitli şiirlerden oluşan şiir dinletisi ile başladı. Devrimci sanatçı dostumuz, şair Ruhan Mavruk sözlerine; “Merhaba sevgili emekçanlar, merhaba Akmercan işçileri, rüzgarlı bir eylül gününde yine varoşlarda, direnenlerle birlikte olmak çok güzel” diyerek başladı ve Mayakovski'nin “Şair İşçidir” adlı şiirini okudu. Ardından “Her zaman Akmercan işçilerinin yanında olacağız. Yaşasın dünya işçileri, yaşasın gelecek, gelecek dünya işçi sınıfının ellerinde biçimlenecek. Hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum” diyerek bitirdi. İşçiler de “Akmercan işçisi yalnız değildir” sloganıyla selamladılar. Daha sonra Gazi Ayışığı Sanat Merkezi'nde çalışmalarını sürdüren Gazi Tiyatro Grubunun hazırladığı “Grev” oyunu gösterildi. Emeğe Ezginin söylediği türkülerden ve marşlardan sonra etkinlik sona erdi.

CHE OLMAK

Gazi Ayışığı Sanat Merkezi'nde 8 Ekim Pazar günü "Che Olmak" konulu bir söyleşi yapıldı. Söyleşide "Che Yüzyılı, Küba Devrimi, Gençlik ve Che" konuları konuşulurken, ayrıca Ayışığı Sanat Merkezi müzik grubu Grup Emeğe Ezgi ve Tuncay Çakan da söyledikleri coşkulu şarkılarla sahne aldılar.

Ayışığı Sanat Merkezi olarak Filistin ve Lübnan'a yapılan katliamın resimlerinden oluşan sergimizi daha önce Taksim Meydanı'nda sergilemiştik. 3 Eylül'de de DTP'nin düzenlediği barış mitinginde açtık.

ilk olarak Perpa önünde toplandık. Resim sergisiyle birlikte, Che, Küba ve Filistin bayrakları, dövizlerimizle yürüdük. “Yaşasın Halkların Mücadele Birliği”, “Umudumuz Kavgada Kavgamız Sanatımızla”, “Filistin, Lübnan, Irak, Kürdistan ve Ortadoğu Halkları Yalnız Değildir” sloganlarımızı haykırdık tüm halklara. Daha sonra yürüyüşün yapılacağı yerde Mücadele Birliği Platformu kortejindeki yerimizi aldık.

Çağlayan Meydanı'na doğru yürüyüşe geçerken kortejimizdeki düzen ve disiplin orada bulunan insanlar tarafından beğeniyle karşılandı. Çağlayan Meydanı'na kadar sürekli slogan atarak yürüdük. Mitingin yapıldığı alana gelince resim sergimizi kortej düzenini bozmadan yere açarak sergilemeye devam ettik. Sergimiz bir çok insanın ilgisiyle karşılaştı. Tüm resimleri fotoğraf ve kamera ile çektiler.

Mitingin sonlarına doğru polis biber gazı ve gaz bombalarıyla kitlenin üzerine saldırdı. Saldırıdan, gazlardan etkilenenler hastaneye kaldırıldı. Gözaltına alınanlar oldu.

Antep yeni yerinde yine bizlerle...

Antep Ayışığı Sanat Merkezi 3 Eylül'de yeni yerinde düzenlediği açılış etkinliğiyle Antep halkına yeniden merhaba dedi. Açılış etkinliğinde çeşitli konuşmaların ardından şiirler okundu, müzik dinletileri verildi ve son olarak da çalışmalarını Antep Ayışığında sürdüren grup Denize Ezgi türküler ve marşlarıyla kitleyi coşturdu.

Antep Ayışığı Sanat Merkezi 3 yıldır çalışma yürütüyor olmasına rağmen pek çok etkinlik düzenledi. Çeşitli geceler, konserler, sergiler vs. gerçekleştirdi. "Umudumuz Kavgada, Kavgamız Sanatımızla" diyen Ayışığı, "gelin hep birlikte üretelim" diyerek üretimlerine devam ediyor.

ROJNİVİSKA DÎNEKÎ (Bir Delinin Hatıra Defteri) Aydın Orak

Tiyatro Avesta tarafından ilk defa Kürtçe'ye uyarlanan Gogol'un bir klasığı olan *Bir Delinin Hatıra Defteri* 28 Ekim 06 da Gazi Ayışığı'nda, 21 Ekim'de de İkitelli Ekin Sanat Merkezi'nde seyircileriyle buluştu. Oyunun çalışmalarını Taksim Ayışığı'nda yapan grup, oyun galasını Diyarbakır'da gerçekleştirdi. Oyun pek çok ilde ve İstanbul'da seyircisiyle buluştu. Bir kalem memurunun, tek düze hayatını ve sınıfsal konumuyla çatışmalarını, trajikomik bir üslupla anlatan Gogol, hiyerarşinin ezdiği memurun oyun sonunda kendisini İspanya kralı

zannederek akıl hastanesine götürülüşünü anlatır. Oyuncu Aydın Orak bu tek kişilik oyunun oldukça zorlu oyunculuğunun Kürtçe'yi bilmeyen kesimlerce de anlaşılabilir hale getirerek başarıyla üstesinden gelmiş. Klasiklerin Kürt diline çevrilmesi ve Kürt dilinin tiyatrodan uygulanması konusunda mücadele veren Aydın Orak'la seyircilerimizi buluşturmaya devam edeceğiz.

3. Dünya Savaşı

11 Eylül'ün beşinci yılında Taksim Ayışığı Sanat Merkezi'nde düzenlenen etkinlikle Üçüncü Dünya Savaşı ele alındı. Etkinliğin ilk bölümünde, 11 Eylül'ü konu alan, 11 ülkeden 11 yönetmenin kısa metrajlı 11 filmi izledik.

Etkinliğin ikinci bölümü, III. Dünya Savaşı üzerine bir söyleşiydi. Konuşmayı yapan Süleyman Acar, konuşmasına, ilkel dönemin dışında tüm dönemlerde yapılan savaşların özel mülkiyete bağlı olduğunu söyleyerek başladı. Daha önceki iki dünya savaşının emperyalist dönemde gerçekleştiğine dikkat çeken Acar, bu savaşların paylaşım savaşları olduğunu ekledi. Kapitalizmin eşitsiz gelişim yasası sonucu gelişmesini tamamlamış emperyalist ülkelerin, ihtiyaçları olan pazarları elde etmek için sudan gerekçelerle yeniden pazar paylaşımı için savaşları başlattığını söyledi.

ÖNSÖZ TÜYAP'TA

Bu yıl İstanbul'da 25. düzenlenen Tüyap kitap fuarına; Ayışığı Sanat Merkezi olarak ilk defa biz de katıldık. 28 Ekim - 5 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen kitap fuarına okuyucuyla buluşturmak için "Önsöz"lerimizi de götürdük. Ayrıca etkinliklerimizi anlatan tanıtım broşürlerimiz, takvimlerimiz, Che posterlerimiz, kartlarımızla, kitap ayrıçlarımızla birlikte çeşitli kitaplarımız ve fuarın son günlerine yetiştirebildiğimiz Ergül Çiçekler'in "Dört Ateşten Gün Dört Ölümünden Gece" adlı şiir kitabı da standımızda yerini aldı. 6 metrekarelik alanımızı bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz etkinlik afişleriyle süsledik. Ve bir de standımızda Filistin resim sergimizi açtık. Ayrıca hergün sinevizyondan slayt gösterimi yaptık. (Ayışığı slaytı, 6 Mayıs Harbiye görüntüleri, Küba görüntüleri, düzenlenen gecelerin görüntüleri vs. gibi) Stand başında sürekli sıcak sohbetler gelişti. Dostlarımız standta bizleri yalnız bırakmadılar. Standımıza ilgi oldukça güzeldi. Duvarlara astığımız poster ve afişlere yoğun talep vardı ve ilk birkaç günde tükendi. Abidin Dino'nun "mutluluğun resmi" kartlarımız çok beğenildi ve çabucak tükendi.

Ayrıca 1 Kasım Çarşamba günü de Tüyap'ta "Sanatta Taraf Olmak ve İşçi Filmleri" başlıklı söyleşi düzenledik. 1 Mayıs 77'nin 30. yıl kampanyası çerçevesinde işçi filmleri gösterimi yapıyoruz. İlk olarak yerli filmlerden başladık. Güneşli Bataklık, Karanlıkta Uyananlar, Maden ve Çark filmini gösterdik. (işçi filmleri gösterimimiz her Cumartesi devam edecektir). Devamında da aynı kapsamda Tüyapta bir etkinlik gerçekleştirdik.

Tüyap katılımının bir parçası olan söyleşi de Ayışığı Sanat merkezinde başlatılan işçi filmleri gösterilerine paralel bir kapsamda oldu. "Sanatta taraf olmak" başlığında Çark filminin yönetmeni Muzaffer Hiçdurmaz, Senaristi Haşmet Zeybek ile Ruhan Mavruk yönetiminde ve Çark filminin görüntüleri eşliğinde 1 saatlik program yapıldı. Zamanın kısalığı ve davetli konuşmacı Cengiz Gündoğdu'nun teknik aksaklıktan dolayı katılamaması talihsizlikti. Sanat merkezi adına kısa bir açılış yapan Songül Yücel sözü konuşmacılara bıraktı.

Ruhan Mavruk'un konuşmacıları tanıtmasının ardından yönetmen Muzaffer Hiçdurmaz söz aldı. 1964 de halen izini takip ettiği hocası Ömer Lütfü Akad'la sinemaya "Karanlıkta Uyananlar" filmiyle başladığı sinema sanatının zorluklarını anlattı. 5-6 bin Türk filminin içinde yalnızca 5-6 işçi filminin olduğunu, sinemanın çok masraflı ve aynı zamanda ekip çalışması gerektiren bir sanat dalı olduğunu anlattı. Bu gün sanat yapmak isteyen tüm acılara katlanmayı göze alması gerektiğini vurguladı. Sinemayla ilgili çıkarılan ilk yasanın bir sansür yasanı olduğunu belirterek, örgütlenmenin zorlukları ve gerekliliklerinden, DİSK içindeki 1 mayısları belgeleme çalışmalarından bahsetti.

Haşmet Zeybek ise konuşmasında emperyalist kültürün devlet eliyle yasalasmasından ve 2000'den beri Türk filmlerinin salon bulamamasının nedenlerinden söz etti. "...Tiyatro bir dilin savunulduğu yerdir" dedi. Genç yazarların nasıl sistem içine çekildiklerini anlattı ve sinema bir endüstridir diyen Oskar Wallse'den yola çıkarak "sanatı bir silah gibi kullanacağız ama barut burjuvazide" dedi. Sanatın 7 rengindeki her sanatçının siyasal örgütlerle iletişim içinde olması gerektiğini vurguladı. Konuşmasında pek çok konuya değinen Yazar, "Fukuyama tarihin sonu diyor. Tarihin değil ama kapitalizmin sonudur. Bu karmaşa çözülecek, tarih kendi izinde devam edecek, sıçramalar olacak" diyerek ortak mülkiyet fikrinin bizim topraklarımızda, tarihimizde olduğunu anlattı.

Ruhan Mavruk, tekellerin sanata egemenliğine rağmen sanat yapanların birleşmesi gerektiğini, taraf olanın kendisini çok geliştirmek zorunda olduğunu, devrimci kültürün feodalizmden değil tüm evrensel kültür mirasından çıkacağını, bireyselleşmeyle bir-eyciliğin ayrılması ve sığıktan uzak durulması gerektiğini; insanı insansızlaştırmaya çalışanlarla mücadele edebilecek güçte olmak gerektiğini anlattı. Bu günkü sanat örgütlenmelerini anlatarak yetersizliğinden de bahsetti. Sanatçının tarafını seçmesinin zorunluluğunu vurguladı. Söyleşimiz sinevizyondan gösterilen "Çark" filmiyle birlikte bitti. Ancak tartışmalarımız Tüyap boyunca devam etti.

Estetik

Sıla Erciyes

Güzel olan

Güz sayımızda başlattığımız Estetik konulu yazımızı, güzellik ve çirkinlik konusuna kısa bir giriş yaparak bitirmiş ve kış sayımızda bu konuyu daha geniş işleyeceğimizi söylemiştik. Ayrıca estetik değer kategorisine giren, yüce-olan ile aşağı-olan, trajik-olan ile komik-olan, estetik-olan ile sanatsal-olan arasındaki ilişkiye de deyneceğimizi belirtmiştik. Yazıya başladığımızda gördük ki, tüm bunları bir sayıda ele almak mümkün olmayacak. Biz de güzel-olan ile çirkin-olanın doğada, insanda, nesnel dünyasında ve sanatta ne anlama geldiğine değinerek diğer konuları bahar sayımızda ele almaya karar verdik.

Estetik denildiğinde bir çoğumuzun aklına hemen güzel-olan gelmiştir. Bir nesneye ya da bir insana “ne kadar da estetik” denildiğini duyduğumuzda onun güzelliğine vurgu yapıldığını düşünürüz. Oysa estetik yalnızca güzel-olan değil, aynı zamanda çirkin-olandır. Yüce-olan ile aşağı-olan, trajik-olan ile komik-olanda estetik kategorilerdir. Nasıl ki, aydınlık kavramı karanlık kavramını, ağırlık kavramı hafiflik kavramını beraberinde getirdiyse güzel kavramı da çirkin kavramını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda çirkin-olan, yoz-olan, kaba-olan, bayağı-olanda estetik kategoriler olup, yalnızca nitelikleri gereği olumsuzluk taşırlar.

Öyleyse sanatta güzel-olan varsa, çirkin-olanda vardır ve estetik bu iki alanla da uğraşır. Sanatta güzel-olan ile çirkin-olana geçmeden önce insanda, doğada ve insanın kendi yaratımı olan nesnel dünyasında güzel-olanla çirkin-olanın ne anlama geldiğine bakalım.

Bir insana güzel dediğimiz zaman yalnızca onun dış görünüşünden değil aynı zamanda onun zihinsel dünyasından ve davranışlarının niteliğinden de söz ediyoruzdur. Güzelliği yalnızca o insanın dış görünüşüne göre belirliyorsak bu estetiğin değil biyolojinin konusudur. Biyoloji de güzelliği belli bir norm altında ifade edemez, ederse ırkçı bir yaklaşımı benimsemek zorunda kalır. Beyaz ırkla siyah ırk arasında nasıl bir karşılaştırma yapacak? Birini güzel, diğerini çirkin nasıl ilan edecek? Bu anlamda insan güzelliğini tek ve bir kalıba sokmak mümkün değildir.

Kagan’ın belirttiği gibi, “*insan güzelliği görece olup, insan güzelliğinin somut görünüş biçimleri, her zaman için, ulusal, ırksal olarak koşullanmış ya da sınıfsallığa bağlı belirtileri kendinde taşır*”.

Bu sayımızın kapağında ki el, bizce güzeldir ama ona sadece dış görünüş olarak bakarsak, yıpranmış, yorulmuş, kırış kırış bir elin güzellik neresinde diye soran olabilir. Ona güzelliğini veren şey, yaratıcı ve üretici insanın en önemli aleti olmasıdır. Herşeyin yaratıcısı olan emeğin ilk aleti, insanı insanlaştıran en önemli nesnedir elimiz. Ona güzelliğini veren üreten insanın, üretici nesnesi elinin yaratmış olduğu değerdir. Onda simgeleşen anlamdır. Bizim değerler sistemimizde emeğe verdiğimiz yerin sonucudur o elde güzellik görmemiz. Üzerindeki çizgiler bilgi ve deneyimin simgesidir.

Sanat tarihi kitaplarında ve müzelerde sıkça karşılaştığımız ilkçağa ait kadın heykelleri, kocaman kalçaları, kocaman

göğüsleri ve göbekleriyle çağımız için hiçte güzellik belirtisi değildir hatta çirkinliğin simgesidir. Bugünün heykellerindeki kusursuzluk onlarda yoktur. Neden? O dönemin heykeltıraşlarının yeteneksizliği, kabalığıdır buna neden olan, yoksa, o dönemin düşünüş biçimi midir bu sonucu yaratan? Evet o dönemin kadına bakışıyla ilgilidir bu durum. Anaerkil döneme ait bu figürlerde yapılan abartmalarda, kadının doğurganlığı karşısındaki şaşkınlık vardır. Yaşamı kendi bedeninde yeniden yaratan kadın karşısında şaşkınlık, onu yüceltme söz konusudur. Ama kadının ilk tarihsel yenilgisini alışıyla bu figürler yerini, kutsanmış, bir tül perdesi arkasına gizlenmiş, kusursuz hatlarla belirlenmiş kadın figürlerine bırakmıştır. Her tarihsel dönem kendi güzelini ve çirkinini yaratmıştır.

“Şunu iyice anlamamız gerekir, hiçbir çağ mutlak estetik hakikate ulaşamamıştır, çünkü, toplumsal idealden bağımsız hiçbir mutlak güzellik yoktur ve olamaz. Nitekim, her çağ gerçek dünyayı kendi idealine bağlamış, güzel-olanı, bu ideale uygun düşen şey olarak görmüş, bu temele dayanarak, tüm estetik değerleri değişime uğramıştır. Onun için güzel olan, hep tarihçe koşullu olup, tarihçe değişime uğrar” (Kagan, sy133)

Toplumcu düzende bu anlamda kendi güzel anlayışını oluşturmuştur. Antik sanatın ve ortaçağ sanatının aksine toplumcu sanatta, emekçi, yaratan ve üreten, savaşımçı insanı, kendi eliyle biçimlendirdiği geleceğe sahip çıkan ama inanan insanı ortaya çıkarmıştır. Yine kapaktaki elden örnek verecek olursak, onda kendine güvenen, bugünün ve geleceğin yaratıcısı olduğunu bilen bir insan düşüncesinin ifadesi vardır. Çalışmanın erdemsizlik olarak algılandığı bir dönemde bu kapak çirkinliğin simgesinden başka bir şey olamazdı. Hatta böyle bir sanatsal yaratım tasarlanamazdı. Ama emeğin tarihteki yeri anlaşıldığından beridir estetik kategoriler içine girmiştir insan emeği.

Şimdi gelelim doğada güzel olan ile çirkin olanın ne olduğuna. Doğada güzel olan dediğimizde gerçek-olan ile ideal-olanın birbiriyle uygunluğunu anlarız. Doğada bulunan canlı-cansız nesnelere herbiri doğa tarafından yaratılırken, birini çirkin birini güzel diye yaratmamıştır. Doğa bizlerce estetik olarak değerlendirilir ama kendi dünyasında aslanla karınca, fülle zürafa birbiriyle kıyaslanmaz. Oysa bizler kendi değer sistemimiz içinde aslanı yüceliğin, gücün simgesi sayar ve kendimizle özdeşleştirirken bir hayvana benzetilmiş olmaktan rahatsızlık duymayız. Bir sırtlan ya da akbabayla benzerlik kurulduğunda bundan rahatsızlık duyarız. Kendi yaşamları gereği kendi idealiyle uygunluk içinde olan bu hayvanlar, insanın idealleriyle karşılaştırıldıklarında güzel ya da çirkin olabiliyor. Aslan güzeldir ama sırtlan çirkinlik abidesidir bizim için.

Sanat tarihine baktığımızda, İlkel komünal dönem insanı, anaerkil dönemde, kadın bedenini ve onun yaratıcı yanını estetize etmiş, doğada ise avcılığın topluluğun yaşamında belirleyici bir uğraş olmasından dolayı duvar resimlerinde yalnızca hayvan resimlerini görürüz . O dönemde de yağmur yağar, karlar beyaz sessizliğiyle her yanı kaplar, gökkuşağı çıkar ama ilkel dönemin insanı bunları estetik bir nesne olarak göremez. Ne zaman ki avcılıktan tarıma geçiş yapıldı, artık yağmurun, karın, güneşin anlamı değişti. Doğa olaylarının yaşamını etkilemesiyle, bunlar onun için daha anlamlı bir hale gelmiştir. Öyle ki kimi zaman güneşe, kimi zaman ateşe, kimi zamanda rüzgara tapar olmuş, onlar için kutsal nesnelere dönüşmüştür.

Doğa dinlerinin yerini tek tanrıcılık aldığında bu yansımasını sanatta da gösterdi. Artık doğadaki güzellik anlayışı yerini hristiyanlığın ideallerine bıraktı. Doğa arka plana atılmış, öte dünya güzellik olarak, kutsanmıştır. Yeryüzünün güzelliklerinden sevinç duymak utanılacak birşeydir. Şehvet kaynağıdır. Rönesansla birlikte kör inancın yerini akıl almış, insan mutluluğu gökyüzünde değil yeryüzünde aranmış, insan ve doğa arasındaki sınırların çözülüşü, akıl yoluyla doğayı anlama, kavrama çabası rönesans sanatçısını doğaya yaklaştırmıştır.

“Şunu iyice anlamamız gerekir, hiçbir çağ mutlak estetik hakikate ulaşamamıştır, çünkü, toplumsal idealden bağımsız hiçbir mutlak güzellik yoktur ve olamaz. Nitekim, her çağ gerçek dünyayı kendi idealine bağlamış, güzel-olanı, bu ideale uygun düşen şey olarak görmüş, bu temele dayanarak, tüm estetik değerleri değişime uğramıştır. Onun için güzel olan, hep tarihçe koşullu olup, tarihçe değişime uğrar” (Kagan, sy133)

Nesneler dünyasında güzellik, çirkinlik olgusuna baktığımızda, devreye ustalık girmektedir. Usta ellerin yaratımları herbirimizde hayranlık uyandırır. İp üzerinde yürüyen çambazı izlerken, çok karmaşık bir mekanik düzenekle oyun oynar gibi çalışan bir mühendisi, ağaçta şekil veren bir yontucuyu, taşta biçim veren bir heykeltıraşı izlerken duyulan heyecan, hayranlık, anlatılmaz bir coşkidur.

neyse, burdaki mantık da oydu. Yaptıkları resimde Rusya'nın o "adi", "kaba", doğası görünsün istemiyordu bu ressamlar, öyle bir görüntü, kaçınılmaz olarak, akla mujikleri getirecekti, onun için italya manzarası seçkin ve güzel geliyordu onlara.

"Gezici ressamlar ise, başka bir toplumsal sistem görüşünü paylaşıyorlardı, başka sınıfsal idealleri vardı. "Karar artık mujiklerin", diyordu Repin; bütün yaşamları doğayla kucak kucağa geçen mujiklerin gözüyle doğaya bakıyordu; mujikler gibi duyuyordu doğayı. O yüzden, gezici ressamların yaptıkları resimlerde köy yaşamıyla, köydeki işlerle ilgili şeylere rastlanmaz çoğu zaman; doğa, tüm el değmemişliğiyle çizilmiştir. Burda, sanatçının içinde bulunduğu estetik konum yanısıra, güzelliği en yalın, en günlük haliyle, doğaya en yakın biçimde bulup ortaya koyma yeteneği, halka bağlılığı gösteren, demokratik ideallerin bir anlatımı olmuştur." (s.138)

İnsan eliyle yaratılan ikinci doğa, nesnelere dünyasında güzel-olan ile çirkin-olan olgusuna nasıl yaklaşılır. Nesnelere güzelliği sorunu kendi varoluş nedenlerine ne kadar uygun olup olmadıklarıyla belirlenir. Bazı çaydanlıklar vardır, bilirsiniz, eskiden çok kullanılan, şimdi nadir olsa da rastladığımız ve birçoğumuzun hoşuna giden bir biçimi vardır. Ama bardakları doldururken, bu çaydanlıkla demin üzerine su koymak ciddi bir problemdir. Kaynayan sudan çıkan buhar elimizi yakar. Oysa bu çay doldurmak için yapılmıştır, amacına uygun bir biçimi yoktur. Amacına uygun olmayan bu nesneye biz güzel diyebilir miyiz? Bu çaydanlıkların daha çok ateş üzerinde kullanıldığı düşünüldüğünde aslında amacına uygun yapılmıştır. Yandan yapılacak bir kulp ateşte ya kor gibi olur ya da erir giderdi. O gün açısından amacına uygun tasarlanan bu nesne bugün işlevini yerine getirememektedir. Günümüz ocaklarına uygun bir biçimi yoktur.

Nesneler dünyasında güzellik, çirkinlik olgusuna baktığımızda, devreye ustalık girmektedir. Usta ellerin yaratımları herbirimizde hayranlık uyandırır. İp üzerinde yürüyen çambazı izlerken, çok karmaşık bir mekanik düzenekle oyun oynar gibi çalışan bir mühendisi, ağaçta şekil veren bir yontucuyu, taşta biçim veren bir heykeltıraşı izlerken duyulan heyecan, hayranlık, anlatılmaz bir coşkidur. Kagan'ın belirttiği gibi "nesnelere güzelliğinin kaynağı ustalaktır, güzelliği ustalık yaratır, güzelliğe dönüşen şeyin kendisidir ustalık, ustalaktır güzel olan! Demek ki ustalık insanların kendi yaratıkları nesnelere biçimce en yüksek dereceden bir iç düzenli-

Siporin

lik verebilme yeteneği, yani biçimleşmemiş olanı, biçimleşmiş olana, biçimsiz olanı yapıcı organlaşmış olana düzene konmamış olanı düzene konmuş olana dönüştürebilme yeteneğidir. (...) bir nesneye usta işi diyebilmemiz için, o nesnenin kullanışlılığından gelen niteliklere bakmamız gerektiği kadar parçaların görsel uyumu, iyi orantısı, kusursuz, biçimsel düzeni gibi, o nesneye ilişkin mükemmelliğin dışsal belirtilerine de bakmamız gerekir”

Şimdi gelelim sanatta güzel-olan ile çirkin olan ilişkisine... Güzellik sanatta iki biçimde görülür. Sanatta güzellik öncelikle yaratıcı kişinin ustalılığının bir sonucu olarak çıkar. Ayrıca da sanat doğadaki, nesnedeki, insandaki güzelliği yeniden yaratır. Bir marangoz mobilya yaparken onun güzel olup olmamasına göre değil, elindeki modele göre benzerini yapar. Onun estetik bir kaygısı yoktur, sağlam bir benzeri çıksın yeterlidir. Sanatta durum tam tersidir. Onun mutlaka estetik bir değer taşıması gerekir. Herhangi bir sanat eseri insanda sevinç ve coşku uyandıramıyorsa, onunla amaçlanan, eğitici, ahlak ve zihinsel yönlerini insanlara ulaştırılmaz. Burada biçimin önemine vurgu yapılmaktadır. Ama biz şunu da biliyoruz ki, biçimce ne kadar güzel olursa olsun öz olarak bir değer taşıyor, biçimle öz arasında diyaletik bir uyum kurulamıyorsa bu esere güzel diyemeyiz. Şu da doğrudur, sanatta güzel ve kusursuz bir biçim olmadan, özü ne kadar güçlü olursa olsun bu eserin istenilen etkiyi sağlaması beklenilemez.

Sanat yalnızca güzel-olanı yaratmamıştır aynı zamanda çirkin-olanı da yeniden yaratır ama güzel olması şartıyla. Sanatçılar neden çirkin olanı yeniden yaratmışlardır sanatsal üretimleriyle. Bunun nedeni, Aristoteles’in belirttiği gibi sanatın çirkin olan birşeyden duyulan tiksintiyi aşarak, çirkin-olanın verilışindeki güzellik yoluyla, o tiksinti duygusunu estetik bir rahatlık duygusuna dönüştürdüğü için midir, yoksa Lessing’in dediği gibi, güzel olandaki güzelliğin ortaya konabilmesi için bir karşıtlılığın oluşturulmasına yardımcı olacağı ölçüde zorunlu olacağı için midir? Ya da Belinski’nin belirttiği gibi çirkin olanın sahici yoldan sanatsal olarak yeniden yaratılmasının, o çirkin-olan şeyin güzel-olan şey açısından açığa çıkarılarak yargılanması olduğunu söylemiştir.

Çirkin-olanın sanatta canlandırılışı, insanlarda güzel olana bir eğilim doğuruyorsa başarılı bir eserdir bu eser. Eleştirel gerçekçilik anlayışında üretim yapan sanatçılar çirkin-olanı vermişlerdir eserlerinde. Onların çirkinliği estetik olarak verişleri güzel bir topluma olan özlemi doğurur.

Çöküşme sanatı da çirkin-olanı almış ama onu kutsamıştır. İnsanın ve yaşamın özünü çirkinlik olarak ortaya koymuş ve bunun asla değişmeyeceğini söylemiştir. Çirkin olanı yadsımak yerine olumlamıştır. Çöküşme sanatında insan, çirkin, aşağılık, acınacak bir varlık, adi bir yaratık olarak verilmiştir. Çöküşme sanatı çirkin olanı estetikleştirip, değişmez ilan ederken, toplumcu sanat çirkin-olanın ortadan kaldırılışını anlatmak istemiştir.

Sanat

D. Dağlı

**“Forse altri
contera con
miglior
plettro”**

(Sonrakiler bu
şarkıyı daha iyi söyle-
yecektir kuşkusuz).

picasso

Sanata dair notlar

DON QUIJOTE (DON KİŞOT)

Cervantes'in tüm dünyada çok iyi bilinen eseri Don Quijote'de ilk göze çarpan, yazarın pek çok konuda zengin bilgiye sahip olmasıdır. İspanya'nın hem tarih bilgisine, hem de kültür ve göreneklerinin bilgisine sahiptirler. Yapıtında düz yazıyı ustalıkla kullandığı gibi, şiirde de bundan aşağı kalmıyor. Ayrıca romanı güzelleştiren fantastik öğelere de bolca yer veriyor. Fakat ayakları havada da kalmıyor. O günün somut toplumsal çözümlemesini de o dönemin edebi anlayışına göre başarılı olarak yerine getiriyor. Tüm bu özellikleri güçlü-yetkin bir edebi-sanatsal anlatımla işleyen Cervantes'in Don Quijote'nun günümüze dek ilgiyle okunmasını sağlıyor.

Shakespeare ile birlikte Rönesans dönemi sanatçısı olan Cervantes, usta bir yazar olduğu gibi, aynı zamanda derin düşünebilen bir sanatçıdır. Yaptığı belli belirlemeler, kullandığı sözler, düşünce pırıltıları taşıyor. Bu yüzden kendisinden sonra gelen sanatçılara ve düşünürlere esin kaynağı olmuştur. Her okuyan işlenecek bir malzeme bulmuştur Don Quijote'de. Bunların pek çoğu ortaya konabilir. Biz, bir fikir versin diye yalnızca bir örnekle yetinelim. Don Quijote de geçen şu sözler:

**“Vardım, yerine varım diyebilsem,
işte o gün olacaktır benim günüm”**

Yüzyıllar sonra Rosa Lüxsenburg tarafından haykırılan; “Vardım, varım, varolacağım” sözlerinde güçlü ifadesini bulacaktır. Sanatçıların ve düşünürlerin ondan yararlanması Don Quijote'nin sanatsal-çözümsel gücünü göstermektedir.

Okurları Don Quijote'nin farklı yönlerinden etkilenirler. Ama daha çok ve ortak olarak bizim şövalyenin soylu idealleri ve soylu davranışları etkisi altına alıyor. Soylu, insani idealler uğruna gözünü budaktan esirgemeyen ve fantastik olarak yaratılan tüm o yiğit şövalyelerin bu son ve vefalı temsilcisinin yaptıkları herkesi kendisine hayran bırakır. Okur, Cervantes'ten değil, şövalye Don Quijote'den etkilenir. Oysaki yazarı tam da şövalye kitapların da yaratılan bu romantik anlayışı mahkum etmeye çalışır. Evet, devrimci romantizm de şövalyemizin uğruna serüvenden serüvene atılan bu cesaretinden etkilenir, fakat biz yine de, bu konuda Don Quijote'ye değil, Cervantes'e bakalım. Yazarı burada kahramanıyla özdeş değildir ve ondan farklı düşünmektedir. Yazar kitabının sonunda son sözünü söylüyor:

“Çalışmalarımın karşılığını alacağım; tek arzum sadece düş gücüne dayanan bu anlamsız şövalye romanlarının değerini azaltmaktır; benim Don Quijote'min hikayesini yayımlanışından sonra bu düşüncenin gerçekleştiği ve şövalye romanlarının, değerini giderek kaybettikleri anlaşıldı; bana kalırsa, yakında iyice ortadan kalkacaklardır da. Hoşça kalın!”

Yazar, kitabıyla amacına ulaşıyor. Biz de, hiç değilse, yazarı doğru anlayalım. Cervantes gerçekçi bir sanatçıdır. İçinde bulunduğu toplumsal koşulların bir çözümlemesini yapmaktadır. Feodal toplum çözülmüş, burjuva toplum ise yükseliş içindedir. Don Quijote yeni toplumsal ilişkileri düşünmeden, soylu şövalye idealleriyle yola çıkıyor. Kafasındaki ideallerle mevcut toplumsal ilişki tarzı tam bir çatışma içindedir. Ve

Don Quijote, düşüncesizce hareket etmenin cezasını çekiyor. Oysa ki seyisi Sancho Panza yeni toplumun bir köylü karakteri olarak daha gerçekçi. Cervantes, köylü romantiklerinin tersine, seyisi gerçekçi biçimde çiziyor. Burjuva ilişkiler, kendine uygun yeni insan tipini yaratır. Cervantes Don Quijote ile eski toplum anlayışına etkili bir darbe vuruyor. Yazar burada devrimci bir rol oynuyor. Koşulları değiştiği ve çözülüp gittiği halde, yeni toplum içinde, bu eski anlayışı devam ettirmek isteyen herkes Don Quijote'nin trajik sonundan kurtulamaz.

Proletarya da kendi Cervantes'lerini çıkarmalı. Proletarya hareketinin, proletarya devriminin ve sosyalizmin yarattığı yeni insani ilişkiler karşısında, eski toplumda, eski insani ilişkilerde ve burjuva anlayışta ısrar eden bir kimsenin Don Quijote'nin akıbetinden kurtulamayacağı anlatılmalı. Sosyalizmin yükselişi karşısında eski burjuva anlayışı sürdürmek isteyenlerin bu anlayışını kesin mahkum etmeli.

Cervantes, gerçekçi bir yazar olarak, diğer gerçekçi yazarların yaptığı gibi, burjuva toplumun temelinde yatan çelişmelere, ve çatışmalara yer verir eserinde. Yazar Don Quijote'de o güne kadar süren tarih anlayışı, halktan zeki bir karakter olan seyis Sancho Panza'nın o kendine özgü anlatımıyla eleştirir. Tarihin kişilerin, kahramanların vb. tarihi olduğu biçimindeki tarih anlayışı, kitlelerin tarihteki konumuna ön planda yer vermez. Kitleler tarih sahnesinde sadece bir fon olarak görülür:

"... Geçiniz efendim, geçiniz! Hani daha sonraları tarihçiler de 'şövalye bilmem kim, şu işi başardı, fakat seyisi falanca olmadan bu işin üstesinden gelemezdi, onun yardımı olmadan şövalye bilmem kim ortada kalırdı bu işte, diyorlar mı? Yok, bu da yok. Aynen şöyle yazıyor adamlar örneğin: Üç yıldızlı şövalye Don Paralı Pomenon altı cinler serüvenini bitirdi. Seyisten hiç söz eden yok elbette...." (Sancho Panza)

Tarihi kişilerin tarihi olarak gören bu anlayışın buradaki eleştirisi, B. Brecht tarafından bir şiirinde yeniden ele alınır. Brecht, şiirinde bu tarih anlayışıyla alay eder.

Cervantes başka konularda da örneğin para üzerine net bir bilgi ve bilince sahip:

"...her şeyi satın alabilen evrensel geçerliliği olan bir para..." (Sancho Panza)

Para her şeyi satın alabilir. Para her metaya dönüşebilir. Ama bir meta her zaman paraya dönüşemez. Metaların paraya dönüşememe güçlüğü bunalım olasılığını da içerir.

Tabi Sancho Panza için önemli olan paranın her şeyi satın almasıdır.

Cervantes kafası karışık ekonomistleri şaşırtacak denli ekonomi bilgisine sahip:

"Demek ki para kazandın ha kocacığım? Çok iyi, çok iyi. Nasıl kazandığın hiç derdim değil; şu yada bu biçimde kazanmışsındır; dünyaya yeni bir tarz ge-

tiरेcek halin yok ya!" (Sancho Panza'nın karısı).

Evet her toplumun yaşamını kazanma tarzı var. Farklı toplumların yaşamını farklı kazanma tarzları var. Ve her tarihsel dönemin bir ekonomik temeli var. Şövalye ve seyis ilişkilerini yaratan bu ekonomik biçimdir. Don Quijote'da dönemin ekonomik ilişkileri hakkında da bir şeyler öğreniyoruz.

Don Quijote, bugün savaş konusunda pasifizmi savunanlardan farklı olarak "haklı kavga"yı savunur.

Don Quijote, yazarının bakışındaki burjuva sınırlılığa rağmen dev bir eserdir.

Cervantes, Don Quijote ile gerçekçilikte ilk adımları attı, fakat bu işi asıl sonrakiler sürdürecektir ve geliştirecektir.

"Forse altri contera con miglior pletto" (Sonrakiler bu şarkıyı daha iyi söyleyecektir kuşkusuz).

ASLAN ASKER ŞVAYK

Jaroslav Hasek'in bu romanı, gerçekten de büyük bir yapıt. Bizde, işçi sınıfı içinde gereken değeri bulamaması önemli bir eksiklik. Bunun nedeni, bizde fazla tanınmamış olması. Kitap çok önceden basılmış olmakla beraber; belli bir çevreyle sınırlı kaldı. İşçi sınıfı hareketi içinde daha çok tanınan eserler, sosyalizm için dolaysız mücadelenin anlatıldığı partizan romanlardır. Sosyalizmin yükseliş çağında, partizan sanatının öne çıkması doğaldır. Bunun dışında, burjuva toplum ilişkilerini çeşitli biçimlerde mahkum eden sanat eserleri partizan sanat içinde yer almada, aynı etkiyi yaratabilir. Aslan Asker Şvayk, komünist partizan değil, ama, burjuva topluma, partizan eseri kadar darbe vuruyor. Engels'in bir mektubunda "sosyalist sorun romanı" için söylediği: "...şimdi varolanın önsüz-sonsuz geçerliliğine kuşku düşürürse, kendisinden bekleneni tamamen yerine getirmiş olur..." görevini Aslan Asker Şvayk yapıyor.

Böylesine güçlü-etkili bir romanı yazabilmesi için, içinde bulunduğu tarihsel süreci ve toplumu (ülkeyi değil) çok iyi kavraması gerekir. İşte Hasek bunu yapmış durumda. Eski toplumsal ilişkiler yüzeysel olarak ele alınmamış, bireylerin tüm güncel toplumsal ilişkileri derinlikli olarak gözlemlenmiş. Bireylerin çoğu kez farkında olmadan kullandıkları sözlerin, deyimlerin, kuralların ve egemenlerin tüm ideolojik biçimlerinin altında yatan anlamı bulup, ortaya çıkarıyor. Ve onların ne denli anlamsız olduklarını ikna edici biçimde gözlerimizin önüne seriyor. Aslan Asker Şvayk'ı okuyan herkes, burjuva toplumun çürümüş ve dağılmaya yüz tutmuş bir toplum olduğunu, hiçbir şekilde ayakta kalamayacağını çok rahatlıkla anlayabiliyor. Hasek'in romanı kesinlikle devrimci bir rol oynamıştır.

Aslan Asker Şvayk aynı alanda yazılanlar içinde emsalsizdir. Şvayk'ı bizdeki mizah romanlarıyla karşılaştırdığımızda, bizdekilerin toplumsal ilişkilere ne kadar yü-

Glimmerglass Opera'sının
"The Good Soldier
Schweik"
(Aslan Asker Şvayk)
oyunundan sahneler
(2003)
Fotograf: Bob Moyers.

Burjuva toplum ilişkilerini ve bireylerin günlük yaşamına yerleşmiş olan eski toplumun anlayışını yerden yere vurmakla Aslan Asker Şvayk kendi görevini yerine getirmiştir. Cervantes'in Don Quijote'de yaptığını, Hasek, Aslan Asker Şvayk'ta yapmıştır. "... bu şarkıyı" gerçekten daha iyi söylemiştir.

zeysel yaklaştığını, Şvayk'ın ise sorunların ta temelini inebildiğini hemen anlayabiliriz. Hasek'in, insanın düşünsel gelişimine bir şeyler kattığı ortada. İnsanlara bir şeyler verebilmek için, öncelikle bir şeyler almak ve bilmek gerekir. Herkes kendisinde olanı verebilir. Boris Suçkov, Aslan Asker Şvayk hakkında şunları yazarken son derece yerinde bir belirlemede bulunur:

"20. yüzyıl eleştirel gerçekçiliği, toplumsal bilinci mitlerden sayan, yanılsamalarından arındıran, toplumsal olayları doğru bir biçimde değerlendiren, çökmeye yüz tutmuş bir toplumdaki çeşitli maskeleri aşağıya indiren Aslan Asker Şvayk gücünde bir yapıt pek az çıkmıştır herhalde. Güçlü, yaşamı olumlayan bir gülümseme, Hasek'in yergisinin en ağır basan yanı olup, eski toplumun dayandığı temelleri kökünden sarsar. Aslan Asker Şvayk'ın edebi yazılış tarzı, yaratıcı bir yöntem olarak gerçekçiliğin son derece sanatsal bir güce, çok değişken anlatım yollarına sahip olduğunun bir kanıtıdır".

Hasek'in kahraman kişisi, aslında her toplumda vardır. Ama toplum içinde genellikle pek dikkate alınmaz ve önemsenmez. Hatta bilgisiz, kültürsüz ve cahil diye aşağılanır. Mevcut toplum tarafından dışlanmış, aşağılanmış ve ezilmiş olan bu kimseler, içinde buldukları toplumsal konumları nedeniyle, toplumu ve ilişkilerini eleştirecek bol malzemeye sahiptir. Pek çok gerçekçi edebiyatçı, toplumu eleştirirken, bu en ezilen, aşağılanan ve baskı gören insanların gücünden ve konumundan yola çıkmıştır. Bu kimseler bazen de Şvayk'ta olduğu gibi toplumda "yok hükmünde kişiler" sayılırlar.

"Büyük devirler, büyük insanlar yaratır. Napolyon'un şöhretinden yoksun kahramanlar vardır; yanlış anlaşılmuş ve utangaç. Ama onların kişiliklerini inceleme, Makedonyalı Büyük İskender'in namını gölgede bırakabilir. Prag caddelerinde dolaşan bir adam görürsünüz. Üstü başı perişandır ve kendi yeni zamanların tarihinde oynadığı rolün farkında bile değildir. Kendi yoluna gider utangaç. Kimseyi rahatsız etmez. Kimse de rahatsız etmez onu. Gazetecilerin onunla bir röportaj yapmak, akıllarına bile gelmez. Eğer ona, adının ne olduğunu soracak olursanız, size son derece çekingen ve alçakgönlülükle, 'adım Şvayk' diye cevap verecektir." (Hasek, Kitabın önsözünden)

1. Dünya savaşı yıllarında geçen Aslan Asker Şvayk, kapitalistlerin, savaşı halk kitelerine kabul ettirmek için başvurdukları yalanları, yanılsamaları ve tüm gerekçeleri en temelinden boşa çıkarır, onları yere çalar. Yazar militarizmle, milliyetçilikle, şovenizmle alay eder ve burjuva ideolojisinin ne kadar da çürük olduğunu Şvayk karakterinin son derece yergili-mizahi söylemleriyle de açığa vurur. Hasek'in bu romanda öne çıkardığı yönlerden biri artan ve güçlenen militarizmin eleştirisidir. Militarizmin mantığıyla alay etmek kitabın başlı başına bir özelliğidir. Burjuvazi militarizmi ve savaşını ne kadar yüceltirse, Aslan Asker Şvayk'ta o kadar yerin dibine batırır. Kitap bir askerlik hikayesi anlatmaz, ama militarist işleyişin ve kurallarının sert bir eleştirisini yapar. Hiç şüphesiz Hasek, militarizmi eleştirirken, onu sınıfsal temellerinden bağımsız olarak görmez. Çökmekte olan burjuva sistemle, militarist sistem arasındaki ilişkiyi açığa çıkarır ve asıl eleştiri silahını işte bu çürümüş toplumsal sistemin temellerine yöneltir.

"Askeri cezalara bakan kanun adamlarından meydana gelmiş teşkilat gerçekten çok büyüktü. Ama, böyle bir teşkilata, gerek siyasi, gerek iktisadi ve gerekse ahlaki bakımdan çökmek üzere olan her memlekette rastlanır. Devletin kuvvet itibarı ancak mahkemeler, polis, jandarma ve jurnalciler kalabalığı tarafından ayakta tutulabiliyordu" (kitaptan).

Burjuva toplum ilişkilerini ve bireylerin günlük yaşamına yerleşmiş olan eski toplumun anlayışını yerden yere vurmakla Aslan Asker Şvayk kendi görevini yerine getirmiştir. Cervantes'in Don Quijote'de yaptığını, Hasek, Aslan Asker Şvayk'ta yapmıştır. "... bu şarkıyı" gerçekten daha iyi söylemiştir.

KIRMIZI VE SİYAH

Stendhal, toplumsal çözümleme yapan romancılarından biridir. Kırmızı ve Siyah'ta çözümlemeyi detaylı olarak verir. Toplumsal çözümleme insanı belli bir toplumsal çevre içinde ele almalı, bireyle toplum ilişkisini karşılıklı olarak yansıtmak, toplumsal çevrenin kişi üzerindeki genel etkilerini ve iç psikolojisi üzerindeki etkileşimlerini irdelemek ve bi-

reylerin toplumsal ilişkilerinin edilgen değil, aktif olduğunu göstermektedir. Stendhal tüm bunları romanında yerine getiriyor. Ancak, bakış açısındaki burjuva sınırlılık daha ileri gitmesini engelliyor. Yine de Stendhal, kendi çağdaşı gerçekçi yazarlar içinde en ileri gidebilenlerdendir. Halkın çıkarlarıyla burjuva ilişkilerinin bağdaşmadığını görebilmiştir.

Stendhal'ın yaşadığı dönem feodalizmden kapitalizme geçiş dönemidir. Proletarya ile kapitalistlerin arasındaki sınıf çelişkileri henüz yeterince olgunlaşmamıştır. Bu nedenle, bu sınıflar arasındaki, sınıf mücadelesi de henüz öne çıkmış değildir. Bu somut duruma bağlı olarak, o dönemin yazarları ve düşünürleri ya ütopyacı görüşler ileri sürdüler ya da "toplumsal ilerleme" ilkesini benimsediler; ya da bazıları burjuva devrimin ideallerinin düşündükleri gibi gitmemesi ve yıkıcı toplumsal sonuçlarının kısa sürede ortaya çıkması karşısında şaşkınlığa düştüler. Bu son grupta olanlar, kapitalizmin kendisine karşı çıkmadan, yalnızca yıkıcı sonuçlarını düzeltmekle uğraştılar. Toplumsal ilerleme düşüncesinden yana olanlar, insanların uğradığı haksızlıkların, eşitsizliğin, bencilliğin ve yabancılaşmanın toplumun ileriyeye gitmesiyle düzeleceğine inandılar hep. Tabii, kapitalizmde yalnızca ilerleme görmek, aydınların bir ön yargısıydı. Oysa ki ilerlemenin yanında gerileme de vardı. Kırmızı ve Siyah aslında bu süreci çeşitli yönleriyle yansıtıyor.

Stendhal, burjuva toplumsal ilişkilerinin bireyin kişiliğini şekillendirdiğini kavramıştır. Romanın kahramanı Julien Sorel'in kısa yaşam serüveni bunu tüm yönleriyle ve detaylı bir biçimde anlatır. Taşralı bir genç olan Julien Sorel daha genç yaşta toplumsal düzenin kişide yarattığı fikirleri edinir. Kısa sürede zengin olmayı ve güçlü bir kişi olmayı ister. Ama aynı zamanda dürüst bir kişiliği olduğu içinde kendi içinde çatışmaya girer. Bu çatışma sonuna kadar, onunla birlikte varolur. Ancak, dürüstlüğünü koruyarak yükselmeyeceğinin de farkındadır. O toplumda yükselebilenler yalnızca güçlü dostları olanlardır. O halde böyle güçlü dostlar edinmek gerekir.

"Julien gibi, her hangi bir yeteneği olan delikanlıları yükselten de aşk değildir, onun, yakın dostlar birliğine sıkı bir bağla bağlıdır." (kitaptan)

Julien Sorel'in burjuva toplumdaki yükselişi burjuva çevreyle olan ilişkisi sayesinde oluyor. Julien'in bu yükselişi, bir düşünüşle sonuçlanır; onu bekleyen trajik bir son olur.

Kırmızı ve Siyah'ta yalnızca trajik bir sonla biten Julien Sorel'in yaşamını öğrenmiyoruz, aynı zamanda yazarın toplumla ilgili son derece keskin gözlemlerini ve saptamalarını da öğreniyoruz. Bunlardan en önemlilerden biri kadının burjuva toplumdaki yeri üzerine yaptığı gözlemdir.

"...taşrada, kocalar kamuoyunun sahibidir"

Bir kadın hakkında kamuoyunun görüş ve tavrını belirleyen daima kocalardır.

"XIX. yüzyıldaysa bir koca, genel bir aşağılamayla, bütün kapuları eşinin yüzüne kapatılarak onu öldürür." (kitaptan)

Bu saptamalar, erkeğin kadın üstündeki egemenliğini ve bu egemenliğin nasıl da erkeklerce kolektif olarak sürdürüldüğüne dair derinlikli bir kavrayışın ürünü.

Stendhal bu genel saptamalarla kalmıyor; kadının yaşamı üzerine başka şeyler de söylüyor:

"Evlilik yaşamının sıkıcılığı, evlilik öncesi varolan aşkı kesinlikle yok eder..."

Stendhal'ın bu konudaki görüşleri daha sonra feministler tarafından, sahiplenildi, ancak sanki kendileri ilk söylemişler gibi davrandılar. Onlar, Stendhal'ın görüşlerini "evlilik aşkı öldürür" biçiminde ifade ettiler. Kadının özel mülkiyet toplumundaki yerinin neresi olduğunu XIX. yüzyılın başlarında söylemek cesaretli bir davranıştır. Bunu XX. yüzyılın sonlarında söylemek cesur bir davranış olmadığı gibi, esas olarak kadın sorununda daha ileri şeyler söyleyememenin de bir işaretidir. Gerçek aşk, tüm ekonomik ve toplumsal engeller kaldırıldığı ve kadının ve erkeğin toplumsal tüm önyargılardan kurtulduğu zaman varolur.

Stendhal, romanının toplumdaki rolü hakkında da görüşlerini belirtir:

"Kocaman bir yolda gezinen bir aynadır roman. O size bazen gökyüzünün mavisini, bazen de yoldaki çukurların çamurunu yansıtır." (Kırmızı ve Siyah)

Stendhal'ın bu roman tanımı, Cervantes'te de var: Sanatın gerçeklere tutulan bir ayna olması. Bu tek yanlı bir tanımdır. Sanat gerçekliği yalnızca bir ayna gibi yansıtmaz, ona kendinden de bir şeyler katar.

Stendhal, burjuva toplumsal ilişkilerinin bireyin kişiliğini şekillendirdiğini kavramıştır. Romanın kahramanı Julien Sorel'in kısa yaşam serüveni bunu tüm yönleriyle ve detaylı bir biçimde anlatır. Taşralı bir genç olan Julien Sorel daha genç yaşta toplumsal düzenin kişide yarattığı fikirleri edinir. Kısa sürede zengin olmayı ve güçlü bir kişi olmayı ister. Ama aynı zamanda dürüst bir kişiliği olduğu içinde kendi içinde çatışmaya girer. Bu çatışma sonuna kadar, onunla birlikte varolur. Ancak, dürüstlüğünü koruyarak yükselmeyeceğinin de farkındadır. O toplumda yükselebilenler yalnızca güçlü dostları olanlardır. O halde böyle güçlü dostlar edinmek gerekir.

ŞİRAZE

Temade Çınar

yabancılaşmaya karşı beyin egzersizleri

...Onların ustaları daha sinsidir. Okurlar. Bilgi dağarcıkları doludur, hatta bazı konularda onların eline su dökülemez. Etraflarında her daim insanlar görürsünüz. Çoğunlukla iyi hatiptirler. Bir anda tarihten, noktasi noktasına örnekler verir, istatistiksel verileri döküverirler. Peki bu kadar birikim nereye akar? Hiçbir yer! Belli bir yönü, birleştiği bir yer?... Boşuna arar dururuz.

Çok birikimli, çok okumuş, çok eğitilmiş iki kişi konuşuyor. Konuşma konuları son derece güncel: sokak çocukları, kapkaççılar, sorunu... Sorunun yakıcılığı ortada. Üstelik ikisinin de çocukları var ve onların güvenliğinden endişeliler. Uzun irdelemeler ve toplumsal kökenler hatta "genetik köken" tespitlerinden sonra çare bulunuyor. Biri "en iyisi bunların hepsini ahşap bir binaya koyup yakmak" diyor. Diğeri "köpekler adasına terk etmenin daha akıllıca olacağını, zira zaman içinde ortaya çıkanları da oraya bırakmanın hem toplumun gözünden uzak bir işlem, hem de daha masrafsız olacağını" savunuyor. İkinci görüşü savunan daha lafazan olduğu için diğeri ikna edecek gibi... Ne dersiniz, sanki Hitler ve Pinocshe oturmuş sohbet ediyorlar... Oysa bu kişiler insana hizmet eden bir işi yapıyorlar.

Peki bu kadar iyi niyetli ve birikimli insanları böylesine faşist bir düşünceye taşıyan ne? Yoksa, cehennem yollarını döşeyen iyi niyet taşlarının suçu mu bu sonuç? Konuşmalarının başındaki irdelemeleri insanda "ne güzel, konuyu derinlemesine tartışan iki aydın" düşüncesi uyandırıyor. Ama sonuç bir felaket. "Kötü niyetliler" diyemiyorsunuz çünkü son derece "hümanist" bir çabayla toplumu kirlilik ve yozlaşmadan kurtarmak istiyorlar. Son verilen rakamlara göre altmış bin sokak çocuğu tespit edilmiş. ("Sokak çocuğu" kavramını kullanarak acaba biz de onların "sokaklara ait olduğu" fikrine katılmış mı oluyoruz?) Böylesine yüce bir amacın yanında üç beş bin kişinin lafı mı olur (?) Bütün insanlık için, tıpkı "ari" ırkı yaratmak adına on binlerce insanı hitlerin fırınlara taşıyan düşünce kadar tehlikeli.

Bu grubun düşünürlerinin bir de harekete geçenleri var ne yazık ki. Linçler, namus (?) cinayetleri, yargısız infazları, işkenceyi gerekli görüp destekleyenler, "asmayalım da besleyelim mi?" diyenler, döner bıçaklarıyla diğer takımın taraftarlarını ortadan kaldırmak için sokaklara dökülenler, bozulmanın tüm nedeni olarak gördükleri köylerinden gelip şehirlere yerleşmek zorunda kalmışlara savaş açanlar, iş yerindeki iş arkadaşını ortadan kaldırılması ya da ayağı kaydırılması gereken rakip olarak görenler... Sayısız örnekler biraz egzersizle ortaya dökülüyor.

Kitap yapıklarını bir arada tutmaya yarayan, kitap sırtlarına yapıştırılan beze "şiraze" denirmiş. Eskiden organize olmamış, örgütsüz bilgi birikimine de "şirazesiz ya da şirazesiz yok" derlermiş. Bu örnek, bu tanımları yeniden canlandırdı. Yabancılaşmaya karşı beyin egzersizi yapabilmek için şirazeye ihtiyacımız olduğu, olmazsa ne gibi sonuçlara varabileceğimiz tehlikesiyle yeniden karşılaştık. Üstelik tüm iyi niyetimize rağmen... Televizyonun "zapping" kültüründe olduğu gibi, yaşamları boyunca bilgiyi "zappingleyenlere" bolca rastlarız. Hiçbir konuda derinlemesine bilgi sahibi olmadıkları gibi her konuda söyleyecek bir sözleri vardır. Etraf-

taki konuşmalardan, gazete köşelerindeki faydalı(?) bilgilerden, televizyondan vb. topladıkları bu sözler, hiçbir zaman güvenilir olmadıkları gibi hiçbir noktada da birleşmezler. Bu grup acemilerdir ki, çevrelerinde “geveze” “boş konuşan” vb ile nitelendirilir ve hemen anlaşılabilirler. Ne yazık ki ender de olsa çevrelerinde bilgi yoksunu üç beş kişiyi görmemiz mümkündür.

Onların ustaları daha sinsidir. Okurlar. Bilgi dağarcıkları doludur, hatta bazı konularda onların eline su dökülemez. Etraflarında her daim insanlar görürsünüz. Hatta hayranları, onlar için kitap yazarları, bilirkşi olarak sadece onları kaale alanları da vardır. Çoğunlukla iyi hatiptirler. Bir anda tarihten, noktası noktasına örnekler verir, istatistiksel verileri döküverirler. Peki bu kadar birikim nereye akar? Hiçbir yere! Belli bir yönü, birleştiği bir yer?... Boşuna arar dururuz. O, konudan konuya, örnekten örneğe akar. Bu gün bir doğruyu kanıtlamak için destan yazar, öbür gün aynı doğruyu yalanlamak için çırpınır. Onların konuları kişiler ve olaylardır. Kişileri ya da olayları mahkum etmek, hedef göstermek ya da aklamakta üstlerine yoktur. Şiraze aramaya kalkışırsanız sizi, biriktirdiği ansiklopedik bilgilerle etkilemeye ya da ezmeye çalışır. Bu lafazanların hışmına maruz kalmış, sırf aldığı yaralardan ötürü bilgiye düşman olmuş kişilere mutlaka rastlamışsınızdır. “biz çok biliriz böyle konuşanları” diye konuşmaya başlayan ya da çok okumanın akla iyi gelmediğini örneklerle anlatan bir nesil bırakırlar arkalarında... bu nesilin yarıları dün yapıp bu gün bozan bu lafazanlar yüzünden yorgun düşmüş, doğrularıyla yanlışları arap saçına dönmüştür. Öyle ki bir yandan ilerici düşüncelere saygı duyarlar diğer yandan yakın çevrelerinde onların olmasından kuşku ve tedirginlik duyarlar. Her burjuva gazetenin mutlaka bir köşesinde bunlardan birine rastlayabilirsiniz. Esen havanın etkisiyle bir sağ bir sol vururlar. Bu gün demokrasiden ve insan haklarından söz eder, yarın dış mihraklar ve milli duygulardan dem vurur. Okurları onların “demokrasi” söylemlerine kanıp düzgün bir “düşünce adamı” olduğunu düşünür. Oysa “durmuş bir saat de günde iki kez doğru zamanı gösterir.” Böylece bu kesim hem sağda hem solda taraf bulur. Ve her ikisinin de bilinçli kesimlerince dışlanır, teşhir edilir. Bu kesim sorunu derinlemesine inceler ve ortaya koyar ama sorunun kaynağından ya da çözüm üretmekten kaçarlar. Ortada çok miktarda yazılı kağıtlar vardır ama bir kitap etmezler. Ambar her çeşit malzemeyle doludur ama yemek pişmez, karın doymaz.

Bir başka ve en acıklı kesim de ciddiyle hayatını insanlığın kurtuluşu için adadığını zannederek, derin araştırmalar yapan, tüm bürokratik engellerle savaşıyor ama sonuçta karşı olduğu yozluğu ve çürümeyi üreten sistemin önemli dayanaklarından birisi olmaktan i-leriye gidemeyenler olsa gerek. Yaptıkları araştırmalar ya da eylemler daha “iyi” bir kapitalizm ve kapitalizmin içinde daha “mutlu” insan çabalarından öteye geçmez. Kapitalistlerin falanca yasayı çıkartmaları, doğayı kirletmeden, karlarından bir pay lütfedip sömürüye devam etmeleri, hayvanların yaşam koşullarının düzeltilmesi ya da açlık, hastalık ve çamur içindeki barakalarda yaşayanların yoga yaparak evrensel mutluluğa erişmeleri için hayatlarını verebilirler. Bu kesimlerin etki alanında “kraldan çok krallara” rastlama olasılığımız oldukça yüksektir. En azından savundukları tek bir konu da olsa -genellikle olaylarla mücadele etme- tutarlı olduklarından çok rağbet görürler. Tüm bu çabalar, gösterilen enerji dikkate alınırsa çok etkileyicidir ama sorunların temellerinden doğal olarak da çözümden hayli uzaktırlar. Sigarayla savaşmak ve pasif içiciliğe karşı mücadele etmekte üzerlerine yoktur. -haklıdırlar da- ama fabrika bacalarından atılan zehir, madenlerde çalışan ya da çır çır fabrikasındaki işçilerin pnömokonyoz ile kaçınılmaz erken ölümleri onların konusu

değildir. İş ve işçi sağlığı için kapitalizmin bataklığında çırpınıp dururlar. Bu çalışmalar tek tek ele alındığında son derece saygın çalışmalar olmakla birlikte bir şirazeye kavuşmadıkça başındaki kişi için de karşısındaki muatap açısından da bir yük olmaktan öteye geçmez. Ayakkabı sanayide çift başlı çalışan bir işçinin ağzına çivileri doldurup daha fazla hız kazanmak zorunda oluşu, yoksa yaşayabileceği ve ailesini yaşatabileceği parayı kazanamayacak oluşundan; sadece ağza doldurulan çivilerin zararlı etkileri onun ilgi alanı olarak kalmaya mahkumdur. Ne bu “hızdan” alıkoymak işçiyi memnun edecektir ne de 18 saat çalışmanın, baly koklamanın ve diğer zararların yanında bir etkisi... Eskimiş ve lime lime olmuş bir paçavrayı yamalamak için bu kadar kumaş harcamak da hiç akıl karı değil...

Her şiraze yoksununun öyle veya böyle olsun ortak zayıf noktası, onları sonuca götüren sorulardır. İşçiler, yaşam koşulları gereği bu soruları çoğunlukla ilk görülenlerdir. Birbirinden kopuk alıntıların dantel gibi işlenmesi ve süslenmesinden gözlerini alamayanların içinden bir işçi çıkar ve “Eeee bütün bunların bana faydası ne?” deyiverir. Çünkü onun yalın dünyasında sınıfların çizgileri tam olarak çizilmiştir. O, bu dünyadaki yerini gayet iyi bildiği gibi lafazanın yerini de bilir.

İlk yayınlandıklarında dikkat çeken sonra değerini yitiren tartışma programlarından birisini şiraze arayarak izlediğinizde ya hiç olmadığını ya da şirazenin dokumasının oldukça pahalıya mal olduğunu göreceksiniz.

Bu kadar egzersizden sonra biz de yazımızı şirazesiz bırakmayalım ve işçimizin saydamlığında bir soru sormaya çalışalım. “şiraze benim ne işime yarar ve şiraze kazanmak için ben ne yapmalıyım?” Öncelikle sistemi kurmak için diyalektik ihtiyacımız olacak. Diyalektik bize, doğru düşünmenin yöntemlerini öğretecek.. Yani şirazemiz diyalektik olacak. Bir sistemi olmayan her düşünce kendi içinde döne döne boğulmaya mahkum. Doğa yasalarını yorumlamak için bilim nasıl ki bir

yönteme ihtiyacı duyarsa, biz de toplum yasalarını yorumlamak için bir yönteme ihtiyaç duyarız. Bir matematikçi için dört işlem ne ise, kimyacı için periyot cetveli ya da bir tıp insanı için anatomi-fizyoloji ne ise yaşamı sorgulayan her insan için diyalektik odur.

Diyalektik bir yöntemdir ve bize bire bir çözüm üretmez. Bilgi dağarcığımız boşsa yani sayfalarımız boşsa, nasıl bir şirazeyle bağlarsak bağlayalım bir kitap elde edemeyiz. Edindiğimiz bilgileri, diyalektik yöntemle süzgecimizden geçirdiğimizde ve sistemdeki yerine oturttuğumuzda, kendisinin ve çevresinin sorunlarını, kaynaklarını anlayabilen ve çözüme ışık tutan bir kitap olabiliriz. Bir fotoroman, magazin dergisi ya da unutulup bir kenara atılan sıkıcı bir laf salatası olmak işten bile değil. Yabancılaşmaya, yozlaşmaya ve çürümeye karşı ayakta kalabilmek ve ileriye yürüyebilmek için, daha fazla egzersize ihtiyacımız var. Karşılaştığı olayları “sınıf çıkarları”gözüyle, ekonomik ve politik temelleriyle süzgecinden geçiren herkes bu egzersize doğal olarak katılmış olacaktır. Diyalektik ise olayların birbiriyle bağını, zıtların birliğini, hiçbir şeyin mutlak olmadığını, sarmal gelişimi bize öğreterek karanlığa ışık tutmamızı sağlayacak. Bu köşeye gelince o her zaman egzersizine devam edecek, isteyenlere açık olacak ve yaşamı tartışmaya devam edecek.

İnceleme

BİR İKİ, ÜÇ

DAHA FAZLA KÜBA!

Helin Su

Ağustos ayından itibaren yaşanan bir dizi gelişme; Fidel Castro'nun rahatsızlanması ve bundan kısa bir süre sonra da Bağlantısızlar Zirvesi'nin Küba'da toplanması Sosyalist Küba'yı dünya basınında yeniden öne çıkardı. Sosyalist Küba, Fidel'in öncülüğünden yoksun kalacak bir Sosyalist Küba'nın kaderi, anti-emperyalist politikalarda Sosyalist Küba'nın yarattığı etki vs. üzerine bir sürü yazılar yazıldı, yorumlar yapıldı. Buna karşın, bunca yazının, yorumun hepsi Sosyalist Küba'nın tarihsel önemini, dünya devrimci mücadelesine yaptığı büyük katkıyı anlayabilmekten hayli uzaktı. Bunu doğal karşılıyoruz. Çünkü burjuvaziye hizmet eden kafaların ve burjuva ufku aşamayan ortalama dar kafaların büyük bir devrimin elde ettiği başarının hakkını vermesini de bekleyemezsiniz. Bu kafaların Sosyalist Küba'ya baktıklarında algıladıkları şeyler, hiç kimsenin inkar edemeyeceği gerçeklerin, kapitalizm lehine mümkün olduğunca zararsız hale getirilmiş biçimleridir. Burjuva düşünceyle sakatlanmış kafalar, Che'yi nasıl yalnızca "romantik hümanist"e indirgemeye çalışıyorlarsa, Sosyalist Küba'ya da aynı sığlıkta yaklaşıyorlar. Fakat Sosyalist Küba, bütün o yazılıp çizilenlerden çok daha fazlasıdır. Bizim için, Sosyalist Küba'yı "Yüzyılımızın Komünü" misyonuna oturtan bu "çok daha fazlası" üzerinde durmak, dünya devrimci mücadelesinin kazanımlarını savunmak ve bu kazanımları daha da ileri taşımak açısından zorunludur.

Zaman zaman basına yansıyan gelişmelerle daha çok öne çıkıyor görünse de, Sosyalist Küba dünya politik arenasında uzun süredir büyük bir önem taşıyor. Sosyalist Küba'nın bu arenada öne çıkışı için bir tarih vermek gerekirse, bu tarihi 89-90'lı yıllar olarak ifade edebiliriz.

89-90'lı yıllara kadar, sosyalist sistemle kapitalist sistem arasında süren mücadelenin esas merkezi, dünyanın üçte birini kaplayan, her coğrafyada varlığını sürdüren Sovyetler Birliği ile dünyanın geriye kalan coğrafyasındaki emperyalist-kapitalist ülkeler arasındaydı. Sosyalist sistemin başarısı ve gücünü temsil eden Sovyetler Birliğinin 90'lı yıllara gelindiğinde geçici geri düşüşü yaşayarak dağılması, dünya sosyalist cephesinde büyük bir moral bozukluğunun yaşanmasını da beraberinde getirdi. Bu yıllarda tüm gözler, hala varlığını sürdüren birkaç sosyalist ülkeye çevrildi demek yeridir. Bu ülkelerden öne çıkanlardan biri de Sosyalist Küba'ydı.

Sosyalist Küba, bu yeni koşullarda, karşı karşıya kaldığı büyük ekonomik sorunların altından kalkabilecek miydi? Daha da önemlisi, kapitalizmin sosyalizm karşısında büyük bir zafer kazanarak sosyalizmi mağlup ettiğini ilan ettiği bu yıllarda, ABD'nin hemen yanı başında bulunan, 12 milyon nüfuslu bu küçük ada, sosyalizm inancını, Che ile özdeşleşen o 'imkansız başarıma' iradesini nasıl koruyacaktı?

90'lı yıllarda tüm gözleri Sosyalist Küba'ya çeviren bu iki soruya verilen yanıtları irdelemek, Sosyalist Küba'nın dünya sosyalizm mücadelesi lehine elde ettiği başarı ve prestij önemini ortaya koyabilmemiz için de gereklidir. O halde, son aylarda yaşanan gelişmeleri sona bırakarak, ilk önce 90'lı yıllarda tüm gözleri Sosyalist Küba'ya çeviren bu soruların nasıl cevaplandığını ele alalım.

"Barış Zamanının Özel Dönemi"

Bu ifade Fidel'in 89-93 yılları arasındaki kritik süreci tanımlamak için kullandığı ifadedir. 89-93 yılları arasındaki özel dönemde, sosyalist ülkelerin Sosyalist Kü-

**Viva Fidel !
Viva Cuba !**

Fidel "halkımızın görüşleri olmasını istiyorum. Bu düşünceleri çözümlerini, (Che'nin düşünceleri bn.) üzerinde düşünmelerini, isterlerse aralarında tartışmalarını istiyorum. Asıl olan budur bence. Örneğin insanın asla yozlaşmaması gerektiğini, bilinçsizce, yalnızca maddi zenginlikler üreterek daha yüksek bir toplum biçimi olan sosyalizme ulaşamayacağı düşüncesi.... Bu düşünceleri bilmezden gelmenin ve önemsememenin büyük bir kusur olduğuna kesinlikle inanıyorum, ötesini sizin istek ve iradenize bırakıyorum" diyordu.

“O kritik yıllarda doktorların sayısı iki katına çıktı ve eğitim kapasitesi yükseldi. Küba pezosunun değeri 94-98 yılları arasında 7 kat arttı ve o zamandan beri istikrarını korudu. Karşı karşıya kaldığımız çetin mücadelede deneyim ve verimlilik kazandık. Avrupa’daki sosyalizmin çöküşünden önceki üretim ve tüketim seviyesine ulaşmasak da farkedilir derecede hızlı ve tempolu bir ilerleme kaydettik. Bu mücadelenin kahramanı yoğun güveniyle büyük fedakarlıklara katlanan halktır.

ba’ya verdikleri ekonomik desteğin büyük oranda ortadan kalkması, Küba’yı büyük bir ekonomik krizle yüz yüze getirdi. Başını ABD’nin çektiği emperyalist-kapitalist ülkeler, Küba’ya karşı, Küba devriminden itibaren, ağır bir ekonomik ambargoyu yürürlüğe koymuşlardı. Bu nedenle Sosyalist Küba, temel ekonomik faaliyetini büyük oranda sosyalist ülkelerle sürdürüyor, ürünlerini bu ülkelere satıyor ve ihtiyacı olan ürünleri büyük oranda bu ülkelerden temin ediyordu. Sosyalist ülkelerde yaşanan geçici geri düşüşler bu akışın kesilmesine yol açtı. Bu akışın kesilmesi, Küba ihracatının %70’ini, ithalatın ise %75’ini kaybetmesine yol açtı. Yine bu koşullarda GSMP oranı önceki yılların üçte birine düştü. Böylesi bir durumun bir ülke ekonomisi için ne denli büyük bir kriz yaratacağı ortadadır. Bu büyük sıkıntı koşullarında kapitalist sınıfın ‘sözcüleri’, Küba’nın bu duruma fazla dayanamayacağını, Sosyalist Küba’nda kapitalist yola adım atmak zorunda kalacağını büyük bir zevkle ‘tespit’ ediyorlardı. Yine, Amerika kıtasının tek sosyalist ülkesi olan Küba’nın sosyalizmden vazgeçmesinin, kapitalizmin dünya çapında elde ettiği moral üstünlüğü perçinleyerek, kapitalizm için büyük bir avantaj yaratılmış olunacağını söylüyordu bu ‘sözcüler’. Kapitalizme karşı yaklaşmalara girişen dünya emek ordusu önünde, yalnızca varlıklarıyla bile büyük bir moral güç olan sosyalist ülke örneği bulunmazsa, kapitalist sınıf, emekçi halkların mücadeleleri üzerinde saptırma ve bastırma politikalarını çok daha rahat uygulayabilirdi elbette.

Emperyalist-kapitalist ülkeler, Küba’nın sosyalizmden vazgeçmesi halinde, Sosyalist Küba’yı yardıma boğmayı da vaadediyorlardı. Bırakın “yardıma boğulmayı” Küba’ya uygulanan ambargonun kısmen kaldırılması bile Küba’nın ithalat kapasitesinin iki katına çıkması ve milli gelirden 1.25’lik artış yaşanması demektir. Ekonomik zorluklar kadar, kapitalizmin sürekli baskı ve tehditleriyle de mücadele etmek zorunda kalan bu küçük ada halkının ‘sosyalizm’ demesi delice görünüyordu.

Dünya emekçilerinin gözleri de Küba’ya kenetlenmişti. Böylesine zor koşullarla yüz yüze kalan Küba adamlarını hangi yöne atacaktı? Küba’nın yapacağı seçim, sosyalizmin, kapitalizm karşısında moral üstünlüğünü sürdürmede büyük bir öneme sahip olacaktı. “Moraller kazanılmışsa, devrim de kazanılmıştır” diyen Che’nin gözleri de, bir parçası olduğu halkını izliyordu kuşkusuz.

Jose Marti’lerin, Che’lerin, Camilo’ların ülkesi ‘delice’ olanı seçti. Fidel, 2000 yılında yaptığı bir konuşmada, özel döneme ilişkin şunları söylüyor;

“O kritik yıllarda doktorların sayısı iki katına çıktı ve eğitim kapasitesi yükseldi. Küba pezosunun değeri 94-98 yılları arasında 7 kat arttı ve o zamandan beri istikrarını korudu. Karşı karşıya kaldığımız çetin mücadelede deneyim ve verimlilik kazandık. Avrupa’daki sosyalizmin çöküşünden önceki üretim ve tüketim seviyesine ulaşmasak da farkedilir derecede hızlı ve tempolu bir ilerleme kaydettik. Bu mücadelenin kahramanı yoğun güveniyle büyük fedakarlıklara katlanan halktır. Devrimin 30 yılı boyunca (1959-90 arası dönem. bn.) ekilen adalet tohumlarının ve fikirlerinin meyvesidir bu. Birlik ve sosyalizm olmadan böyle büyük bir mucize olmazdı.”

Fidel’in 89-93 yılları arasındaki özel dönemin kahramanının Küba halkı olduğunu söylerken altını çizdiği nokta Sosyalist Küba’yı bugünkü misyonuna oturtan noktadır. Bu aynı zamanda 90’lı yıllara ait, başta değindiğimiz sorunlarında cevap anahtarlarıdır. “Devrimin 30 yılı boyunca ekilen adalet tohumlarının ve fikirlerinin meyvesidir” diyor Fidel, nedir bu “tohumlar” ve “fikirler”?

Sosyalizm, yalnızca, üretici güçlerin gelişiminin önündeki tüm kapitalist sınırların orta-

dan kaldırılarak üretimin, maddi zenginliklerin alabildiğine artırılması demek değildir.(Zira kapitalist dünyanın büyük oranda varlığını sürdürdüğü koşullarda “sosyalizm” diyen emekçi halklar, kapitalizmin yoğun baskısı sonucu, maddi zenginliklerin üretiminde dünya koşullarının gerisinde kalabilirler, Küba ve Kuzey Kore gibi.)

Sosyalizm aynı zamanda, insanın tam anlamıyla insanlaşma, sahip olduğu olumlu insani nitelikleri ve becerilerini de alabildiğine geliştirme sürecidir de.

Che, Küba devriminden sonra Küba’da kaldığı 5 yıllık kuruluş süreci içinde, sosyalist sistemin ekonomik olarak örgütlenmesi sorununu, sosyalist insan tipinin yaratılması ve geliştirilmesi sorunuyla birlikte ele aldı. Bu birliktelik içinde şekillenen “Yeni İnsan” adını verdiği sosyalist insan olgusu üzerinde büyük bir önemle durdu. Sosyalist insan, ta en başından itibaren, attığı her adımı bilerek atan insan olmalıdır. Dünyayı değiştirmek için dünyayı tanıyan, fikirleri olan ve başarının basamaklarını çevirebilen insan olmalıdır. Sosyalist insan, dünyayı değiştirme eylemine kendi değişimi ve gelişimini de katabilen insan olmalıdır. Küba devrimini takip eden yıllar içinde, Küba toplumunun eğitimi Che’nin düşüncelerinin ışığında yol aldı. Eğitim bilincin eğitimiyle, bilincin eğitimi sosyalist çalışmayla bütünleştirilerek, devrimin canlı ruhu yaşamın her alanında kendini gösterdi.

Che’nin Yeni İnsanda hareket ettiği nokta, komünizme ancak, kendi tarihini kendi yapan bilinçli insan faaliyetiyle ulaşılabileceği düşüncesi idi. Siz üretimi alabildiğine geliştirir ama insanın gelişimini bunun gerisinde bırakırsanız, sosyalizmin en büyük amacının üzerinden de atlamış olursunuz. Böyle bir hata da tarihsel süreç içinde er ya da geç öcünü alır.

Sosyalist Küba böyle bir hataya düşmedi. Sosyalist Küba’nın bundan sonraki kaderinin belirleneceği o kritik yıllarda, özel dönemde Küba Komünist Partisi ve Fidel, Küba emekçilerine giderek Che’nin düşüncelerini yeniden tartışmaya açtılar.

Fidel *“halkımızın görüşleri olmasını istiyorum. Bu düşünceleri çözümlemelerini, (Che’nin düşünceleri bn.) üzerinde düşünmelerini, isterlerse aralarında tartışmalarını istiyorum. Asıl olan budur bence. Örneğin insanın asla yozlaşmaması gerektiğini, bilinçsizce, yalnızca maddi zenginlikler üreterek daha yüksek bir toplum biçimi olan sosyalizme ulaşılacağı düşüncesi.... Bu düşünceleri bilmezden gelmenin ve önemsememenin büyük*

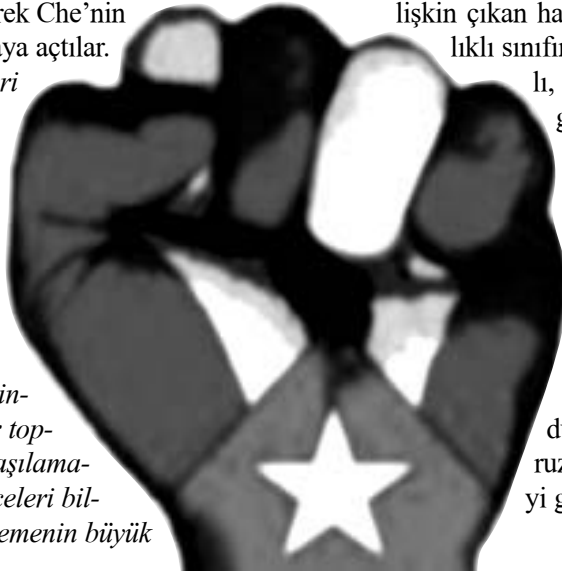
bir kusur olduğuna kesinlikle inanıyor, ötesini sizin istek ve iradenize bırakıyorum” diyordu.

Che’nin komünizme bilinçlice ulaşılabileceği ve insanlığın tarihini bilinçlice yapması gerektiği düşüncesi ve sosyalist Küba’nın yüz yüze olduğu kritik koşullar Küba halkı tarafından canlı bir katılımı tartışılarak sonuçlara ulaşıldı. Sosyalist ülkelerin geçici geri düşüşlerinin yaşandığı, emperyalist-kapitalist saldırganlığın turmandığı koşullarda Küba halkı “Bu ada yerin dibine batsa da bizler kimsenin kölesi olmayacağız” dedi, “sosyalizm” dedi.

Bugün sosyalist Küba’yı, Küba yapan en önemli özellik, Küba devriminin tüm süreci boyunca, tüm Küba halkına mal edilmiş olan bu bilinç, tüm Küba halkına mal edilmiş olan “yeni insan” özellikleridir. “Ekilen adalet tohumları ve fikirlerdir”. Küba halkı kapitalist dünyanın tüm saldırganlığını üzerine çekmek demek olduğunu, aynı zamanda sosyalizmde ısrar etmenin zaman zaman da büyük ekonomik sıkıntılar demek olduğunu çok iyi bilerek seçimlerini yaptılar. Bununla birlikte sosyalizmde ısrar etmenin tarihin akışı yönünde yürümek demek olduğunu, ancak bu ısrarla insanlaşılabileceğini ve tüm zorlukların üstesinden gelinebileceğini bilerek yaptılar seçimlerini. Sosyalist Küba halkının bu bilinci, emperyalist-kapitalist dünyanın bütün silahlarından güçlüdür.

89-93 yılları Sosyalist Küba halkının bilinciyle, sosyalist inancın güçlü silahıyla başarıyla aşıldı. ‘93 yılından itibaren Küba, istikrarlı ve gelişimini sürdüren bir denge yakaladı. Dünyanın kapitalist ülkelerinin sahip olduğu doğal kaynakların ve üretim düzeyinin çok gerisinde kaynaklara sahip olsa da, sahip olduğu tüm zenginliklerin sosyalist dağıtımıyla, herkesin gıptayla baktığı bir yaşamı yarattı Küba. Bu gün kapitalizmin savunucusu olan kişiler bile, sosyalist Küba’nın sağlıktan, eğitime, kültürüne kadar elde ettiği üstünlüğü kabul etmek zorunda kalıyorlar. Burjuva basında Küba’ya ilişkin çıkan haberlerde, Küba’nın “tek ayrıcalıklı sınıfının çocukları” olduğunu, sağlıklı, bilinç düzeyi yüksek, ahlaken gelişmiş Kübalılardan, çölde bir vaha bulunmuş gibi bahsedildiğini okuyoruz. Gerçekten de sosyalist Küba, kapitalist bataklık içinde, katliamların, savaşların, açlık ölümlerinin, sefaletin, gözü dönmüş kar hırsının vahşi ortamında, insanlığa insanlığını hatırlatan bir vaha gibi duruyor. Kübalılar “İyi gidiyoruz!” diyorlar. Evet gerçekte iyi gidiyorlar.

Tekrar etmekte fayda var; bu

yaşama bakarken unutmamız gereken şey, Küba'yı bu günlere taşıyan temel kaldıraç, Küba halkının devrimci bilinci ve kendi kaderini kendi ellerine alma cüretini göstermiş olması olduğudur. Küba'yı "Yüzyılımızın Komünü" yapan, Küba halkının Paris komünçülerinin sahip olduğu ruha ve cürete sahip olmaları ve tüm olanaklarını, yeteneklerini sosyalizm lehine geliştirmeyi sürdürmeleridir.

Sosyalist Küba bu özellikleriyle dünya sosyalizm mücadelesinin büyük bir kazanımıdır. Küba'yı dünya politik arenasında öne çıkartan, kapitalist sınıf ile dünya emek ordusu arasındaki küresel iç savaşta önemli bir mevzi haline getiren de budur. Dünya emekçileri Küba'ya baktıklarında, kendi kaderini kendi ellerine alan bir halkın gücünü, başarısını görüyorlar, sosyalizmi görüyorlar. Sosyalizmin başarı ve üstünlüğünü görerek kendi Kübalarını yaratmaya daha bir cüretle girişiyorlar. Kapitalist sınıf ise tam da bu nedenlerle sosyalist Küba'yı (ve sosyalist Küba gibi büyük bir öneme sahip olan Demokratik Kore Cumhuriyeti'ni) yıkmak istiyor. İki sınıf arasında süren savaşın seyri sertleşip sona doğru yaklaştıkça, kapitalist sınıf açısından sosyalist Küba ve Kuzey Kore'nin yıkılması, dünya proletaryası açısından sosyalist ülkelerin savunulması, iki düşman sınıfın önemli bir gündemi olmayı sürdürüyor. Sorularımız cevaplanmıştır. O halde, konunun başında belirttiğimiz gibi sona bıraktığımız son gelişmelere geçebiliriz.

"Gündemdeki Küba"

13 Ağustos günü, dünya sosyalizm mücadelesinin büyük emektarı, Küba devrimin isyancı komutanı Fidel Castro'nun 80.yaş günüyüdü. Yaş gününün arifesinde rahatsızlanan Fidel'in doğum günü kutlamaları 2 Aralık tarihine ertelenmişti. Buna karşın Küba ve dünya emekçileri, fidelimizi doğum gününde yalnız bırakmayarak bir ön kutlama yaptılar.

Bu seneki doğum günü kutlamalarının özel bir yanı olduğu kuşkusuz. Hele de ömrünün 58 yılını devrim mücadelesine adanmış, emperyalist-kapitalist sistemle mücadelede silahını asla yere bırakmamış, giriştiği her savaştan devrimci ruhu, zekası ve Küba emekçilerinin büyük güveniyle başarıyla çıkmış, muzaffer bir düşçü, muzaffer ve çağdaş bir Don Kişot'la karşı karşıyaysanız, böylesine etkileyici bir yaşamın 80. yaşı, tüm dünya emekçilerinin coşkun kutlamalarını fazlasıyla hak etmiştir.

Küba halkı ve dünya emekçileri Fidel'in doğum gününü nasıl büyük bir coşkuyla kutluyorsa, kapitalist sınıf da bir o kadar nefretle karşılıyor bu büyük günü. Fidel'imizin 80. yaşının arifesinde geçirdiği rahatsızlık, bu açıdan kapitalist sınıfta sevince, umutlu bir bekleyişe yol açtı. Öyle ya kapitalist sınıf, Küba devriminin 47 yılı boyunca Sosyalist Küba'ya boyun eğdirememiştir. Ne ekonomik zorluklar, ne politik baskılar kar etmişti.

Üstelik dünyada eşi benzeri bulunmayan bir rekor kırarak Fidel'i öldürmeye yönelik 600'ün üzerinde suikast planına imza atmış ama bu planlardan hiç biri başarıya ulaşmamıştı. Bırakın Sosyalist Küba'yı yıkmayı Fidel'i öldürmeyi bile başaramamıştı. Sosyalist Küba karşısında büyük bir fiyaskoya uğrayan kapitalist sınıfın, Fidel'in rahatsızlığı karşısında duyduğu heyecanı, bu açıdan bakınca anlamak mümkün. ABD'nin Fidel'in rahatsızlığı duyulur duyulmaz, Küba'ya yönelik bir "demokratikleşme paketi" daha açıklamayacağı, yaşadığı heyecanın göstergesi kuşkusuz. Kapitalist sınıfı heyecandıran bu durum, yeniden tüm gözlerin Fidel ve Küba'ya çevrilmesine yol açtı. Fidel'le, Küba'yla ilgili yine bolca yazılar yazıldı, tartışmalar yapıldı. Bu kez bütün bu yazılıp çizilenlerin gündemindeki soru, Fidel'siz bir Küba'nın nasıl bir yol izleyecekti. 90'lı yılların sorularını anımsatan bu soruya hiç kimse, Fidel'i tartışan "sol" da dahil olmak üzere doğru düzgün bir cevap bulamadı. Onların bulamadıkları cevabı biz verelim.

Fidel'imizin daha uzun yıllar aramızda olup, aklı ve yüreğiyle dünyamızı aydınlatmaya devam etmesini tüm yüreğimizle diliyoruz. Buna karşın, o kaçınılmaz an, ayrılık anı gelip çatarsa eğer, Fidel'imizin gözünün arkada kalmayacağını da biliyoruz. Kapitalist sınıfın ve burjuva düşünceyle sakatlanmış kafaların unuttuğu şey, hiçbir sistemin yalnızca tek tek kişilerin varlığı ya da yokluğuyla beraber var ya da yok olmadığıdır. Zamanı gelmiş bir düşünce bir yaşam biçimine dönüşmüşse ve o yaşam biçimi, o toplumun her zerresine derin kökler salmışsa eğer, o düşüncenin, o sistemin simgelediği kişiler fiziksel olarak yok olsalar bile, o düşünce ve o sistem, ihtişamından hiçbir şey kaybetmeden varlığını sürdürür.

Fidelimizin fiziksel yokluğunda bile, Küba halkının aynı cüret ve kararlılıkla kapitalist sisteme meydan okumaya devam edeceğini büyük bir rahatlıkla söyleyebiliriz. Bize bu rahatlığı veren, Küba halkının sahip olduğu sosyalizm bilinci, dünyanın içinde bulunduğu koşullardır.

İlk nedenin üzerine daha önceden durduğumuz için bu kısmı fazla uzatmaya gerek yok. Yalnızca Küba halkının bugün, önceki yıllara nazaran bile çok daha gelişkin bir bilince sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sosyalist sistem içinde doğup büyüdükleri için, kapitalizmi yaşamamış olan Küba'nın genç kuşakları bile kapitalizmin dünyada yarattığı yıkımı, sömürü ve sefaleti görüyor, sahip oldukları şeyin kıymetini anlıyorlar. Küba'nın dünya hakkında, dünyanın geri kalanının onlar hakkında bildiklerinden çok daha fazlasını bilen gençliği, ana-babalarının yaptıkları hesaplaşmayı anladıklarını söyleyerek, sosyalizmin tüm kazanımlarını her ne pahasına olursa olsun savunacaklarını ortaya koyuyorlar. Böyle

bir halkın gözünü kapitalizmin hangi vaadi boyayabilir? Kapitalizmin hangi meziyeti, sosyalizme karşı kapitalizmi tercih ettirebilir? Olsa olsa yine silahların gücü devreye girer ki, bu da Küba halkının bilmediği bir şey değil. Fidel'in sözleriyle söyleyecek olursak, "o kadar uzun süredir tehdit altındayız ki artık buna alıştık!"

İkinci neden olarak dünya koşulları dedik. Kapitalizmin tüm dünya çapında kesin ve kaçınılmaz bir çöküşü yaşıyor olması, dünya emekçi halklarının, dünyanın her köşesinde direk kapitalizmi hedef alan mücadelelerle sosyalizmi kurmaya yönelmeleri, bu uğurda yürütülen keskin mücadele, kapitalist sınıfın sonunu her gün biraz daha yaklaştırıyor. Kapitalizmin dünyada yarattığı yıkım o denli akıl almaz boyutlara ulaşmış durumda ki, bu yıkımı durdurabilmenin tek yolu olarak emekçi halkların kendi iktidarlarının bir an önce kurulmasını zorunlu hale getiriyor. Bu acil bir gündem haline gelmiş durumdadır. Bu zorunluluk proletaryanın iktidar savaşına büyük bir ivme, güç kattığı gibi, var olan sosyalist ülkelerin sosyalizmi savunma mücadelelerine de büyük bir destek sunuyor. Sosyalist ülkeler, sosyalizmin güçlü birer çekim merkezi haline gelerek, dünya politik arenasındaki etkinliklerini daha da arttırıyorlar. (Kısa süre önce Küba'da toplanan Bağlantısızlar Zirvesi'nin yarattığı yankı, bu çerçevede değerlendirilebilir.)

Sosyalist Küba ve Demokratik Kore bugün bu durumdadır. Bu durum, emperyalist-kapitalist sınıfın saldırganlığını da arttırıyor elbette. Ama silahların çekildiği bir savaşta çarpışmaktan geri duramazsınız. Küba ve Demokratik Kore'de geri durmuyor. Bu savaşta kapitalist sınıf ölüm-kalım savaşı verdiği için çekilemez, sosyalist ülkelerse kapitalist sınıfa ölümünde yardım etmek için geri çekilemez. Varsayalım ki, kapitalist sınıf son demlerinin çılgınlığıyla bu iki ülkeye saldırdı, topuyla, tüfeğiyle yerle bir etmeye kalktı, bu herhangi bir kapitalist ülkeye girmeye benzemeyecektir. Sovyetler Birliğinin Alman tekelci sınıfının temsilcisi Hitlere, Vietnam'ın ABD'ye bu konuda verdiği dersi iyi biliyoruz. Bir halkın topyekün imhasını gerektirecek bir savaşın, tüm dünyada yaratacağı etkiyi, hiçbir kapitalist uzman tahmin edebilecek durumda değildir. Dünyanın koşulları sosyalizmden yana, devrimlerden yanadır. Bunu, Sosyalist Küba biliyor, Demokratik Kore biliyor, biz biliyoruz. Tam da bu nedenle geleceğe, Sosyalist Küba'nın geleceğine duyduğumuz güven tamdır. Hiçbir güç Sosyalist Küba'nın kendi kaderini kendi ellerinde tutarak, sosyalizmi geliştirmeyi sürdürmesini engelleyemeyecektir.

Son olarak, Fidel'imizin doğum gününün resmi kutlamalarının yapılacağı 2 Aralık tarihine değinelim. 2 Aralık 1956, Fidel'in komutan olduğu Granma gemisinin, içindeki Che'nin de olduğu 82 gerillayı, Küba kıyılarına getirdiği tarihtir. 82 gerillayı bekleyen on binlerce kişilik Batista ordusuyla girilen çatışmalar sonucu, yalnızca 12 gerilla Sierra Maestra'nın doruklarına varmayı başarır. Fidel, Raul, Camila, Che... Devrim ateşi Sierra'nın doruklarında bir daha asla sönmek üzere yakılır... Bu sene bu tarihi anın 50. yıldönümü aynı zamanda. Bu iki önemli dönümün bir günde buluşmasını coşkuyla selamlıyoruz...

"Dünya üzerinde gerçekten adil bir toplumun var olduğu gün gelecek. Zaman da bunun için olgunlaşıyor. Çünkü başka seçenek yok. O gün insan, aklının eğitimde kullanılabileceği, bütün gücünü değerler yaratmak ve o değerlere araçlık etmek için kullanacak. İyi ve güzel şeyler yapma gücünü kendimde bulduğum sürece, yaşamımın son anına kadar mücadele edeceğim. Çünkü biz devrimciler, yaşamımız boyunca daha iyi olmayı öğrenerek buraya kadar geldik. İnsanların başkaları için bir şeyler yaptığında büyüdüğünü öğrendik..." (Fidel-2000)

Bir kez daha "Sen çok yaşa Fidel" ve teşekkürler...

BEN KİMİM VE NİYE YAŞIYORUM?

1 2 yaşındaki Uğur'u, 11 yaşındaki Mizgin'i vurdu- lar ve "asıl bebek katili kim" diye bir döviz taşıdı bir çocuk, o benim...

Bir ana, aniden hastalanıp ölen oğluna ağıt yakıyor, "Ökkeş'im, Ökkeş'im, yavrum, seni niye aldı, beni alaydı uy" ve süzülüyor gözünden yaşları, o benim...

Antep'in kavurucu sıcakında simitçi pişiriyor hamurlarını, terliyor ve siliyor alnını, o benim...

Tartıcı çocuk ya da bizim Tarık, kendilerini almaya çalışan amcaların arabalarını nasıl tuzla buz ettiklerini anlatıyor. Elindeki taşın büyüklüğünü tarif ederken yüzünde kendiyile gurur duyan bir ifade var, o benim...

60'ın üstünde güzel, yiğit bir insan gerilla Zeynep'in nasıl katledildiğini ve cenazesini hemen alelacele nasıl kimsesizler mezarlığına gömdüklerini anlatıyor. Bir ara uzaklara dalıyor ve cenazeyi almak için verdikleri savaşı anlatırken hınç biliyor gözlerini, o benim...

17 yaşında genç bir kız dünyayı tanıyor ve Marksist felsefeyi öğreniyor, sorular soruyor, yeni şeyler öğrenmenin sevinciyle parlıyor gözleri, o benim...

Uzun yıllar sonra bir erkek hayatı paylaşacağı kadını buluyor, düğününde dostları yanında, gururlanıyor, hep birlikte ellekteni oynuyorlar. Herkesin yüzü gülüyor, o benim...

Yaptığı hataları düşünüyor biri ve yalanlarını geriye çevirebilmeyi istiyor. Zaman çok mu geç diye geçiyor aklından, sigarasından sorularla dolu bir nefes alıyor, o benim...

Yağmur yağıyor, iki çılgın aşık sorulara bata çıka yaşıyorlar aşklarını. Toprak kokusu ve aşk birbirine karışmış, neşe içindeler, o benim...

Nasıl olur da Che'yi öldürürüz diye ağlıyor yıllar sonra Bolivya'lı küçük asker. Anlıyor verilen kavgayı ve çeviriyor silahını, o benim...

Sizleri tanıdığımdan beri yaşam daha anlamlı, her şey sanki farklı diyor bir hemşire, içi içine sığmıyor. Tarif edemiyorum diyor, o benim...

Eşiyle ilgili sorunlarını paylaşıyor bir amca, konuşmalar ardından içi daha rahat. Sanki yüreğine su serpildi diyor, o benim...

Kürt bir nene, teröristler şöyle, teröristler böyle diyen televizyonun karşısında, öfkeyle ve her şeyden emin, "Terörist sizin babanızdır" diyor, o benim...

Küçük bir kızın gözleri uçan bir kuşun ardında. Seviyor kuşu ve kuş olmak istiyor, o benim

Ailesi, istekleri, sevdiği ve daha birçok şey arasında sıkışıp kalmış biri çelişkileriyle baş başa bir o kadar da kalabalık düşünüyor, o benim

Maddi sıkıntıları yüzünden parçalanmış ailesini toparlamaya çalışan bir kadın kocasından dayak yiyor ama affetmeye hazır. "Her şey düzelsin yeter" diyor, o benim

Doktorun verdiği haplar uyku yapınca üç parmağını birden makineye kaptıran işçi acısını hissetmeksizin dehşetle bağıyor: "Nasıl bakacağım aileme şimdi?", o benim

Yatalak annesi kucığında, emekli maaşını çekmesi için bankaya giden adamın tüm gözler üstünde geziniyor; adam utanıyor. Anası, "Sen utanma oğul, bizi bu hallere koyan utansın" diyor, o benim...

Sorgu odasında biraz şaşkın ve heyecanlı bir genç soru soranların "kahrolsun faşizm, yaşasın sosyalizm" diyen bir sesle irkildiklerine tanık oluyor, ve o sestene güç alıyor. O ses benim...

Değiştirebildiğini her hissettiğinde yaşadığını duyumsayan kişiyim ben. Yaşıyorum diyebilen bir insan. Niye yaşadığıma gelince, Sibel Sürücü'nün sözleriyle söyleyecek olursam: "İnsanın idealleri uğruna yaşamasıyla idealleri uğruna ölmesi arasında bir fark görmüyorum." Evet, bir fark yok. Ben de yaşıyorum, ölürlen bir yaşam. Ve öleceğim yaşarken insanlığım.

Yaşamak, solucan
Ya da İnsan Gibi

Kabul... Her şey büyük bir patlamayla başladı. Sonra yıldızlar, gezegenler oluştu, dünyanın şekli değişti, yapısı gelişti ve ilk canlı ortaya çıktı. Sonra evrim, toplumlar tarihi. Bütün bunlar olurken ben var mıydım? En küçük bir etkim olmadı. Peki ya bundan sonra? Dünyada ya da toplumda neler olacak? Mutlaka bir şeyler değişecek. Ama bu değişimler nasıl gerçekleşecek, ne yönde olacak ve daha da önemlisi bütün bu olaylarda kimler etkin olacak?

Toplum yapısında meydana gelecek değişim kendiliğinden gerçekleşmeyecek elbette. Bunu birileri yapmak ve yönlendirmek zorunda. Bu birileri aynı zamanda değişimin şeklini, yönünü ve zamanını da etkileyecektir. Peki bütün bunlar olurken bizler nerede olacağız? Televizyon karşısında mı? İnternet kafelerde mi? Eğlence merkezleri ya da gece kulüplerinde mi? Plajda mı? Ya da belki soru şu: Bu imkanlara sahip olmasak da onların hayaliyle, onları hedefleyerek kendimizi işyerlerimize mi esir edeceğiz?

Farkında olsak da olmasak da, bizim dışımızda bir yaşam akıp gidiyor. İnsanlar yaşıyor, çarklar dönüyor, makineler, bitkiler, otoyollar, televizyon antenleri, internet, gezegenler... Her şey zamanın akışı içinde ilerliyor. Peki tüm bunların arasında biz neredeyiz? Ya da onların akışı bizi sürüklüyor mu yoksa biz bu akışın yönünü mü belirliyoruz? Ya da şöyle bakalım: Bu akış zaten sürüp gidiyor; peki biz hiç yaşamamış olsaydık bu akışın herhangi bir yerinde ne değişirdi?

İşte düğüm noktası burası. Yaşantımız boyunca, mevcut yaşam standartlarının kalıplarına sığınmak zorunda mı olacağız yoksa o kalıpları yok edip hayatı en yaşanabilir duruma mı getireceğiz? Ne için yaşadığımızı sorgularken cevabı burada aramamız gerekir. Ahmet Arif'in dediği gibi:

Yaşamak,

Sade yaşamak,

Yosun, solucan harcıdır...

Ben Kimim? Neden Yaşıyorum

Sınıflarda dersliklerde yalanlarla büyütülürken, gerçekleri bilip, sınıf mücadelesine katılan benim. Gençlik denilen bir millet var benim. Saatlerce çalışıp aç ve susuz yatanlar için ezilen halklar için savaşanlardanım. Bedenimi ölüm orucuna yatırıp açlığımı insanları doyuran benim. Tarlada çalışan, alın terimle papatyaları besleyenlerdenim. Söylediğim ezgilerle insanları yaşam mücadelesine çağıran benim. Ben insanım, ben öğrenciyim, ben emekçiyim, ben işçiyim.... bir parça ekmekle beslenen benim.

Ben gerçekten yaşamak için savaşıyorum. Filistinli, Lübnanlı, Kürt, Arap, Iraklı çocukların kendi halklarıyla birlikte çocukluklarını yaşayabilmesi için yaşıyorum. Bazen yaralı bir güvercin gibi kafesten kurtulmak için, bazen ölüm oruçlarında zafere ulaşmak için, bazen dağlarda bir şahin gibi uçmak için yaşıyorum. İnsan gibi bir yaşam için yaşıyorum ben.

Ben Kimim? Ne İçin Yaşıyorum

İnanılmaz ve imkansız hayatında yer olmayan, inancını insan sevgisiyle besleyen, nasırlı elleri güneş gibi aydınlık, geleceğe umutla bakan emeğin yarattığı insanım. Dalından koparılan bir çiçek kadar üzgün, Sevgi ifadesi olarak bir sevgiliye sunulmak kadar mutlu. Ve yaşamak yaşatmak için umutluyum. Hiroşima'da bir kız çocuğunun küllerinden, Halepçe'de çocuk doğmuşum öylece kalmışım. Lübnan'da olduğumu söyledi biri, gülümsememe vuruldu. Boyumdan büyük bir tüfekle dolaştım Filistin'de. Annem yok artık, babam da. Ağlayacağımı sandı akrabalarım. Ben uyanmışım bir sabah kurşun geçirmez bedenimle direnişe bütün varlığımla inanmışım. On iki yaşındaydım on üç kurşun üst üste dizilse boyundaydım. Mahmut'tum, on iki yaşında parmaksız Mahmut. Çıracak, sigortasız Mahmut. İhanetler, ikiyüzlülükler gördüm. Savaşlar ve ölümler gördüm. Çılgınlıklarım boğazımda düğümlendi, kimselere söylemedim. İnsanları sevdim emek yarattı diye. Kavgamda, ölüm oruçlarında zindanları yıkan sevincimi, aydınlık bir gelecek umuduyla çarpan yüreğimi. Ne kadar iğrenç anlattılar size ey uykudaki, uyanma arifesindeki insanları! Ben benim, bütün benliğimle varım .

Yaşıyorum ve yaşayacağım. İnsanlık onurumun kavgası için yaşayacağım. Asimile edilmiş Kürt halkı , ötekiler için, yarınlar merhaba diyecek, umutla sulan-

miş çiçekler için, kavgam onurumdur diyenler için, katıksız ekmeğimi bölüşmek için, sıcak bir merhabayı yürüme hissetmek için yaşıyorum. İnsanlığa olan sevgimin mücadelemın onurlu duruşunda şekillenmesindeki çabamla yaşıyorum.

Ben kimim? Ne İçin Yaşıyorum

Hepimiz anlamlı ve üretken bir yaşamımız olsun isteriz. Yani sınıfsız bir dünya kuracak olan bizler. Ben dünyadan göçüp gittiğimde arkamdan tarihe bir damga, tarihe bir ismim kazınsın isterim ve boş yaşamamak, mücadele vermek. Her insanın temel alması gereken amaçlardan biri boş yaşamamak olmalı. Hani derler ya dünya öküzün boynuzundadır ürkütmeyin sarsılır! Hayır değil! Dünya işçi emekçinin avucunun içindedir. Dünyayı kuran emekçiler yine ezilen, sömürülen, yoksul bırakılan emekçiler. Bu adaletsizlik diye düşünürdüm hep, ama küçüktüm ve büyüdüm. Birde baktım ki dünyada işçi emekçileri savunan sermaye sınıfıyla hiç uzlaşmayan sermaye sınıfını dize getiren her şeyi göze almış insanlar gördüm. Ve düşündüm: Bensiz olur mu bu kavga? Durun! Beni unuttunuz... Ben neden yaşıyorum ki? Bende ezilmiyor muyum? Ben de sömürülüyor muyum? Tersine giden bir şeyler var. Beni unuttunuz.

Bensiz olmaz dedim. Ve girdim Avusturya işçi marşıyla: "Hayat denilen kavgaya girdik. Çelik adımlarla yürüyoruz. Biz bu karanlık yolun sonunda doğacak güneşi görüyoruz. Anamız amele sınıfıdır. Yurdumuz bütün cihandır bizim. Hazırladık son kanlı kavgaya. Başta bayrağımız Leninizm. Bu güne vuralım, yarını kuralım, kaldıralım sınıfları." Başladım neden yaşadığımı öğrenmeye ve başladım öğrenmeye bu zamana kadar kimler için yaşamışız, ve anladım bu günden sonra kimin için yaşayacağımı, ve anladım neden yaşıyorum. Anlatacağım niçin yaşadığımızı, niçin yaşamamız gerektiğini anlatacağım.

Ben Kimim

Kimim ben acaba? Filistin'deki direnişçilerden biri mi? Kimim ben acaba? Irak'taki direnişçilerden mi? Yoksa Kürt halkı için Kürdistan'da savaşıyan gerilla mı? Kimim ben acaba? Ernesto Che Guevara mı. Marksist-Leninist ideolojiyi benimsemiş Deniz mi? Zora karşı zor kullanan 13 Martçılar mı? Ben kimim? Mücadelelerini hayatı boyunca sürdüren Agit, Murat, Aysun, Sibel mi?

Ben kimim? Ben sermayenin korkulu rüyası, uykularını bölen, her gün biraz daha kan kusturan, ölümlerini yaklaştıran Denizlerin, 13 Martçıların, Muratların, Aysunların, Sibellerin, Agitlerin bayrağını devralmış, onların yolunda gitmek için söz vermiş ve onlardan biriyim.

Niye Yaşıyorum?

İnsanoğlu binlerce yıldır dünya üzerinde yaşamak-

tadır. Bu insanlara eğer sorulabilseydi ne ile yaşadıkları veya niçin yaşadıkları, kuşkusuz her dönemde farklı cevaplar alınırdı.

İnsan Niçin Yaşar?

Kuşkusuz buna verilecek cevaplar çoktur. Ama verilebilecek cevaplar arasında genelleme yapılabilir.

Mesela dini inançları olan bir insan cennete gitmek ister. Niye yaşıyorsun sorusuna "cennete gidebilmek için" cevabını verir. Yaşam, Tanrı'nın önümüze çıkardığı olaylarla bizi denemesi ve cennete gidebilirliğimizi test ediyor olmasıdır.

Bazılarına göre ise evlenip aile kurma yoluyla kendi neslini devam ettirmek olabilir. Devam edecek olursak, bazı insanlar da sevdiği kişilerin yanında olmak ister. Kısacası bir başkasının yaşama sebebi değilsem eğer, o zaman yaşamanın da bir anlamı yoktur.

Bana kalırsa, ben niye yaşıyorum sorusuna:

Madem bu dünyaya geldik ve geçeceğiz, o zaman yapılacak en iyi şey adımı yaşatmaktır. Bunu ise ya gerçekten de büyük bir insan olmayı hak ederek, ya da "büyük işler" yaparak gerçekleştirebiliriz.

Ben Kimim?

Ben, bir devrimci olma yolunda ilerleyen, bunun için çaba gösteren, sonuna kadar bu mücadelenin içinde olacağına söz veren ve kendini bu konuda geliştiren, az da olsa kitap okuma aşkı başlayan asi bir insanım.

Ve ben, geleceğin güzel olduğuna inanan, bunun için hayata karşı mücadele eden insanların yanında olmaya söz veren bir yoldaşım.

Saygılarımla.

Destan

Yaşar Kenan

AMATSEJA

I
Öyle bir bela var ki ölümlülerin başında
Aşağı kalmaz türlü belaların hiçbirinden
Ne daha az acıtır göğüste yürekleri
Daha az tuzlu yaşa mal olur ne de
Gelir saplanır teknil belalar
Kara saplı zehirli bir hançer gibi
Sivri mi sivri, az ya da çok kanatır can evini
Çeker gider sonra, bırakır uğursuz izini
Kabuk bağlar yaralar
Dönüp dönüp hatırlatır kendini
Ama bir bela var ki belaların içinde
Benzemez öteki belaların hiçbirine
Ne çekip gitmeye vardır niyeti
Mümkündür ona alışmak nede
Böyle kapkara bir beladır bu
Hiçbir ölümlü sakınamaz kendini ondan
Alır pençesine en yiğit yürekleri bile
Sıkar boyuna, amansız, kör bir mengene gibi
Nasıl sıkarsa Hephaistos'un maşası kor bir demiri
Öyle sıkar işte, sürer ateşe, eritir
Akıtır kızgın korların üstüne yüreğin yağlarını
Aktıkça akan tuzlu gözyaşlarını
İnsan yüreğine yoldaş olmasaydı tanrısal sevgi
Her yüreğe az ya da çok gelip yerleşmeseydi.
Rahat bırakır, olmazdı kimseye musallat
Bu kara kalkanlı, belaların en beteri
Dostlar vardır her biri birbirinden değerli
Aynı kanı taşıyan kardeşler vardır.
Ve sevdalar vardır, canın kendisi...
Sevgiler vardır yani, türlü çeşitli.
Bereketli toprağın beslediği çiçekler gibi
Her ölümlü alır bundan payını az yada çok
Çeker en güzel kokuları ciğerlerine
Tadar baş döndüren sevgileri
İşte o vakit, mümkünü yok
Koş, sakın istediğin kadar, yok kurtuluşu
Alır başına belaların en arsızını da
Hani aydınlık gün altında gölgeler olur
Uzayıp gider hani uğursuz bir leke

Bu kara bela da öyle işte
Ayrılmaz peşinden takip eder
Kuyruk olur yüreği ısıtan aydınlık sevgilere
Ayrılık derler adına ölümlüler
Özlem derler, hasret derler
Takarlar daha bir yığın isimler
Sevginin ne kadar deyişi varsa
Tüm dillerde türlü türlü
Bu kara belaya takılan yürek burkan adlar da
O kadardır, ne eksik ne fazla

II

Ey her şeyi bilen Musalar
Apollo'nun sevgili kızları
Hadi söyleyin bana n' olur
Koyun yüreğime bileyim hadi.
Gelmeyecek mi bu tuzlu gözyaşlarının sonu?
Bulutları devşiren Zeus verdi size esininizi
Şakıyın sizde, bir bir üfleyin yüreğime olup bitenleri
Kalemim tercümanı olacak tanrısal nefesinizin
Ne eksik, ne fazla, yalnızca anlatacak her şeyi
Eğer çıkarsam sözümden bir milim
Yüreğimin ak dediğine kara derse kalemim
Okşamaz bir daha yarın sırma saçlarını şu uğursuz elim
Taşlaşsın içinde işbirlikçi kalemiyle beraber
Korkutsun ki bu ceza yüreğini bütün insanların
Böylece edip bitirdikten sonra gerekli yeminleri
Anlatabiliriz artık kara kalkanlı tanrının kanatlı hikayesini

III

Sarı urbalı şafak tırmanmaktadır ağır adımlarla
Tanrılar diyarı Olimpus'un en yüksek doruğuna
Uyandıracaktır tek mil ölümsüzlerle ölümlüleri
Haber verecektir yeni günün geldiğini
Yeterince almıştır artık güneş
Çok uzaklardaki Okeanos'tan payını
Çıkar ağır ağır gösterir göz kamaştırıcı yüzünü
Salar ışıltılı oklarını önce
Kronosoğlu Zeus'un yaygın göğe üflediği bulutlara
Altın sarısı oklar giderek vurur doruklara
İnerler sonra sis deryası yaylalara
Yaşamın şaha kalkıp tırmandığı yamaçlara
Yavaş yavaş kayarlar aşağılara
Şarap rengi denizi uyandırırklar hepsinden sonra da.
Yine öyle bir zamanda açmıştı gözünü Poseidon
Terletmişti onu usulca, her yanı saran tanrısal uyku
Balıklı denizlerin altın çocuğu
İşıltılı sarayının avlusuna
Kalkıp çıkmıştır
Ama nerden bilsin, kara denizlerin

Çok uzaklardaki Okionos'un kralı
Kara belalara atmaktadır adımını
Tanrı da olsa, kurtulamayacak çekmekten
Öz kardeşi de olsa tanrılar tanrısı Zeus'un
Görmeyecek hayrını en yaygın güçlerinin
Çekecek inleye inleye ağrılarını
Altın yelesi şafakla gelen bitimsiz acıların
Tam avlunun eşiğini aşacaktır Poseidon
Takılır gözleri bir deniz kızına
Güzeller güzeli bir Nereus kızına
Çıkmıştır henüz karanlık koynundan
Yükselmektedir ışıltılı yüceye salına salına
Zephyros'un talozlandığı ak köpükler diyarına
O ki, Nereus kızlarının en alımlısı
Güzel örgülü Amethea'dır adı.
Gül parmaklı şafağın son ışıkları
Gelip deymiştir işte Ametheia'nın yüreğine
Döndü başı, döndü deliye...
Ne kadar zaman geçirdi böyle şaşkın halde bilinmez
Ama davrandı hemen kendine gelir gelmez
Bir kulaçta ulaştı yüreğinin akıp gittiği yere
Vardı kapandı sevdiğinin dizlerine
Kanıtlamak istedi aşkını
"Al dedi, senin artık bu bitimsiz aşk nektarı"
Böyle dedi, serdi şarap rengi denizi önüne
Karşılıksız kalmadı bu tanrısal çırpınışları
Güzel örgülü, alımlı Ametheia
Güldü gözleriyle, göğsünde yüreğini okşadı
Kanatlı sözlere gerek kalmadı
Yürüdüler bir çırpıda, kulaç kulaca
Girdiler altın saçaklı tanrı sarayına

IV

Köpüklü dalgaların o gün söylediği kanatlı ezgiler
Ne duyulmuştu o güne kadar, ne de duyulacak bir daha
Süslendi nazlı deniz, atlas bir etek giydi o kutlu gün
Tekmil kum taneleri dönüştü altın tozlarına
Bereketli denizin beslediği balıklar
Ve ne kadar türlü canlı varsa
İçtiler tanrısal aşk nektarını doya doya
Ak köpüklü dalgaların üstüne çıktı hepsi
Hiç böyle hafif olmamıştı bedenleri.
Yorgunluk duymadan söylediler en güzel şarkıları
Bitimsiz gökte uçan kuşların bir karış açık kaldı ağızları
Böyle geçti günler daha bir süre
Hülyalı denizin ışıltıları yağdı göklere
Ne kadar sürdü peki bu baş döndüren mutluluk
Bilinmez tam olarak vurulmaz ölçüye
Ne arşınlamakla biter, ne sığar terazi kefesine

Gelmez ele avuca, kıvrak dil bile anlatamaz yolu yolunca.

Öyle dokunulmaz bir mutluluktur bu

Ve ne kadar uçsuz bucaksız ise

O kadar kısa olmuştur ömrü

V

Göz kamaştırır güneş dolanıp durmuştur bütün gün

Terlemiştir ihtiyar bedeni, kalmıştır soluk soluğa

Dalma vakti gelmiştir çok uzaklardaki Okeanos'a

Ve serin suların payını almıştır o da

İlkin Polaris açar şaşmaz gözlerini

Sanki bitimsiz karanlığı delmiştir tunç bir temren

Kara perdenin ardındaki aydınlık sızan o delikten

Ardından tanrıların arabası belirir hemen

Şaşmaz bakan Polaris'in beş adım çaprazında

Benzetir onu kimileri büyük boz bir ayıya

Döner durur Polaris'in etrafında

Hani cezveye benzetilecektir çok sonra

Bilinmez hangisine daha çok benzer

Ama bilinir ender yıldızlardandır.

Okeanos'un serin sularından payını almayan

Öyle ışıltılı bir gecedir yine

Kronosoğlu bağlamıştır yularından ne kadar bulut varsa

Çok doruklu Olimpos'un sağlam kayalarına

Sirus, Strotus Nimbun, Kümülüs sarmaş dolaş uyumaktadır

Tüm gün haylazlık yapıp yorulan kardeşler nasıl uyursa

Sarmıştır her yanını en hızlı rüzgar Zenheyros'un bile

Ne ölümsüzler karşı durur uykuya

Günü belli ölümlüler ne de

Saygı duyar hepsi, boyun eğer

Ama işte o gece karanlıklar ötesinden bir bela çıka gelir

Ne uyku dinler ne tanrılara saygı bilir

Huzurlu geceyi eder yerle bir.

Nedir bu? Yolunu şaşırılmış bir güneş mi?

Yoksa belalı bir haber mi?

Başka dünyaların tanrılarının gönderdiği.

Tunç temrenli bir kargı, güneş altında

Hani çıkmıştır tanrılara denk bir yiğidin elinden

Dosdoğru uçmaktadır düşmanın göbekli kalkanına

İşte o temren nasıl parlarsa

Nasıl ışıltılı bir çizgiyle çizerse yolunu

Ya da taşkın öfkeli Zeus'un ok yıldırımları

Koyu karanlığı nasıl yırtarak yararsa

Öyle akıp gelmektedir bu bela

Ama ne tunç temrenli kargılar boy ölçüşebilir onunla

Yürekleri donduran yıldırımlar ne de

Taşkın öfkeli Zeus'tur onları savuran

Bu gelen belaya baş edemez o bile

İşte gelir öyle büyük bir bela

Tanrısal geceyi tutuştura tutuştura
Gelir saplanır kapkara denizin sularına
Yaygın denizde ve çok uzaklardaki Okeanos'ta
Ne kadar çok oynak su damlacığı varsa
Toplaşır hepsi, verirler sırt sırta
Söndüremezler yine de bu uğursuz gök ateşini
Topal demirci bile ne görmüş
Ne de işitmiştir böyle kızgın bir ateşi
Sarsıldı ilkin gemileri yutan denizin dibi
Cansız gibi yatan kumlar karıştılar sulara
Ufalandı en sarsılmaz kayalar, dönüştü kumlara
Hani taşkın Boreos esip geçer uğultularla
Doğurgan toprağın üzerinde yayılan dolgun başaklar
Savrulur bir o yana bir bu yana
Taşımaz dolgun taneleri ince boyunlar
Karma karışık bir yığın kalır geride
Kalkanlı Zeus'un taşkın soluğu çekip gittiğinde
İşte öyle karıştı, alt üst oldu ak köpüklü sular
Ne kadar can varsa bereketli denizden beslenen
Ve ne kadar ölümsüz varsa serin sularında sefa süren
Korktu hepsi, dağıldı her biri bir köşeye
Azgın dalgalara, girdaplara söz geçiremedi
Lacivert yeleli, denizlerin hakimi Poseidon bile
Öyle bir sarsılış sardı ki dört yanı
Yeri sarsan tanrının bir karış açık kaldı ağzı
Yarıldı kudurgan denizin dibi
Ak köpüklü suların çoğu akıp gitti o yarıktan içeri
Gittiler sulamaya Hedes'in ünlü atlarını
Dudak uçuklatan sarsıntı geçip
Ürkütücü bir sessizlik kaldığında geriye
Bakındı herkes çevresine
Ölümsüzlerde, ölümlüler gibi aradılar en sevdiklerini.
Poseidon'un iri gözleri de aradılar Ametheia'yı ilkin
Ne var ki bitimsiz bir arayış olacaktı bu
Yoktu bu işte tanrısal gözlerin bir kusuru

VI

Yakalanır Ametheia uykusunun en tatlı yerinde
Karanlıklar ötesinden gelen dehşetli lanete
Açtığında kara sürmeli gözlerini
Bulur kendini azgın bir girdabın içinde
Haykırır, dayanılmaz çığlıklar kopar dudakları arasından
Sağırdır ama girdap, döner gider, gider döner
Nerededir şimdi kara talihli Ametheia?
Donar göğsünde yüreği, bakınır her yana
Bakınır döner, bakınır ağlar, ağlar Ametheia
Ne Poseidon, ne şarap rengi deniz
Her şey yitip gitmiştir bir anda
Kendinden geçmiştir zavallı talihsiz

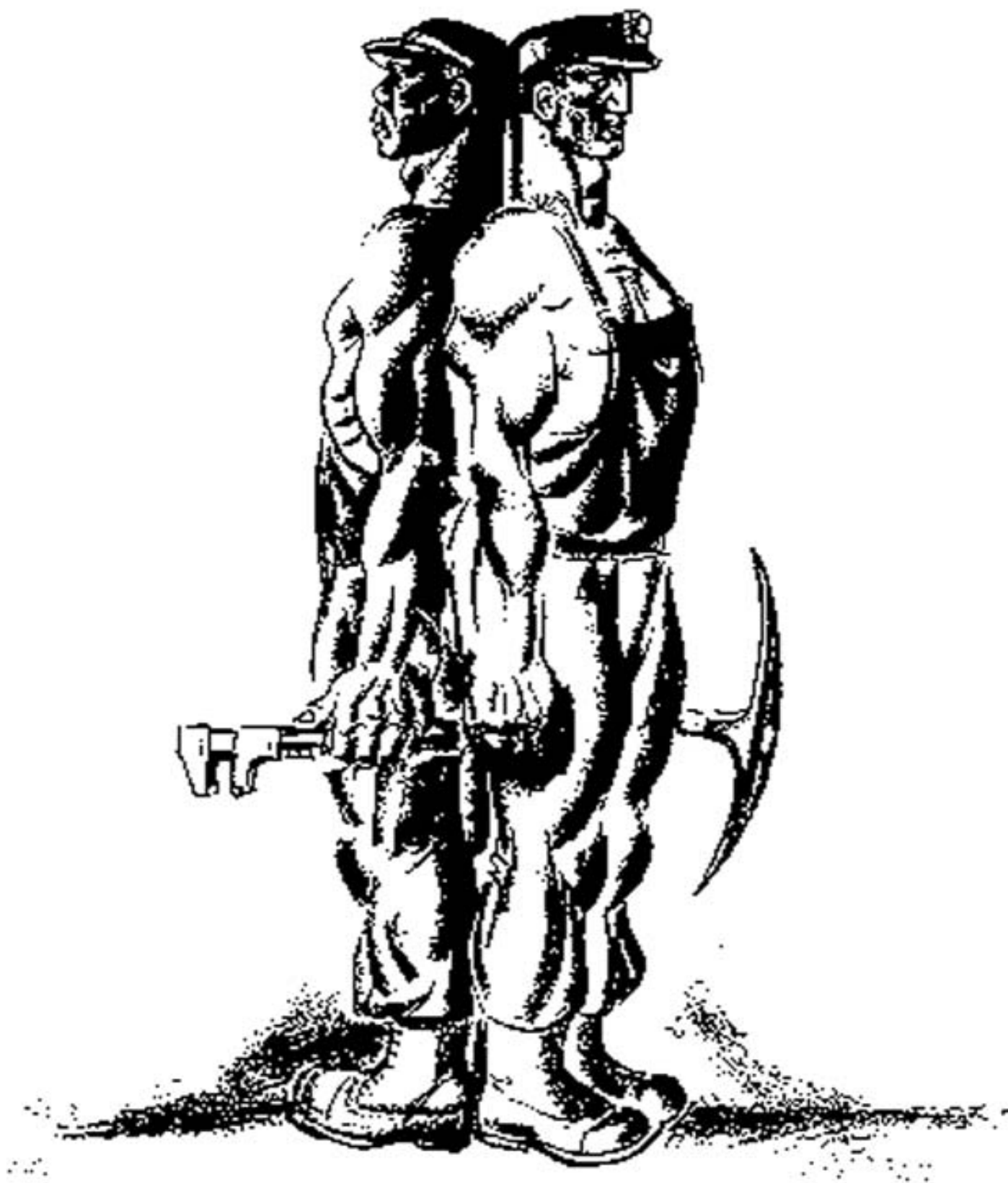
Soğuk ısırgan bir sis kaplamıştır her yanı
Sayıklar, çaresiz sevdiğinin adını
Dövünür durur, kusursuz bedenini çürüklerle bezer
Yolar tutam tutam sırma saçlarını
Dağılır yavaş yavaş yapışkan sis
Seçer, Ametheia'nın arayan gözleri yaygın denizi
Çok uzaklardaki sisli bir düz gibi
Amansız bir sıla hasreti kabarır içinde
Neyin nesidir başına gelen bu kara bela
Kurban mı gerekmiştir en zalim tanrılara
Ne işi vardır bu yalçın dağın tepesinde
“Denize dönmek istiyorum” der yüreğinde
Yüreği sığmaz çıplak doruklara
Biz söyleyelim Ametheia'nın bilemediğini
Gelip bırakmıştır onu sağır girdaplar
Uyuyan bir yanardağın tepesine
Çekip giden sulardan arta kalanlar
Birikmiştir doruklardaki kraterin içinde
Böyle bir dağ gölüdür işte
Güzel örgülü Ametheia'ya zindan olmuştur
Görür o doruktan bakınca bal rengi deniz sevdiğini
Ama görmekle doyulmaz ki sevgie
Daha beter kabarır sevdalı yüreği
“Denize dönmek istiyorum” der
Bu olur son söylediği

VII

Sağır girdaplar çekilip giderken geriye
Taşıyıp götürmüştür oluk oluk gözyaşlarını da peşinde
O yaşlar ki mutlu günlerde birikmiştir gizlice
Sevdanın ışıldattığı kara sürmeli gözlerin gerisinde
İşte o tuzlu damlalardır şimdi denizlerde dolananlar
Sevda gözyaşları, deniz anaları
Saydam ağlamaklı dolaşıp dururlar
Poseidon görür, tanır onları
Anlar kara sürmeli gözlerden akmıştır onlar
Takip eder, umar onların izinden sevdiğine kavuşmayı
Dört döner, ıssız denizde, döner biteviye
Döner çığına, döner çılğın gibi
Taşkın acısıyla döndükçe, yaratır girdapları
Her yanı kasıp kavuran girdapları
Taşar kabarır uğuldayan yüreği
Köpüklü dalgalar döver gökleri
Ne yapsa boş dövünür durur kara bahtlı tanrı
Bitimsiz gecelerde yayılır kara suların üzerinde yakamozlar
İri gözlerden süzülen tanrısal gözyaşları
O tuzlu yaşlar ki, karışır bal gibi tatlı sulara
O gün, bu gündür bozular sabırlı denizin tadı.

devam edecek

dosya

DOĞANIN KÜREK MAHKUMLARI

"işçi emeğiyle, eylemiyle
değiştirir"
dörtlememizin 2. bölümü
olan bu sayıdaki
dosyamızda "emeği" ele aldık.

İnsan elinin ilk avangardını
üretmesinin üzerinden
bin yıllar geçti.
Bu gün insan eli kendi yarat-
tığı makinaların tutsağıdır.
Ve aynı zamanda kendi
geleceğini yaratmaktadır.

Dosyamızda emeğin
ciltlerce kitap yazabilecek
konuları içinden,
ancak birkaç konuyu
işleyebildik.

Bahar sayımızda, "eylem", yaz
sayımızda ise "değişim" konu-
larını ele almaya çalışacağız.
Katkılarınız ve eleştirileriniz
için teşekkürler.

İnsanın tarihi doğanın tarihinden ayrılamaz. Toplumsal biçimi ne olursa olsun, üretim doğanın da katıldığı bir süreçtir. Bununla birlikte, insanın doğa ile ilişkisi, özgül toplumsal biçim ilişkisi içinde sürer. O halde, insan doğa ilişkisi belli toplumsal bağıntısı içinde ele alınmalıdır.

Yanlış olarak söylendiği gibi, emek, insanın elindeki maddi zenginliğin tek kaynağı değildir. Maddi zenginliğin kaynağı emek ile birlikte aynı zamanda doğa'dır. Doğa olmaksızın emek süreci gerçekleşemez. Emek süreci, doğanın da katıldığı bir süreçtir. Emek insan soyu için ön bir koşuldur, fakat bu koşul, ancak doğa içinde ve doğanın da katılacağı biçimde gerçekleşebilir. Doğa emek dışında vardır. Maddi üretim-emeğin doğa ile madde alış-verişi doğa içinde ve doğanın katılı-

mıyla gerçekleşebilir.

İnsanın tarihi doğanın içinde gerçekleşir, içinde olduğu doğayı zamanla değişime uğratar. İnsan tarihinden önceki doğa yoktur artık. İnsan doğanın en etkin gücüdür, bu yüzden doğayı tahrip edebilen tek güçtür. İnsan elinin değdiği doğa yalnızca değişime uğramamış, aynı zamanda tahrip olmuştur. İnsan eli doğanın bu tahribatını belli toplumsal biçimler içinde yapar. Bu toplumsal biçimler içinde, yalnızca kapitalist biçim, sanayileşmeyle birlikte, doğanın insan karşısındaki özerkliğine son verdi ve insanın doğa üzerinde egemenliğini gerçekleştirdi. Bu nedenle doğanın yıkımı kapitalist üretimde gerçekleşir.

Sermaye, maddi zenginliğin her iki kaynağını -emek ve doğal koşullar- tahrip eder, yağmalar ve çürütür. Bu anlamda kapitalist üretim doğası gereği, doğa ile uyumlu değil, çatışma halindeki bir üretimdir. Kapitalist üretimde her ilerleme doğanın ölümüne doğru bir ilerlemedir. Kapitalizmin bu gün açtığı tehlike öylesine büyük ki, doğal yaşam ve insan yaşamı büyük bir tehdit altındadır. Kapitalizmin varlığının

sürmesi demek, bu ölümcül tehdidin her geçen gün biraz daha artması demektir.

Sermayenin ön koşulu ve ilk doğuşu, üreticinin üretim araçlarından ve emeğin alet deposu olan doğadan koparılmasıdır. Üretici, üretim koşullarından koparılmadan, yani emekçi durumuna getirilmeden, sermaye üretimi gerçekleşemez. Fakat, emek ücretli emek olarak, artık sermaye niteliği kazanmış olan emeğin dış koşulları ile yani üretim araçlarıyla ve doğayla yeniden birleşmeden üretim gerçekleşemez. Ama, artık sermaye niteliği kazanmış olan geçmiş emek (nesnelleşmiş emek) yani makine, aletler, toprak, emekçinin (canlı emeğin) karşısına, ondan bağımsız, yabancılaşmış dış koşul olarak dikilir. Emeğin dış koşulları denen koşullar, emeğin karşısına, bağımsız, ona yabancılaşmış bir güç olarak çıkmadan, emeği sömürme aracı haline gelemmez. Emeğin nesnel koşulları, emekle karşıtlık halindedir.

Kapitalizm, doğa güçlerini üretime uygulayan bir üretim biçimidir. Bu amaçla doğa araştırma ve keşiflerini derinleştirir. Bilimi de etkin bir üretici güç olarak kullanır. Burjuvazi, bilime ve doğal güçlere hiçbir ödeme yapmaksızın bedavadan el koyar, kendine maleder. İnsanlığın teorik gelişimi demek olan bilim ve insanlığın kültürel, sanatsal ve ortak bilgi birikimi kapitaliste bedavaya malolur. Bilim ve doğa güçleri kapitalistin mülkiyetine geçer geçmez, emeğin dış koşulları olarak, yani sermaye niteliğiyle, emeğin karşısına geçer, ve emeği sömürme, ona boyun eğdirme güçleri durumuna gelirler. Kapitalistin bilimi ve doğa güçlerini elde etmesinin nedeni artı-değer oranını yükseltmektir. Bir ulusun toplam maddi üretimini daha az süre içinde sağlamak, sermayenin bir eğilimidir. Bununla birlikte, maddi üretime harcanan emek süresini kısaltarak, emekçinin artı-emeğini yükselterek birleştirir. Sermaye bunu giderek daha çok bilim ve doğa güçlerinin yardımıyla yapar. Emeğin maddi üretimdeki harcanma süresi, bilimsel teknik gelişme karşısında çok önemsiz hale gelmiştir. Üretim artık daha az emek süresi, daha çok toplumsallaşmış insanlığın ürünü ve daha çok bilim ve doğa güçlerinin harekete geçirilmesinin sonucudur. Bilimin üretimde geniş ölçüde kullanılmasıyla sermaye, eğer bilimsel gelişme, genişlemesinin önünde engel olursa, o zaman kapitalistin kendisi de her türlü gelişmenin önünde engel olmaya başlar.

Tüm yaşam kaynakları, yaşamın kendisi emekçiye daima yabancılaşır. Nasıl ki, kapitalist tarafından hiçbir karşılık ödenmeden el konulan artı-emek emekçiye yabancılaşırsa, bilim ve doğa güçleri de öyle ya-

ELLERİNİZE VE YALANA DAIR

Bütün taşlar gibi ve karlı,
hapiste söylenen bütün
türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi
battal, ağır
ve aç çocukların dargın
yüzlerine benziyen elleriniz.

Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yüklü,

tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını
haşın derilerinin altında
gizleyen elleriniz.
Bu dünya ökünüzün
boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin
üstünde duruyor.

Ve insanlar, ah, benim
insanlarım,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmele beslenmeğe
muhtaçsınız.

Ve beyaz sofrada bir kere
bile yemek yemeden
doyasıya,
göçüp gidersiniz bu her dalı
yemiş dolu dünyadan.
insanlar, ah, benim

insanlarım,
hele Asyadakiler,
Afrikadakiler,
Yakın Doğu, orta Doğu,
Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim,
yani bütün insanların
yüzdetyetmişinden çoğu,
elleriniz gibi

ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran
ve gençsiniz.

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,
uyanık, atak ve unutkanların ellerin
gibi,
ellerin gibi tez kandırılır, kolay
atlatılırsın...

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
beyaz perdede yalan
söylüyorsa
cıplak baldırları kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan
yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz
günlerin gecelerinde
ayıışığı, söz yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kor,
elleriniz çoban köpekleri gibi
aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin
diyedir.
Ve zaten bu kadar az
misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası
dünyada
bu bezirgan saltanati,
bu zulüm bitmesin diyedir.

Nazım Hikmet 1949

bancılaştır. Doğa güçlerini ele geçiren kapitalist, bu güçleri sermayesini genişletme aracı haline getirir. Bu ise, doğa güçleri ancak artı-emek elde etme güçleri olarak işe koyulursa olanaklı olur. Böylece doğa güçleri sermayenin mülkiyetinde güçler olarak, emeği sömürme ve onu baskı altına alma güçleri olarak, yani sermaye nitelikleriyle, emekçiye yabancılaşır ve dışsal bir güç, ona komuta eden bir güç olarak karşısına dikilir. Üreticiler, sermaye niteliği kazanmış olan, üreticiler karşısında sermayenin güçleri olarak hareket eden doğa güçleri karşısında doğanın kürek mahkumları durumundadır. Üretim güçleri üreticilere egemen olur. İnsanlar nesnelere yönetmez, nesnelere insanları yönetir. Üreticiler, kendi öz etkinliğini, kendi ortak denetimine almadıkça yani üretim komünistçe düzenlenmedikçe, üreticiler özgür insani koşullara kavuşamayacaktır.

Bu noktaya çoktan gelinmiştir. İnsanın kendi öz etkinliğinin, insana yabancılaşarak, sürekli onun denetiminin dışına çıkması ve dış bir güç olarak hareket etmekten çıkarak; insanların doğal ve insani gelişiminin araçları haline dönüşmesi bir zorunluluk olarak, bir varlık-yokluk sorunu olarak karşımızda durmaktadır. Meta üretimi, insanı ve üretim koşullarını birbirinden ayırdı. Üretim koşullarını insana yabancılaştırdı, insani olmayan koşullar durumuna getirdi. Bu koşulları insanileştirmek gerekir. İnsanın

ve üretim koşullarının komünizm sayesinde sağlanacak yeni birliği hem bir gereklilik, hem bir zorunluluktur. Doğal ve toplumsal yaşam daha fazla böyle uyumsuz, ayrı ve çatışma içinde süremez. Engels'in "doğanın kurulu yasalarıyla uyum içinde varoluş" dediği durum bir kaçınılmazlık olarak insanın önüne gelmiştir.

İnsanın doğayla yeni ve uyumlu bir birliği ancak insanın insanla uyumlu bir birliğiyle kurulabilir. İnsanlar kendi toplumsal ilişkileri üstünde bilinçli bir denetim kurmadıkça, doğa ile ilişkilerini bilinçli olarak yeniden düzenleyemezler. Çünkü insan doğa ile belli bir toplumsal ilişki biçimi aracılığıyla bağıntı içindedir. O halde varolan toplumsal ilişki biçimini değiştirmek ve daha ileri yeni bir biçim koymak gerekir.

Varolan toplumsal ilişki biçimini değiştirmek ise ancak bir devrim yoluyla olur. Üretim koşullarının dış koşul olarak insanların karşısına çıkmasını ortadan kaldıracak olan bu devrim, doğa güçlerinin insana yabancılaşmasına son verecektir. İnsanı kurtaracak olan bu devrim, bunun sonucu olarak doğayı da kurtarmış olacaktır. İnsan ile doğa arasında yeni ve uyumlu bir dönem başlayacaktır.

KAFA EMEĞYKOLEMEĞY

KARPI TLK-BYRLK

Emek, insanın evriminin bir nedeni, aynı zamanda da sonucudur. İnsanı insanlaştıran, insanın dışındaki doğa ile alış verişini başlattığı ve düzenlediği bir süreç olarak emek, insanın doğaya ve doğanın bir parçası olarak kendi kendisine yaklaşımının bir aracı ve sonucudur. Emek, dışımızdaki doğada varolan nesnelere insana yararlı hale getirilmesi, insanın kullanımına sunulmasıdır; özünde kullanım değerleri üretilmesi sürecidir.

“Emek sürecinin basit öğeleri şunlardır: 1. İnsanın kişisel etkinliği, yani işin kendisi; 2. İşin konusu; ve 3. İşin araçları.” (Kapital, Cilt 1, sy.181)

Toplumsal hareketi içerisinde insanın ve toplumun değişimi, emek araçlarında ve emeğin yapısında da değişim yaratır. İnsanın yaşamını sürdürebilmesi için her şeyden önce maddi malların üretimi ve yeniden üretimi gerekir. Burada, *“ilk gereksinmenin kendisi bir kez sağlandığında, sağlama eylemi ve bu sağlama işinden kazanılmış olan alet, yeni gereksinimler yaratır - ve bu yeni gereksinimlerin yaratılması ilk tarihsel eylemdir.” (Alman İdeolojisi, sy.53)* İlkel insanın ilk tarihsel eylemi sonucunda elde ettiği emek aracı basit el aletinden çok karmaşık makinelere, bilgisayarlardan robotlara dek çeşitlilik gösterir.

“İnsanın emek gücünü pazara bir meta olarak satmak için getirdiği durum ile başlangıçtaki içgüdüsel aşamasında olan insan emeğinin durumunu birbirinden ayıran çok büyük bir zaman aralığı vardır. Biz, emeği, salt insana özgü biçimi içerisinde ele alıyoruz. Örümcek, işini dokumacıya benzer şekilde gördüğü gibi, arı da peteğini yapmada pek çok mimarı utandırır. Ne var ki, en kötü mimarı en iyi arıdan ayıran şey, mimarın, yapısını gerçekte kurmadan önce, onu imgesinde kurabilmesidir. Her emek sürecinin sonunda, daha önceden işçinin imgeleminde başlangıç halinde varolan bir sonuç elde ederiz” (Kapital cilt-1, sy.181)

İnsanın doğayı egemenlik altına alıp değiştirme çabası içinde emek, insanın hayvanlar aleminden ayrılıp toplumsal bir varlık olarak bugünkü modern insana evriminin temelidir. Ancak bu gelişim ve değişim her olayda olduğu gibi düz bir çizgi halinde gerçekleşen bir evrim değildir. Kesintilerle, iniş çıkışlarla, devrimlerle dolu bir süreçtir. İlkel insan iki ayağı üzerine kalkıp ellerini kullanmaya başladığında, bir daha asla geri dönülmeyecek bir devrimi gerçekleştirdiğinin bilincinde bile değildi. Elleri beynini, beyni ellerini karşılıklı olarak ve sürekli etkiledi, değiştirdi, geliştirdi. Ayağa kalkan ilkel insandan (aslında insanımsı maymundan) bugüne süregelen evrimi içinde insan soyu önce ilkel komünal topluluklar evresini yaşadı, sonra kölecilik, feodalizm ve kapitalizmi. Şimdi kapitalizmden komünizme geçiş sürecindeyiz, bir çağ dönümünün içindeyiz.

Emek sürecinde elle beyin arasındaki ilişki en başından itibaren bütünsel bir sürecin iki yanı olmasına rağmen sınıflı toplumlarda karşılık ve çelişki içinde olmuşlardır. Elle beyin, kafa ile kol emeği ilkel komünal toplulukta birbirinden ayrılması imkansız bir ilişki içindedir. Her topluluk üyesi kendi yaşamını sürdürebilmek için topluluğa muh-

PARABALARININ KÂRI ÜZERİNE

Gaz lâmbasının dibinde yoğur
ekmeği,
Delikli kırmızı tuğla pişir ya da;
Çapa tutmaktan avucun yarılısın;
Eteklerin havalıyken sat kendini;
Sırtüstü uzanıp tahtaları çak
maden ocaklarında;
Pazaryerlerinde çuvalları sırtlan;
İster bir meslek öğren,
ister öğrenme -
Parabaları olacak kârlı çıkan.

İpekleri yatır benzine;
İki büklüm soğan topla;
Boğazla ardından
ayrılmayan keçiyi;
Pantolonu iyi biç,
otursun giyenin üstüne;
Yorulsan da ara verme, haydi!
İşinden olursun,
ne geçer eline bundan?
Dilenmek mi? Hırsızlık mı?....
Kurtaramazsın yakarı -
Parabaları olacak kârlı çıkan.

Şiirler yaz istek dolu;
Prag usulü jambon hazırla;
Şifalı bitkiler derle, kömür
çıkart;
Hesap defteri tut
ve sakla gizlerini;

Sırmalı şapka giy;
İster küçük bir köy,
ister Paris, nerde yaşarsan -
Aylık aldığın sürece
Parabaları olacak kârlı çıkan.

bunu
Ey emekçi, sürdürebilirdim
daha, ama bıcarsın,
Biliyorsun, hayvan değil
yediğin her zaman -
Sana parabaları
iş verdiği sürece
Parabaları olacak kârlı çıkan

ATTILA JOZSEF

(çevirenler: Kemal Özer - Edit
Tasnadi)

YALNIZ DEĞİLİZ

Bir ufka vardık ki artık
Yalnız değiliz sevgilim
Gerçi gece uzun,
Gece karanlık,
Ama bütün korkulardan uzak.
Bir sevdadır böylesine yaşamak,
Tek başına
Ölüme bir soluk kala,
Tek başına
Zindanda yatarken bile
Asla yalnız kalmamak.

Şafakları ben balığa çıkarım
Akan akmayan sulara
Benim, bütün tezgahlarda
paydosa
giden
Bir bahar akşamı dünyada.
Ben dört duvar arasında değilim
Pirinçte, pamukta ve
tütündeyim,
Karacadağ, Çukurova ve
Cibalide.

Zehirli kör yılanları
Ve sıtmasıyla
Gün yirmidört saat insan avında
Karacadağda çeltikler.
Bir kız çocuğunun gözyaşı gibi
-Ayak bileğinde bir dizi
boncuk
Sol omzunda nazarlık,
Dağ başında unutulmuş, üşü-
müş,
Minicik bir aşiret kızının-
Damla - damla, berrak olur
pirinci.
Kamyonlarla, katır kervanlarıyla
Beyler sofrasına gider....

Çukurovam,
Kundağımız, kefen bezimiz.
Kanı esmer, yüzü ak.
Sıcağında sabır taşları çatlar,
Çatlamaz ırgadın yüreği.
Dilerse buluttan ak,

taçtı; topluluk ise varlığını devam ettirebilmek için her bir topluluk üyesinin gücüne, bilgi-deneyim birikiminin tamamına muhtaçtı. Toplayıcılık ve avcılık bu toplulukların tek üretim yoluydu. Hangi bitki türünün yenebileceği, nerede bulunacağı ya da hangi hayvanın nasıl, hangi yöntemle avlanacağı gibi bilgilerin ötesine geçemeyen bu bilgi birikiminin, zaten kol emeğinden ayrılmasının koşulları da yoktur.

Köleci toplum, insan emeğinin yaşamaya yetecek zorunlu gereksinmelerin ötesinde ürün üretmeye başladığı zaman ortaya çıktı. Üretici güçlerin gelişim düzeyi henüz bütün insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar gelişmemişti. Burada sınıflar ortaya çıktı: Köle sahipleri ve köleler. Köle sahipleri kölelerin emek ürünlerine el koydu. Böylece ilk defa insanların bir bölümü azınlık da olsa boş zamana sahip oldu. Engels'in sözleriyle, "insan beyninin genel güçlerinin gelişimi için bir azınlığın emekten uzak durabilmesinin" koşulları doğar doğmaz bu süreç yaşandı. Sonuç, doğanın ve insanın tanınması, anlamaya çalışılması, çevrede olup bitenler hakkında gözlem yapma, düşünme oldu; bilinç, bilgi, felsefe, yani "insan beyninin genel güçlerinin gelişimi" ortaya çıktı.

Köle sahipleri ve köleler biçimindeki sınıfsal ayrım sonucunda köle sahipleri, toplumdaki her şeyin sahibi egemen sınıf olarak toplumu yönetmeye başladı: kafa ile kol emeği ilk defa birbirinden ayrıldı.

"En büyük maddi ve zihinsel işbölümü, kent ile kırsal ayrılmasıdır. Kent ile kır arasındaki karşıtlık, barbarlıktan uygarlığa, aşiret düzeninden devlete, bölgesellikten ulusa geçişle birlikte ortaya çıkar ve zamanımıza kadar bütün uygarlık tarihi boyunca sürüp gider." (Alman İdeolojisi, sy.81)

Bütün sınıflı toplumlarda birbirinden farklı biçimlerde kendini gösterse de kafa emeği ile kol emeği arasında bir karşıtlık vardır. Köleci toplumda bütün iş kölelerin sırtına yüklenirdi. İçlerinden bazı köleler iş yöneticisi olarak, bazıları zanaatçı olarak, bazıları hekim vb. yetiştirilip, kafa emeğinin de önemli bir bölümü kölelerin sırtına yüklenirdi.

Feodal toplumda, köleci toplumdan farklı olarak kafa emeğinin tamamı soyluların ve din adamlarının elindeki ayrıcalıklardan biri oldu. Kol emeği köylülere yüklendi. Kafa emeği ile kol emeği arasındaki karşıtlık, sınıf karşıtlığı ile örtüştü. Bunun tek istisnası zanaatçılık için oldu. Bu da işin doğası gereği öğrenilmesi zorunlu bilgilerdi ve zanaat loncası içinde kapalı kalmak zorunlu idi.

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki bu karşıtlık, feodalizmdeki kent-kır ayrımında da vardır. Köleci toplumda kurulan kentler, o dönem iş yükünün önemli bir bölümünü üstlenmişlerdi. Kölelerin neredeyse tamamı kentlerde yığılıydı, zanaatçılık kentlere özgüydü ve idari sistem, yöneticiler kentlerde yer alıyordu. Kent her anlamda kır üzerinde egemen durumdaydı. Oysa feodalizmde nüfusun büyük bölümü kırsaldadır, üretimin neredeyse tamamı, loncalar -zanaat hariç- kırsalda ger-

çekleşirdi. Ancak dini kurumlar, krallık yani soylular kentlerde olduğu için kent burada kırı sömürendir. Kol emeği kırlarda, kafa emeği kentlerde toplanmıştır.

Kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrımı doğuran işbölümü, kapitalist toplumda da bu ikisi arasındaki karşıtlığı ve ilişkiyi belirleyen asıl etken oldu. Kapitalist üretimin çıkış noktası aynı işi yapan zanaatçıların aynı işlikte birlikte çalışmalarına dayanan basit elbirliğidir. Ancak kapitalizm burada durmaz, biraraya getirdiği üreticiler, işçiler arasında üretimi artırmak için işbölümüne yol açar; aslında belli oranda varolan işbölümünü, bir ve aynı işi yapan emekçilerin arasında yapar. Böylelikle kapitalist manifaktür ortaya çıkar.

Kapitalizm bir kez egemen olunca, meta üretimi, üretimin asıl belirleyeni olur. Meta üretiminin egemen olması, üretilen malların sürekli olarak farklılaşmasını, böylelikle üretimin durmadan birbirini tamamlayan daha farklı işlere ayrışmasını, parçalanmasını getirdi. Bu ise kaçınılmaz olarak işçiyi parça insan durumuna getirdi.

“Eğer bir meta üretiminde, belirli bir aşamaya el atarsa, üretimin diğer aşamaları bir o kadar bağımsız işkolu haline gelir.” (Kapital 1, sy.342) İşin parçalanması, işçiyi, yaptığı işin tüm zihinsel faaliyetinden uzaklaştırır, koparır, sürekli aynı parça işi yapan, düşünmeyen bir parça-insan durumuna getirir.

Manüfaktürde üretimin temeli yine el becerisidir. Ancak işbölümünün derinleşmesi, işin sürekli parçalanması, yapılan işi o kadar sadeleştirip basite indirger ki, bir süre sonra kaçınılmaz olarak makinenin gelişimine yol açtı. Makineli üretim emek aracının otomat haline gelmesidir. Ama bir kez üretim sürecindeki yerini alan makine orda durmadı, fabrika sistemini yarattı.

“Fabrika sistemi, kural olarak, makineyi hareket ettirmek için insan kasının yerini, buhar ya da su gibi mekanik bir gücün almalarıyla ortaya çıkar.”

Fabrika sistemi toplumsal işbölümünü daha da artırdı, çünkü girdiği her işkolunda emeğin üretkenliğini çok daha yüksek bir düzeye çıkarıyordu. Marx'ın bunları yazdığı tarihte makineyi “buhar ve su gücü” harekete geçirirken, günümüzde elektrik motorları, nükleer enerji gibi çok daha ileri ve güçlü enerji kaynakları devreye girdi. Bu hem işbölümünü hem de emeğin verimliliğini o günden bu yana kat kat daha artırdı.

Fabrika sisteminde, işçiler arasında ustabaşılar ve işçiler olarak iki temel bölünme sözkonusudur. Bir de her fabrikada bu işçilerden farklı olarak daha üstte yer alan makinistler, teknisyenler, mühendisler vardır. Bu kesim toplam işçi nüfusuna oranla çok daha az olmakla birlikte kafa emeği üretim sürecinde bu kesim içinde yoğunlaşır.

Fabrika sistemiyle birlikte *“otorite haline dönüşen emek aracı”, üretim sürecindeki emekçinin kafa emeğini, yani üretimin zihinsel güçlerini kol emeğinden tamamen kopardı, kafa emeğini sermayenin kol emeği üzerindeki gücü haline getirdi. Bu süreç, “makine temelinde yükselen büyük sanayi tarafından”* tamamlandı.

Kafa emeğinin kol emeği üzerindeki egemenliğinin gerçekleşmesinde fabrika sistemi ve büyük sanayinin etkisi kadar, bilim ve teknolojideki gelişmeler, bilimin doğrudan ve bağımsız bir güç olarak kullanımını, üretim sürecinin bütün aşamalarının analitik olarak incelenmesi; böylelikle üretim sürecinde ortaya çıkan sorunları saptama, bunları kimya, mekanik, elektronik ve diğer doğa bilimlerinin yardımıyla çöz-

Köpükten yumuşak verir pamuğu.
Külhan, kavgacıdır delikanlısı,
Ünlü mahpusanelerinde

Anadolunun

En çok Çukurovalılar mahpustur,
Dostuna yarasını gösterir gibi,
Bir salkım söğüde su verir gibi,
Öyle içten
Öyle derin,
Türkü söylemek, küfretmek,
Çukurova yiğidine mahsustur....

Tütünü bilir misin?

“Kız saçı” demiş zeybekler,
su içmez her damardan,
yerini kolay beğenmez,
üşür
naz eder,
darılır,
iki yaprak arasında kıyılmış,
Bir parçası var kalbimin
İncecik, ak kağıtlara sarılır,
Dar vakit yanar da verir kendini,
Dostun susan dudağına...

Sokaklardan,

Kıyılardan,
Gök mavisinden,
Ekmeğinden,

Canevinden ayrı düşmeye
Yani bütün hasretlerin kahrına
Ve zehrine çaresiz kalmaların,
İlk nefesi Hızır gibi yetişir
Cibalide sarılan cıgarının....

Tütün işçileri yoksul,
Tütün işçileri yorgun,
Ama yiğit,

Pırıl - pırıl namuslu.
Namı gitmiş deryaların ardına
Vatanımın bir umudu....

Ahmet Arif

SİLEZYALI DOKUMACILAR

Gözler kupkuru, yaş yok
gözlerde bir damla.
Oturmuşlar tezgâhları
başına, diş bilerler.
Dokuruz kefenini senin,
hey Almanya, Almanya,
dokuruz sana bir yuf,
bir yuf daha, bir yuf daha,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha!

Yuf o tanrıya,
tapındığımız tanrıya,
soğuk kış gecelerinde
biz, aç çıplak
yalvardık yakardık,
umutlandık, bekledik
boşuna,
komadı bizi insan yerine,
aldattı bizi,
alay etti acımızla.
Dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha!

Yuf o krala,
zenginlerin adamına,
halkın yoksulluğuna
hiç aldırmayan o krala,
bir de soyar bizi varana dek
son kurşumuza,
kurşunlatır köpekler gibi
sokak ortasında bizi.
Dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha!

me, hem sanayi hem de tarımda büyük üretimin vazgeçilmez bir ilkesi oldu.

Bilim ve teknoloji ile makineleşmedeki büyük gelişme, nasıl işçiyi parça insan haline getirdiyse; kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrımı da derinleştirerek, bilimi işçiye iyice yabancılaştırdı. Kapitalist üretim biçimi, kendi işleyiş yasaları gereği bilim ve teknolojiyi sıkı sıkıya sermayeye bağlar, onun emrine verir. Oysa doğa bilimleri binlerce yıllık insan deneyiminin ve birikiminin sonucu olduğu halde, sermaye, onu hazır bularak alır kendisinin bir parçası, uzantısı halinde işçilere yabancı bir güç kılar; cansız emeğin canlı emek üzerindeki egemenliğini daha da çok artırır.

“Üretim geliştirme araçlarının hepsi, üreticiler üzerinde egemenlik kurulması ve sömürülmesi araçlarına dönüşüyordu; bunlar emekçiyi bir parça insan haline getiriyor; onu makinenin bir parçası düzeyine indiriyor, yaptığı işin bütün sevimliliğini yok ederek nefret edilen bir eziyet haline sokuyordu; bilimin bağımsız bir güç olarak sürece katılması ölçüsünde işçiyi, emek sürecinin entelektüel yeteneklerinden uzaklaştırıyor; çalışma sürecini bozuyor, emek sürecinde nefret edilecek bir despotluğa boyun eğmek durumunda bırakıyor.” (Kapital 1, sy.614)

Marx, durumu böyle ortaya koyuyor. Aynı konuyu bugün açısından ele alan C. Dağlı’da Yeni Evre adlı çalışmasında şunları söylüyor:

“Kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrım ve karşıtlık eskilere dayanmakla birlikte, bu ayrılık ve karşıtlık kapitalizm altında en ileri noktaya ulaşmıştır. Bilim ve her türlü zihinsel üretim kapitalistlerin elinde, emeğin kapitaliste kölece bağımlılığını için kullanılmıştır. Bilimin bağımsız bir güç olarak üretime uygulanması sonucu çok sayıda işçi işten atılıyor. Kapitalizm altında her türlü zihinsel üretimin toplumsal kapitalist niteliği kol emeğinin aleyhine kullanılıyor.” (Yeni Evre-2, sy.88)

Bilim ve teknikteki gelişmeler, emek araçlarında olduğu kadar emek yapısında da değişim yaratıyor. Bir yandan işin çeşitliliğini artırıyor, ama aynı zamanda işçinin yeteneğinin yerini makinenin yeteneğinin almasını sağlıyor. Bilgisayar-robot teknolojisinin üretime uygulanması, zaten parça insan haline getirilen işçiyi şimdi makinenin basit bir dişlisi, uzantısı derecesine indiriyor; pek çok sanayi kolunda işçi artık basit bir gözetmen konumuna getiriliyor. Ancak kapitalizm koşullarında bu durum insanın çok yönlü gelişimi için değil, ücretli köleliğin devamı için kullanılıyor.

Büyük sanayiye dayanarak yükselen kapitalist üretim, daha önceki üretici bireyin yerine, önce parça insan haline getirdiği işçiyi koymuştu, şimdi ise işbölümündeki bu sürekli artış, meta üretimi sürecinde her biri bir parça işi yerine getiren işçilerin toplamı olarak kolektif işçiyi koydu.

“Emek süreci tamamen bireysel olduğu sürece, bir ve aynı emekçi, sonradan ayrılacak olan bütün işlevleri kendisinde birleştirir. Kişi doğal nesnelere kendi geçimi için elde ederse, o kişiyi yalnız kendisi denetliyor demektir. Daha sonra başkalarının denetimi altına girer. Tek bir insan, kendi beyninin denetimi altında gene kendi kaslarını hareket geçirmeksizin doğa üzerinde bir iş yapamaz. Doğal bedende kafa ile elin birbirlerine bağlı olması gibi, emek süreci de el emeğini kafa emeği ile birleştirir. Sonraları bunlar birbirlerinden ayrılırlar, hatta can düşmanı olurlar. Ürün bireyin doğrudan ürünü olmaktan çıkar ve kolektif emekçinin ürettiği toplumsal bir ürün, yani her bir emek konusu

üzerindeki isimlerin az ya da çok bir parçasını yapan bir emekçi topluluğunun ortak ürünü halini alır. Emek sürecinin bu ortaklaşa (cooperative) niteliği, gitgide daha belirli hale geldikçe, bunun zorunlu sonucu olarak, bizdeki üretken emek ve bunu sağlayan üretken emekçi kavramı genişlik kazanmış olur. Üretken biçimde çalışmak için artık el ile çalışmanız da gerekmez, kolektif emekçinin bir parçası olmanız, onun yerine getireceği alt işlerden bir tanesini yapmanız yeterlidir.” (Kapital-1, sy.483)

Makinenin kapitalist kullanımı bir yandan kafa emeği ile kol emeği arasındaki karşıtlığı derinleştirirken, aynı zamanda birleşmesinin koşullarını da hazırlar. Sanayinin temeli devrimci olduğu için, üretim düzenlerini sürekli olarak yıkıp yeniden kurarak işin çeşitliliğini ve sürekli değişimini getirir. Bu durum işçiyi de sürekli olarak değişmeye zorlar. Makinenin parça insan haline getirdiği işçi; bilim ve teknolojinin üretim sürecine uygulanmasıyla değişen işin yapısına göre kendisini geliştirmeye, değişik işleri yerine getirmeye hazır olmaya, kendi doğal yeteneklerinin yanı sıra sürekli olarak yeni yetenekler edinmeye zorlanır.

Üretici güçlerin gelişimi kapitalizm koşullarında, daha önceki süreçlerle kıyaslandığında devasa boyutlara vardı. Onu buna zorlayan kapitalist meta üretimi, yani değişim değeri üretimi oldu. Kapitalizmin aslı ücretli emek sömürüsüdür. Bunun gerçekleşebilmesi ise üretilen değişim değerlerinin paraya çevrilmesine bağlıdır. Burada, artık kapitalizm kendi sınırlarına dayandı. Bilim ve teknik gelişim artık üretici güçleri öyle bir noktaya getirdi ki, emek, değer ölçüsü olarak kullanılamaz. Ama kapitalist üretimin değişim değeri üretimi esasına dayanıyor olması, onu, emeği değer ölçüsü olarak kullanmak zorunda bırakıyor. Yine, dünya ölçeğinde ele alındığında şu açıktır; bütün kapitalistler ürettikleri meta görünümü altındaki değişim değerlerini pazara sunarlar. Bu metaların alıcıları, yani tüketicilerin çok az bir kısmı kapitalistlerdir, ama asıl tüketiciler emekçi yığınlar, işçilerdir. İşçilerin tüketiminin üst sınırı değişen sermaye, yani ücretlerdir. Basit bir matematik işlem dahi piyasada ki toplam metaların (değişim değerlerinin) miktarının değişen sermaye miktarını kat kat aştığını göstermeye yeter; burada, artık üretilip pazara sunulan metaların tüketilmesi, alıcı bulması imkansızdır.

Bugüne kadar sürekli yeni keşifler, fetihlerle yeni pazarlar bularak

Yuf o anayurda, bağrımıza
bastığımız anayurda,
yalnız alçaklığın, utancın
çiçeği yetişir üzerinde,
ve çiçekler soluverir,
çiçekler açar açmaz, aniden,
solucanlar büyür ve kurtlar,
kokuşmuşluğun kucağında.
Dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha!

Dokuruz ha dokuruz,
senin sonunu
dokuruz, gece gündüz,
inleyen tezgâhlarda
mekiklerimiz
savrula savrula,
sana kefen dokuruz,
ey koca almanya,
sana kefen dokuruz,
dokuruz sana bir yuf,
bir yuf daha,
bir yuf daha,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha dokuruz,
dokuruz ha!

Heinrich HEINE

**Çevirenler: A. KADİR,
Selâhattin YILDIRIM**

TEVHİT

Benim Kabem insandır
Hele nenni nenni dost nenni
Kuran da kurtaran da
Hele nenni nenni dost nenni
İnsanoğlu insandır
Hele nenni nenni dost nenni

Benim Kabem sevidir
Kuran da kurtaran da
Sevili insanlardır

Benim Kabem emektir
Kuran da kurtaran da
Emekçi insanlardır

Benim Kabem dünyadır
Kuran da kurtaran da
Dünyaı insanlardır

Ruhı SU

kapitalist üretim sistemi varlığını devam ettirebildi. Dünya ölçeğinde, artık yeni pazarlar keşfetmesinin olanakları kalmadı. Artık emperyalizmin yeni evresinde kapitalist emperyalist sistem her yönüyle sıçramalı çöküş sürecine girdi. Kendi sonunu hazırlayan kapitalizm, kendi bağrında yeni ve daha ileri bir toplumun maddi önkoşullarını da bütün yönlerden geliştirdi, olgunlaştırdı. Şimdi artık kapitalizmden komünizme geçiş süreci başlamıştır. Elbette ki bu geçiş kendiliğinden bir evrimle gerçekleşmeyecek, “*ama proletaryanın devrimci eylem yaptığı olacaktır*” (1844 El Yazmaları, sy.285)

Kapitalist özel mülkiyetin ortadan kaldırılması sonrasında emek de köklü bir değişim geçirecektir. Komünizmin ilk evresinde, insanlık içinden çıkıp geldiği kapitalizmin değer anlayışını, ilişkilerini, alışkanlıklarını bir anda üzerinden silkip atamayacağı için, bunlar bir süre daha yeninin içinde devam eder. Bu süreç uzun bir geçişi kapsayacaktır. Bu geçiş sürecinde sadece kapitalizmden, burjuvaziden kalan kalıntılarla değil, binlerce yıllık sınıflı toplumların yerleştiği alışkanlıklarla, yerleşik değerlerle, önyargılarla da mücadele edilecek; insana ve insan doğasına aykırı olan ne varsa eski toplumun bütün kalıntılarıyla birlikte insandan ve insan toplumundan sökülüp atılacaktır.

İlk adımda kapitalist özel mülkiyetin ortadan kaldırılması gerçekleştirilecek; ücretli emek sömürsü başta olmak üzere, insanın insanı sömürmesine her biçimiyle son verilecektir. Bu geçiş dönemi boyunca, kadının binlerce yıllık ezilmişliğine, kentlin kır üzerindeki egemenliğine ve ayırımına, kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayırma son verilecektir. “*Komünizm, insanın en sonunda kendi kendisine, kendi zengin özüne erişmesi anlamına gelmelidir*”. (1844 El Yazmaları, sy.54)

Komünizmin bu ilk evresinde (sosyalizmde), komünizmin maddi ve teknik temelleri yaratılır; emek, toplumdaki çalışabilecek durumda olan bütün insanlara dağıtılacağı için, her insanın kendisini çok yönlü geliştirebilmesinin koşulları ortaya çıkar. Çalışma, her insan için insani varoluşunun bir gereksinmesi, her insanın kendi öz faaliyeti durumuna gelir.

“*Üretim, dünyanın yalın dönüşümünü değil, iyiden iyiye toplumsallaşmış insan için özsel gereksinme, karşılıklı zenginleşme bakımından, her insanın öteki insanlara karşı duyduğu gereksinme olarak, insanal gereksinmelerin evrenselliğini karşılamayı gözetir*.” (El Yazmaları, sy.288)

Ve en sonunda, “*artık yarattığı nesnelere yabancılaşmayan insan*”, kendi bütünsel varlığını kuracak, “*kendi emek ürününde kendini bulacaktır. İnsan varlığının üretim içinde somutlaşması ile doğa, onun için dış ve yabancı bir dünya olmaktan çıkacağından, insanlaşacak ve insan, emeği ile öteki insanları kendi yapıtları aracılığıyla zenginleştirirken, kendisi de öteki insanların aracılığıyla zenginleşerek iyiden iyiye toplumsallaşacağından, kendi kendisi ve topluluk ile barışacaktır*.” (1844 El Yazmaları, sy.291)

SOLDA SIFIR

Var bunda bir iş!? Tekelci basının sayfalarına ve ekranlarına bol bol düşer oldu işsizlikle ilgili haberler. Türkiye’de İstatistik Kurumu adında bir kamu kuruluşu var, kısaca TÜİK diyorlar; son üç yıldır büyük bir gayretleştikle yaptığı tek şey, rakamları evirip-çevirip, oranlarla hokkabaz gibi oynayıp, Türkiye ekonomisini yaldızlı bir paket içindeki çikolata gibi sunmak. Bu kurum, hiç sektirmez, her ay işsizlikle ilgili rakamları açıklar. Nedense son aylarda alıcısı çok oldu bu rakamların. Belli ki tekelci basın, işsizliğin yarattığı tehlikenin kokusunu almış, mevcut durumu çok daha çekilir gösteren TÜİK rakamlarına bu yüzden yoğun ilgi gösteriyor.

Sadece burjuva sınıf için değil, işsizlik bütün emekçi sınıflar için bir dehşet duygusu yaratıyor. Çalışanlar için, kafa üzerinde sallanan Demokles’in kılıcıdır; çalışmayanlar için dipsiz bir kuyu. Gazete haberlerine işsizliğin rakamları ve oranları yansır sadece. Herhangi bir emekçinin işsizlik sözü karşısında dahi duyduğu dehşet ve irkilme yanında, bu rakamlar ve oranlar nasıl da uzak ve duygusuz bir dünyanın yankıları gibidir. Yine de, işsizliği nedenleri ve sonuçlarıyla anlayabilmek için o rakamların-oranların duygusuz dünyalarına ihtiyacımız var.

Hangi rakam, birkaç parça yiyecek için evinin eşyalarını satan bir emekçinin ezikliğini resmedebilir? Hangi rakam, işsizlerin yaşadığı dışlanmışlık ve terkedilmişlik duygusunu anlatabilir? Günlerdir aç olan bir mideyle, sokakta simit yiyen küçücük bir çocuğa bile öfkeyle bakmanın yabanılığını mı anlatacak bu rakamlar? Sanatçıdır bunları dile getirecek olan.

Tootsie filminde Dustin Hoffman, uzun süre işsiz kalan bir oyuncuyu canlandırır. Bir pembe dizide rol alabilmek için kadın kılığına girer. Bu sayede işi alır fakat sevdiklerine ve bütün çevresine sürekli yalanlar söylemek zorunda kalır. Durumu bilen ev arkadaşı ona “Cehennemde yane-caksın” dediğinde, D. Hoffman’ın cevabı, filmin can alıcı diyalogunu tamamlar: “Cehenneme değil, işsizliğe inanıyorum.”

Büyük ozan Dante, günümüzde yaşasaydı, cehennemi tasvir ettiği “İlahi Komedyası”nı işsizlere adar mıydı bilinmez ama Dante’nin cehennemi, işsizliğin ortaya çıkardığı korkunç trajedi karşısında, bir çocuk parkı masumluğunda kalır. Tam da büyük ozanlara ilham verecek bir dönemde yaşıyoruz.

Eğer Önsöz, yaşananları dile getirmekle, onları resmetmekle yetinseydi, soylu bir öfkeyle ve ozansı bir hak çağrısıyla bezeli bir yazı yazmak yerinde olurdu. Ne var ki, soylu öfkenin ve ozanlara yaraşır çağrılarının yeterli olmadığı bir çağda yaşıyoruz. Bu yüzden günümüz sanatçısı, toplumsal karmaşayı kavrayabilecek bir bilimsel bakışa; aynı şekilde bir devrimci de, duyguların karmaşası ve değişimini sezecek bir sanatsal duyarlılığa sahip olabilmeli.

Sadede gelelim. Önsöz okuyucuları, alışık olduklarından daha fazla rakamlarla bezeli, TÜİK yayınlarından fırlamış gibi duran bir yazı okuyacaklar. Bilimin dili dramatik değildir; o, rakamlarla oranlarla, eğrilerle, artı ve eksilerle konuşur. Yine de, bilimi ve dramatik kurguyu tek bir cümlede toparlayacak olsak, şöyle derdik konuya ilişkin: kapitalizm altında iş-

*Ne gören var ne bilen
Bir kokuyum büyüdü
Velle savrulup gelen
Ne diriyim ne ölü*

*Ne gören var ne bilen
Bir düş, ya bir düşünce
Düğüm çözülür hemen
Elimi değdirince*

*Ne okur ne anlarsın
En iyi kafaların
Ne kolay yanılması*

*Ne gören var ne bilen
Çıplak bir göğüs birden
İki gömlek arası*

Paul Valery

(Ezginin Günlüğü

Bahçedeki Sandal Albümünden)

Benden Bilmeyin

istanbul'da bir fabrika
fabrikayı ben koymadım
oraya
ben diyorum ki size
istanbul'da bir fabrika
fabrikayı işçiler çalıştırır
işçileri bir milyoner
ben diyorum ki size
fabrikayı işçiler çalıştırır
grev gittikçe büyüyor
grevi ben istemiyorum
ben diyorum ki size
grev gittikçe büyüyor
bini boşaldıkça biri doluyor
binini ben boşaltmıyom
ben diyorum ki size
bini boşaldıkça biri doluyor
bu düzen beyler düzeni
bu düzeni ben yapmadım
ben diyorum ki size
bu düzen beyler düzeni

siz bir emekçi solda sıfırdır, ne görünür, ne hesaba katılır. Hadi, Ezginin Günlüğü'nün o güzel bestesindeki mısralara da aynı anlamı yükleyelim: *"Ne gören var ne bilen / Bir kokuyum büyüdü / Yelle savrulup gelen / Ne diriyim ne ölü."*

Aylaklıktan İşsizliğe

İnsanlığın fiziksel evrimi ve toplumsal uygarlığın gelişiminde el emeğinin belirleyici bir rolü oldu. Bu yüzden aylaklık toplum açısından ayıplanan ve dışlanma sebebi olan ciddi bir bireysel eksiklik olarak tanımlanır ve de algılanır. Aylak adam, işe yaramaz adamdır. Ama aylaklık, toplumsal bir dehşet duygusunun kaynağı haline gelen işsizlik kadar yıkıcı olmadı hiçbir zaman. Tersine, tarih, aylak gezginlere, ozanlara çok şey borçludur. Aylaklığı, bireysel bir eksiklikten toplumsal bir yara olan işsizliğe dönüştüren, kapitalizmin kendisi oldu.

Feodalizmin çözülmeye başladığı çağlarda, yeni bir tür aylaklık çıktı ortaya: kent nüfusunun önemli bir kesimini oluşturan dilenciler. Onlar, aslında, toprağından kovulan özgür çiftçiler ve onların çocuklarıydı ve para karşılığı bir burjuva köle gibi hizmet etmek alışkanlığından yoksundular. Bütün yaşamlarına anlam katan, emeklerini nesneleştiren toprak, ellerinden alınmıştı. Öyleyse o eller, o emek ne işe yarayacaktı ki?

Avrupa egemen sınıfları 15. ve 17. yüzyıllar boyunca, kentleri adeta ele geçiren bu dilenci ve aylaklar topluluğunu işçiye çevirebilmek için zor yöntemlerine başvurdular. Nihayet, toprağın özgür çocukları, aylaklığı yasaklayan, hatta idamla cezalandıran yasalar sayesinde ücretli köleliğe alıştırıldılar. Bu insanları çalışmaya mecbur etmek yetmedi, ayrıca çalışma disiplinini kazandırmak için, seyahat yasakları ve iskan zorunluluklarıyla, bütün zorbalık gücü harekete geçirildi. Feodalizmin çözülme yüzyıllarında işsizlik, cezalandırılmayı hak eden bir "vahşilik" olarak nitelendiriliyordu. Victor Hugo ve Charles Dickens gibi, 19. yüzyılın büyük romancıları, Londra ve Paris gibi dönemin büyük kentlerinde hüküm süren bu "dilenciler" kalabalığına dair, olağanüstü betimlemelerle dolu romanlar yazdılar. Onlar, hümanist bir yaklaşımla, bu aylakları vahşiler değil, merhamete ve soyluların yardımına ihtiyaç duyan bir düşkünler topluluğu olarak resmettiler.

Emeğin sermayeye zor ve baskı araçları yardımıyla bağlanması, kapitalizmin henüz pek az gelişkin olduğu bir çağa aittir. Sermayenin çoğunluğu henüz daha canlı emek için harcanmaktadır. Ama, makinalı sanayi üretimi, bu ilişkiyi hızla tersine çevirir. Bu kez cansız emek (makineler, avadanlıklar, vs) yanında canlı emek giderek sermayenin bileşiminde küçük bir yer almaya başlamıştır. Canlı emek, makinenin basit bir uzantısı haline gelir. İşte bu aşamadan sonra emeğin sermayeye bağımlılığı biçimsel ve zor araçlarına dayanır olmaktan çıkar. *"Ekonomik ilişkilerin sessiz baskısı, emekçinin, kapitalistin boyunduruğu altına girmesini tamamlanır"* (kapital 1, sf.754)

Vulcan'un Prometheus'u kayalara mıhlaması gibi, sermayenin emeği tamamen kendisine bağımlı hale getirdiğine dair en büyük kanıt, yedek sanayi ordusu adını alan işsizliğin ortaya çıkışıdır. Aylak gezmenin bütün haklarını artık burjuvazi gasbetmiştir. Ancak o, bütün toplum adına aylaklık yapabilir; fakat emek, her genişleme döneminde yeniden işe alınmak üzere, sefalet içinde hazır beklemelidir. Bu yedek sanayi ordusunun işsiz güçsüz dolaşmasına son vermek için, sermayenin sadece parmağını şak-

latması yeter. Nasıl olsa koşa koşa gelecekler, fabrikaların önünde sıraya gireceklerdir. Cezalandırılmayı hak eden aylak “vahşi”nin yerini, ekonomik dengesizliğin kaçınılmaz ve masum kurbanları almıştır. Ekonominin büyümesi ve daralması evrelerine göre hesaba katılan bu yedek sanayi ordusundan, artık hiç hesaba katılmayan, istatistiklerde bile görünmeyen kalıcı işsizlere dönüşüm için, o kadar çok beklenmeyecektir. İlk dönüşüm, emeğin sermayeye bağımlılığını tamamlarken, ikinci dönüşüm sermayenin emek gücü üzerinde denetimi kaybettiğini tescil eder.

Kendi Ürünü Tarafından Köleleştirilen Sınıf

“Böylece makineler, Marx ile söylemek gerekirse, işçi sınıfına karşı sermayenin en güçlü silahı haline gelir; çalışma aracı, işçinin elinden geçim aracını sürekli çekip alır: işçinin kendi ürünü, işçiyi köleleştirir.” (Anti-Dühring, sf.360)

Makinalı sanayinin gelişimi burjuvaziye bu gücü ve etkinliği vermiştir, fakat üretim gücü ve emek verimliliğindeki her ileri atılım, burjuvaziyi bu güçlerin toplumsal niteliğini tanıma baskısı altına iter. İşçi, geçim aracını kaybettikçe, sermaye de emek üzerindeki denetimini, emek verimliliğini düzenleme yetisini kaybeder. İşsizliği doğuran etmenler, bizzat sermayenin gelişiminin ayak bağı olur.

İşçiyi geçim aracından, sermayeyi üretici güçlerin denetiminden uzaklaştıran “toplumsal emek verimliliği”nin ulaştığı boyuta dair bir fikir verebilmek için, basit bir karşılaştırmadan yola çıkalım:

“Dünyanın en büyük 500 çokuluslu şirketinin satışları son otuz yıl içinde yedi kat artmıştır. Ancak bu küresel firmaların dünya çapındaki istihdamı 1970’lerin başından bu yana yaklaşık 26 milyon kişiyi kapsayan düz bir çizgi izlemiştir. Belli başlı çokulusluların satışları 1971’de 721 milyar dolardı. 1992’de 5.2 trilyon dolara çıkmıştır.” (W. Greider, Tek Dünya, sf.24)

Rakamlar 15 yıl öncesine ait olmakla birlikte bize çok şeyler anlatabilir. 1991 yılında dünyanın toplam üretiminin 27 trilyon dolara yakın olduğu hesaba katılırsa, en büyük 500 çokuluslu şirketin payı %20 civarında çıkar. Eğer tüm dünya çokuluslu dev tekellerin teknik kapasitesi düzeyinde üretim gerçekleştirseydi, 1991 yılında dünyada üretilen mamullerin hepsini, yalnızca 130 milyon işçiyle gerçekleştirmek mümkündür. Bir başka deyişle, yalnızca ABD’de çalışan işçiler, bütün dünyanın o günkü üretimini gerçekleştirebilirlerdi.

Günümüz dünya üretimi 45 trilyon dolara çıktı. 1991 yılının dev tekellerinde mevcut olan emek verimliliği kullanılsaydı, yalnızca 260 mil-

ortalık gitgide karışıyor
ortalığı karıştıran

ben değilim

ben diyorum ki size
ortalık gitgide karışıyor

birgün kıyamet koparsa
kıyamet kopsun istemiyorum
ben diyorum ki size
birgün kıyamet koparsa

gençler kuytularda
öpüşüyorlar

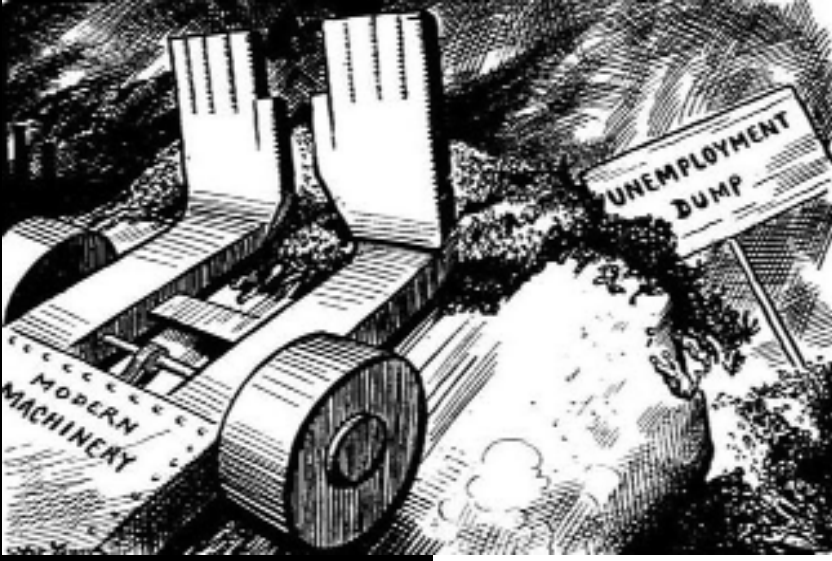
marulun vakti geçti
şimdi karpuzlar kızaracak
ardından fındık fıstık
ardından ayva
ayvayı sarartan ben değilim
ben diyorum ki size
gençler kuytularda

öpüşüyorlar

ayvanın vakti

H. Hüseyin Korkmazgil

Fabrika Kızı

Gün doğarken her sabah
Bir kız geçer kapımdan
Köşeyi dönüp kaybolur
Başı önde yorgunca

Fabrikada tütün sarar
Sanki kendi içer gibi
Sararken de hayal kurar
Bütün insanlar gibi

Bir evi olsun ister
Bir de içmeyen kocası
Tanrı ne verirse
geçinir gider
Veter ki mutlu olsun

yuvası

Dışarda bir yağmur
başlar
Yüreğinde derin sızı
Gözlerinden yaşlar akar
Ağlar fabrika kızı

yon işçi, bugünkü üretim düzeyini karşılamış olurdu. Kuşkusuz, aradan geçen 15 yıl emek verimliliğine çok şey kattı. Yine de biz, emek verimliliğinin ulaştığı düzeye ilişkin kabaca bir fikir edinebilmek için, bu üstün-körü karşılaştırmanın yeterli olduğunu söyleyebiliriz. Bu kadarı bile, kapitalist dünyanın en derin çelişkilerini su yüzüne çıkarmaya yeter.

Emeğin verimliliği, toplumsal üretici güçlerin ulaştığı etkinlik sayesinde, bugünkü dünya nüfusunun sadece %5'inin üretimi, toplumsal olarak gerekli üretim niteliğindedir. Kapitalist sistem altında, geri kalan tüm emek gücü, fazladır. Ne varki , ulaşı-

lan teknik ve emek verimliliği düzeyi tüm üretimi dallarına ve ülkelere homojen bir biçimde dağılmış değil. Bunun önünde sayısız engeller var. Ve bu engeller sayesinde kapitalizm, kendi sonunu getirecek ölçünün çok ötesine geçen bir işsizlik, sefalet cehennemi içine düşmekten kurtuluyor. En başta, uluslar arası dev tekeller bu homojenleşmeyi önüyor. Tekeller, ulaştıkları teknik düzeyleri, bir rekabet gücü olarak koruma altına alıyorlar, diğer endüstriyel dallara ve ülkelere ulaşmasını engelliyorlar. Dahası, ucuz emek-gücünün bolluğu, teknik iyileştirmeleri bir çok alanda karlı olmaktan çıkarıyor.

90'lı yılların ortalarında Toyota, oldukça lüks ekipmanlı bir araba olan Lexus markası için, neredeyse tümüyle robotik bir üretim hattı kurdu. Öyle ki, motoru ve şasiyi birbirine montajlayan serviste sadece dört işçi çalışıyordu. Fabrikanın tümünde çalışan 520 işçi, günde 450 araba üretiyordu. Yani, araba başına 18.4 saatlik emek-gücü harcaması yapılıyordu. Toyota, buna benzer ikinci bir fabrikayı hiçbir zaman açmadı. Emek verimliliği, muazzam ölçülerdeki harcamaların karlı hale gelmesine yetmiyordu. Kapitalizm, üretici güçleri geliştiren genel eğilimler ve karşıtık oluşturan karşı eğilimler sayesinde sonunu getirecek gelişmeleri frenleyebiliyor. Ama sadece frenleyebiliyor. Eğer üretici güçler ve emek verimliliğindeki gelişim, bir otomobilde 18.4 saatte üretme noktasına erişmişse, eğer 260 milyon işçiyle tüm dünyanın bugünkü üretimi karşılanabilecek düzeydeyse, kapitalizmin kör yasalari, eninde sonunda daha geniş sermaye kesimlerini aynı düzeye doğru sürükleyecektir. Kapitalizmin kar yasalari, işsizliği ortadan kaldıran değil, dayanılmaz boyutlara ulaştıran eğilimleri ifade eder.

Emekçiyi geçim araçlarından mahrum eden, onu köleleştiren, yalnızca kendi emek verimliliği değildir. Emek, kendi ihtiyaçlarını karşılamının ötesinde çalıştığı her dakika, bu köleliği ve yoksulluğu üretir.

“Demek ki sermaye, verili bir anda ne kadar gelişmişse, ne kadar çok artı-emek yaratmışsa, yeniden -ve giderek küçülen bir oranda- artı değer elde etmek için üretici gücü çok daha muazzam ölçülerde geliştirmesi gerekir. Gelişiminin sınırı, işgücünün bütünü ile bunun zorunlu emeği ifade eden kısmı arasındaki orandır; sermaye bu sınırlar içerisinde hareket edebilir. Zorunlu emeği ifade eden kesir ne kadar küçük ve artı-emeği ifade eden kesir ne kadar büyükse, üretici güçteki bir artışın zorunlu emeği ciddi bir ölçüde azaltması o kadar zor olur: çünkü

kesir payı çok büyümüştür. Sermaye değerlendirildiği oranda, daha fazla değerlendirilmesi zorlaşır.” (Gründrisse, 424)

Marx'ın ifadeleri, günümüzde en ileri üretici güç ve üretim tekniğine, emek verimliliğine sahip olmalarına rağmen, emperyalist ülkelerde sermayenin neden çalışma saatlerini uzatmaya çabaladığına ışık tutuyor. Bu girişimler, yalnızca, sosyalist blokun dağılışımdan sonra, işçi sınıfının kazanımlarını geri almaya çalışan burjuvazinin iradesi ve niyetleriyle açıklanamaz. Burada açıkça, kapitalizmin belli bir sınıra gelişine tanıklık ediyoruz. Üretici güç öylesine bir düzeydedir ki, nispi-artı değeri yükseltmenin önemi oldukça azalmıştır. Elbette, verimlilik artışının sonuna gelinmiş değil. Ama bu artış, sermayenin değerlendirilmesinde eski rolünü kaybetmiştir. Geriye kalan yol, 200 yıl öncesinin yöntemine, iş saatlerini alabilmesine uzatma eğilimine geri dönüştür. Yani daha büyük bir meta kitlesi, daha az emek kitlesince üretilecek. Yani işsizleştirme süreci daha da hızlanacak.

Ama durun.... Emek verimliliğiyle başlayan ve uzayan iş saatleriyle

devam eden, birbirini doğurup güçlendiren “işsizleştirme” süreci burada bitmiyor. Halkanın devamında kapitalizm altında işsizliğe çareyi imkansız kılan başka etmenler sıraya giriyorlar.

İşsizliğin bizzat kendisi işsizliğe neden olmaya başlıyor. İşten çıkarılan emekçilere ödenen ücret kadar bir meta alıcısı piyasadan çekilmiş oluyor. Eğer bu kayıp, bir başka yerden artırılan taleple telafi edilemezse, söz konusu oran kadar tüketim maddesi üretenler de işsizlikle tanışıyorlar. Günümüzde kalıcılaşan ve sürekli artan işsizlik, bu açıdan iç-pazarın çöküşüdür. Geriye, üretimi kayıplardan korumak ve ilerletmenin yolu olarak, dış ticaret kalıyor. İçeride işsizlik oranı yükseldikçe, ihracata yönelik üretim arayışları hayati önem kazanıyor. Bütün dünyada ülkelerarası ticari alıverişin olağanüstü büyümesine karşın, işsizliğin azalmak bir yana giderek tehlikeli boyutlara ulaşması, ihracatın bir çözüm yolu olarak artık işlev görmediğinin ifadesidir.

İhracat yaşamsal önemde bir faaliyet halini aldıkça, işçilerin aşırı çalıştırılmasına yönelik çabalar artıyor. Marx, köle emeği kullanan ABD güney eyaletlerinde, pamuk ihracatı önem kazandıkça, siyahi köleleri aşırı çalıştırmannın, 7 iş yılında bitip tükenmelerini getiren bir hesap-kitap işine dönüştüğünü belirtiyor. Nazi faşizmi, bu hesabı, çalışma kamplarında iki yıla indirmeyi “başarmıştı”. Emek maliyetini sıfıra doğru çektikçe, verim-

*Oysa yatağında bile
Birgün uyku göremez
İhtiyar anası gibi
Kadınlığını bilemez*

*Makineler diken gibi
Batar hergün kalbine
Yün örececek elleri
Her gün ekmek derdinde*

*Gün batarken her akşam
Bir kız geçer kapımdan
Köşeyi dönüp kaybolur
Başı önde yorgunca*

*Fabrikada tütün sarar
Sanki kendi içer gibi
Sararken de hayal kurar
Bütün insanlar gibi*

Bora Ayanoğlu

ZONGULDAK

*Yerin derinliklerinden geldiler,
ellerinde
susmak bilmeyen bir yer altı
güneşiyle, ne kadar
diplere bastırılrsa o kadar
boğulmak bilmez yankısıyla
yürekerinin.*

*Ağır ağır geldiler, karanlık
sarıncılardan sıza sıza,
sağır küplerde birike birike,
yararak kaslarının içine
yuvarlanmış sızıları ve
ciğerlerinde yer etmiş
ışıksız lekeleri.*

*Geldiler bir büyük sesin
harfleriyle ağızları dopdolu,
suskun çamuru küremek için
kent'in gölgeli
sokaklarından, sıyrıp almak
için yıllardır gökyüzüne
birikmiş pası, ovmak için isli
alnını sabahın.*

*Anıt bildiler sıradan ve
gösterişsiz bir günü, diyecek*

li bir çalışmanın işçiyi kaç yılda fiziki açıdan sıfıra sürükleyeceğine dair bu "bilimsel" araştırmalardan, günümüz kapitalistleri oldukça yararlanıyor olmalı. Özellikle bağımlı ülke sermayecileri. Çünkü 150 kadar bağımlı ülke var ve sayıları bir düzineyi bulan emperyalist ve gelişmiş kapitalist pazarlarda mallarını satma yarışında, giderek daha vahşi bir rekabete sürükleniyorlar. Tek silahları ucuz emek gücü ve üretimleri ihracata dayandıkça, aşırı çalıştırma çabaları belirginleşiyor. Makine bantları hızlanıyor, kotalar yükseliyor, parça başı ücret düşürülüyor. Ve sonuç: aşırı çalışmaya bağlı ölümcül hastalıkların olağanüstü yaygınlık kazanması. En çok görülenler, omurilik zedelenmeleri, bel fıtığı, varis ve kireçlenme, zehirli hava solumaya bağlı akciğer, deri hastalıkları..... bağımlı ülkelerde çalışmak, işsizlik kadar çekilmesi zor bir cehennem haline geliyor. Hesap, kö-

leci güneyliler gibi 7 yıla mı yoksa Naziler gibi 2 yıla mı dayandırılıyor, bilinmez.

Kapitalizmin Nüfus Yasası

İşsizlik, kapitalist toplumu tehdit eder düzeye yükseldikçe, burjuva dünyasında çözüm arayışları hızlanıyor: ve bulabildikleri tek çözüm, emekçi nüfusunun artışı hızını yavaşlatmak oluyor. Onlara göre suçlu olan, gereğinden fazla üreyen işçi sınıfıdır.

Nüfusun fazlalığını ya da az oluşunu belirleyen, her toplum biçimine özgü nesnel ölçüler ve nesnel yasalar vardır. Buna "nüfus yasası" denir ve her topluma bir anahtar gibi uyan soyut bir nüfus yasası yoktur. Toplum biçimini belirleyen ekonomik faaliyetin ve ilişkilerin niteliği, nüfus yasasını da belirler. Bu nedenle, kapitalist üretimin kendine özgü bir nüfus yasası vardır. Buna göre, sermaye birikiminin gerçekleşmesini sağlayan koşullar, nüfusun az oluşunu yada fazlalığını belirleyen koşullar olarak ortaya çıkarlar.

"Demek ki, bir yandan, birikim sırasında meydana gelen ek sermaye, büyüklüğü ile orantılı olarak daima daha az emekçiyi kendine çekiyor. Öte yandan, değişik bileşim içinde devresel olarak yeniden üretilen eski sermaye, eskiden çalıştırdığı emekçilerden daima daha fazlasını kendisinden uzaklaştırıyor." (Kapital 1, sf.646)

Burjuvalara göre işsizliğin asıl suçlusu, gereğinden fazla üreyen emekçi sınıflardır. Oysa, belirli bir toplumdaki nüfusun bir kısmını "fazlalık" haline getiren, bizzat sermayenin kendisidir. Çünkü nüfusun o kesimi, sermayenin kendini gerçekleştirip genişletmesi için gerekli olandan "fazlalığı" ifade eder. Bu fazlalık, kapitalizm altında, işsizlik sefalet ve açlık olarak kendini gösterir. Üstelik burjuvalar, bu fazla nüfusu eritmek i-

çin nice planlar yaparsa da, hepsi kağıt üstünde kalır. Çalışanlar üzerinde baskı kurabilmek için, bu nüfus fazlasına ihtiyaçları vardır. Onu eritmek işlerine gelmez. Çalışanlarla işsizler arasındaki denge, işçi sınıfı hareketini ve ücret dalgalanmalarını kontrol altına almanın, bugüne kadar denenmiş en etkin aracıdır. Faşist baskılar bile bu denli etkin ve uzun ömürlü olamazlar.

Nazi faşizminin yıkıntıları üzerinde yükselen federal Almanya, nüfusu hiç de az olmadığı halde 1950'lerden itibaren göçmen işçileri fabrikalara doldurmaya başladı. Bu sayede, Alman emek arzında bir fazlalık oluşturuldu. Bu, hem ücretlerin düşmesine katkı sağladı, hem de işçi hareketine karşı tehdit oldu. Hemen hemen aynı politika, aynı dönemde, Fransa'da Cezayirli işçilerle, İngiltere'de Pakistan ve Hindistanlı göçmen işçilerle hayata geçirildi. Bu üç ülke, Avrupa'nın en kalabalık nüfusuna sahip ülkeler olduğu halde, nüfuslarını göçmen işçilerle daha da şişirme yoluna gittiler. Onları bu yola iten "kapitalist nüfus yasası" olmuştu.

Kapitalistler, görüldüğü gibi, bu yasanın pekala farkındalar ve ona göre davranıyorlar. Ama, toplumsal meselelerde sonuna kadar bilimsel irdeleme yapmak yerine, soyut ve alabildiğine yüzeysel bir "hak ve adalet" arayışlarına saplanıp kalan küçük-burjuva devrimciliği, bu yasayı hiç ama hiç anlamaz. Onlara göre, nüfus ne ölçüde olursa olsun, sermaye ve devleti, her bir kişiye çalışma imkanı sunmalı ve sunabilir de. Yeter ki "istihdam dostu bir ekonomik tercih" yapılsın. Burjuvaların "nüfus fazlası" söylemlerine küçük-burjuvaların cevabı, "istihdam dostu iyileştirme" çağrıları oluyor.

Küçük-burjuva devrimciliği ve sosyal-reformizm için esas suçlular, bağımlı ülkeleri sıcak paraya, sermaye hareketlerine, borsa ve faiz dalgalanmalarına mahkum eden "neo-liberal" IMF programlarıdır. Bu IMF programları ve işbirlikçi yöneticilerin tercihleri nedeniyle bağımlı ülkelere "istihdam dostu" olmayan sermaye akımları olmuştur. Bu türden düşünceleri, Ergin Yıldızoğlu yada Mustafa Sönmez gibi ekonomi yazarlarının makalelerinde bolca bulmak mümkün. Onlara göre "üretilen artı-değeri paylaşmak üzerinden yürüyen bugünkü rekabet, bizzat atı-değer üretimi üzerinden bir rekabet"e dönüşmek zorundadır. Eh, bu da az bir şey değildir. Yeni yatırımlar, yeni iş olanakları, vs... Oysa, az yukarıda Marx'ın analizi o denli berraktır ki, her ek sermayenin daima daha az emekçiyi kendine çekmekle kalmayacağı, yeni bir bileşime ulaşan eski sermayenin de emekçileri geçim araçlarından giderek daha fazla mahrum bırakacağını kavramak o kadar da zor değil.

Profesör Erinç Yelden'in aktardığı bir araştırmaya göre, her yıl %2 nüfus artış hızına sahip olan Türkiye'de, işgücüne yeni katılanlara iş yaratabilmek için -yani varolan işsizliği eritmek değil, sadece yeni işsizler yaratmamak için- ekonominin her yıl en az %9 büyümesi gerekmektedir. Sayın Yelden'in aktardığı hesap eksiktir. Her yıl %9 büyüyen sermaye birikimi "daima daha az emekçiyi kendine çeker" ve dahası, "değişim bileşim içinde devresel olarak yeniden üretilen eski-sermaye" giderek daha fazla emekçiyi kapının önüne koyar. Öyleyse, nüfus artış hızı sabit kalsa bile, Türkiye ekonomisi yeni işsizler yaratmamak için, sürekli %9'un üzerinde ve her geçen yıl bir önceki dönemin ötesine geçen bir hızda büyüme oranları gerçekleştirilmelidir. "Kapitalist nüfus yasası"nın belirleyen sermaye birikim yasası, Türkiye'de olduğu kadar, bütün bağımlı ülkelerde böyle işliyor. Kısacası, bağımlı ülkeler ve emperyalist ülkeler, her yıl olağanüstü oranlara varan ve kendini sürekli yükselten bir büyüme oranı yakalamadığı sürece, işsizliğe hiçbir şekilde çözüm üretemezler. Kaldı ki,

sözleri varsa anıt bildiler,

*akacak bir yatağı varsa
irmaklarının ve atacak*

*köprüleri varsa anıt bildiler,
toplandılar o anıtın çevresine.*

Sonra her gün geldiler,

*artarak geldiler, kadınları
çocukları ve alkışlarıyla,*

*yoğurt mayalar gibi geldiler,
pişkin ekmekleri bölüp de*

paylaşır gibi, su gibi, ateş

gibi.

Her gün yeni ağızlar eklendi

*ağızlarına, yeni
yollarla tanıştı ayakları, her*

*gün yeni kabuklar çatladı,
yeni kulaklar işitmeye*

başladı söylediklerini, bir

kent

oldular sonunda

ve adını değiştirdiler ülkenin.

Kemal ÖZER

BUHAR HÜKÜMDAR

Bir hükümdar var
gaddar mı gaddar,
Ozanın düşlediği gibi değil;
Müstebit zalimi
beyaz köleler iyi bilir,
Haşin mi haşindi
hükümdar Buhar.
Bir kolu vardır,
demir bir kolu
Gerçi tek koldur önü sonu;
Ama o kudretli koldadır
büyü.
Milyonları ser-sefil yapan
Haşmet meap sanki
gaddar Moloch'tur
Himmon vadisindeymiş
gibi durur
İçi alev alev yanan kor ateş
Ve gıdası çoluk-çocuktur.
Doymak bilmez
bir çetedir havarileri
Kana susamış,
bir grup atak serseri
Onlardır
dev kolu yönetip yönelten
Ve kanı altına çeviren.
O pis mi pis
kazançları uğruna
Doğal haklar
köle zincirine vurula;
Alay ederler
güzel kadın acısıyla
Ve bakar-kördürler
erkek gözyaşlarına
İç çekişi ve homurtusu
emeğin oğullarının,
Onların kulağına
müzik gibidir;
İskelet gölgesi
kız ve oğlan çocukların,
Hükümdar Buhar'ın

bu denli yüksek büyüme oranları, sermayeyi aynı hızla değersizleştireceği için, sermayenin birikim yasaları engeline takılır. Oysa sermaye, artan-oranlı bir büyüme eğilimine değil, azalan oranlı bir büyüme eğilimine sahiptir.

Dünyada ve Türkiye’de İşsizlik

İşsizlik, uzun dönemlere yayılan toplumsal bir süreçtir. Alttan alta akan bir sessiz nehir gibi, çoğu zaman sessizlikle geçirilen bir olgu olur. Fakat bu sessiz akış, özellikle ekonomik kriz anlarında, bir çağlayanın uğuldamalarına döner. Ekonomik kriz anlarında işsizlik öylesine hızla yükselir ve öyle görünür bir halk alır ki, çoğu insan için işsizlik, kriz anlarıyla özdeş bir olgu sanılır. İşler tekrar yoluna girdiğinde, hemen yine sessiz yatağına gönderilip gözardı edilecek olan bir olgu. En azından, son yıllara kadar durum buydu.

1929-1933 yılları arasında hüküm süren Büyük Depresyon döneminde, ABD’de işsizlik oranı %3’ten %25’e kadar yükselmişti. Bu cehennem yılları, 2. Dünya savaşı sonrasında kısa refah dönemi izledi. 1970’lerle birlikte tüm dünya, işsizlik ve enflasyonu bir arada yaşamaya başladı. Gelişmiş emperyalist ülkelerde işsizlik oranları, çoğunlukla iki haneli rakamları gördü.

1979-95 yılları arasında ABD’de 34 milyon işçi işini kaybetmişti. Bunların 23 milyonu, asgari ücretin yarısına çalışmaya yeniden başlamış. Geçici ve yarım günlük işlerde çalışan ABD’lilerin sayısı 37 milyon yani işgücünün dörtte biri. ABD sermayesinin nüfus fazlası için bulduğu çözümler, asgari ücretin yarısına, geçici ve kısa çalışma olanakları yaratmak. Bu nitelikte işlerin çoğunluğu, garsonluk, tezgahçılık, ev temizliği, özel güvenliklik gibi “toplumsal emek verimliliği”ni düşüren işlerdir. İşini kaybedip ama çok daha düşük ücrete çalışmaya başlayanlar yine de şanslı sayılırlar. ABD gibi bir ülkede işini kaybetmek, bir süre sonra sistemin içinde gerçekten “kayıp” olma riskini beraberinde getirir. İşini kaybeden, kısa sürede evini, sağlık sigortasını, ailevi birikimlerini de tümüyle yitirir. İşsiz, bu süre sonunda sokaklarda yaşayan “evsizler” arasına karışır. Ve, banka kayıtlarından düşen, bütün resmi ve yaşamsal kayıtlardan da düşer, bir anda görünmez olur. Oy kullanma veya devletin sosyal yardımlarından yararlanma hakkı da kayıp olur. ABD’de bu türden “evsiz”lerin sayısı, 80’lerin ortalarında bile 10 milyonu aşmış bulunuyordu. Ve elbette, bu sayı, ABD’nin işsizlik rakamlarına ve oranlarına dahil edilmiyor.

ABD’de işsizlik rakamlarını gerçeğinden daha düşük gösteren bu “yok sayma” yöntemleri, en çok Türkiye’de tutmuş gibi görünüyor. Türkiye İstatistik Kurumunun işsizliğe dair yayımladığı aylık verilerde, iş aramaktan vazgeçenler, ya da son bir yıl içinde birkaç gün dahi olsa çalışmış olanlar, işsizlik rakamlarına dahil edilmiyorlar. İş aramaktan vazgeçenler, yani başka yol bulamadıkları için sermaye sınıfına emek arzından vazgeçenler kapitalist sistem için “tehlikeli” bir kategoridir. Bu tür insanların sayılarının olağandan çok artması, çalışanlar üzerindeki baskıyı hafifletir, emek arzı yığılmasını önleyerek işsizlerle çalışanların cehennemi rekabetini biraz olsun serinletir. Bu gidişatı önlemenin yolunu burjuvalar “işsizlik ödeneği” ile almaya çalışırlar.

“İşsizlik ödeneği” Avrupa’da neredeyse elli yıldır, Türkiye’de ise son dört yıldır uygulamada. Yüzeysel bir gözlemlerle, işsizlere dağıtılan bu paraların, sanki burjuvaların karlarından bir kısmını feda etmesi olarak görünecektir. Ama, hiç öyle değil. İşsizlik ödeneği, Avrupalı kapitalistlerin, hemen burunlarının dibindeki sosyalizme karşı bir tampon oluşturma tericihinden doğuyormuş gibi de görünebilir. Oysa işin, kapitalistlerin karını

çoğaltan bir yönü var.

İşsizlik ödeneği, kapitalist toplumdaki “fazla” nüfusun sürekli emek arzı alanında tutulmasına yardımcı oluyor. Eğer bu kişiler tümüyle iş aramaktan vazgeçip kendi geçim yollarını yaratmaya çalışsalar (kaçakçılık, korsan denilen üretim biçimleri, seyyar satıcılık işleri vs. yada kumar, şans oyunları benzeri sektörlerin bu iş aramaktan vazgeçenlerce kullanımı), sonuç olarak emek arzında önemli kayıplara yol açarlardı. Bu durumda Avrupa tekelcileri, milyonluk sendikalar ve komünist partilerle güçlendirilmiş emek hareketi karşısında çok daha yüksek ücretlere boyun eğmek zorunda kalırlardı. Oysa, emek arzı içinde tutulan işsizlerin sağladığı denge, çalışanlar üzerinde etkin olduğu ölçüde, ücretler sermaye birikimini tehlikeye düşürecek noktadan uzak tutulabilirdi. Üstelik bunu, “işsizlik ödeneği” biçiminde, ancak sefalet sınırında bir yaşama olanak veren oldukça ucuz bir maliyet hesabıyla başardılar. Emek arzı alanından kaçanların

ücretlerde yukarı doğru yaratacağı dalgalanma, küçük miktarda bir ödemeyle durdurulmuş oldu.

İşsizlik ödeneğinin Türkiye’deki uygulamaları, insaf ve izan ölçülerinin ötesinde sınırlamalara sahip. İşsizlik sigorta fonunda toplanan para 21.6 milyar Ytl. Bunun yalnızca %4’ü işsizlere ödenek olarak verilmiş. Dört yıldır tüm çalışanlardan kesilerek oluşturulan fon, devlet bütçesinin %5’ini geçti. Buna rağmen, bu fondan yararlananların sayısı o kadar az ki, sayının 30 bin civarında olduğu açıklanmıştı. İnsaf ve izan ölçülerine sığmayan kısıtlamalar, işsizlik ödeneğinin emek arzında yaşanan kayıpları telafi edebilmesi mümkün değil.

Oysa, Türkiye’de yaşanan işsizliğin TÜİK rakamlarına yansımayan daha büyük bölümü, emek azından çekilenlerce oluşturuluyor. 1988 yılında işgücüne katılım oranı %58.4 gibi yüksek bir orandaydı. 2006 yılında ise bu rakam %46’ya düşmüş durumda. (Rakamlar ve oranlar Birleşik Metal-İş’in raporundan alınmıştır). Bu, çok önemli bir düşüştür.

En önemli artış, iş bulma umudunu kaybedip de iş başvurusu yapmayanlarda. 1989’dan bu yana tam 18 kat aratarak, 2 milyon 289 bine ulaşmış. Ücretli ve maaşlı emekçilerin sayısının 12-14 milyon arası olduğu düşünüldüğünde, iş bulma umudu kalmayanların yüzde 17-18 arasında olması, burjuvazinin emek piyasasını kontrolünü ve denetimini kayberecek bir orandır. Fakat, Türkiye de, işsizlik oranı da oldukça yüksektir. Bu oranın emek piyasası üzerinde etkisi, açıklanan işsizlik oranından da-

cehenneminde seğirtir.
Şu yeryüzü cehennemi,
hükümdar doğduğundan beri
Üstümüze
umutsuzluk yağdırır;
İnsanın
tanrı tasarımı bedeniyle aklı
Dursuz duraksız boğazlanır.
Yere batsın hükümdar, Moloch
hükümdar,
Hepiniz,
siz emekçi milyonlar,
Kenetlenmedikçe eller-kollar,
Tutsak olur
ona doğduğunuz topraklar.

Nefretlik satrapları
birer fabrika lordu,
Hepsi kana ve altına boğuldu;
Çat kaşını ulusum,
yerin dibine batsınlar
Gaddar tanrılarını
beraberlerinde alsınlar.

Ucuza çalıştıran bu tayfa
öldürecek hepinizi,
Dağlayarak
ve gülleyle ve sopayla;
Çartmış, siyasi iktidarmış
o zaman hepsi boşa
Koparıp aldığımız

kanlı buhar çetesinden zorla.
Yere batsın
hükümdar Moloch hükümdar,
Ve iktidarının
o zalim satrapları,
Hak egemen olacak,
özgürlük duracak selama
Kudret hakkın önünde
eğildiği zaman.

Edward Mead - 1843

ŞİİR

Şiir her gün yeniden başlar,

Her sabah uyanır,
Yıkar kelimelerini,
Harflerini tarar.

Uzun uzun bakar akan suya,
Dağları düşünmeden edemez.

Çayını içer
Sigarasını içer
Her sabah gazetesini okur.

Ninesinin dizlerine çektiği örtü
Güneş yıllarını hatırlatır ona,
Deniz gecelerini,
Kar ovalarını.

Evden çıkar, komşularını görür,
İş yerlerini denetle sonra,
Dosyalara girer,
Hamalların sırtında taşınır,
dolmuş duraklarında kahyalık
eder,
atlar bir kuşun kanadına,
çiftlikleri inceler havadan,
maden damarlarında ısınır,
her yeri, her insanın kıtasını
dolaşır.

ha fazladır. Bu oran hesaplanırken, sanayi, inşaat tarım ve hizmetler alanında tüm çalışanlar hesaba katılıyor. Oysa, bu toplam içinde, küçük mülk sahipleri, küçük üretici köylüler, esnaf, zanaatkar vs. de bulunuyor. Hatta, şirket sahipleri, yüksek yöneticiler de bu toplama dahil ediliyor. İşsizliğin emek arzı üzerindeki etkisini ölçecek oran, ücretli ve maaşlı çalışan emekçilerin sayısına göre hesaplanan orandır. Emek arzı piyasasından umudu kesenlerin dışında, halen daha iş arayanların 2006 yılındaki sayısı 2.5 milyonu geçiyordu. Bunların ücretli+maaşlı emekçilere oranı, %20 civarındadır. Eğer işsiz kalıp da hala iş arayanların oranı bu denli yüksek olmasaydı, emek gücü arzından vazgeçenlerin sayısı, burjuvaziye bu alanın denetimini büyük ölçüde kaybettirebilirdi.

İşgücüne katılım oranında, son 18 yılda görünen büyük düşüşte önemli bir rolü olan bir diğer etken, kadınların emek piyasasından çekilmeleridir. Kadınların katılımı %36.5'dan (1989 yılının rakamı), yüzde 22,5'e düşmüş durumda. Kadın emeğinin en çok kullanıldığı alan tarım. Tardımdaki çözülmeye kente gelen kadın, iş bulamamaktan yada oldukça düşük ücretler için çalışmak yerine, evde çocuklara bakmanın daha yararlı ve ekonomik olduğunu düşündüğünden, ev kadını oluyor. Tüm Türkiye'de 12 milyonu aşkın ev kadını var ve bu sayı, işsizlikle birlikte hızla artıyor. İşsizlik kadın sorununu daha da içinden çıkılmaz bir hale getiriyor. Kapitalizmle birlikte, evinden çıkıp üretime katılan kadın, şimdi tersine bir hareketle eve kapanıyor.

İş gücüne katılımı düşüren bir diğer etmen, çalışma yaşına geldiği halde, okula devam eden öğrencilerin sayısındaki artıştır. Yalnızca son bir yıl içinde %10 gibi büyük bir artışla bu rakam 3 milyon 300 bine çıktı. Nedeni basit. Artık "diplomasız" olanların iş bulması neredeyse imkansız. Bunu gören aileler, gençlerin işgücüne katılımını biraz daha erteleyip, yani biraz daha dışlarını sıkıp, en azından iş bulma şansını arttıran diplomanın peşinden koşuyorlar.

Bunca uzun paragraflar boyunca, işsizliğin temelleri, yaygınlığı ve sonuçları üzerinde durduk. Sıra "işsizliğe çözüm nedir?" sorusunun gelince, bu sorunun cevabı bu denli uzun değil. İşsizliği ortadan kaldırmak isteyen ise önce, kapitalist sistemi ve onun politik aygıtını havaya uçurmakla başlamalı. Bu olmadan, işsizliğin cehennemi sonuçlarını hafifletmek bile mümkün değildir. İşin zor tarafı bu havaya uçurma yönüdür. Sonrası kolaydır. Dünya da ve Türkiye'de makineler, avadanlıklar, yani üretim araçları, herkesin çalışmasına imkan verecek ölçüde gelişkin, yaygın ve yığılıdır. Eğer herkesi normal bir çalışma saati ve temposunda çalıştırıp, kadın ve çocuk emeğini koruyan tedbirler alındığında, evet tüm bunlar yerine getirildiğinde, üretimin bugünkü düzeyini korumak için, varolan nüfus yetmeyecektir bile. Ama zaten, toplumsal özgürlüğün zihinlerde bahar tomurcukları patlattığı o gerçek kurtuluş günlerinde, kim bugünkü üretim düzeyini olduğu gibi tekrarlamak ister ki? Kim, mesela, her yıl 60 milyon özel otomobil imal etmek gereğini düşünür. Kim plazma tv'lere, her yıl çöplerle yığılan onca cep telefonuna, dijital fotoğraf makinelerine, petşulara, fastfooda, kürklere, mücevherlere, boşa tüketilen ve çoğu hiçbir işe yaramayan onca ilaca, petrol ürünlerine hatta bizzat petrol sanayisine, ve bunun gibi binlerce dünyayı çöp yığına çeviren mamulü, yeniden ve yeniden üretmek ister ki?!

KAPİTALİZMİN ÇOCUK EMEĞİ SÖMÜRÜSÜNÜN TEMELLERİ

Çocuk emeğinin kapitalist sömürsününün teknik olanakları makineleşme ve buhar gücünün kullanılması ve yaygınlaşmasıyla oluşmuştur. Kas gücüne olan bağıllık buhar gücünün kullanılmaya başlamasıyla azalmaya başladı. Kapitalizmin ilk gelişme döneminden bugüne kadar kapitalist üretimdeki teknik çok ileri düzeye ulaştı. Buhar gücünden sonra enerji kullanımı, bugün elektrik, akaryakıt ve diğer biçimleriyle kapitalist üretimin her alanına girdi. Artık üretimde kas gücüne dayanan çalışma çok kısıtlı. Elektrik enerjisi her yerde var. Motorlu araçların kullanımı, elektronik araçların kullanımı, elektrik kullanımı sanayi de tamamen egemen oldu. Üretim sürecinde kullanılan enerjinin bu teknik gelişmiş düzeyi, kas gücüyle çalışmaktan daha verimli olduğu için üretimde kas gücüne dayalı işçiliğin olduğu alanlar azaldı.

Kas gücüne olan ihtiyaç azaldığı oranda kadın ve çocuk emeğinin kullanım alanları, çalıştırıldığı alanlar arttı. Erkek işçilerin el adalelerinin gelişmiş olması nedeniyle kadın ve çocukların elleri gibi kıvrak ve hızlı hareket edemez. Kas gücüne daha az ihtiyaç duyulan ve asıl olarak kıvrak ve hızlı hareket eden ellerle daha çok üretim yapılan makineli ve üretim alanlarında kadın ve çocuk emeğinin sömürülmesinin koşulları daha fazladır.

“Makine, kas gücünü vazgeçilmez bir öge olmaktan çıkardığı ölçüde, kasları zayıf, vücut gelişmesi eksik, ama eklem ve organları kıvrak işçileri çalıştıran bir araç halini alır. Bu nedenle de kadın ve çocuk emeği, makine kullanan kapitalist için aranan ilk şey olmuştur. Emek ve emekçinin yerini alan bu güçlü araç, çok geçmeden, yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin işçi ailelerinin bütün üyelerini doğrudan sermayenin egemenliği altına sokarak, ücretli işçi sayısını artırmanın bir aracı olup çıkmıştır. Kapitalist hesabına yapılacak zorunlu iş, yalnız çocukların oyun alanlarına elatmakla kalmamış, aile çevresinde bireylerin kendileri için diledikleri gibi harcayabilecekleri zamana ve emeğe de elatmıştır”(1)

Marx'ın belirttiği kapitalist üretimde makinelerin kullanımıyla, çocuk ve kadın emeği sömürsü tarım ve sanayi alanlarında yaygınlaştı.

ÇOCUK EMEĞİ SÖMÜRÜSÜNÜN TEMELİ

İşçinin emek-gücünün değeri, işçinin ve ailesinin yaşamının devamı ve bakımı için toplumsal bakımdan gerekli emek-zamanı ile belirlenir. Makineleşmeyle birlikte bütün aile üyeleri emek pazarına sürülmüş, yetişkin erkeğin emek gücünün değeri bütün ailenin emek-gücüne dağıtılmıştır. Sadece aile reisinin emek-gücüne ödenenden biraz fazlası şimdi tüm aile üyelerinin emek gücüne ödenmeye başlandı. Emek-gücü üç-dört kat artmış ama buna karşın emek gücünün satın alınmasına ödenen ücret çok az artmıştır. Ailenin çalışmasını aile reisinin çalışmasıyla sürdürmek olanaksız hale gelmiş ve böylece hem sömürü derecesi hem de sömürülen insan sayısı artmış oldu.

Kapitalist üretimin yaygınlaşmasıyla mülksüzleşen ve kentlere göçen emekçilerin yaşam ve sefaletlerine değinen Engels: “Bu çerçevede, imalathane işçisinin eline geçecek ücret, çocuklarını düzenli bir işçi yetiştirecek kadar olmalıdır, ama, çocuklarının alacağı ücreti gereksinmeyecek o nedenle de onları işçi olmaktan başka türlü yetiştirecek kadar yüksek de olmamalıdır. Burada da sınır, asgari ücret görelidir. Ailede herkes çalıştı-

Her şeyi büyütür içinde.
Her şeyi küçültür.

Çünkü gariptir yüreği,
Hiçbir yüreğe benzemez
Şiir yüreğinden başka.
Her gün yeniden anlar
Ufacık bir şey olduğunu,

Bir delikanlının kravatıdır,
Geçen bir kızın mendilidir,
Bir izcinin kasketidir.
Kaybolursa dünya yıkılmaz gerçi
Ama ondan boşalan yeri
Hüzün doldurur.

Bilir bunu,
İçin için sevinir.

Su toprağa karışırsa
Ekin olur, ekmek olur,
Kan küle karışırsa ne olur?

Bu sorunun cevabını arar boyuna.

İkinci üstü yorulur artık,
Karanlık basmadan yatar.

Uyurgezerlerin en çalışkanıdır.

Ülkü Tamer

(.....)

Tesbih yontuyorum acının
madeninden
Her bir tanesi göbebeğim kadar
İpliği ibrişimden
Simsiyah
Mavi, damarlı, narin, deseni hüznü
ayarlı
-Bu iş akşama kalmaz biter usta

Bir elim tornanın karanlık çarkında
kör alev
Bir elim bıçağın ucunda saçları
ağarmış rüzgar
Ne muska ne gerdanlık
Tesbih diziyorum sabah yelinde
saman savurur gibi
Orak biçer gibi güz harmanında
Tere kesmiş bir yanım
Kan
Sızıyor ağzımın pınarından
Gün ikindiye devrildi sevincim
nerde usta
Kederim nerde
Sevdiğimin saçları gibi ibrişimler
Diziyorum diziyorum bitmiyor
Sabır diyor siyah gözleri
Bir ilmek bir ilmek daha
İpten taşıyor dane
Yürekten sevda taşıyor
Hicrana kesmiş her yanım
Gurbete kesmiş
Alnımın çatısından
Trenler
Geçiyor durmadan
Sulam nerde usta
Gurbetimin nerde
(....)

Refik Durbaş

ğı zaman, işçi oransal olarak daha az ücretle yetinebilir; burjuvazide işte bu nedenle, makine çalışmasının olanak sağladığı gibi kadınları ve çocukları çalıştırarak onların emeğinden kar etmek için fırsatları alabildiği ölçüde kullanılmaktadır”(2)

Çocuk emeği sömürüsünün teknik olarak temelini makineleşme oluştururken bu sömürünün gerçek ve asıl amacı artı-değer sömürüsüdür. Çocuk emeği sömürüsü olsun, doğanın ve insanın tahribatı olsun hiçbir şey kapitalizmin işleyiş yasaları önünde engel değildir; proletaryanın mücadelesi dışında. Kapitalist sömürünün yoğunlaşması, işçinin emek-gücünün satın alınması için ödenen ücreti ailenin yaşamını sürdürecektik miktarın altına düşürmüştür. Kapitalistler sömürüyü artırarak işçi sınıfından aileleri “ya kadın ve çocuklarda çalışacak ya da sefalet içinde, açlık içinde perişan olacaksınız” seçeneğiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Emekçi ailelerinin bütün üyeleri kapitalistlerce direkt ya da dolaylı olarak emek-gücünü satmak zorunda bırakıldı. Böylece çocuklarda sömürülmeye başlandı. Daha fazla çocuğun çalışmaya başlamasıyla işçi sayısı çok artmış oldu. Kapitalist üretim, ihtiyaç olan emek-gücü sayısından daha fazla emek-gücünün, yedek işsiz ordusunun bulunmasını ister. Bu fazlalığı oluşturmada çocuk emeği de devreye girer. Kapitalistler bir yandan da her geçen gün daha az hünerli işçiye ihtiyaç duyar. Yetişkin, usta işçiyi çalıştırmak yerine çocuk emeği kullanılarak işçi ücretlerinin artışı engellenir. Çocuk işçi sayısı arttıkça tarımda çalışan yetişkin erkek işçilerin işsizleşmesi de artar. Çocukların çalıştırılması, işsizlerin sayısı arttığı için işçilerin işsizlik korkusuyla, daha iyi koşullar için mücadelesi de olumsuz etkilenir. Çocukların emeğinin sömürülmesinin çokluğu emekçilerin durumunun ne kadar kötü ne kadar sıkıntılı olduğunu ifade eder.

KAPİTALİST SÖMÜRÜNÜN ÇOCUK SAĞLIĞI VE GELİŞİMİNE ETKİSİ

Çocuk emeği sömürüsü, çocukların yaşamlarının sonuna kadar sürecektik rahatsızlıklar oluşturur. Çocuğun gelişimini engelleyerek bilinç, sağlık ve manevi açıdan olumsuzlukların oluşmasına yolaçar. Kapitalistin bakış açısını Marx: “Benden sonra tufan! Her kapitalistin ve bütün kapitalist ulusların sloganıdır. Demek ki, sermaye, toplumun koyduğu zorunluluklar olmaksızın işçinin sağlığına karşı da, yaşayacağı ömrünün uzunluğuna karşı da vurdumduymazdır.”(3) sözleriyle ifade eder.

Kapitalist sömürü altında çalışan işçiler için çalışmaya mahkum olmak moral bozulmasına yolaçar. İnsan gönüllü üretken etkinlikten haz duyar. Zorunlu çalışma ise, insanın iradesine karşı, her gün aynı şeyleri yapması, sınırlandırılması aşağılayıcı bir cezadır. Bir çocukta tek düze, hiçbir yaratıcılığı olmayan işlerde sadece para için çalıştığında, iş çocuk için bir işkence olur. İnsancıl duyguları sürekli yokeden çalışma, çocuğun ileriki yaşlarında bu duygularının azalmasına, yokolmasına yolaçar.

İşçinin kas gücüne gereksinim ortadan kalkınca, artık, üretim tek düze hale geldi. İş artık işçiyi başka bir şey düşünmekten alıkoyacak kadar bir dikkat gerektirir. En önemlisi ise kapitalist işletmeler artık işçinin zihinsel çabasına alan bırakmadı. Bu, özellikle çocukların en önemli öğrenme çağında, zihni düşünmeyi körelten etkisi ve zihinsel çalışma için iş saatleri dışında çok az zaman kalması önemli bir yıkım yaratır.

Emekçi çocukları, yoksulluk ve sefalet içinde, sağlıksız evlerde, yetersiz giyimle, yetersiz beslenmeyle yaşıyor. Çalışmaya başlayınca çalışmanın olumsuz etkileri kısa sürede belki tam olarak görülemez, ancak çalışma ortamlarının sağlıksızlığı gözönüne alınca, çocuğun beden ve ruhsal gelişimi için harcaması gereken zamanı burjuvazinin sömürdüğü için yocketmesi çocuğa yapılan en büyük kötülüktür. Oyun ve okul zamanının kı-

sıtlanması ile çocuğun beden ve ruhsal gelişimini engelleyerek onlara en büyük kötülük yapılır. Kapitalistlerin, önce aşırı sömürüyle çocukları çalışmaya mahkum etmesi, sonra da “iyilik” edip çalıştırması kapitalistin iğrenç yüzünün göstergesidir.

Çocukların çalıştırılmasının çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etkisi büyüktür. Genel olarak zihin gelişimi, beden sağlığı ve manevi olarak çocuklarda olumsuz etkiler olur. Kemik, kas, beden yapısı henüz gelişmeyen çocukların mesleki hastalığa yakalanmaları çok daha kolaydır. Sinir sisteminin aşırı yıpranmasıyla vücut direnci azalır. Yapılan tek düze işler nedeniyle vücut gelişimi çarpık olur. Kapalı alan çalışmalarında güneş görmeden çalışan çocukta bundan kaynaklanan rahatsızlıklar oluşur. Kimyasal maddelerin kullanıldığı işyerlerinde çocuğun sinir sistemi ve bütün bünyesi olumsuz etkilenir. Oyun oynayarak bedensel ve zihinsel gelişimini sürdürmesi için zaman kalmadığından beden ve zihin gelişimi çalışmayan yaşlılarına göre geridir.

Çocuklar çok farklı alanlarda çalıştırılarak direk ya da dolaylı sömürü gerçekleşir. Sokaklarda çalışan çocuklar canavarın ağzına atılmış yem gibidir. Kapitalizmin bütün yozluğu sokakta çalışanları etkiler, yozlaştırır. Kapalı alanda ya da açık alanda olsun, tarımda ya da sanayide olsun her türlü iş, kapitalist sömürü altında, çocuk sağlığını ve gelişimini olumsuz etkiler. Yetişkin işçilerin bile sağlığını, kişiliğini, zekasını olumsuz etkileyen bu durumun, çocuklardaki etkisini tahmin etmek zor olmasa gerek.

İngiliz imalat sanayinin durumunu Engels; “Yüzümüzü ne yöne çevirirsek çevirelim, işçilerin koşullarından ya da işlerinden kaynaklanan bir ahlak çöküntüsü, geçici ya da sürekli bir yoksulluk ve hastalık görürüz; maddi ve manevi yönden insanın soncul yıkımını yavaş ama emin çöker-tilişini görürüz. Bu durum sürebilir mi? Süremez ve sürmeyecek” (4) sözleriyle belirtiyor. Bugün emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin sömürüsü altında olan ülkelerin emekçilerinin durumu farklı değil.

ÇOCUK EMEĞİNİN YOĞUN OLDUĞU ÜRETİM ALANLARI

Çocukların yoğun olarak çalıştığı işlere değinirken, öncelikle çocuk emeği sömürüsünün kapitalistler tarafından kimi zaman direk, kimi zaman dolaylı olarak gerçekleştirildiğini hatırlatalım. Bunun temeli ise, kapitalistin, işçinin emek gücüne ödediği ücreti aileyi geçindiremeyecek düzeye indirerek aile üyelerinin tamamının çalışmasını zorunlu kılması oluşturur. Çocuğun anne ya da babasının aldığı ücret yetersiz olduğundan çocukta çalışarak aile bütçesine katkı yapar. Böylece kapitalistin ödemesi gereken ücretin bir kısmıyla çocuk emeğini de sömürür.

Çocukların en yaygın çalıştıkları alanları, tarım, sanayi ve sokak diyebileceğimiz üç ana gruba ayırabiliriz. Bunlar kendi içlerinde ayrıca ele alınmalıdır.

Öncelikle sanayi alanında çocuk emeği sömürüsünün hangi işlerde yaygın olduğuna bakalım. En yaygın sanayi sektörü olan tekstil, çocuk emeği sömürüsünün de yaygın olduğu sanayi sektörüdür. İstanbul için söylenen “her apartmanın altında bir tekstil atölyesi var” sözü atölyelerin yaygınlığını anlatıyor. Bu atölyelerde 8-10 kişiden başlayıp 80-100 kişiyi bulan sayılarda işçi çalıştırılıyor. Buralarda çalışanlar sürekli, işten atılmalarıyla, değişir. Sayı azlığı ve sürekli değişim nedeniyle örgütsüzdürler. Denetimin olmadığı yerlerdir. Bu atölyelerin asıl özelliği ucuz emek gücüne

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide

güverte yolcusu

trende üçüncü mevki

şosede yayan

büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde

işe gider

yirmisinde evlenir

kırkında ölür

büyük insanlık.

Ekmek büyük insanlıktan

başka herkese yeter

pirinç de öyle

şeker de öyle

kumaş da öyle

kitap da öyle

büyük insanlıktan başka

herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında

gölge yok

sokağında fener

penceresinde cam

ama umudu var büyük

insanlığın

umutsuz yaşanmıyor.

Nazım Hikmet Ran

7 Ekim, Taşkent, 1958

GAZETEDKİ RESİMLER ÜSTÜNE: 2

Nasırları çatlamış ellerinin
Kan içinde çapanın sapı
Bu nasıl iştir A kardeşim
Pamuk ovasının hünerli eli
Gece çalışır gündüz çalışırsın
Beyaz beyaz açtırırsın pamuğu
Bu ne iştir a kardeşim
Çalışırsın çalışırsın
Yine aç
Yine sefil
Yine de yoksulsun
Hadi sen baktın çarene
Eşin suyla yaşar günlerce
Peki beşikteki bebe neyleye?
At elinden çapayı kardeşim
Çapadan sana fayda yok
Pamuktan sana fayda yok
Güzün umut edip buğday
ekersin
O da un fabrikasının
Sarı sarı başaklardan sana
yok
At elinden çapayı
Çapadan sana
fayda yok
Tutsun artık nasırlı elin
kundağı
Bas parmağını
özgürlüğe
Nazım çağırıştı seni
Taa yıllar önce
Gel bizimle kurşun eritmeye
Gayrısından fayda yok
Gelki / Sarı sarı başaklar
senin olsun
Ekmek senin
Ekmek senin olsun
Gel be kardeşim
Nasırlı elin sana çalışsın
Ergül Çiçekler
Haziran '01

dayalı üretim yapılmasıdır. Her sokakta bulunan bu atölyelerde çalışanlar aynı sokakta ya da yakın sokaklarda oturanlardır. En ucuz emek-gücü olarak da çocuklar ve kadınlar çalışır. Çocuklar yaygın olarak çalışır. İlk tekstil işçiliğine, yakınlardaki atölyelerden başlarlar. Ücretlerinin çok düşük olmasının yanı sıra çalışma saatlerinin çok uzun olması, düzensiz olması nedeniyle de sömürü çok yoğundur. Bu atölyeler çoğunlukla büyük tekstil firmalarına fason üretim yaparlar. En büyük tekstil tekelleri de işçilerinin ücretini düşük tutmanın yanında çocuk emeğini fasoncular vasıtasıyla ikinci kez sömürürler. Tekstil atölyeleriyle aynı koşullara sahip deri atölyeleri olduğunu da belirtelim.

Tuğla fabrikalarında, makineden çıkan yaş tuğlayı bant üzerinden alıp dizenerler çocuk işçilerdir. Tuğla fabrikalarında yaz aylarında üretimin yaygın olması, mevsimlik çalışma olması da çocuk işçi çalıştırılmasında etkili oluyor. Tuğla fabrikalarının bir çok il ve ilçede yaygın olması da çocuk emeği sömürsünü artırıyor.

Evlere verilen işler, yani ev sanayi diyebileceğimiz işlerde çocuk emeği sömürsünün en yaygın olduğu alanlardan biridir. Yoksulluk ve sefalet içinde kalan ve eve iş alanlar, bu işlerde çocuklarını çalıştırmak zorundadır. Çok düşük ücreti olan bu işte, emek yoğunluğu ile para kazanmaya çalışırlar. Evlere verilen işler birçok alanda mevcuttur. Elektronik, tarım, gıda, tekstil, inşaat ve imalat sanayinin birçok alanı da dahil çok çeşitli işlerdir.

Çocukların en çok çalıştığı diğer sanayi ise küçük sanayidir. Her ilçeden başlayarak her ilde mevcut olan ve büyük kentlerde yaygın olan küçük sanayi işletmelerinde çok yaygın olarak çocuk emeği sömürsü olur. Buralarda ağırlıklı çırak olarak çalışırlar. Çıraklar en düşük ücretle çalışan çocuk işçilerdir diyebiliriz. Küçük üretim ya da tamir ağırlıklı olan bu sanayilerde, tekstil, gıda, otomotiv, matbaa, kimya, ağaç, mobilya, demir, elektronik ve çok farklı işkolundan iş vardır. Buralardaki işyerlerinin her birinde az sayıda çalışan vardır. Denetimin zayıf olduğu bu işlerde çalışanların, çalışma saatleri çoğunlukla uzundur.

Tarım alanı da çocuk emeğinin çok yaygın kullanıldığı alandır. Öncelikle çapa işiyle başlar sezon. Çapa işinde yaygın olarak çalışan çocuklar daha sonra ürün toplanmasında çalışır. Ürün toplanmasında çocuklar özellikle çok çalıştırılırlar. Bunun nedenleri, birincisi çocukların ellerinin ve kollarının daha çevik olması, eklemelerinin kıvrak olması, daha pratik ve hızlı olmalarıdır. Böylece her türlü ürünü (pamuk, kiraz, şeftali, üzüm, incir, fındık vs.) çok hızlı toplarlar. İkincisi ise, hafif olmalarıdır, ağaçların dallarını kırmadan en uçlara kadar uzandıklarından daha uygun görülürler. Yine tarım alanında ürünün ambalajlanması veya işlenmesinde çok yaygın olarak çocuklar çalıştırılır. Pamuk toplayan kızların okula gönderilmesi için medyanın bir çok iki yüzlü haber ve kampanyası biliniyor. Pamuk toplayan kızların okula gönderilmesinde asıl amaç asimilasyon olduğu için bu kampanyanın çocuk emeği sömürsünü engelleme amacı olmadığını belirtelim. 2006 yılında pamuk toplama makinelerinin ilk kez kullanıldığı bir bölgede, pamuk tarlalarında çalışıp okula gidemeyenlerin sayısının azaldığı belirtiliyor. Ama aynı zamanda pamukta çalışan bu ço-

çocukların ailelerinin de işsiz kaldığı basına yansıyor. Sonuç olarak, çocuk çalışmasının önüne geçmek için kapitalist sömürünün kaldırılması gerekiyor. Ne kadar pamuk toplama makinesi alınırsa alınsın ailelerin geliri artmadıkça çocuklar mutlaka bir işte çalışmak zorunda kalacak.

Çocukların çok yaygın çalıştığı diğer işler ise sokak işleridir. Sokaktaki işlerin en yaygını seyyar satıcılıktır. Mendilci kızlar diye, medyanın dile doladığı iş bunlardan birisidir. Şehirlerde seyyar olarak satılabilecek herşeyi satarlar. Yiyecekden giyeceğe, aynadan ayakkabı bağına, selpaktan kaleme, çakmaktan jilete sayılamayacak kadar çok çeşitli mal satarlar. Ayakkabı boyacılığı başta olmak üzere birçok işi de yaparlar. En sonunda sokaktaki çocukların dilencilik yapmaya kadar düştüğü görülür. Sokak işlerinden kazandıkları paralar çoğunlukla ya aile bütçesine katılır ya da çocuğun ailesince karşılanamayan okul ihtiyaçları ve diğer ihtiyaçları için kullanılır. Çocuklar çoğunlukla yaz tatili, kış tatili, hafta sonları ya da okul zili çaldıktan sonra günün kalan bölümünde sokak işleri yaparlar. Okuldan alınan ya da gidemeyenler ise devamlı ya da iş oldukça çalışırlar. Sokakta çalışan çocuklar kapitalizmin her türlü yozlaştırmasına açıktır. Her türlü yozlukla karşılaşır, bundan etkilenirler. Sömürü en başta ve en çok bu çocukları yozlaştırıp manevi olarak yıkıma uğratar. Sokaklarda çalışan çocukların yoğun olarak yaptıkları diğer bir iş ise, çöplerden ya da sokaklardan kağıt, naylon, demir, cam, plastik vs. toplamaktır. Bu da çocukların sağlığı ve kişiliğini olumsuz etkiler.

ÇOCUKLARIN CİNSEL SÖMÜRÜSÜ: BURJUVAZİNİN SAPIKLIĞI

Kapitalizmin iğrenç yüzünün en açık sergilendiği sömürü, çocukların cinsel sömürüsüdür. Bu sömürünün temelini kapitalizmin insanı yıkması, yozlaştırması oluşturuyor. Öncelikle, çocuk emeğinin sömürüldüğü birçok alanda yaşanan cinsel taciz ve tecavüzler sapıklıktır, cinsel sömürüdür. Çalışan çocuk ekonomik zorunluluklardan dolayı çalıştığı için yaşadığı bu saldırılara karşı çıkması zorlaşır. Ayrıca toplumun bakış açısı da çocukların cinsel taciz ve tecavüzü açıklayıp yardım almasını engelleyen etkidir. Diğer cinsel sömürü ise fuhuştur. Büyük kentlerde kız ve erkek çocuklar fuhuşa sürükleniyor. Bu bazı bağımlı ülkelerde sermaye sınıfının önemli bir kaynağı olarak "seks turizmi" adıyla çok yaygınlaştırıldı. Güney Asya ülkeleri başta olmak üzere çocukların cinsel sömürüsü çok yaygın.

EMPERYALİZMİN YÖNELİMİ

Emperyalist sömürü yoksulluğun artmasına ve çocuk emeği sömürüsünün artmasına yolaçıyor. Emperyalizmin birçok değişik yol ve yöntemle gerçekleştirdiği sömürü bağımlı ülke emekçilerinin çocuklarının daha çok çalışmasına neden oluyor. IMF, Dünya Bankası vb. emperyalist kuruluşlar vasıtasıyla olsun, ikili ilişkilerle olsun bağımlı ülkelere dayatılan politikalar daha fazla çocuğun emek pazarına çıkmasıyla sonuçlanıyor.

Emperyalizmin son yıllarda dayattığı, iki önemli politikanın çocuk emeği sömürüsüne etkisine değinmek gerekiyor. Birincisi, AB'ye uyum sürecinin parçası olarak tarımsal alanda yaşayan yüzde 38 olan nüfusun yüzde 10'a indirilmesi. 20 milyona yakın nüfusun kentlere sürülmesine, mülksüzleştirilmesine yol açacak olan bu yönelimle 20 milyon kişi yaşam alanlarından ve olanaklarından yoksun bırakılınca ucuz emek pazarına çıkacak. Varolan işsizlik ve yoksulluğa, bunların eklenmesiyle çocuk emeği sömürüsünün de katlanacağı açık. Diğer bir emperyalist yönelim asgari ücretlerin

DOKUMADA ÇALIŞAN KIZLAR

Dokumada çalışan kızların
Günleri naylon iplik, ucuz
keten

Emeğin, alınterinin ve aşkın
Kanı damlar kirpiklerinden

Erimiz tırnaklarında al kına
Tuzlu badem, eğlencelik
Gençliği solmuş tül gelinlik
O çocuk yüzlü hanlarda

Çoğu hiç uyumuyor geceleri
Çoğu yazlık sinemada,

şarkılarda

Güneş girmeyen bir romanda
Bakışı aydınlık

Sevgili Anne ve Baba,

Dokumada çalışan kızların
Ben de karışsam araların
Kuş olup konsam avuçlarına
Dokusam onlarla kumaşını

acının

Onlarki yüreklerinden başka
Öderler rüşvetini herşeyin

Acılarından, umutlarından

başka

Aşkın, alınterinin ve emeğin.

Refik Durbaş

AFA Antep

KOYU LACİVERT

Gece sinsi bir ıslığa benzeyen
rüzgar
Gök gürlemiş cılgın yağmurlar
öncesi
Bir işçinin günlüğünde
okudum;
Gece koyu lacivert
Elleri işleyen demir yüzüne
ayna
Yüzü solgun benzi sarı
Yumruğu çekiçe benzer
Demiri oya gibi işler
Elleri kanar ayakları yanar
Yüzünü asar gök yüzüne
Gökyüzü koyu lacivert
Kır çiçekleri ile süsler düşlerini
Söküp atar siyahı
Bir sevgilinin gözleri
Gök yüzü koyu lacivert
Birden ürktü!
Çakal ulumalarıyla
Yarası sızlar gibi yüzünü
buruşturdu
Küfretti hayat şartlarına
varılmaz mesafelere
Ufkun kızılığını bilir'de
Güneşin batışını hatırlamaz
Geceye karanlık derdemesine
Dilli varmaz

düşürülmesi. Genel ya da bölgesel olarak asgari ücretin düşürülmesiyle, zaten çalışmak zorunda kalan çocuk sayısı da katlanacaktır. Aile reisinin aldığı ücret daha da düşünce daha çok çocuk emek pazarında yerini alacak.

Emperyalistler kimi dönemler, bazı ülkelere çocuk işçiliğinin kısıtlanması talebini açıklıyor. Bunun nedeni hedef alınan ülkede emperyalist tekelin önüne çıkan engellerin kaldırılması, ekonomik ilhakin ilerletilmesidir. Gerçekte çocuk emeği sömürsünden önemli pay alan emperyalistlerdir. Emperyalizmin çocuk emeği sömürsünden önemli pay alan emperyalistlerdir. Emperyalizmin çocuk emeği sömürsünden çıkarı vardır. Pazarlık için çocuk emeğini gündeme getirmesi güncel politik manevraları gereğidir.

ÇOCUK EĞİTİMİ VE EMEĞİNİN SÖMÜRÜSÜ

“Burjuvazi onlara ancak mutlak olarak gereken ölçüde yaşam ihsan ettiğine göre, ancak kendi çıkarına yaradığı kadar eğitim vermesinde şaşılacak bir yan yoktur” (5) sözleriyle Engels burjuva eğitimin ne kadar olduğunu belirtiyor. Burjuvazinin bugünkü çıkarları, eğitimle emekçi çocukların üretimdeki yeniliklere ve değişimlere hazır hale getirip, “toplumsal görevlerini” yapmaya hazırlamaktır. Bu amaçla, çeşitli meslek okulları açılır. Meslek okullarında bir yandan teknoloji bilgisi verilirken diğer yandan bazı emek araçlarının kullanımı öğretilir. Meslek okulları aynı zamanda çocuk emeği sömürsünün aracıdır. Meslek Lisesi öğrencileri uygulamaya amaçlı olarak fabrikalara, işyerlerine gönderilir. Buradaki yetkililerin öğrenciler için vereceği not ya da yeterlilik öğrenciyi kapitalist sömürüye boyun eğdirmenin aracına dönüşür. Değişik alanlardan meslek lisesi öğrencileri asgari ücretin çok altında kalan bir ücretle fabrikalarda çalıştırılır stajyer olarak. Buralarda asıl amaç artı-değer sömürsü olduğu için eğitimden çok sömürü gerçekleşir.

Emekçilerin çocukları okumaktan çok çalışmak zorunda kalıyor. Milli Eğitim Bakanlığı ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çocuk işçiliğini önlemek için pilot bölge seçtiği Adana bölgesinde yaşanan bir örneği aktaralım. Karataş'ın Yemişli köyünde Sosyal Destek Merkezi'nce yürütülen çalışmada 2114 çocuk tespit edildi, bunların 847'sine önlük, ayakkabı, çanta, kırtasiye yardımı yapılmış. 2114 çalışan çocuk eğitime kazandırılmış. Proje sorumlusunun açıklaması: “Ancak bu çocukların çoğunluğu gerek hafta içinde ve gerekse hafta sonları yine anne ve babaları tarafından tarlaya götürülerek çalıştırılıyor. Çocukların çalıştırılması engellenmiyor” diye devam ediyor. Tespit edilen diğer 300 ailenin 600 çocuğunu okula göndermeleri için ikna edemediklerini de belirtiyor. Bu Ekim 2006'da basına yansıyan bir örnektir. Aynı zamanda çocuk emeğinin kapitalist sömürden kurtulması gerektiğini anlatan bir örnek.

Burjuva eğitim gericidir. Bunun parçası olarak çocuklar dünyayı anlayıp tanımadan din eğitimiyle boyun eğdirilmeye çalışılır. Ama gerçekler çocuk büyüdükçe dini bağnazlığın etkisini kırmaya başlar.

Kapitalizmde eğitim burjuvazinin çıkarı doğrultusunda yapılır. Emekçilerin mücadelesi ve toplumsal baskısı ölçüsünde burjuvazi eğitimin kapsamı ve sınırlarını genişletmek zorunda kalır. Emekçi çocuklarının tam eğitim almaları kapitalist üretim ilişkilerinin yıkılmasıyla mümkün olur.

SONUÇ:

Öncelikle bütün anlattıklarımızdan sonra, günümüzde kapitalist ülkelerdeki çocukların çalışmasını kısıtlayan, çocuk eğitimini düzenleyen yasaların ve çocuk haklarının burjuvazi tarafından kabul edilip düzenlenmesinin bugüne kadar sınıflar arasında süren uzun savaşların sonucu olduğunu belirtelim.

2001 Şubat'ında Türkiye'de patlayan bunalım ve Arjantin'de yaşanan ayaklanmalar sürecinde burjuva cephe sürekli "biz de aile bağları ve dayanışması çok güçlü, ayaklanma olmaz" deniyordu. Çocuk emeği sömürsü, çocukların küçük yaşlardan başlayarak çalışması aile bağlarını zayıflatır, kimi zamanda çocuğu aileden tamamen koparır. Böylece burjuvazinin güvencelerinden birisi kendi tarafından yokedilir. Ailelerin dağılmasına ya da aile bağlarının zayıflamasına yolaçan çocuk emeği ve kadın emeği sömürsü, kadın ve çocuğun toplumsal hayatta daha fazla rol almasını sağlar. Bu durum kapitalizmin yıkılmasıyla toplumsal gelişmede ilerici bir rol oynar. "Her iki cinsiyetten ve yaştan bireylerden oluşan kolektif çalışma grubunun, uygun koşullar altında, zorunlu olarak, insanı geliştiren bir kaynak halini alacağı açık bir gerçektir; oysa üretim sürecinin işçi için değil, işçinin üretim süreci için varolduğu kendiliğinden ortaya çıkan, zalim ve kapitalistçe şekliyle bu durum, durmadan çevreye veba mikrobu gibi yayılan bir yozlaşma ve kölelik kaynağı olur."(6) Bu sözleriyle Marx bu durumu açıkça belirtiyor. Burjuvazinin açgözlülüğü çocuk emeği sömürsünü artırırken aynı zamanda kendi kuyusunu kazmış oluyor.

Çocuk emeği sömürsüne karşı gençlik örgütü mücadele etmekle özellikle yükümlüdür. Çocukları ve çalışan çocukları eğitip tutarlı bir sosyalist dünya görüşü vermeleri gerekir. Çabaları oranında çalışan çocukların durumunu düzeltmek, onları sınırsız sömürden kurtarmak, kapitalizmin yozlaştırmasından kurtarmak için pratik mücadeleyi yükseltmeli ve savaşmalıdır. Çocuk emeğinin sömürsüne karşı çırakların örgütlenme ve mücadele örnekleri geçen yüzyılın başlarında Avrupa'da görülmüştür. Ayrıca 1905 Rus Devriminde fırınlarda çalışan çırakların ayaklanarak devam eden çatışmalara katılması yaşanan önemli bir örnektir. Bütün devrimlerde, çocuk işçiler ve gençler hep ön saflarda sonuna dek dövüşenler, savaşanlar oldular. Bunun nedeni kapitalizmin düşürdüğü sefalet ve geleceksizliktir. Bizde de çırakları örgütlemeye yönelik dernek girişimleri, örgütlenme çalışmaları yaşandı.

Her çocuk doğduğu andan itibaren sağlıklı beslenme, barınma ve yeteneklerine uygun biçimde ilköğretimden üniversiteye dek ücretsiz eğitim alma hakkına sahiptir. Bu ancak proletaryanın iktidarı almasından sonra gerçekleşecektir.

Bugünkü çocuk emeği sömürsünün ve çocukların bedenlerinin, kişiliklerinin ve zihinsel faaliyetlerinin gelişiminin sağlıksız olmasının tam olarak engellenmesi toplumsal devrimle olur. Bugünden verilecek mücadeleyle sermayenin geri adım atmasıyla çocuk emeği sömürsü ve çırakların sağlıklı gelişiminin önündeki engeller daha azalacaktır. Ancak çocuk emeği sömürsü ve çocukların sağlıksız gelişimi kapitalist mülkiyetin yıkılmasıyla sona erecektir.

rın sağlıklı gelişiminin önündeki engeller daha azalacaktır. Ancak çocuk emeği sömürsü ve çocukların sağlıksız gelişimi kapitalist mülkiyetin yıkılmasıyla sona erecektir.

Kaynaklar:

1. K. Marx-Kapital, Cilt 1, 7. baskı, sy.380 Sol Yay. /
2. F. Engels, İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu, 1. baskı, sy. 131-132, Sol Yay.
3. K. Marx, a.g.e., sy.263
4. F. Engels, a.g.e., sy.284
5. F. Engels a.g.e., sy.169
6. K. Marx, a.g.e., sy.467

Zulasında sevdalısı
Zulasında geçim sıkıntısı
Ya ekmekten vazgeçecek
Yada gariban şarabından
İnadına gece koyu lacivert
İnadına yaşamak gibi
İşler; demiri ,çeliği
Yapar ağaçtan mobilyayı
İpliği nakış nakış işler halıyı
En çok sigara odasında
düşünürdü düşlerdi
Ceylan bakışlıyı gece yarısı
Gözleri koyu laciverti
Teninde söndürür sigarayı
uyanmak için
Yağında kavrulan yarımlar için
Bir çocuk sormuş;
Amca ellerin ellerin kap kara
Aldığın para kaç lira
Susmuştu yüzü düşmüştü
Ellerim koyu lacivert çocuk!
Ellerim üretken
Kara ellerimle mavileşecek gelecek
Senin gülüşlerin gibi benim ellerimde kendinden emin
Dur! çocuk! sakın unutma
ellerim koyu lacivert
Ellerim mavileşecek.....

Kazım DEMİR

05.07.2006

SORDUK "EMEK NEDİR?"

Ropörtaaj: KAZIM DEMİR

Hayatın her alanında var olan, aldığımız nefes gibi gerekli, insanlığı yaratan emeği sorduk, mahalledeki bak-kala, fabrikadaki işçiye, öğrenciye, demirciye, tornacıya, tamirciye, kadına, erkeğe, gence, yaşlıya... Kimisi gülümsedi anlatırken, kimisi yüzünü buruşturdu. Belki de aklından başka bir şey geçiyordu bize emeği anlatırken. O anki düşüncesiyle harmanlaştırtıp anlattı bize emeği belki de... Dili yasaktı; başka bir dille söylemeye çekindi. Yarasını gizler gibi. Ama anlattılar emeği, emek verenler...

Mustafa AZGIN,

Yaş: 27 Dokumacı;

Emek alın teridir. Emek, kazanmak, kazandırmak en büyük mutluluktur.

Bekir TÜRKMEN,

Yaş: 19 Fabrika işçisi;

Ben iplik fabrikasında çalışıyorum. İplik emekle yapılıyor. Benim gibi işçiler günde 12 saat çalışarak emek veriyor.

Ali AYHAN,

Yaş: 20 Dokumacı;

Çalışmak olan her şeydir emek. Yaptığım işin ortaya çıkmasıdır.

Faruk TUNÇ,

Yaş: 39 Dokumacı;

Emek zor elde edilir, değeri bilinmez, hakkı verilmez.

İbrahim ATEŞ,

Yaş: 39 Sebzeci;

Çalışırsan toksun. Bir gün işe gitmeden açsın.

Sadık OĞUZ,

Yaş: 34 Fırıncı;

Üç beş kuruşa satılan uğraştır.

Mustafa ALTINTEN,

Yaş: 18 İşsiz İşportacı;

Emek, bedenle, beyinle bir işe verdiğin çabanın adıdır. Emekçiler, en değerli varlıklar olması gerekirken, hakkı yenip sürekli eziliyor.

Ramazan KARAYILAN,

Yaş: 19 Halı dokumacısı;

Emek, bir insanın zaman harcayarak çabaladığı, uğraştığı şeydir.

Kazım Demir

BİR İŞÇİNİN GÜNLÜĞÜ

Günlük

10.3.2006

Son zamanlarda baskıcı tutumları anlamıyorum, yine birileri bizleri ispiyonlamış olmalı. Ben ve benim çevremdeki arkadaşlarım hakarete uğruyor, aba altından sopa gösteriliyor, yaptıkları bütün işlerde kusur arıyor... Bazılarımız kandırıldı, diğer kalanlarımız ise değişik mazeretler bulunup işten atıldılar. Buna seyirci kalamazdım, birşeyler yapmalıydık. Kalkan, yaklaşık on kişiyle konuşup, işçi derneğinde toplantı yapıp, durumumuzu değerlendirecektik ve bunun için en uygun gün tabii ki pazar günüydü... Pazar günü erkenden derneğe gidip, gelenlerle genel toplantıya hazırlıklı olmak için durumu gözden geçirdik. Toplantı saat 13:00'de başlayacaktı ama saat 13:45 olduğu halde kimse gelmemişti. Muhakkak bir aksilik olmuş olmalı, yoksa gelirlerdi, çünkü bu toplantı çok önemliydi. İş koşullarımızı düzeltmek için çabalıyorduk. Şimdiden hepimizin canı yanmıyordu, bu gün tepkimizi dile getirmesek yarın çok geç olabilirdi.

28.3.2006

Sendikalı çalışan bir arkadaşım işyerini anlattıkça doğrusu içim gidiyordu. Sendikanın iş ortamını nasıl iyileştirdiğini uzun uzun anlattı. Mesela işyerinde yetkili kişilerin işçiye baskı yapmasını engelliyor ve işçileri örgütlü çalışmaya yönlendiriyormuş. Bir işçiyi işten çıkarmak istemişler, bütün arkadaşları işi bırakmış. Patronlar tabii ki sonra geri adım atmışlar. Bizim işyerinde sanki arkalarını dönseler işi aksatacakmış gibi, sürekli gözetim altındayız. Bu da psikolojik olarak etkiliyor bizi. Yaptığımız işten de, işyerinden de nefret ediyoruz. Çok yorulmamıza rağmen üretim aksıyor, oysa baskı yapmasalar daha çok verim alırlar. Bir de ispiyonculuk için para alanlar var, onlar da patronların gözü kulağı olsalar gerek... Bu şahıslar, ya şef ya da amir... Onlara yalakalık yapmayan muhakkak bir kulp takarlar sana. İşleri zamanında yapmama rağmen, amirimiz olan makine mühendisi geçen gün beni odasına çağırdı. "Senin işinden memnunuz ama çok yavaş çalışıyorsun" dedi. Aslında hiç alakası yok... Son zamanlarda yapılan haksızlıklara karşı tutumumdan ileri geliyor bu tavırları, aynı zamanda gözdağı ama sonuna kadar mücadele edeceğim.

15.4.2006

Bir işçi, on metre boyundaki hammadde kazanının üzerinde çalışırken, birden bire ağır bir kum çuvalı gibi yere düştü. Düşerken kafası bir demir parçasına geldi ve kafası yarıldı. Bir arkadaşı hemen kafasına bez bastırdı ama kan durmuyordu. İşçiler yetkililere ambulans çağırılmalarını söylediler, onlarsa umursamaz tavırlarla "gerek var mı?" diye karşılık verdiler.

Bu üzücü olay beni hayli sarstı doğrusu... Bu arada kitap okumaya devam ediyorum, bilinçlendikçe yaşadığımın farkına varıyorum. Okuduklarımı büyük bir hevesle arkadaşlarımla paylaşıyorum. Bir düşünür

şöyle demiş: “Aç birine balık vermektense, balık tutmayı öğretin. Çünkü balık verirsiniz bir öğün karnı doyar, tutmayı öğretilseniz ömür boyu karnı doyar.” Ama ben balık tutmayı öğrendim, yine de karnım doymuyor çünkü balıklarımı, şişko, ensesi kalın adam yiyiyor, bana da kılçıklarını bırakıyor. Biz fabrikada üçbine yakın balıkçı her gün balık tutuyoruz ama ensesi kalın adam doymak bilmiyor.

27.5.2006

Bir dergide dikkatimi çeken bir şiir vardı. Sürekli örnek olarak kullandığım o şiirin bir bölümü şöyle: “Avucuna kum alıp cama savurursan, kum dağılır, cam kalır. Kumu bir bezin içine koyup sıkıca bağlayıp tekrar cama savurursan, cam kırılır, kum kalır.” Örgütlü, düzenli, birleşik kum taneleri olmalıyız. Bir şişman adam var işyerimizde: bölüm şefi... Yalaka- lıktan başka yaptığı bir işi olmayan bu adam, bize göre çok yüksek bir ücret alıyor. Bu sadece bir örnek, daha niceleri var bunun gibi... İşçilerin emekleriyle oynayıp, kendine rant sağlayan... Şimdi düzenli birleşik kum taneleri olmamızın tam zamanı. Çalışmadan bir tek lokma yemeyen biz, hakkımızı yiyene yalaka- lık yapıp, bizim hakkımızdan kendine pay ayıran- ların haddini bildirmeliyiz.

13.7.2006

Aynı yedisinde almamız gereken aylığı on üçünde ancak alabildik. Bazen eksik verdikleri için mesailerimi bir kağıt parçasına not etmişim. Not aldığım kağıdı çıkarıp hesapladım yine eksik çıktı. Durumu bölüm şefine bildirdim, kendisi de hesapladı: “ne kadar eksik”, “on ytl”, “gelmediğin gün var mı?”, “hayır, iki saat izin vermişsiniz, rahatsızdım hastaneye gitmişim”, “tamam o zaman, beş ytl izin için diğer kalan beş ytl’yi ise yardım fonuna aktarıyoruz”, “peki ama benim bundan haberim yok”, “ol- sa da kesiliyor olmasa da, işyeri kuralı böyle”, “ne yardımı?”, “İslami bir kuruluşa, Allah rızası için, ayda beş ytl çok mu?” Sonradan öğrendim ül- kemizin sermayesinin yüzde doksanı elinde bulunduran bir cemaat ol- duğunu... Sadece çalıştığım fabrikada, üçbine yakın çalışandan her ay bu miktarın kesildiğini düşünürsek, büyük bir servet demek bu. Ve biz asga- ri ücretle açlık sınırının altında çalışan işçileriz

28.9.2006

Geçen gün, iş çıkışında bizi apar topar başka bir semte giden servise bindirdiler. Nereye gidiyoruz demeden servis hareket etti. Sonradan öğ- rendik bizi iftar yemeğine götürdüklerini. Gittiğimiz yer, kuran kursu ve öğrenci yurduydü. Masalar gayet lüks bir şekilde donatılmıştı, hiç bu ka- dar çeşit yemeği bir arada görmemişim. Servisi yapan garsonlar dizi filmlerdeki zenginlere hizmet edenler var ya tıpkı onlar gibi papyon ve beyaz gömlek üzerine bordo ceket, siyah kumaş pantolon giymişlerdi. Dev ekran televizyondan okunan ezanın ardından yemeğimizi yedik. Ho- ca vaaz verdikten sonra, toplu olarak namaz kılınacağı söylendi. Ben bu arada bölüm şefine gitmem gerektiğini söyledim, “tamam” dedi. Namaza kalmadığımdan olsa gerek, yüzünü ekşitti. Umarım bu tavrı işyerine yan- sımaz...Aradan bir kaç gün geçmişti ki şef, üzerinde ismimiz yazılı birer boş zarf verdi, “bu ne?” diye sordum “kuran kursu öğrenci yurduna bağış” dedi, “şimdi yanımda yok” dedim, “aylığı alınca verirsiniz” dedi. Arkadaş- lar 20-30ytl koymayı düşünüyorlardı çünkü, verdikleri para kadar dindar olacak, işyerinde sevineceklerdi. Bu zoraki bağış işi hiç hoşuma gitmiyor- du, onlar zaten çok zenginler, bizden nasıl böyle bir şey isterler anlamıyo- rum. Ama ne olursa olsun ben zarfı boş iade edeceğim çünkü benim aylı- ğım zaten çok az, bunun yanı sıra, kimsenin benim paramı zorla almaya hakkı yok. Çalışıp, yorulup, kazanmışım.

Celal BİNİCİ,

Yaş: 17 İşçi, Öğrenci;

Emek demek, yaşamak demektir. İş- çinin hakkını yiyen patrona karşı sa- vaşıp almaktır. Emek, sömürsüz gü- zeldir.

İbrahim ŞAN,

Yaş: 18 Kazakçı;

Emek, bir insanın yaptığı işe şekil vermesidir.

Sayit

Yaş: 32 Bakkal;

Emek, çalışıp para kazanmaktır.

Beşir GÜLER,

Yaş: 61 Emekli Memur;

Emek ikiye ayrılır: Bir beden gücü, i- ki beyin gücü. Belirlenmiş bir ücretle gücün kullanılıp satılmasına emek gücü denir. Yerince de beynini kulla- nıp, belli bir ücret karşılığı satılması- dır.

Orhan

Yaş: 41 Tornacı;

Emek, yaptığımız işe kullandığımız beyin ve kol gücü eserdir.

Gülcan TUNÇ,

Yaş: 30 Ev Hanımı;

Çocuk büyütme, ev işlerini yapma- ya emek denir.

Leyla ATEŞ,

Yaş: 37 Ev Hanımı;

Emek, sabahtan akşama çocuklara bakmak, tarlada güneşin altında ter dökmektir.

Fidan KAYA,

Yaş: 22 Fabrika İşçisi;

Bir işi en iyi şekilde yapmak için be- den ve kafa yormaktır. Emek uzun ve yorucudur, özen ve özveri ister.

Serpil KAHRAMAN,

Yaş: 23 Hemşire;

Emek, sevgiyle, umutla, kavgamla yoğurduğum bir hamur yumağı.

Emrah CEYRAN,

Yaş: 18

Lise Öğrencisi;

Emek, insanların kendi gücüyle yap- tığı iş, oluş, hareket ile ortaya çıkan sonuca denir.

Mesut PAKSOY,

Yaş: 18 Grafiker;

Emek nedir denildiğinde bana göre bir işe harcanan kuvvet, bir işe verilen caba, hani derler ya “bu iş ne kadar basit”, aslında görüldüğü gibi değil. Emek çabadır, alınından damlayan terdir, yaptığın işin karşılığını en iyi şekilde almaktır.

Ali BOZKAYA,

Yaş: 17 Lise Öğrencisi;

Emek, insanın alın terinin karşılığıdır. Bir işe emek verilmiyorsa o iş yapraksız ağaca benzer. Bence emek insan içindir. Çünkü insanlar da emektir.

M. Hanifi USLUĞ,

Yaş: 20 Üniversite Öğrencisi;

Emek, insana en güzel tadı veren olgunlaştırmaya sürükleyen karşılığı daima beklenen uğraştır.

Yılmaz COŞKUN,

Yaş: 19 Fabrika İşçisi;

Emek, yapılan her şeyin içinde vardır. Olmasa hiç bir şey olmaz.

Hüseyin KARTAL,

Yaş: 17 Lise Öğrencisi;

Emek, insanların ürettiği şeyleri karşılığı olmadan satmasıdır. İşçilerin çok çalışıp ürettiklerinden sadece patron faydalanıyor. Şehirde patron, köyde ağa insanları sömürüyor.

Bahattin TAŞ,

Yaş: 25 Kaynakçı;

İşçinin on iki saat veya daha fazla zamanını harcayıp ortaya koyduğu üründür. Bir kaportacının çekici her sallayışında ağız dolusu küfür etmesidir. Emek demek üretmek demektir.

Ali ,

Yaş: 22 Üniversite Öğrencisi;

İnsan emekçidir. Emek demek insanlığa hizmet demektir. İnsanların mutluluğu için mücadele etmek, toplumu daha ileri bir düzeye götürmektir.

Sami TUNCA,

Yaş: 17 Lise Öğrencisi;

Emek direnmektir, emek yaşamaktır. Emeksiz hiç bir şeyin olmayacağını bilmeliyiz. Emek, proleter halkın yaşam tarzıdır.

Tekstil Atölyeleri

Genellikle emekçi semtlerinde, mahalle aralarında rastlarsınız tekstil atölyelerine. Bazen de, büyük sanayi bölgelerinde fabrikaların arasına gizlenmiş ya da çarşıların kenarlarındaki hanların üst katlarında sıkışıp kalmışlardır. Beş-on makine, üç-beş ütü, on beş-yirmi bilemediniz otuz işçi... Kimisi iç pazara piyasa malı üretir, kimisi de daha büyük atölyelere fason çalışır. Bu atölyelerin kimisi nakış, kimisi ise sadece ütü ve paket yapar ama hepsine birden tekstil denir.

Tekstil, emek sömürsünün yoğun olduğu sektörlerden biridir. Hele söz konusu olan bu küçük atölyeler ise sömürü daha da pervasızlaşır ve yoğunlaşır. Farklı makinaların ard arda dizilmesiyle oluşturulan bantlarda, işçiler, kıyasıyla bir yarış halinde çalıştırılırlar. Her makinacı kendisinden sonraki makinaya iş yetiştirmek için didinir durur. Çoğu sipariş üzerine çalışan bu atölyelerde, çalışma saatlerini “işin durumu” yani patron belirler. En iyi koşullarda 12-14 saat çalıştırılan tekstil işçileri “işin durumu”na göre gece mesailerine, sabahlamalara bırakılırlar. Ve mesai ücretleri hiçbir zaman tam olarak ödenmez.

Bu atölyelerin oldukça tozlu, pis ve havasız ortamı, çoğu çocuk yaşta olan genç işçilerin sağlığını, fiziki gelişimlerini olumsuz yönde etkiler. Makinalarda oturarak çalışanlar bu uzun çalışma saatleri içinde sadece yemek molalarında ayağa kalkıp birkaç adım yürüyebilirler. Çoğu kez çaylarını bile makinaların başında çalışırken içerler. Ayakta çalışanlar da yine sadece yemeklerin yerken; oturup dinlenebilirler. Çoğu bel ağrısından şikayetçidir. Bir çok tekstil işçisi, yetersiz beslenmeden, kötü çalışma koşullarından dolayı sağlıklarını erken yaşta yitirirler.

Bu atölyelerde birkaç vasıflı, usta, genç işçinin dışındakilerin çoğunluğunu, henüz ilkokuldan çıkmış kız ve erkek çocuklar ve mahallenin vasıfsız ev hanımları oluşturur. Zaten “okumaya niyeti olmayan” bu çocuklar hem abileri-ablaları gibi meslek sahibi olsunlar hem de asıl olarak eve üç-beş kuruş getirsinler diye yollanırlar bu atölyelere. Çoğu yurtlarından göçmüş, göçertilmiş yoksul Kürt emekçilerinin çocuklarıdır. Ve bu çocukları o üç-beş kuruşu kazanabilmenin derdine düşüp her türlü angarya işe koşmak, azarlanmak, hatta hiç de seyrek olmayarak usta abilerinden dayak yemek durumunda kalırlar. Mahalleli kadınlar ise bazen atölyelerde ama genellikle evlerinde iplik temizleme gibi işlerde çalıştırılırlar. Oldukça düşük ücretlerle çalıştırılan bu kadınların mesai, ev işleri ve çocukların bakımıyla birlikte neredeyse 20 saati, bazen de 24 saati bulur. Kadınlar ailesini, çocuklarını biraz daha iyi besleyebilmek, onların ihtiyaçlarının hiç olmazsa en zaruri olanlarını karşılayabilmek için evlerinin pis atölye ortamına çevrilmesine razı olmak zorunda kalırlar. Gün içinde hem atölyeye iş yetiştirmek hem de ev işleri ve çocukların bakımıyla ilgilenmek, kadının sadece

bedenini değil aynı zamanda sınırlarını da yıpratır. Tekstil sektörü, genç işçilerin, çocukların ve çocuklu kadınların emeğinin yoğun sömürüsüne dayanır.

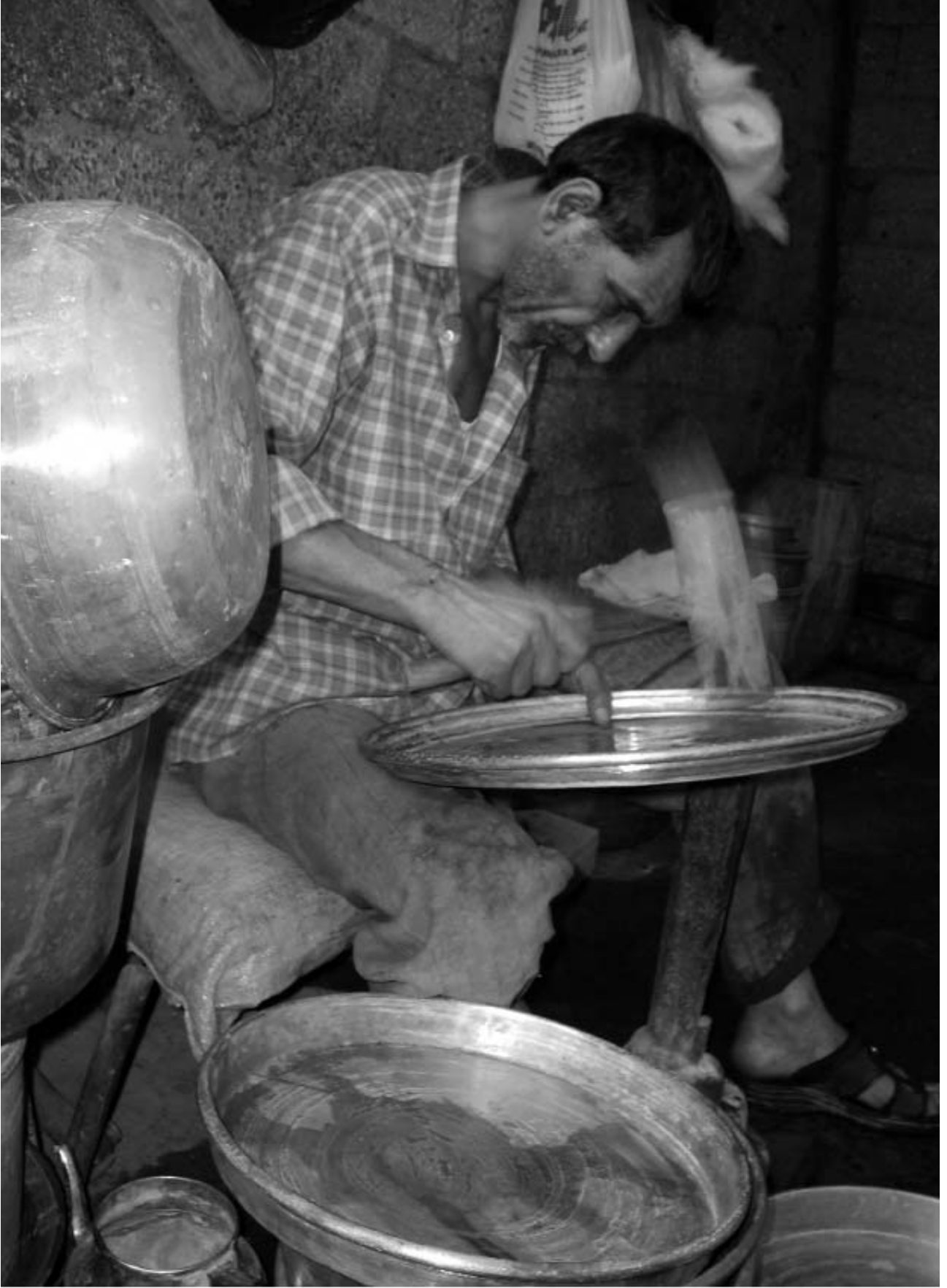
Emperyalist-kapitalist sistemin bu gün geldiği aşama, yıkıcı etkilerini, her yönüyle, en açık tekstil sektöründe, bu sektörün çalışanları üzerinde gösteriyor. Tekelleşmeye karşı daha fazla dayanamayan küçük sermaye sahibi, küçük patronlar, bu sektördeki kitlesel işsizlikten de yararlanarak her türlü sömürü yöntemini rahatlıkla kullanabiliyorlar. Ücretlerin sürekli aşağıya çekilmesi, iş saatlerinin uzatılması, işin yoğunlaşması vs. bu koşullara daha fazla dayanamayan işçiler, biraz daha iyi koşullarda çalışmak için sürekli iş değiştirmek zorunda kalıyor. İşçi sirkülasyonu en yoğun yine bu sektörde yaşanıyor. Tekstil işçisinin işini terk ederken geride bıraktığı hiçbir şey yoktur. Ne sigorta, ne pirim, ne tazminat, yani kaybedecek hiçbir şeyi olmayanlardandır.

Tekstil atölyelerinin bu dağınık yapısı, neredeyse tamamının örgütsüzlüğü, toplumun en yoksul kesiminden gelen bu gençleri burjuva, yoz kültürün etkilerine de açık hale getiriyor. Ömürlerini işten eve, evden işe giderek geçiren bu genç işçilerin, toplumun kültürel birikiminden yararlanmaları ya da bu kültürel faaliyetlere katılmaları, emekçilerin çoğunda olduğu gibi neredeyse imkansızdır. Geriye ise burjuvazinin ezilenleri, ezilenlerinde gençlerini ve kadınlarını uyuşturmakla kullandığı futbol fanatıklığı, magazin programları ve ardı arkası gelmeyen diziler vs. kalıyor.

Sermayenin merkezileşmesi tüm dünyada olduğu gibi bizim topraklarımızda da ara katmanları eriterek, yok ederek gerçekleşiyor. Küçük sermayeleriyle yeniden genişletilmiş üretim yapamayan küçük üretici konumundaki atölyeler, bu sektörde uluslararası rekabetin de etkisiyle artık yaşanan krizlere karşı daha fazla dayanamaz haldeler. 1998'den beri onlarca atölye iflas etti, onlarcası da ifasın eşiğinde. Bu sektörde yaşanan kitlesel işsizlik, büyük sanai kentlerin; çepeçevre saran emekçi mahallelerinde yaşanan açlığın, yoksulluğun, dolayısıyla öfkenin daha da fazlaşmasına neden oluyor. Her an işsiz kalıp yaşamdan kovulma tehdidinin ağır baskısıyla, orta çağı aratmayan koşullarda çalışan genç işçilerin öfkesi, gözü karalığı sermaye sınıfını korkutuyor. Bu yüzden de "varoşların emniyet sübabı" atölyelerde sömürerek elinde tutamadığı gençliği yozlaştırarak, çürüterek, öfkelerini körelterek bertaraf etmeye çalışıyor. Tekstil işçileri burjuvazinin ağır kültürel bombardımanına rağmen sık sık irili ufaklı bir çok eylemle kendini ortaya koyuyor. Geriye ise bize, kendiliğinden bilinci sınıfsal bilince, birikmiş öfkeyi militanlığa, örgütlü güce dönüştürmek kalıyor.

Dev adımlar selam çaktı yarına
düş değil bu hayal değil
he hey be hey
yetmişbin dev işçim kalktı
yürüdü.
kokuşmuş düzene sahip çıkanın
alının çatına baktı yürüdü
nasırlı elinde gürz gibi kını,
güneş tepesinde kızıl bir sini,
sağır beyinlere ayak sesini
paslı çivi gibi çaktı
yürüdü
yeter demek için patron karına
he hey be hey
dev adımlar selam yazdı yarına
he hey be hey
işbaşından cadde ortalarına
kükreyen sel gibi aktı
yürüdü
çıplak ayaklısı, yanık döşlüsü
he hey be hey
işten atılmışı, keser dişlisi
he hey be hey
sakatı, hastası, genci, yaşlısı
evinden dışarı çıktı
yürüdü
o barış yerine kavgayı seçen,
alının terini su diye içen,
kıyıda köşede eline geçen
demiri itti kaktı
yürüdü
hak almaya adamıştı özünü,
görmeye değdi o sert yüzünü,
yıllar yılı kapatılmış gözünü
iki ateş baktı
yürüdü

Ayışığı Fotoğraf Atölyesi
Antep

Bir gün,
Filistin'de...

Emilie Petit

Röportaj

Ayıışığı Sanat Merkezi: Kendinizden ve fotoğraf çekmeye nasıl başladığınızdan bahsedebilir misiniz?

17-18 yaşlarında Bordo'da güzel sanatlar okuluna başladım. Resim, fotoğraf ve heykel eğitimi aldım. Üçüncü sene okulun bir sınavından geçmem gerekiyordu. Okulun hocasıyla çeliştiğim için okuldan ayrıldım. Ve Fas'a gittim. Fas'ta halı dokumayı öğrendim ve insanlarla halı dokudum. Geleneksel sanatların günümüz sanatıyla nasıl kaynaştırılacağını araştırmak için Fas'ta Moritanya'da kaldım. Ve beş altı ay Cezayir de kaldım. Maritanya'da çölde resim çalışmaları yaptım. Cezayir'de gördüklerimden sonra sanatla politikayı nasıl birleştireceğimi düşündüm. Cezayir de fotoğraf çekmeye başladım. Savaşı anlatan ama gündelik yaşamdaki savaşın yansımalarını yansıttım. Marsilya'ya yerleştim. Kültür merkezinde çalışıyorum. Üniversite de Arap dili ve Arap antolojisi eğitimi görüyorum. Orada bir halı dokuma atölyesi kurdum göçmen, ev kadınları çalışıyor.

ASM: Fotoğraf sanatı ana tanıklık eden ve o anı ölümsüz kılan en etkin sanat dallarından birisidir. Şimdiye dek fotoğraf makinanızla hangi anlara tanıklık ettiniz?

Cezayir de çok şeye tanıklık ettim. Depremde oradaydım ama çekemedim. Çok etkilenmişim. Acıyı doğrudan fotoğrafıyamıyorum. Filistin'de tanıklık ettiğim işgald, insanları baskı altına alan. Onları başka insanlara ulaştırmak istedim.

Resim yapmaya beş yaşında başladım. Hep resim yaptım. Şu anda hepsini birlikte yapmaya çalışıyorum. Ama resme çok zaman ayıramıyorum. Sosyal faaliyetlerin içinde yoğunken yapamıyorum. Bir boşluk olduğunda resim yapabiliyorum.

Enstalasyon, (objelerle bir şey anlatılmaya çalışılması) ortak olarak herkesin bir şey kattığı bir çalışma.... Marsilya'da yaptık. Halı dokuma tezgahı kuruldu, kimileri yaparken kimileri hikayelerini anlatıyor ve o halıya dokunuyor.

ASM: Taksim Meydanına açtığınız sokak sergisinden önce buna benzer çalışmalarınız oldu mu?

Sokak sergisi ilk kez yapıyorum. Çok mutluyum... Açık havada sergi yapmak çok zor bir durum. Çok titizim. Gerçekten çok mutluyum çok fazla insan durdu baktı. Bizimle konuşmak istediler. Yazdığım metinleri okuyorlar. O

**Ramallah ve Filistin Toprakları
Mart 2006**

Filistin'de gündelik yaşam inanılmaz bir yumuşaklıkla akıp gidebilirdi, eğer var olmasına izin verilseydi. Yaşamın doğal döngüsünde toprak ürünlerini, kadınlar çocuklarını doğururdu.

Oysa bugün, insanları kapatarak, kısıtlayarak, susturarak yaşamı hiçe indirmeye çalışıyorlar. Bugün bu insanların insanca bir hayat sürmelerine engel oluyorlar.

Bu fotoğraf dizisi savaştan değil, Filistin halkına yönelik bu soluksuz bırakma girişiminden, işgalin ve işgal kuvvetlerinin bu halk üzerinde uyguladığı acı alınamaz psikolojik baskıdan söz ediyor.

Belki de bir insana yapılabilecek en yıkıcı kötülük, onu kimliğinden ve kültüründen yoksun kılmaktır.

Ben Filistin'de, selamlamak, paylaşmak ve herkesi ortak etmek istediğim büyük bir yaşama direnci, ümit ve sevgi buldum. Bu fotoğraf dizisini, inanmaya devam eden Filistin halkı için hazırladım. Dünyanın neresinde olursa olsun onlardan söz edildikçe, isimleri ve kavgaları anıldıkça, onların var olma mücadeleleri desteklenmiş olacak.

kadar uzun bir metin Fransa’da okunmaz ama burada insanların durup o yazıları okuduğunu gördüğümde çok sevindim.

Metinlerdeki sözler oradaki Filistinlilerin kendi sözlerydi, bu sözleri ulaştırdığım için çok mutluyum. Burada çok güzel bir potansiyel var. İnsanlar aynı zamanda deftere yazı yazdılar. Notlarını düşürdüler.

ASM: Fransız bir fotoğrafçının yolu neden Filistin’e düştü. Bu konuda seçiminize neden olan şey neydi?

Organizasyonla görüşmeye başlamadan önce de Filistin’e gitmeyi hep istiyordum. Ama sırtına çanta takıp gidemiyorsun. Une Terre Culturelle oluşumla Marsilya’da tanıştım. Seminerler düzenliyorlar, üç ya da dört ülke katılımcı oluyor. Amacı farklı kültürlerden insanların bir araya gelip çalışması. Sadece Fransızları bir araya getirmek yerine değişik ülkelerden insanları bir araya getirmek daha olumlu oluyor. Filistin’e bu oluşumla gidebildim. Katılan insanlar sanat, kültürel ve toplumsal çalışma yapan insanlardan oluştu. Filistinliler geldi, onları misafir ettik. İlk kez deniz görmüşlerdi ve ağlamışlardı. Temmuz ayında oldu. Onlar geldiği zaman Marsilya’ya, Filistin halısı dokudular. 2006 Mart ayında hepimiz Filistin’e geldik. On gün daha, tek başına fotoğraf çekmek için kaldım. Fransız, Alman ve Filistin’liler ile beraber. Fransız ekipte Lübnanlılar Cezayirli de vardı. Girişlerde çok problem yaşadık.

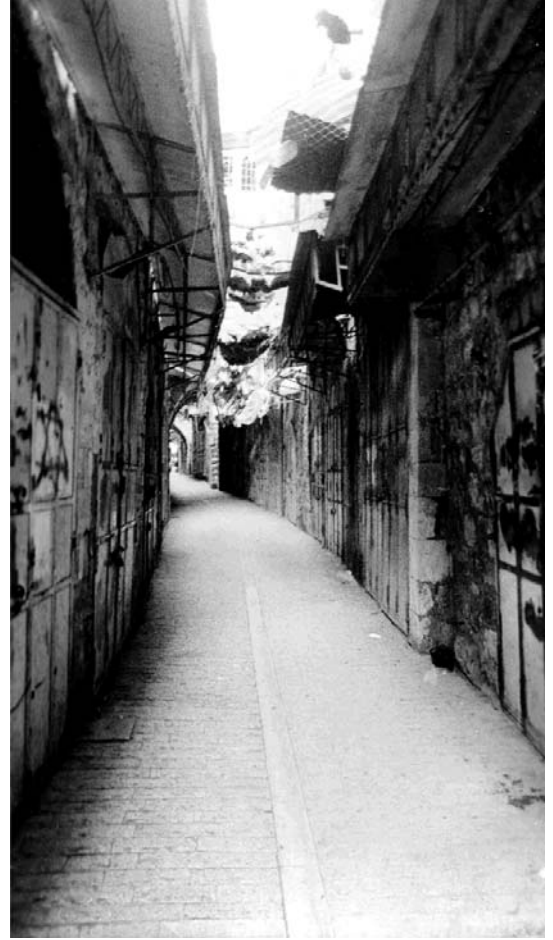
ASM: Filistin’de yaşananlara tanıklık ederken sizi en çok etkileyen olay ne oldu. Bize bir anınızdan bahseder misiniz?

İnsanların mücadelelerinden ve direncinden çok etkilendim. Çoluk-çocuk herkesin kavganın içinde olması beni çok etkiledi. Ramallah’ta dışarı çıkamayan insanlar var. Hastalar, doğum, doğum sancısı kadınlar hastaneye gidemiyor ama ona rağmen mutluluk var orada. Fotoğrafımda belgelediğim anneler günü olayı. Hapishanedeki evlatlarını görmek için yola çıkan annelerin yollarının kesilip geçmelerine izin verilmemesi. Üç saat bekletildiler. Biz de otobüsteki kadınlarla konuştuk. Tek kadın fotoğrafındaki kadın, acılarını anlatıyordu ama hem gülüyor hem ağlıyordu. En etkilendiğim olay bu oldu. En çok şok olduğum mülteci kampında gördüklerimdi.

Filistin şehirlerinde olan Filistinliler dışında, insanlar İsrail topraklarında olan kamplardan da dışarı çıkamıyorlar. Çocuklar sanki oraya mahkum edilmişlerdi. Kendilerini ait hissedebilecekleri hiçbir şeyleri yoktu. O koşullarda yaşayan Filistinlilerin kendilerini feda etmelerini haklı buluyor ve anlıyorum.

ASM: Bu sergiyi Fransa’da da açmayı düşünüyor musunuz?

İstiyorum tabi... benim ve diğer arkadaşların çalışmalarını Marsilya’da sergilemeyi istiyoruz. Benim iste-

Bu serginin tek amacı budur.

Kentlerin merkezinde gündelik yaşam sakin, dingin anlar içerebilse de, kent sınırlarına, giriş-çıkışlara yaklaşıldığında, her geçiş noktası bir sınır kapısı, bir baraj, bir engel olup çıkıyor. Kontrol noktalarında yaşam durduruluyor ve sorgulanıyor. Kent molozlar, vinçler, her türden inşaat makinelerinden oluşan devasa bir şantiyeyle sürekli olarak çevrili. Ulaşım ve yaşama engel olmak için durmadan duvarlar inşa ediliyor.

El Halil kentinin eski semtlerinden birinde bir çarşı. El Halil, İsraili ve Filistinlilerin birarada yaşadıkları bir kent. Filistinlilerin çarşı içindeki dükkanlarını açmaları yasak çünkü İbrahim’in mezarı çarşı içinde ve İsraili askerlerce “ korunuyor “. Çevre apartmanlarda yaşayan İsraililer çöplerini pencerelelerden çarşının üstüne fırlatıyorlar. Filistinliler çarşılarında ticaretlerini yapamadıkları gibi, bir de İsraililerin çöpleri altında yaşamak zorundalar.

ğim, olabildiğince çok yeri gezmesi ve sonunda bu fotoğrafların Filistinlilere ulaşabilmesi.

Bu sergi daha büyük bir çalışmanın başlangıcı oldu. Sayı olarak az, elimdeki imkanlarla ancak yapabildim. Daha büyük ve kaliteli fotoğraflardan oluşan sergi açmak amacım.

ASM: Filistin halkının özgürlüğü konusunda ne düşünüyorsunuz?

İşgalin mutlaka sona ermesi gerektiğini düşünüyorum. Filistinlilerin çoğu barış istiyor. İsrail'in Filistin topraklarından çekilmesini istiyorum. Mültecilerin geri dönüş hakkı var. Ama onların dönebilecek bir yerleri yok. Onların çıktıkları köyler, kasabalar yerle bir edildi, yeniden kurularak İsraililer yerleşti.

İnsani olarak halkların birbirinden haberdar olabilmelerini istiyorum. Bu çok küçük projelerin, çoğalmasını istiyorum. Bugünkü durumuyla Filistin yaşanılabilir bir yer değil, İsrail içinde aynı durum geçerli. Duvarlarla yaşam yaşanılmaz kıldı.

ASM: Fransızlar Türkiye hakkında ne düşünüyor?

İki Fransızdan biri Türklerin Arap olduğunu düşünüyor. Yine iki Fransızdan biri Arap ile müslüman arasındaki farkı bilmiyor. Cehaletin karikatürü gibi ama durum bu. Çok fazla kafa karışıklığı var. Medya bunu güçlendiriyor.

Gündelik hayatın içinde insanların davranışlarında çeşitlilik ve her türden insan gördüm. Bu bir anlamda zenginlik. Buraya gelmeden önce bende öyle düşünüyordum

Emilie ile aramızdaki iletişimi kuran Elif AKSU'ya desteğinden dolayı teşekkür ederiz

Filistinliler kendi topraklarında istedikleri gibi hareket edemiyorlar. Filistin toprakları parçalanmış. Ulaşım kimi Filistinliler için çok zor, kimileri için imkansız. Kimi Filistinliler kendi şehirlerinde hapis yaşadıklarını söylüyorlar. Ellerinde özel bir izinleri olmadan, çok sınırlı bir alanın dışına çıkamıyor, bazı kontrol noktalarından geçemiyorlar. Komşu illere çalışmaya gidemiyor, ulaşım ya da ticaret gibi kent dışına çıkmayı gerektiren meslekleri yapamıyorlar. Yurt veya bölge dışında yaşayan yakınlarını ziyarete gidemiyorlar. Eğer orada yaşamıyorlarsa, kutsal kentleri olan Kudüs'e ayak basamıyorlar.

Ramallah kenti Filistin yollarının kavşak noktası. Ramallah kontrol noktasından geçmek uzun, güç ve yorucu. Bütün gün bekleyip, gerisin geri dönmek de mümkün. İnsanlar birbirlerine yapışmış bir durumda saatlerce bekliyorlar. Aşağılanıyor ve itilip kakılıyorlar. Kadınlar kent dışında bir eczaneden bir kutu ilaç alabilmek için bütün bir günü harcıyorlar. Öğrenciler belki üniversiteye varabilirler ümidiyle sabahın üçünde uyanıp yola çıkıyorlar.

20 Mart 2006

Anneler Günü

UNRWA (United Nations Relief and Work Agency), Birleşmiş Milletler'e bağlı bu

birim, anneler günü nedeniyle, kadınların siyasi tutsak olarak hapishanelerde bulunan oğullarını ve kocalarını ziyaret etmeleri için bir otobüs kiralamıştı.

Şiir

Her şey karşıtını doğurur öyleyse çaresizlik

umudun annesidir

Bahar DERİN

Genç bir kız düşünüyor
"nasıl da acımasız hayat
sevdiğime yar olamıyorum.
Öyleyse yaşamının ne anlamı var...
ailemin derdi para, adamın derdi ben,
benim derdim sevdiğim..."

sevmediği yemeği yemesi için zorlanıyor çocuk
ağzından dışarı çıkarıyor, püskürtüyor, istemiyor
tekrar zorluyor annesi
kaşığı. tabağı atmaya çalışıyor
tekrar... ve ağlıyor ufaklık çaresiz...

işçiye sövüyor patron,
daha çok çalışsın diye
işçi dişlerini sıkıyor,
"evde çoluk çocuk olmasa..."
ve çalışıyor elleri
ama isteksiz
makine düşünüyor "çalışmanın doğasına ters bu isteksizlik"
ve parmaklarından birini yemek için hazırlanıyor işçinin...

evde kadın...
yatakta sırtını dönmüş kocasına
ama adam istiyor onu
kadın isteksizce dönüyor,
gözleri kapalı
ve öylece duruyor o istediğini alırken...

ders çalışması öğütleniyor gence
ne de çok para harcandığı,
büyümeli iş güç sahibi olmalı
genç isteksiz odasında defter kitap öniinde
"ne anlamı var tüm bunların,
keşke şu sınav olmasaydı" diyor

ve umutsuzca çözüyor
-başka şeyleri çözmemesi için hazırlanmış- soruları...
pavyonda bir kadın
yapay bir gülümseme dudaklarında
birileri öpücük atıyor,
para sıkıştırıyor birileri tombul memeleri arasına,
elinde bir kadeh ve bir mikrofon
söylüyor her gün şarkıları,
her gün daha ağır ve daha bitimsiz
onun için istemek çok uzak bir kavram
duyumsayamaz olmuş teni,
istemek ne de garip!
"boş ver" diyor içinden
ve koca bir küfür sallıyor dünyaya
ve ettiği küfür büyüklüğünde bir yudum alıyor kadehinden...

şafak sayıyor bir asker,
ve elinde gizlice yaktığı bir sigara
birde türki söylüyor gecenin karanlığında
ne de zor geçiyor günler,
hele nöbetler, bir de emirler
zoruna gidiyor her şey
mantiğin bittiği yerde olduğu için avutuyor kendini
ve yakalanıyor elindeki sigarayla
"eyvah" diyor, "şimdi işim bitti..."

sabahın ilk ışıklarıyla yollara düşmüş bir görüşçü,
içi umutlu göreceği için sevdiklerini,
onların sesiyle günü anlam kazanacak
güç verecekler sohbetleriyle
nasıl, içerden dışarı güç olur mu demeyin!
çünkü görüşçünün hüznü ve üzgün onlara bakıp
"ah ne vardı böyle yıllarca oralarda..." diye düşündüğü birgün
sanki yoldaşı onu duymuşçasına:
"üzülme, istenmeden yapılan her şey
istenerek yapılacak şeyler için hazırlar bizi,
öfke biriktirir, güç toplar
ve zamanı geldiğinde bir ejderha gibi kusar kinini...
istediğimiz şeyler için savaşmayı
istemediklerimizi çaresizce yaptığımız zamanlarda öğreniriz"
ve görüşçünün yüzündeki hüznü yerini umuda bırakmıştır...

Şiir

Ruhan Mavruk

“Yaşadığımız her acı bizden sonra gelenlere sevinç getirecektir....”

Yelkovan Kuşunun Ölümü

Sesimi çaldılar.... Karanlıktayım! Kaçıp gitti yaldız boyalı güneşler tanrıların şarap çanağında yıkamak için öfkelerini.

Bana bir ses ver ki seni haykırabileyim; bendeki sizi ve sizdeki beni....

Bunları gözlerinde sönen çığlıkla söyledi şair, uyuşan parmaklarının son gücüyle sıkarak kendisine Promethe'nin ateşini uzatan yığıt dostunun elini.

Ayaklarında minik iğnelerle dolaşan kuşlar vardı pencerenin önünde. Huzursuz kanatlarıyla cama vuruyor ve öfkesini haykırıyorlardı doğanın: “Uzak galaksilerde tutsak savaşçı çocukların her gece konuk olduğu yıldızlar söyledi. Bakmamışsın göğe nicedir, dizelerini göndermemişsin. Gidip Selene'nin kapısına dayandık: “Tanrılarla köprülerimizi çoktan atmıştık ya, sen iki kez utanmalısın kadın tanrıça! Koruyup gözetmedin kardeşimizi” dedik.

İçeri al bizi! Yuvalarımızı getirdik yavrularımızla birlikte yeniden büyütme için seni. Hiç annen olmadı senin, hiç sevenin olmadı. Bu yüzden sevdin kainatın tüm çocuklarını....

İçeri al bizi, sesin olalım! Kuşlar ki mevsimsiz ve coğrafyasız çocuklarıdır zamanın. Kıtadan kıtaya doruktan doruğa uçar anlatırız yarım bıraktığın destanı!

Rüzgarın sesini, ateşte yanan odunların çirtirtisini ve bu minik Orpheus ordusunun yakarışlarını duymuyordu artık şair.

Bir çığlık yükseldi yatağın yanibaşında akıp giden küçük mektup ırmağından. Mektuplar ki Tupamaro imzalı, Guantanamo rüzgarlı, Bizans damgalı...

Zaferlerine kadeh tokuşturuyordu yuvarlak masa şövalyeleri, etikten sözedebilmek için kardeşlerinin etini yiyen dört köşe gazetelerde.

İlk yağmur yetiştirdi çatıdan: “Akıp giden şeyin sonu olur mu!”

Titreyen dal bağırdı: “Yeniden gelmez mi bahar!”

Çürüyüp toprağa karışan yaprak seslendi: “Çiğdem olup açmaz mıyım!”

Ve isyan içinde yükseldi koronun sesi:

“Güle güle dağcı bulutların dengbeji, kuyudaki Yusuf'un naif ve âsi annesi!”

Maviye tutulanlar soluklarını sonsuzun dudaklarına bırakıp ölümler, bu yüzden tarihi direnenler yazar hep!

Tarihi direnenler yazar....”

“KISALTIR GECEYİ DAYANDIĞIN HER KIŞ” YA DA: “KUYTUDA VE KÖZ”

* *Ruhan Mavruk tarafından Önsöz için yapılmış olan röportajı sizlerle paylaşıyoruz.*

Ruhan Mavruk: Niçin şiir ? Sabahattin Ali Tayır'ı bir şair olarak karşımızda görmemiz hangi etkilenmelerin ve aşamaların ürünü?

Sabahattin Ali Tayır: Çok erken, ilkokullu yıllarımda vurulmuştum sözün büyüüne. Kimi türkülerin bazı sözleri çarpıyor, etkiliyordu beni. İlk karaladıklarım türkü taklidi şeylerdi. Sonra 23 Nisan’larda filan kendi yazdıklarımı okumaya başlamıştım. İçinden geldiğim yoğun yoksulluğun ve o dönemlerde hızla yaygınlaşan arabeskin, okuduğum bir kaç kitabın da etkileriyle yazıp duruyordum bir şeyler. Bunların kimi, asker mektubunun sonuna eklenen, “sen burada beğenmezdin yemeği / şimdi orda sıyrınırsın kemiği” türünden ölçülü uyaklı şeylerdi, Sonraları gözlerimi çevreme doğru çevirdikçe “ayakkabı boyacısı”, “babası vurulan çocuk” v. b gibi nahif manzumeler, orta sonda, “petrolümüzü sömüren büyük ülkeler / bize dost görünen büyük ülkeler” gibi seslenişler de içermeye başladı. İki sayfalık “senaryo”lar (küçük öykülerime bu adı yakıştırmıştım, öykü sözcüğünden habersizdim), on sayfalık “roman”lar, ayaküstü tasarlanıp sınıfa sahnelenen çocuksu “parodi”ler konumuz dışında. . .

İlkokul üçüncü sınıfta, üzüntülü bir anda, boyumdan büyük bir çöp fiçisinin yanında, yerden aldığım bir kağıda ilk “şiirimi” karalarken, içinden geçeni söze dökmenin insanı avutan bir şey olduğunu keşfetmişim. Sonraları bir şeyler başarıyor olmanın kıvancını da içeren bu eylem, zaman içinde çeşitli etkilenmeler sonucu kendini ve çevresini dile getirme, çözümleme ihtiyacına doğru evrilmekteydi lise çağına geldiğimde...Sonraları, siyasal etkiler, yaşanan sürece paralel olarak, edebi etkilenmelerin çok önüne geçmeye başlayınca, yazdıklarımı paylaşma, kesintili süreçlere dağıldı. Yine de o dönemde çeşitli yerel gazetelerde ve Edebiyat’81 , Akdeniz gibi dergilerde kimileyin mahlaslarla yazı ve şiirlerim yayınlanmıştı... 1995’ten itibaren Gerçek Sanat dergisinde yeniden ürün yayınlamaya başladığımda, yaklaşık altı- yedi yıllık başka bir kesikli dönemden yeni çıkıyordum.

Kitabın başında da belirttiğim gibi, yaşamakla dokuduğum her şiir bukietini, başka bir “hırka” içinde, tüm ilerici insanlık ailesine sunacağım yeni bir sürecin kavgasına başlıyordum böylece. . . Fildişinden kulelere uzak, şantiyelere, emek ortamlarına yakın olan, söyleyecek sözü olan sizlerden biri, bir Anadolu’lu olarak. . .

R. M: 1997’lerde Çevre Radyo’da seslendirilen, dergilerde çıkan şiir ve yazılarınızdan sonra, netlik kazanmış bir bakış açısı, derinleşen imgeler ve sözcük seçimindeki özenle, ustalıkla yürüyen bir gelişim çizgisinde gördüm sizi. Öz ve biçim bakımından hareket noktalarınız nelerdi?

S. A. T: Şiire ölçülü, uyaklı denemelerle başladığımı belirtmişim. Türkülerde zaman zaman dışa vuran o kendine özgü söyleyişler, yaşanmışlığın verdiği sahicilik, ayazın yakarken serinleten etkisi. . . Sanırım ilk çıkış noktalarım bunlardı. Yaz aylarım çiraklıkta geçirdi ama sahaflardan Yunus Emre, Karacaoğlan, Aşık Garip, Erzurumlu Emrah. . . Ne bulursam okurdum. Ortaokulda C. Sıtkı Tarancı’yı, S. Kudret Aksal’ı ve F. Nafiz Çamlıbel’i öğretmen etkisiyle okuduğumu anımsıyorum. Orta üçüncü sınıfta Nazım’ın Taranta Babu, Jokond ile Siyau ve Benerci’siyle karşılaşınca eni konu sarsılmıştım. Arabesk etkilerden uzaklaşmamı hızlandırmıştı o kitaplar. Orta üçteyken Türkçe öğretmenimle ders dışında da biraraya gelir, okuduklarımızdaki dilsel “buluş”lara dikkat çekerdik. Yine , lisede Adnan Yücel’in “Soframda Kaval Sesi” adlı kitabını çok sevmişim. . . Sonrasında elimden geldiğince çok şiir, öykü, roman okudum. Şiir sürecimi derinden etkileyen şeylerden biri de devrimci Bulgar şairi Vaptsarov’un kitabına ve Asım Bezirci’lerin A. Kadir’lerle birlikte ürettiği “Dünya Halk Ve Demokrasi Şiirleri”nin üç cildine ‘90’lı yıllarda bir sahafta rastlamam oldu ‘97’lerde ise en büyük moral-motivasyon kaynağım, Çevre Radyo kapatılana kadar sürdürdüğünüz o unutulmaz “Dağ Gölleri” adlı sanat programlarınıza uzaktan da olsa katılım sağlamaktı. . .

Sanatçı Cephesi

KUYTUDA VE KÖZ

SABAHATTİN ALİ TAYIR

Gerçek Sanat

R. M: Şiirde başat temalarınız nelerdir?

S. A. T: Şiirde kişinin kendini belirli temalarla sınırlamaması gerek elbet. Öte yandan, sanatçı yalnız kendinin değil başka bazı insanların hayatlarını da yaşayabilen, derinden duyabilen biri olarak kimi temaları çok yönlü ve sık işleyebilir. Şantiyelerde çekiç sallayanla, “cafe”-barların yoz ortamlarında popülist kültürü sol maskeyle yeniden üretenlerin üreteceği temalar da birbirine benzemez, konuları ele alış biçimleri de. . . Böylece, mangalda kül bırakmadığı halde, yapay düzlemde yol aldığı için köksüz bir “sol” söylemle, gerçekliğin içinden kaynaklanıp sanatçı benliğinde estetik nesneye dönüşen bir söylem, ikisi de sol görünmekle birlikte, birbirlerine taban tabana zıt konumlanırlar. . . Şiirlerimde, insanlığın bilim, kültür ve sanat tarihi boyunca ürettiği bütün olumlu değerleri içermek isterdim. Kuşkusuz ki bu, “derinliği ve güzelliği sunabilmek”le , “büyüme, yeni alanlar kazanmak, derinleşmek ve kök salmak”la, bunun mücadelesine bir ömür adamakla ilgilidir. Ömrüm yettiğince bu çabayı göstermek isterim...

R. M: Şiirlerinin bir çoğunda, özgür günlere inanç, yozlaşmaya tepki, en zor koşullarda bile direniş ruhuna vurgu, ama bütün bunlara karşılık, ancak uzak bir umut yanıyor. Bunu nasıl açıklıyorsun?

S. A. T: Yaşamakta olan, yaşamakta olduğum dış ve iç gerçekliğin sonucu olarak görüyorum bu durumu. Bugün insanların en sancılı, en korkunç ölümleri karşısında bile duyarsızlaşmayı “becerebilen” bir çok demokrat ve sol(!) kesimi üreten bu ortamda, inanç, tepki ve direniş olacak elbet. Ama daha kendi arasında en basit birliktelikleri bile örgütleyemeyen, kitlelerin güvensizliğini besleyecek yönde onlarca “düşman kardeşler”e parçalanmış bir devrimci muhalefet ortamında, gerçeğin kendisine sadık kalmak, yakın görünmeyen umudu yakınmış gibi göstermekten daha doğru bir tutumdur. Kıyametimizi yaşamak, umutlarımızı bü yütecektir, diye düşünüyorum naçizane...

R. M: Bugünün sanat-edebiyat dünyasını, olanlar ve olması gerekenler bağlamında nasıl görüyorsunuz?

S. A. T: Bugünlerin temelleri onlarca yıl önceden beri hazırlanıyordu. Günümüzde yalnız yerli- işbirlikçi tekeller değil, “Soros” gibi yabancı sömürgeci de “kültürel” etkinlikler için milyonlarca doları gözden çıkarıyor. Postmodernizm , küreselleşme pusuları arasında en kaba ve yoz haliyle bireycilik, tüm sanatsal etkinliğe dayatılıyor. Felsefede idealizmin tapındığı Tanrı’nın yerine, günümüzde sorumsuz ve duyarlılığı kısırlaştırılmış “bireye tapınma” ika me edilmiştir. Toplumu kesimlere ayırma, birbirine, öz emeği ve değerlerine yabancılaştırma sürecinin yayılması için harcanıyor o paralar onca yıldır.

Biraz daha somutlarsak, kültür emperyalizminin uzantısında büyük kültür merkezleri, yayınevleri, yayın dağıtım ağları, t. v. , radyo kanalları v. s. oluşturulmuş; iletişim ve tüketim bombardmanı arasında, iki adım ötesini göremeyen bir kuşak yetiştirilmeye çalışılmıştır.

Bu ortamın en kirli yaşandığı alanlardan birdir edebiyat. Yine de tam anlamıyla denetim altına alınmamıştır. Sanatın inandırıcılığına, gerçeklikle kurabildiği bilimsel-sanatsal yaklaşıma yapılan koro halindeki saldırıya karşı, söz’ün gücüne inanan az sayıda sanatçı ve yapılanmaların direnişiyile olumlu adımlara da rastlanabilmektedir.

Ancak tüm dünyada birleşmiş, büyük teknolojik -maddi olanakları arkalamış bir yoz-kültür cephesine karşılık, ülkemizdeki sanat -kültür emekçileri ne yazık ki birbirinden habersiz, çoğu kez kopuk ve dayanışmadan uzaktır. Yüzlerle ifade edilen “ sanat” dergilerine rağmen kitapların, okurun, edebiyatın hali ortadadır. . . Yabancılaşma ve tüketilmeye karşı hayatın her alanındaki direnişe sanatçıların da kendi cephesinde biraraya gelerek katkı sunması gerekiyor : Bu, yaşamsal önemde bir ihtiyaç. Savaşlar, savaş alanlarından önce kafaların içinde kaybediliyor bugün.

R. M: Sizi araştırma yazılarınız ve öykülerinizle de tanıdık. Yeni bir kitap çalışması var mı?

S. A. T: 1985’lerden beri bir çok yerde yazdığım yazılara , öykülere ulaşmaya çalışıyorum. Şu anda bir öykü ve bir yazı dosyası yayına hazır, sevgi bekliyor. . . .

GÜLDAĞ

Sabahattin Ali Tayır

1—

Dağ gölleri
yanardağların gülü
zor - zemheri ortasında
insana sunar sıcağı

Dağ gölleri,
Irmaklara kavuşmayı düşleyen
Denize koşan ırmaklara
Bu yüzden mi buram buram tüterler
yoksa ateşinden mi
dağın yüreğindeki
Bu yüzden mi denizlerin hasretini çekerler
üşüyen okyanusları ısıtmak için
kaynar dağ göllerini ıltmak

Dağ göllerini sever savaşçı
nimettendir
sever asker
moladandır
sevmez subaylar
Amerikan eğitimli
cepleri zehirdendir...

Dağ gölleri kar fırtınasında buhar
Baharı özleyen bahar
Kökleri aynı ateşte
Her biri başka diyar...
2-

Türküleri dinlenir dağ göllerinin
ki umutlanmak
türkülenmektir :
Köklerini dünyanın ateşten kuyularına dal-dır !
Lavları bedeninde kan gibi dolandır !
Alışmalı bu yürek yüksek ateşe
Ah, öyle sinsi ve güçlü ki
Bütün güçsüzlüğüyle düşman
değişmez insanın "kaderi"
dayanmazsan

Türküleri söylenir dağ göllerinin
ki sağlam yürümek
türkülenmektir ...

'97/98 (R. Mavruk'un 'Dağ Gölleri' adlı radyo programlarına ithaf...)

CENNET'in ÖYKÜSÜ

Cennet, Media'nın bir kır çiçeğiydi. Yaşlıları gibi güneşe, rüzgara, suya, yaşama sevinçle bağlıydı. Kuş civıltısına benzeyen çocuk sesiyle, ama kendi dilinin rengiyle şarkılar söylerdi. Güneş pınarlara uzanıp, rüzgar dallara konup dinlerdi. Yaşlıları gibi, erkek ya da kız, aynı suyu içer, aynı rüzgara sarılır, aynı güneşin ışınlarıyla kelebekler gibi oynasıldılar.

Ama, büyüdükçe farklılaşmaya başladı herşey. Ve herkes farklılığını söylüyordu Cennet'e; sözlerden çok gözlerin donuk sert bakışlarıyla. Büyüdükçe sınırlar çizildi suyuna, rüzgarına, güneşine, bahar yağmurları sonrası cıvıl cıvıl kuşlar gibi çınlayan sesine. Her bakış değdiğinde gözlerine, vurulan bir kuş gibi, kuşun çırpınışı gibi yarım kalan kanat çalışı gibi rüzgara, öyle yarım, öyle kırık kalıyordu kahkahası. Vurulan o kuşun son çığlıkları, nasıl isyansa vuruluşa, koparılmaya, kanat çalmaya mavilikten, öyle isyan ediyordu minik yüreği. Anlamıyordu çizilen sınırların nedenini. Büyüdükçe güzelleşiyor, güzelleştikçe daha da kalınlaşıyordu sınırlar. Kaç defa anesiyile konuşsa da bu isyanını, anlayamıyordu bu başlayan tutsaklığı.

"Sen artık büyüdün, kadın oldun. Biz kadınız öyle buyuruyor örfümüz, geleneklerimiz, dinimiz. Kadının yeri erkeğin arkasında, eli altında durmaktır; çocukur, aştır işi" diyordu annesi.

Ama anlayamıyordu, Cennet. "Neden" diyordu annesine "neden, neden, neden". Cevapsız kalıyordu sesi, annesinin gözlerindeki acı, yarım kalan yılların sessiz isyanının derinliğinde yankılanıyordu. O isyanın derinliğindeki küllenmiş közlerde görüyor, seziyordu "neden, neden, neden" kıvılcım yağmurunun ateşe dönüşecek sebebinin. Ama adını henüz koyamıyordu, hissetmişti sadece... Öylece uzun süre göz göze kaldılar annesiyile. Sonra "hem zaten ortalık tehlikeli kızım, emek avcılarını çoğaldı, aç kurtlardan beter, dağlarımızın, ağaçlarımızın, pınarlarımızın canını yakıyorlar kanatıyorlar ve öldürmeye aranıyorlar onları, seni de..." deyip yutkunarak sustu annesi....

AFA **İstanbul**

Cennet biliyordu, görmüştü tanımadığı tuhaf sesler çıkaran adamları, emek avcılarını. Kimi aradıklarını da biliyordu, görmüştü "onları"... "Onlar", kendi sesindendiler, kendi renklerinden. Akan bahar derecikleri her geçtikleri yerde bitkiyi, otu, börtü böceği kuşları, arıları ferahlatıp, canlandırır ya, öyleydi konuşmaları, köyün tüm insanların, ama özellikle genç kızların, erkeklerin ve çocukların canlandırmıştı bakışlarını; kuytuluk tek yerini bırakmıyorlardı yüreklerinin, engel tanımayan güneş gibi aydınlık gözleriyle. Kadını hepsi. Ne seslerinde, ne sözlerinde, ne soluklarında, ne de gülüşlerinde "sınır" yoktu. Onlarla konuşurken cennet yıllar sonra ilk kez hissetmişti çocukluğundan bu yana sınırsızlığı. Yüreği, Media'nın engin ovalarının rüzgarlarında, sıradağlarının doruklarında sınırsızca süzülen kartalllar gibiydi, yıkmıştı bilincindeki tüm sınırları....

Güneşin sıcak dokunuşunu bekleyen çiçekler gibi, ağaç dallarında, yuvalarında bekleyen kuşlar gibi beklerdi gelişlerini her gece. Gelmedikleri günler, karabulutlar kaplarda göğü, çiçekler nasıl donuk, solgun durur; kuşların kanadı nasıl küser rüzgara, öylece durur, küserdi herşeye cennet.

Herkes fark etmişti, Cennet'teki değişimi. Babası "kız evden çıkmasın onlar geldiğinde" dese de biliyordu, bu ateş düşmüşse yüreğe, o kadar zordu ki karşı durulması, yine de ısrarla söylerdi anneye...

Annesi hep sakınırdı ilk ışığı Cennet'i... Yüreğindeki yumuşaklığı taşıyan, toprak çapala-

maktan ot biçmekten, tezek karmaktan, berivan kokan nasırlı elleriyle okşardı Cennet'inin sudan yumuşak, geceden kara saçlarını, ay gibi aydınlık yüzünü, tenini. "Yüreğimin nuru, kızımın, ilk ışığım, onurum, gücüm-sün. Sensin sebep hep bu zorluklara katlanmışlığım. Biliyorum, yüreğinin neler düşlediğini. Kadınız biz, anlar biliriz, sözler taşınmasada hislerimizi, düşlerimizi. O ablaları düşünür durursun. Korkuyorum kızım, Cennet'imi kaybetmekten. Cehennem dönerim seni kaybedersem. Biliyorum kendimden; bir yanım senin gibi, onlarla bir düşünürüm; bir yanımsa.... nasıl desem kızım. Bir korku var içime akan. Kaç kez kalktık ayağa ve sonunda.... Şimdiki belki farklı, çünkü, ilktir kadınlarımızın umutlarımızı ve sevdamızı bu kuşanması, kuşanıp yola çıkması.... Biliyorum Cennet'im.... kocaya varsan çok mu iyi olacak sanki. Tek bildiğim, Cennet'imi kaybetmek istemediğim...." der demez, ılık damlalar düşmeye başladı kucagında başını koyduğu annesinden. Yüreği sarsılmıştı Cennet'in. Gözlerini açtığında kucagında buldu annesini. Kendi gözyaşları düşmekteydi annesinin yüzüne.

Günler yıllar geçti... Ablalarının her gelişinde, uzaktan evin küçük penceresinden izliyordu onları. Öyle de olsa, gideriyordu özlemini. O ablaları da biliyorlardı Cennet'in neden eve kapatıldığını. Görüyorlardı o dar pencerenin ardından ayışığını yaratan iki gözü.... gülümseyerek bakıyor sabrediyorlardı biraz daha.

Yaşam gittikçe zorlaşıyordu. O tuhaf sesler çıkaran adamlar artıyorlardı, demirden araçları ve uçaklarıyla. Nasıl sınırlar çizilmiştiyse insanlığının kadınlığına, benzer sınırlar çiziliyordu tüm köye, yaşama. Yaylalar, meralar yasaktı, kışlık yiyecek saklamak yasaktı.

18'ine gelmişti Cennet. Gün gün sessizleşiyordu. Ama sessizliğinde baharın cıvıltıları, canlılığı taşıyordu; bahar yüklü ırmaklar yürüyordu yürüdükçe. Ve yüzünde, toprağın cemreyi tenine kabul edişindeki gülümseyişi gibiydi, sabırlı hasret yüklü sevinç çizgileri.

Geceler vardı ki bir sese uyanırdı. Önceleri, gece kuşlarının ötüşü sanırdı, rüzgarın ağaç dallarındaki oynayışı. Seçemiyordu henüz duyduğu sesi. Tam da uyumuşken herkes ve herşey, ses gelip uyandırırdu Cennet'i. Ses dokunur dokunmaz rüyalarına, sol yanında göğsünde çarpan yüreği, yuvasında annesinin bekleyip sesini duyan kırlangıç yavrularının çırpınışı gibi çırpınırdı. Hani neredeyse, göğüs kafesini parçalayıp koşacaktı o sesin geldiği yere. Yüreği sürüklerdi Cennet'i. Yüreğine yaslanıp saatlerce dinlerdi, düşlerine, umutlarına, insan-kadınlığına, yaşam sevdasına, bilincine işleyen sesin ezgisini, her gece, pencerenin kenarından. Binlerce pınarın sesi; dallarda yaprağın, çiçeklerde kelebelerin, arıların, başaklarda tanelerin sesi; toprağın avuçlarından, güne-güneşe doğru kanatlanmaya hazır

filizin ilk adımlarının sesi; özsuyunun dalda tomurcuklara akışının sesi, ayın doruklardan ovalara süzülüşünün, yıldızların ırmaklara, pınarlara kanmasının; şafağın çiğ taneleri öpücükleriyle yeşili uyandırışının sesi; dans edercesine yürüyen tarla kuşlarının, kınalı kekliklerin, benekli bildircinlerin, keskin kanatlı kırlangıçların, kıpır kıpır serçelerin dallarda, kayalıklarda güneşle günaydınlaşmaların, bekleyişlerinin sesi; rüzgarın derin sarp kayalıklardan ovalara, yarlardan doruklara dans edişinin sesi. Ve tüm bunların içinde adımların sesi, dilinin ucunda kanatlanmaya hazır bir ezginin, daha önce hiç duymadığı bir ezginin sesi... Tüm bunların hepsi, bir tek ses gibiydi. Öylesine uyumlu, sürükleyici bir melodiydi ki; karşı konulmaz bir çağrı...

Her gece kendisini sürükleyen yüreğini, kendisi sürüklüyordu artık, soluksuz bırakıncasına. Gidip oturuyordu küçük pencerenin yanına. Gecelerce devam etti bu... Bir gece yine dinlemeye dalmışken her gün daha da güzelleşen, değişen, daha bir karşı konulmazlığı artan melodiyi, birden bir seslenişi duydu. "Cennet!" Kadın sesi gibiydi. Korktu, annesini uyandırdığını sandı. Yavaşça arkasına dönüp baktı karanlığa, tamamen sessizdi ve kimsesizdi yalnızlığı. Birden ablaları geldi aklına; soluğu kurudu birden. Düşüp bayılabildi heyecandan, sevinçten. Pencereden düşecekmişcesine sarkıp bakarken ayışığında belli belirsiz seçilebilen ağaçlıklara etrafa, göremedi kimseyi. Ama az önce birden adını çağırın ses yeniden geldi. Gecelerce dinlediği melodinin sesiydi sanki... Media: "Korkma Cennet! Benim gecelerce dinlediğin, ben, Media'yım. Sana rengini, sesini, tenini veren... senin yaşına gelen her her kadınla konuşmaya başladım. Şimdi bile seninle konuşurken ayrı yıldızlar altında uzak yerlerde sayısız genç kadınla konuşmaktayım. Kimi henüz geleneklerin, dinin ve süren isyanın korku ağlarında çırpınır sessizce; çekinir gelmez yanıma; açmaz yüreğini, bilincini düşlerini sorabileyim. Kimisi de senin gibi dinler beni, kat kat sınırlar çizilmişse de yüreğine, sesine, bakışına, atılır ileri, tutar sesimin, melodimin ellerini. Kurtulmak için bu kuşatmadan....

Cennet: "Korkmuştum ben de ilk başlarda. Sesini, o gelen ablalara benzetmiştim sonra. Cesaret aldım öyle geldim, onların sesine."

Media: "O ablalarında senin gibiydi önceleri. Onlarla da, her biriyle ayrı ayrı, öyle başladık. Konuştukça sesimi, melodimi, düşlerimi tohum tohum; yüreğimin atışlarını pınar pınar; cesaretimi engel tanımaz ırmaklar gibi; doğurganlığımı isyan isyan bezedim yüreklerine, bilinçlerine. Aynı sınırlanmışlık ve kuşatılmışlık içindeyiz, varlıkları, varoluşları varoluşuma bağlıydı, varoluşum onların isyanına; isyanları dağ dağ kent kent varlığıma."

Zemherinin en ağır, en uzun süren kuşatmasını yarın ilk ılık rüzgarlar nasıl dallarda toprakta başlatırsa yemyeşil bir gülümseyişi, içinde rengarenk akışı saklı tutan; öyle rahat, öyle mutlu, öylece umutlu bir gülümseyiş yayıldı Cennet'in yüzüne.

Media: " uzun bir sohbete başlayacağız Cennet. Her gece bir yolculuğa çıkacağız seninle. Göreceksin ki, sen ve ben, aynı tutsaklığın zincirlerini taşımaktayız. Yaşama rengimizi, sıcaklığımızı, doğurganlığını her dokunuşumuzun, karşılıksız versek de, hep ezilmek, sömürülmektir payımıza düşen. Sesimize, akışımıza, gülümseyişlerine renklerimiz, düşlerimize sınırlar çizildi hep. Gücün, sömürünün, umutlarımıza, geleceğimize işgalin ağır kuşatması, tutsaklığı altında sürdürmeye çalıştık varlığımızı. Dinmek bilmeyen, kimsenin ulaşamadığı, sınırlayamadığı, tutsak alamadığı, kuşatmadığı özgürlük düşlerimizle...

Kaç bin yılın öyküsüdür bu! Öyküm aslında senin öykündür. Varoluşuyla, doğurgan varedişimle, tutsak edilişimle, ruhumun, düşlerimin umarsızca talan edilip, rengarenk umutlarımın dağ dağ sevdalarımın parçalanmasıyla, senin öyküdür, senin gibilerin... İsyanımsa isyanındır senin, savaşağın özgürlüğün özgürlüğüdür.

Varlığım emekle anlam buldu benim. Emeğin dokunuşları olmasaydı, saklı kalacaktı özümdeki hayatın karşı durulmaz devinimi, tüm çeşitliliğiyle. Ne tenine, ne düşlerine, ne acılarına ne de aşklarına konu olamayacaktım emeğin. Emek olmasaydı rüzgar ve güneş, su ve ateş yıpratır kuruturdu doğurganlığımı. Evet, doğurganlığımın, doğurganlığımındaki özün doruğuydu emek; sesi, soluğu, dili ve anlamı; o görkemli sonsuzluğun gizemli karanlığında, çok uzaklardaki, yıldızlardaki benzerlerime doğru ayağa kalkışım, haykırışım, sınırlanmışlığımı kırışım...

Sen olmasan, kadın olmasa, emek iki ayağı üzerinde duramazdı; ateş susar soluksuz kalırdı, ne suyun yumuşaklığı ne güneşin sıcaklığı yetmezdi bire bin vermem, emeğin kadın dokunuşları olmasaydı. Düşsüz ve umutsuz, bilgisiz ve şarkısız, hasretsiz ve aşksız kalır, ayağa kalkıp yıldızlara haykırıramazdım.

Ne zaman ki emek tutsak düştü emek avcılarına, çağlar boyu sürecektir tutsaklığımız başladı benim de, senin de... Emek avcılığının varlığı ve devamı için şarttı benim ve emeğin kadın yanının tutsaklığı. Emeğin erkek yanını, ruhunu, kaba gücünü kuşanan emek avcılığı, ağır bir zincir bağlamıştı yıldızlara haykırışımın sesine, adımlarına. Tutsak etmişti aslında erkeği de, kadının tutsaklığına; ağır, kanayan sancılar içinde bir ilerleyişti bu artık... Sonra, durduraksız, akınlar, yıkımlar düzenlendi tenimize, özümüze, düşlerimize...

Benim tutsaklığım ve köleliğim, tutsaklığın ve kö-

leliğindir senin de; tutsaklığımız ve köleliğimiz, tutsaklığı ve köleliğidir her şeyin, her rengin, her sesin, her hareketin, doğanın da, erkeğin de, insanlığın da; düşlerin ve umutların, sevginin ve aşkın.. Yok edilmedikçe her dilden ve her renkten emek avcıları, emek avcılığının iktidarı, ne doğa özgürleşir ne insanlık, ne erkek ne kadın, ne düş ne umut, ne sevgi ne de aşk...

Bugün artık son çağındayız emek avcılığının. Bin yıllardır süren iktidarlarının sınırlarındalar artık; bir adım daha ötesi ya tükenişi yıkımıdır insan soyunun, doğanın iktidarı altında emek avcılığının; ya da...

Kadının, erkeğin, insanlığın ve doğanın özünde ne varsa, harekete, rengine, tene, sese, düşlere, umutlara, acılara, hasretlere, sevgiye ve aşka dair her ne varsa dizginsiz bir son çırpınışın vahşiliğiyle sömürmekte ve yaymaya çalışmaktalar çürümüşlüklerini özümüze...

Çürümek istemiyorum ben. Ben çürürsem sen de çürürsün. Tüm insanlık çürür. Kadına ve erkeğe, insanlığa ve doğaya ait her şey de... Toprak çürür, rüzgar ölür; su çürür ateş ölür, ten çürür, düş ölür; umut biter aşk ölür.

Ne mutlu ki emek iki yüzyıldır ordu ordu akın akın çarpışmalara girişmekte emek avcılığıyla. Son verdi bin yıllardır süren, yüreğinin ve bilincinin, düşlerinin ve umutlarının tutsaklığına. Bilirsin her bahar nasıl coşar doruklar, nasıl koşarsa ırmaklarca deryalara doğru en gür en karşı konulmaz bir akışla, her değdiği yeri çevirerek rengarenk yaşama, emek de öyle coşkunca koştu yeryüzünün her yanında, ellerinde binlerce yıllık umudu ve aşkının kızıl bayraklarıyla. Dokunduğu her şeye, her tendeki yüreğe ve bilince, rengarenk sevinci, umudu, düşleri ve aşkı ekerek.

Emek, kadın ve erkek aynı yürek, aynı bilinçle, aynı düş, aynı sevinçle, aynı acı, aynı hasretle, aynı kin, aynı öfkeyle emek avcılığına karşı savaşa savaşa özgürleşerek bir yüzyıl boyunca tenimin üçte biri özgürleşmişti. Görsen o zaman nasıl, binlerce yıllık köleliğinin zincirlerini yürekte ve bilinçte, gülümseyişte ve bakışta, düşlerde ve aşta parçalayan kadın ve erkeğin, kendilerini ve birbirlerini, düşü ve umudu, sevgiyi ve aşkı yeniden yaratışını; görülmemiş bir ortaklığıyla emeğin, tenimde, varoluşumdan bu yana saklı duran o doğurganlığının akışını avuçlarına alıp yeniden başlatmasını görülmemiş çağlayışıyla yeniden haykırışımı... Görsen nasıl diş biletiler, nasıl binlerce yıllık kör vahşi bir nefretle, kinle üzerime yürüdüler emek avcıları, vurmak için yeniden köleliğin zincirlerine tenimi; yüz milyonlarca özgürleşmeye koşan insanlığı. Ama, özellikle emeğin kadın yanının, çağ çağ kanatlanıp süzülerek, yıkmasını emek avcılığının binlerce yıldır yüreklere, bilinçlere, sözlere ve tene işlediği ilerlemesine engel her şeyi; kadın ve erkeğin, tüm insanlığın dilinde şarkıyla sonsuz

özgün girişkenliğini. Kurulurken özgürlüğe giden yaşam, emek avcılarını dışardan ve içerden ördüler binlerce yılın varoluşundan beri insanın en kahredici ihanetini... Tekrar vuruldu tenime, kadına ve erkeğe emek avcılığının kölelik zincirleri...

Ne ki uzaklarda dalga dalga maviliklerin ötesinde, inanan, kendine güvenin, kararlılığın okyanusunda bir avuç tenimle yaşayan, ama evrence genişleyen düşleri, onurları mutlulukları olan insanlar var. Dünyanın tüm emek avcılarının ölüm ve yok etme çılgınlıkları bastıramıyor bu rengarenk insanların söylediği emeğin, aşkın ve özgürlüğün şarkısını; tüm insanlığın... Bu şarkıdır yarım yüzyıldır, sokak sokak kentlerde, dağ dağ kırlarda kuşatmakta emek avcılığını; güç veriyor, sürüklüyor yüz milyonlarca erkeği ve kadını, tüm halkları. Her dilden her renkten, aynı dil ve renkle haykırıyor artık “emek avcılığına ölüm, yaşasın emeğin ve aşkın zaferi”.

Aynı dil ve renge bürünmüşüz otuz yıldır Media ve Anatolia. Dalga dalga Denizleşen kadın ve erkeklerimizle döverken emek avcılığının surlarını; bahar şafaklarında Seyitlerce soluklanıp en gür sesimizle haykırdık zafere inancımızı. Emek avcılarını dayatınca en büyük onursuzluğu, vazgeçmeyi tenimizin renginden, dilimizin sesinden ve düşlerimizden, dört meşale olup yanarak demirden ve betondan kuşatmayı, vardık dağlara...

Öyle çok şiddetliydi ki haykırışımız Anatolia ile benim, emeğin ve aşkın zaferini, sarsılıyordu emek avcılarının kaleleri. Kuşanıp korkularının dehşetini susturmaya çalıştılar o haykırışı. Duvar duvar, demir demir dikilip kuşattıklarını sandılar emeğin ve aşkın zaferinin en gür, en genç kadın ve erkek soluklarını. Sokak sokak tüm kentleri, yürekleri ve düşleri, kirliliği yapışkan bir sis gibi emek avcılığının karanlığıyla kapladıklarını sandılar.

Oysa en derininde, en sessizliğinde bu karanlığın her gece Ayışığı dolaşır tüm şehirleri, kırları, sokak sokak tüm patikalarını yüreklerin ve düşlerin, ellerinde yıldızlar serpilerek, yol yol davet etmekte herkesi aşkın ve emeğin tan yerinde bekleyecek olan Güneş'e... İsyana çağırmakta emeğin kadın ve erkek yanlarını; aşkın ve emeğin zaferinde birleşip emek avcılığını yıkmalarını. Katılmadıkça bu isyana her kadın ve erkek, ne teneke ne de bilinçteki emek avcılığının zincirleri yok edilemeyecek; Media ve Anatolia Güneşin davetine erişemeyecek.

Bu yüzden katılmalısın sen de bu binlerce yılın isyanına. Katılmalısın, emeğin, Media ve Anatolia'nın baharının uyanışına, baharın bir çiçeği ve kendisi olmaya... Bilirsin bahar uyanmaz bir çiçekle, bir sesle, bir renkle, bir dalla... Cemre düşer düşmez içime ne kat kat buz, ne dağ dağ kar engel duramaz berfinlerce ayağa kalkıp beybun, sesin olup zozan zozan yayılmaya, bi-

neş ezgilerimle emeğin ve aşkın baharına çağırışıma...

Eşiğindeyiz baharımızın, bu yüzden en zorlu, en sancılı aşamasındayız isyanımızın. Birbir çıkıyor ortaya yıllar yılı baharın uyanışı için yola çıkıp emek avcılığının yalancı bahar tuzağına aldananlar, yüreklerini ve bilinçlerini kurtaramayanlar. Ne ben ne Anatolia kanmadık öyle bir bahara... Sen de kanmayacaksın, aldanmayacaksın bir saksıda, bir avuç toprakta da baharın yaşanacağına... Gerçek bahara varmak için, kadın ve erkeğin kendini emeğin ve aşkın zaferinde yeniden yaratacağı zaman için katılmalısın...”

Gecelerce sürdü Media ile Cennet'in sohbeti Ayışığı altında, güneşli mavi baharlara dair, emeğin ve aşkın Serpil'eceği zamanlara dair... Cennet'in bilinci bahara gebe, nisan yağmurlarının yumuşak ılık dokunuşlarını, seslenişlerini bekleyen toprak gibiydi. Yüreğini ve tenini Media ve Anatolia'nın o büyük baharına sunmaya hazırdı. Cennet'in yüzü, gülümseyişi, bakışı gitgide değişiyordu. Yıllar yılı çizilen sınırları yıkıyordu birer birer... Ameda ilk farkına vardı bu değişimin. Yüreğinin bir yanı derin bir sızı, bir yanı kendi yitip giden ömrünün, küllenmiş düşlerinin, solmuş umutlarının yeniden canlanıp renklenip boy verişlerinin sevinci vardı, onuru... Yine de korkuyordu... Sonra da babası farketti. Biliyordu kızının bahara doğru bu akışını durduramayacağını. Bir gün yaşam, doğan akışındayken annesi, babası ve Cennet, evin önünde karşı karşıya kaldılar birden. Hiç biri ayırmadı gözlerini birbirinden. Yüreklerinin, düşlerinin, bilinçlerinin aynasıydı herbiri birbirinin, durmuşlardı karşı karşıya. Herbiri karşısındakinde kendi ömrünün, umutlarının düşlerinin, özlemlerinin, yasak sesinin, renklerinin, parçalanmış Gül'ün kanayan yarasının yansımaları görüyordu. Üçü de aynasıydı Media'nın; yansıtmaktaydılar uzun süren zemherisini ve büyümeye başlayan baharını. Bir tek söz bile söylemeden başladı konuşmaları.

“Gulamın” dedi babası “Cennet'im” dedi annesi “Görüyoruz ki çiçek olmaya, baharın uyanışına katılmaya karar vermişsin. Gururluyuz, ama korkuluyuz. Media kaç bahara kalktı da ayağa kaç bin çiçeğini tohum gibi aldı içine o daha açmamış tomurcukların gülüşlerini, o taze filizlerin kuş cıvıltısı seslerini, ya o bin yıllık çınarlarımız...! ...Emek avcılarını kaç filizkırın saldırılarıyla kanattılar umutlarımızı. Biliyoruz bu sefer ki farklı. Media ve Anatolia daha da çok bağlı birbirine umutları, acıları gelecekleri, ne biri ne de diğeri özgür olamayacak tek başına öylesine sınımsız bağlı ortak bahara uyanışları... Aynı büyüklükte bekliyor bizi seni yalancı bahar aldanışları... Başka yolu da yok, bu yalancı baharlar aşılarak, gerçek bahara varılacak. Ama sen,...” diye duraksadılar birden acı buruk bakışlar... “ben, ne!” diye doğruldu bakışları Cennet'in. “Tohum olup uzanı-

vermek mi Media'nın tenine, doğurgan sıcaklığına? Ya gitmez de kalırsam burada? O zaman ne olacak? Yitirmez mi tüm renklerini düşlerim, kaçıp gitmez mi çoraklaşacak sesimden cıvıl cıvıl kuşlarım? Sizin, benim, Media'nın ateşi sönmez mi, bin yıllarca dinmek bilmeyen katliam sağanaklarından sakındığımız? Ne kalır geriye o zaman, kim kalır geride? Ne farkımız kalır, düşten sevgiden, umuttan ve aşktan yoksun dağdaki canlılardan? Emek avcılarını yıllar yılı savuruyor yüreğimize düşlerimize, Media'ya çürümenin tohumlarını, neden tutmadı düşünün! Yüzyıllarca katliam sağanakları, ateşi ve barut fırtınalarıyla, sellerce akan kanla yapamadıklarına erişmiş olmazlar mı kendi tenimizdeki korkunun sözleriyle? Daha dün Uğur'lamadık mı dördünde, sekizinde, onbirinde tomurcuklarımızı, daha yeni çatlamış tohumlarımızı? Yaşıyoruz işte hepimiz, görüyoruz, emek avcılarını korkularının vahşeti büyüdükçe cinayetlerinin yaşı küçülmekte, katılmazsak bu ortak bahara, kadın ve erkek, cinayetlerin yaşı rahimlerimize kadar düşecek; Media çürütülecek; biz çürüyeceğiz!" dedi Cennet.

Hani son demleridir zemherinin, berfinler boy boy delmiştir buzları, cemre uzanıvermiştir kollarına toprağın, rüzgar ılık bir fısıltı gibi bahara davete eser ya, müjdel baharı; öylece esti Cennet'in bakışları. Sarıldılar birbirlerine, üçü bir aynaydı şimdi, yaklaşmakta olan o büyük baharı yansıtan.

Media'nın bir tutam kırçiçeği, emek avcılarının demirden, baruttan ve etten örülü bentlerinin arasından, onlar farkına varmadan geçtiler. Soluklarında bahar ezgileriyle... Yürüyorlardı Cennet'i aralarına katmaya. Media'dan almışlardı bu güzel haberi, Cennet'i büyük bahara hazırlanışına; karar verdiği bir çiçek olmaya. Etrafı kayalık ve sık ağaçlı bir pınara vardıklarında konuşur buldular Cennet'le Media'yı. Pınar bile damla damla ayağa kalkıp ayışıyla dans ederek bir ışık, renk yağmuru oldu birbirine sarılan yüreklerin düşlerin. Media'ya ve bahara bağlılığın şölenine katılmak için. Sabırsızlanıyordu Cennet, emeğin ve aşkın zaferini getirecek baharın yürüyüşüne katılmaya...

Sonra hepsi birlikte bahar ezgileri eşliğinde vardılar sıradağlara... Cennet, zemheri kuşatmaların nasıl berfinlerce yarılacağını, ansızın bastıran boran pusularında nasıl tutunup sıyrılabileceğini; sonra emek avcılarını rüzgar gibi izleyip, her yaprakta gizlenip birden fişkıran bir pınar gibi nasıl, onları, umudun öfkesiyle savuracağını öğrenmeye başladı. Baharın yürüyüşü, soluğu, öfkesi olmayı öğreniyordu.

Günler haftaları izledi, haftalar mevsimleri. Cennet sayısız kuşatmaları, pusuları kimi zaman rüzgar gibi eserek, kimi zaman pınar olup akarak yarıyordu. Bilincinin gün gün keskinleşen öfkesiyle, tüm yüreğiyle, düş-

lerinin tutkusuyla, baharla bir olup dövüşerek savuruyordu emek avcılarını...

Sık sık dağların doruklarında sırtını yıldızlara dayayarak seyrediyordu. Media'nın Anatolia'nın ve kadınların binlerce yıldır süregelen kuşatılmışlığın, sınırlanmışlıklarının yıkıcılığını; bunun erkeği de, insanlığı ve emeği de nasıl yıpratmıştı... Baharın tüm insanlık için, kadın ve erkek için, emek ve tüm halklar için nasıl da yaşamsal bir biçimde kendini gösterdiğini. Sonra kendini gördü, tutsak kadınlığından özgürleşen kadınlığına, özgürleşen kadınlığının, erkeği, emeği, doğayı ve Media'yı özgürleştiriciliğine; meydan okuyuşuna binlerce yıllık geleneklere, bunları ayakta tutan emek avcılığına. İlerledikçe Media ve Anatolia'da emek avcılığının kalelerine, merkezine doğru, daha da çok ilerliyordu yüreğinin bilincinin derinliklerine hem kadının hem erkeğin ve tüm insanlığın. Her karşılaşmasında emek avcılarıyla serdikçe yere onları, yüreğinde bilincinde izi kalan tüm ölü geleneklerin, dini buyrultuların kadını da seriliyordu yere. Ne kadar vardıysa, ilk çocukluğundan beri yüreğine, tenine, düşlerine, işlenmiş ayrıcalığın farklılığı, erkek çiçekleriyle bir, aynı bahar yürüyüşünde dönüşüyordu farklılıkların eşitliğine. Ne tende, ne düste, ne seste ne de yürekteydi ayrıcalık ve farklılık; emek avcılığının en ilkel dönemlerinden beri, çağ çağ büyüyen, incelenerek gizlenen ama ağırlaşan sömürü zincirinin kadını kuşatmasıydı, bu kuşatmada erkeğinde tutsak edilişindeydi. Şimdi ise, Media ve Anatolia'nın bahar yürüyüşünde bu kuşatmanın zinciri eritiliyordu.

Cennet şimdi, bazen bir dağ bazen bir ırmak bazen yüzlerce yıllık bir ardıç, bazen de ardı sıra yürüdüğü erkek çiçekleri gibi görüyordu kendini. Media nasıl dağsız, ormansız ırmaksız yalnız ve ölüyse, güneşsiz gök, yıldızsız gece nasıl ölümse, öyle olduğunu düşünüyordu bahar yürüyüşünün olmadığı bir yaşamı, bahar yürüyüşünde olmayan bir kadını-erkeği ve insanlığı; ölüydü hepsi.

Media'nın tenini giymişti üzerine, dağlarının ve kırlarının, gölgesinin ve güneşinin, gecesinin ve yıldızlarının rengini. Sesinde bir Luphrates bir Tigris çoğalıyor çoğalıyor, akıyordu halkının özgürlük deryasına; gözlerinin engin göğsünde, uzanıyordu Media'nın dört parçası...

Cennet artık hazırdı tohum vermeye, tohuma durmaya. Media'nın çağırıldığı kendisi gibi yeni cennetleri bahar yürüyüşüne katmaya... Ve mevsimlerce sıra sıra arkasından sürükledi yeni cennetleri bahara.

Emek avcılarını izlerini sürüyordu her yerde öbek öbek çoğalan kırçiçeklerinin. Ne yapsa ne etse de engelleyemiyordu pıtrak pıtrak çoğalışlarını, sıra sıra dağlarda, derin vadilerde, engin verimli ovalarda, en sarp ulaşılabilir koyaklarda. Ya bir kuş kanadında ya da rüzgar-

ların esişinde, ya ırmakların dalgalarında ya da yağmur-
ların damlalarında; bazen kar tanelerinde bazen de tutu-
narak güneşin ışınlarında, ama en çok gecelerce çoğala-
lan. Yıldızlar sabırsızca beklerdi geceyi konmak için
mataralarında sevdaları, kuşaklarında düşleri, umutları;
ellerinde öfkeleriyle Media'nın patikalarında, emek av-
cılarının korku ve ölüm kulelerini yıkmaya yol alan kır-
çiçeklerinin gözlerine; eşlik etmek için dillerindeki ez-
gilere.

Emek avcıları bu yüzden saldırıyorlardı herşeye,
her sese, her renge, her harekete; suya, toprağa, dallara,
ırmaklara. Elllerinden gelse yıldızları da kurşuna dizip
bire birer, kan karanlıkta bırakacaklardı Media'yı. Bu-
lutları, kar tanelerini, yağmurun her damlasını, rüzgar-
ları, pınarları, kendi vahşetlerinin kayalıklarına zincir-
leyip işkence edeceklerdi Prometheus'a yapıldığı gibi.
Bu yüzden yakıyor, kirletiyor, öldürüyorlardı her şeyi...

Ne zaman kuşatsalar kır çiçeklerini, çağlar önce-
sinden gerilerden gelen yok olmaya mahkum oluşu bil-
menin korkusu ve vahşetiyle karışmış iğrenç haykırış-
larla, vurduğu her bir kır çiçeğiyle bir kez daha artıyor-
du bu korku; çünkü vurdukça her bir kır çiçeğini, düş-
tükleri yerde çoğalmaktaydılar, çoğalıp kuşatmaktaydı-
lar emek avcılarını...

Kaç pusudan, kuşatmadan sıyrıldı Cennet kalan di-
ğer kır çiçekleriyle, hatırlamıyordu. Kaç kırçiçeğini bı-
rakmak zorunda kalmışlardı, sırtlan sürüsü emek avcı-
larının ortasında. O zaman yüreğinin öfkesi, baharı
yüklenmiş çoğalmış gibi emek avcılarını önüne katıp
sürüklemek, binlerce yıllık kayalıklarda çarpıp parçala-
mak istiyordu her birini. Her seferinde Media yetişirdi
bileyleydi öfkeli yüreğini.

Zaman geçtikçe büyüdükçe alanı ve çoğalışı kır çi-
çeklerinin Anatolia ve Media'da; daraldıkça, kuşatıl-
dıkça yaşam alanı emek avcılarının; yaklaşıldıkça so-
nuna sömürü ve ölüm düzeni emek avcılığının, durdu-
rulamaz yıkımının çaresizliğiyle tükeniyorlardı kendi
yarattıkları dehşetlerinin içinde. O yüzden her buldukları
yerde kırçiçeklerini, kendi yaşam alanlarını geniş-
letmek için bir an ve bir milim de olsa parçalıyor, yakı-
yorlardı. Her buldukları yerde kırçiçeklerini, ölümün,
kanın kokusunu kilometrelerce uzaktan alan, ölümle
beslenerek varlığını sürdüren sırtlanların, ulumalarına
karışan leş kokulu soluklarının iğrenç görünüşü gibi
kendilerini kaybederek parçalıyorlardı kır çiçeklerini...

Öyle bir kuşatma içine düştü Cennet, dört kır çiçe-
ğiyle birlikte. Rengarenk açmış bilinçleriyle; düş düş,
sevda sevda, umut umut tohumlarını rüzgara savurma-
ya; güneşe, göğe ve birbirlerinin gözlerinde uzanan yıl-
dızlara son kez bakmaya; Media'nın bahar kokan teni-
ne uzanmaya hazırıldılar.

Emek avcıları kuşaklarındaki ölüm, çürümüşlük
ve ihaneti dolu gibi yağıyorlardı üzerine kır çiçekle-

rinin. Leş kokulu soluklarıyla haykırıyorlardı kır çiçek-
lerine, sömürü ve köleliğine emek avcılığının, biati, iha-
neti içinden çıktıkları Media'ya. Binlerce yıldır sürege-
len en alçaltıcı tutsaklığa, emeğin kadın yanının köleli-
ğine, kadın köleliğinde alçalan emeğin erkek yanının
tutsaklığına "biat edin, diz çökün emek avcılığına" di-
yordu emek avcıları....

Öfkenin güzelliği olur mu hiç? Yada nefretin, ö-
nünde eğilesi görkemli haykırışı mı? Olur elbet! Bahar
kokuyorsa ten, bahara bürünmüşse bilinç, bahar gibi
coşkun akıyorsa soluk soluk sesleri, şarkıları, uzanmış-
sa emek avcılarının çürümüş ceset gibi eli Media ve A-
natolia'nın baharına, olur elbet. Öyleydi Cennet ve her
bir kırçiçeğinin öfkesi ve nefreti, emek avcılarının leş
kokulu soluklarından akan çağlara, köleliğe, ihanete,
teslimiyete...

Hazan mevsimidir tüm doğanın, hayatın ilkbahar-
dan beri kendini yenileyen rengarenk açan, değişen ge-
lişen hareketinin doruğu. Tüm doğa bu doruğun renga-
renkliğine durur, türlü seslerin en güzel harmanlanışına
her canlı yarışır adeta en olgun güzelliğini sergilemeye,
yeni doğumları oluşturmak için daha da ilerlemeye...
Öyleydi işte Cennet ve her bir kırçiçeği ortasında kuşat-
manın... Tüm baharları yeryüzünün katmıştır kokularını,
soluklarına; tüm tanyerleri tazeliklerini getirmiştir
tenlerine; güneş, ışınlarıyla açıp göğü yıldızlar iner ko-
nar gözlerine kırçiçeklerinin... Kuşatma yeri yeni bir
doğum. Çoğalan bir doğum için sarsılıyordu şimdi; gör-
kemli güzelliğiyle kırçiçeklerinin bahara Media ve A-
natolia'ya, birbirlerine, yaşama bağlılıklarıyla...

Uzanıp tenine Media'nın hareketsiz kaldıkça her
bir kırçiçeği büyüyordu sarsıntısı bu güzelliğin. Büyü-
yordu korkusu emek avcılarının.

Son kırçiçeği de sarılırken kollarına Media'nın do-
nup kalmıştı emek avcıları yerlerinde. Korkularının, in-
sana, hayata ve bahara düşmanlıklarının doruğundaydı-
lar şimdi... Yaklaşmıyor dokunamıyorlardı kırçiçekle-
rine; inanamıyorlardı soluklarının durduğuna...

Ateşe verdiler kırçiçeklerini bu yüzden. Güllüşle-
rindeki, bakışlarındaki baharı; bilinçlerindeki sevdayı,
düşleri, umutları; yüreklerindeki emeğe, insana, bahara
aşkı yok etmeyi amaçları.

Ama, alevler savruluyorken bir o yana bir bu yana,
dehşetle geri çekildi emek avcıları. Ateş büyürken, bir-
den beş çift yıldız yalınları üzerinde ateşin yükseliyor-
du göğe doğru varıp katılmak için ölümsüzler ordusu-
na... Gülümseyişleri, düşleri, sevdaları ateş kanatlarıyla
dönerek üzerinde alevlerin ve kuşatma yerinin, baharın
zaferi çılgınlıklarıyla dağıldılar Media ve Anatolia'ya...

Ey hayat! Ne zaman görülmüştür, kim tanıklık e-
debilmiştir yenildiğine kırçiçeklerinin? Her düştükleri
yerde nedir onların o karşı konulmaz çoğalışlarının gi-
zemi?

Temmuz 2006

Nazım Akarsu

Öykü

Günebakan, yanından ışıltılarla akıp geçen nehre baktı; Lepiska saçlarını yıkamak isterdi nehirde, onun sesini dinlemek, yanağını nehre yaslayıp uyumak isterdi ve uyandığında bir gökkuşağını başucunda bulmayı. Bu daha önce hiç görmediği bir gökkuşağına benzesin isterdi. Tüm gökyüzünü kaplayan bir gökkuşağı. Her bir rengi ayırdedilebilecek denli belirgin, kocaman gülümseyişli bir gökkuşağı... Lepiska saçlarına yansıyan, onu düşler aleminin içine alan, nehrin akışının eşsiz müziğiyle harika bir uyum gösteren bir renk cümbüşü... Her renkten her ırktan inanların hep birlikte çekti-dikleri bir fotoğraf gibi... Yapılamaz denilen mutluluğun resmi gibi....

Gökkuşağı renklerini yüzyıllardır insanları karşılık beklemeden ısıtan güneşten damıtmıştı. Güneşin renklerini imbikten geçirmiş, hiç bitmeyecek bir sevda gibi sahiplenmişti. Günebakan belki de ömründe ilk defa rengin her çeşidini böyle bir arada, böyle uyumlu görüyordu. Bir an olsun gözlerini ayıramadı ondan. Her rengi duyumsamak, her tonu yudumlamak istedi. Kara gözlerine dalan bu renk selini kirpikleriyle kucakladı birkaç kez. Sonra toprağa tutunduğu günden bugüne geçen tüm günler boyunca düşlerinde yer eden güneşin suretini bir turuncu gibi gökkuşağının yanında hayal etti. Eşsiz bir güzellikti. Güneşin turuncu sıcaklığı gökkuşağının renklerini daha bir canlandırmıştı. Bulutlar gelip geçiyordu ama ne güneşi ne gökkuşağını örtebiliyordu. Gökkuşağı umut rengindeydi; gitse bile yüreklere rengini bırakırdı.

Günebakan gökkuşağı hiçi kaybolmasın istedi. Oysa bu mümkün değildi. O birgün yine böyle her yanı renklerle donatmak için geri dönmek üzere şimdi veda ediyordu. Günebakan onun renk renk soluşunu en ince ayrıntısına kadar izledi izledi. Biran nehrin müziğini unuttuğunu farketti; ama o öyle bir neşe ile akıyordu ki, onu yeniden kendine getirmesi için küçük bir çakılın kıyıya vurması yetti. Günebakan gökkuşağını gördükten sonra nehrin şırıltısını daha önce hiç dinlemediği gibi dinledi. Sanki birşeyler anlatmak istiyor, içinde biriken birşeyleri gürül gürül bağırarak istiyordu. Günebakan, lepiska saçlarını toplayıp kulak kabarttı. Nehir birden sertleşti... derin bir sessizlik oldu. Bu sessizlik onun en güçlü çığlığıydı belki de, kimse anlamadı.

Nehir akmaya devam ediyordu. Sığ ırmaklar gibi değil, vakur bir nehir gibi akıyordu. Günebakan lepiska saçlarını eğdi ona doğru. Nehirde aksini gördü. Kendinden korktu bir an. "Ey dertli ozan" dedi. Kendi kendine "bu muydu bana göstereceğin hazan" çok uzaklardan bir ses duyuldu: "Ey Günebakan! Lepiska saçların onun dudaklarını yaktı. O artık bir nehir değil, bir yanardağ lavı." Günebakan buna bir anlam veremedi. "Sudaki aksini seyrederken ona nasıl böyle karar vermiş olabilirsin" diye düşündü. Ağladı. Kara gözlerinden dökülen yağmur damlaları nehre yeniden hayat verdi.

**Fotoğraf
Orhan Tatar**

ZİNDAN VE KEMANCI

Çaprazdan geliyor kemanın sesi, bağıyor ona adli davadan yatan biri “abi Berivan’ı çalar mısın?” Kemanacı Berivan’ı çalıyor. Ben ise düşünüyorum “adli” biri niye dinler ki Berivan’ı! Belki de diyorum; o da kendine yeni bir hayat için şans vermiştir. Yanlış işler yapıp eğri gelmişse de zindana, belki doğrulup çıkacak, doğru şeyler yapmak için mapusta yeni dostlar edindi ve Berivan şarkısını dinledi, belki de eğri geldi düz gidecek...

Ve bize bağıyorlar çaprazdan “sizin için çalıyor kemanacı” diye. Şimdi bizim için çalıyor kemanacı(...) hayır, hayır sadece keman sesi değil, sevdaya, kavgaya, sılanya, aşka, anaya ve özlediğimiz her şeye bir sesleniş. Ama en çok da zafere dair güçlü bir haykırıştır bu. Ne varsa yüreklerimizde, yürekten ses veriyor kemanacı.

“Al yazmalı”ın müziğini duyuyorum, duvarları aşarak havalardan geçip geliyor keman sesi.... Belki de karayağz bir gerillaydı ve kimbilir kaç yıl elinde tüfekle dolaştı, nerelerden geçti, hangi pusulardan..... şimdi Kandıra 1 nolu F tipinde, inancımızın şarkılarını, kavga türkülerini ve yiğit marşlarımızı yani bizim olanı çalıyor. Susmuyor işte, zindan ayakta, kimi kalemiyle, kimi sesiyle, kimisi de notalarla ve bu yanılla zindan benziyordur duraksız bir nehre, hatta daha fazlasına, çünkü nehirler de durulur ama suyu biz olan bu zindan asla!...

Bunu da yazmalısın tarih, susmayan zindanın öyküsünü ve çaprazdan gelen keman sesini. Berivan şarkısı nasıl dinlenir hücrede ve nasıl dinlenir yekcaran. Ve ellisini aşkın koskocaman bir çocuk, Antep’in coşkun delikanlısının nasıl okuduğunu şiirleri, vurguyu onun dilinde yaz tarih, nokta nerede koyulur(...) nereden ve nereye alır götürür bizi onun dilindeki “gezden, gözden, arpacıktan” mısrası!... Yaz bunları, ayrıntı deyip geçme, bunları yazmazsan kupkuru kalır sayfaların, çarpım tablosu gibi ve renksiz çiçekler ve paslı makineler gibi...

Kemanacı şarkılar çalıyor. Bu şarkıyı duymasını isterdim bütün dünyanın, kavuşmalara benziyor bu şarkılar ama 10 -15 yıllık hasretten sonrakine ve ana kucağına ve eylem öncesine mevzilere, bombalara ve tabi yoldaş yüreğine... bir de bazen sevdiğime, onun ellerine.... Keşke duysaydı bütün dünya bu sesi, ne yazık eksik kalacak bir yanları duyamayanların!...

Hiç benzemez bu kemanacı lüks konser salonlarındaki virtüözlerle. Eminim ki onlar çok daha ustadırlar bizim kemanımızdan, ama yine de ne onlar böylesine çalabilirlerdi ne de biz böylesine dinlerdik onları. Bu kemanacı başka, ve aslında hiç görmedim kemanı, ama bir çatlak sazı var biliyorum, çünkü o sazı görmüştüm, önce bu hücredeydi, sonra gitti kemanacıya. Başka hakkında ne bilirim ki, belki bozuktur Türkçesi. Ama kara mı sarı mı bilmem ve kör

Bu sayımızda Zindan Türkü Söylüyor bölümümüzü 19 Aralık’ın 6. yıl dönümü vesilesiyle 19 Aralık şiirlerine ve yazılarına ayırdık. “Her pazar saat 10 da nerede olurlarsa olsunlar yıldızlarda buluşanlara.”

mü bir gözü, dev gibi mi cüce mi yoksa, sever mi çiçekleri kuşların şakımlarını, esen şu güzel yelleri, sevmeli birşeyleri ,sever mi bilmem. Ama kemani böyle çalabildiğine göre, ana, baba, sıla, yar ve elbette yoldaş sevgisi olmalı, sevgisiz yürek solar ve yüreği solmuş insan, keman da çalamaz şarkı da söyleyemez....

Hey kemancı, belki de aksıyorsun biraz, bacağında bir mermi çekirdeği.... Belki de başka bir şey, nereden bileyim ki hiç görmedim seni. Sesinden tanıyorum, sağ çaprazdan gelen keman sesinden....

Dün televizyonda bir kemancı gördüm, dikkatle izledim onu, iyi çalıyordu, güzel çalıyordu, ustaydı belli, bir başkalık vardı kemani tutuşunda, bir incelik, keman ondan daha sağlandı sanki, o kemandan daha kırılğan, elleri daha narindi körpe bebesini tutan annelerinkinden, rüzgar gibi dokunuyordu tellere, yağmur damlaları gibi, yapaylıktan uzak, öylesine doğal, bir keman ve bir kemancı denmezdi onlara, ayrı ayrı söylenemezdi. Keman ve o bir tek şeydi. Mesela elma gibi, ağaçtaki elma gibi, ağaç ve elma gibi, el ve parmak gibi. Adam ve keman.

Sonra bizim kemancıyı canlandırdım gözümde, hayır, öyle bebek tutar gibi falan tutmuyordu kemani, sertti biraz ister istemez, oduncu gibi değildi ama gene de sertti dokunuşları... Bir emekçinin nasırlı elleriyle çocuğunun yüzünü okşaması gibi. Bir yoldaşla kalmıştım iki yıla yakın, gitar çalardı, duygusal çocuktu, dolardı yüreği denizi görünce, bazen de gözleri, saklamaya çalışırdı bunu ve ben de hiç anlamazdım. Neyse ona da dikkat etmişim. O da tüfek gibi tutardı gitarı, askeri bir ciddiyetle ve ben bazen şiir yazarım, yazarken de bazen kalemime bakarım, kalemim düpedüz mermiye benziyor, ucu sivrimsi, ardı yuvarlak bir kovan, iğne degecek yeri bile var!... Hayır, merak eden olduysa bu bir imge falan değil gerçekten kalemimi mermiye benzetiyorum, belki de bu yüzden kalemim dosta değil düşmanıma zarar veriyor, bilemem bu kesinlikle kalemin suçu... “NEDEN” denecek “sanatın hümanist tanrıları adına “NEDEN”, öncelikle bizim sanatımızın bir tanrısı yok ve yüreğimizde büyük acılarımız var, ölüm yağıyor başımızdan aşağı, kurşun yaraları ve ateşler, işkence izleri ve inim inim inleyen milyonlarca aç-yoksul, bu yüzden kimse beklemesin bizden kemani bebek gibi tutmamızı ve kalemimizi bülbül gagasına benzetmemizi!...

İRA'nın

H tipi zindanlara karşı yürüttüğü mücadeleyi simgeleyen bir afiş.

ONSOZ

asıl korkuları bu değil başka bir şey... Ve işte sayıma geldiler, zor olmadı saymaları, sanırım birinin ağına gitti (evet birinin, çünkü iki kişiyi onbeş gardiyanla sayıyorlar. Neden 30 değil dersiniz, hücre en fazla bu kadar alıyor!). O geldiğinde oturuyor oluşumuz, baktı bize, bakışları haşin sertti general gibi bakıyordu, inanır mısınız öyle çok korktum ki! korkumdan ölecektim! Nasıl da tir tir titredik! Kim korkmaz ki bu bakışlardan! Çünkü öyle sıradan bir çift çatık kaş değildi, bu saf özbe öz bir çift çatık Türk kaşydı! Ve herkes bilir ki böyle kaşlar dünyaya bedeldi! Artı binlerce de atom bombasına!.... Ve işte kapanıyor kapı, yedi yerden kilitleniyor, dönüyor anahtar üç defa ve çatık kaşlar öteki hücreye giriyor!...

Kapılar açılıyor, sayım geliyor, kapılar kapanıyor, sayım gidiyor. Sağdan soldan sesler geliyor çaprazdan gelen keman sesi gibi. Türküler ve şarkılar, hem Türkçe hem Kürtçe. Her gün sloganlar dalgalanıyor göğe doğru. Susmuyor zindan ve işte en büyük korkularının sebebi bu, susmuyor zindanlar. Oysa hesapları başkaydı, koparacaklardı bütün kızıl gülleri ağacından, böylece güller yetim, dallar çıplak ve gövde minik cüsesiyle yalnız kalacaktı. Ve atarak her bir gülü bir beton kutuya, yasaklayarak soluk almasını bile, boyun eğdirmek hepsine; kanla, ölümlerle, yangınlarla ve ellerinde ne varsa hepsiyle. “ver rengini kızıl gül, renginden vazgeç yoksa sen bilirsin ha!” Ama kızıl güller renklerinden vazgeçemediler. Atıldıkları her kutudan marşlar yükseldi, inançlı yeminler. Eridi yüzlercesi damla damla ama bir an bile solmadı kırmızısı hiçbirinin ve bu yüzden solmayan kızıl güller dendi adlarına. Sağ kalanlar tutundular anılarına gidenlerin ve yaralıları öfkeyle bağladılar yaralarını... Diyorlar ki, “şaşkınlar”: “niye solmuyor bu güller, kopardıkya dallarından, tıktıkya beton kutulara, kesmedik mi havalarını, sularını ve ışıklarını, dalsız, topraksız, havasız gül nasıl yaşayabilir ki...” Ama yaşıyorlar işte. Kök saldı her bir kızıl gül kendi inancına ve görünmez dallarla ulaşabildiler gül ağacına... Şimdi onlarca, yüzlerce, binlerce, kızıl gül kuytularda tutsak ama solmuyor hiçbirinin tek bir yaprağı bile. Daha da dik tut başını gül ağacı, artık seni yıkamaz hiçbir şey, kızıl güllerin böyle dehşetli dövüştükçe...

Ve siz, buyurun şimdi, binlerce kilit daha atın üstümüze, ölüm kusun gövdelerimize. Ve hayal kurun belki solar kızıl güller diye ya da gidin küfredin kızıl güllere. Ama artık siz de biliyorsunuz asla solmayacak kızıl güller ve onlar solmadıkça susmayacak zindanların isyancı türküsü....

İnsanlar

Ey insanlar!...

Başlar yukarı!

İyi bakın gökyüzüne

Engin maviliklerde süzülen

Alev kanatlı kartallar

Bizim şarkımızı söylüyor

Güneşe cenge gidiyor

Dev yürekli çocuklarımız

İpek saçları savruluyor

Dalgalanan

Yanan

Bir aslan yelesi gibi

Başlar yukarı!

İyi bakın gökyüzüne

Onlar...

Bizim çocuklarımız

İşçi arılar gibi

Duraksız ve coşkun

Hırçın dalgalar gibi

Hızlı ve sert

Yutuyorlar sonsuz karanlıkları

Güneşten Ay'a

Aydan yıldızlara

Avuçluyorlar ışıkları

İşte orada!

Bizim çocuklarımız...

İyi bakın gökyüzüne

Promete'nin Zeus'tan çaldığına

Onlar talip oldular

"Yaşamın ışığını elden ele geçirdiler"

Evrenin dipsiz kuytularında

Işık hareleriyle boy verdiler

Fırtına ve toz bulutlarında

Kanat açıp süzülen onlardır

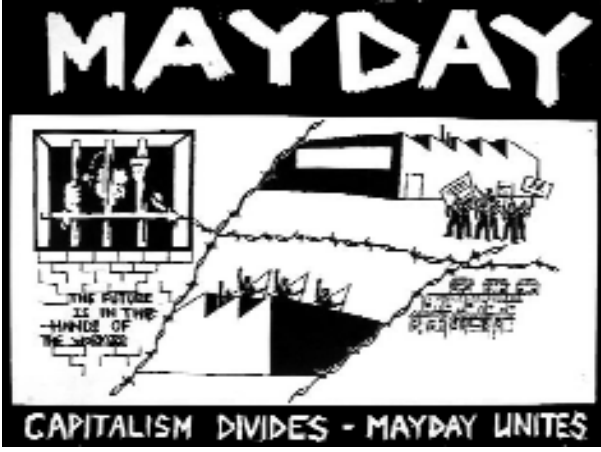
Geleceğe yelken açan gemide onlar.

Onlar...

Bizim çocuklarımız

8 Eylül 2001

ONSOZ

Et / Kan / Ve can...

Parmaklıklar arkasında binlerce

İnsan

Her an kurşunlanacak bir yürek gibi

Duruyordu

Zaman

Duyuldu, soğuk, sinsî

Ritmik adımları

Ölümün

Et / Kan / Ve can

Peşine düşen ölümün

Şafak sökmemişti

Gözler aralanmamıştı

Günün ilk ışığıyla

Karanlıktı zaman.

Ve karanlıklarda bir yılan

Sarıyordu serçe kuşun yuvasını

Yumurta kabuğunun içinde

Sessiz ve dingin ve sabırsız

Pıt pıt atıyordu yaşam,

Et / Kan

Ve can

Parmaklıklar arkasında binlerce

İnsan

Duruyordu her an kurşunlanacak bir

Yürek

Gibi

Cesur ve mağrur

Ve sessiz dingin ve sabırsız

Ve kahraman

Ölümsüz atıyordu yaşam...

S. Yıldırım.

Denize Akan Nehirler

“Tarih artık kısa tarihtir. Bizim içerdeki varlığımız, sermayenin elini yakan bir ateş topudur. Ne kadar bizi içerde tutarsa bu ateş topu o kadar elini yakacaktır. Bunun için F tipi tarihi, bir tarihi bile olmadan kısa sürecektir.” Çünkü dört büyük günle başlayan kavga büyüyerek devam ediyor. Tarihin tanık olduğu en eşitsiz savaşta binlerce bombaya, mermiye karşı duran, bedenini bomba yapan, ‘göğü fethet’ çıkanların tarihi yazılacak. Bugünleri dışarıdan bir göz izleyeydi, herhalde Vietnam savaşını izleyen Fransız gazetecinin yaşadığı şaşkınlığı yaşardı:

“Bütün silahlarını ateşleyerek üzerine doğru gelen bir savaş uçağına karşı, elinde tek atımlık bir mavzerle nişan alarak hiç kıpırdamadan duran yüzlerce Vietnamlı savaşçıyı anlamaya çalışıyor. Hangi güç bu insanları kıpırtısızca böylesi bir ateşi hiçe sayarak nişan aldırır, hangi güç bu insanlara bu soğukkanlılığı, bu ölümü hiçe saymayı veriyor? Doğru insanına özgü kadercilik mi? Ölümü bir kurtuluş saymak mı? Hiçbiri değil! Sorunun asıl cevabını buluyor Fransız gazeteci. Bu insanlar zafere öylesine bağlanmışlar ki, ondan kuşku duymuyor, ölümlerinin bu yüzden boşuna olmadığını çok iyi biliyorlar ve kanlarının yerde kalmayacağını”

Büyük günler yaşadığını biliyordu duvarların ardındakiler: “Büyük günler yaşadık. Şu ülkenin tarihinde 70 yılda bir yaşanacak cinsten. Bu tarihin içinde olmak, geçmiş ve gelecek pek çok devrimci kuşağın imreneceği bir şey olacak. Sınıflar mücadelesi tarihi öyle bir dönemeçteki, Komün çapında, Ekim derinliğinde artık bizimde bir Komünümüz, Ekim’imiz var diyebileceğiz ve bu kendisinden önceki sürece yepyeni anlamlar katacak kadar ve kendisinden sonra ki sürece boydan boya çizecek kadar nitelikli bir dönemeç. Toprak öylesine derinden çatladı ki, bu kez gelecek için çok verimli toprağa dönüşecek, ama önce her şeyi kökten yakıp kavuracak lavlar fıskırtacak”

İnsanların yüreklerinden de lavlar fıskırıyor. Yaşadığı o muhteşem günleri anlatabilmenin sancısı yaşanıyor.

“Son halin geliyor gözümün önüne.. slogan atarken ki halin... Sonra geçiyor görüntüler geriye doğru. Coşkun geliyor... savaştaki... kabına sığmaz coşkun...coşkun coşkunumuz... ve üç gün boyunca... seni ve diğerlerini izledim hep. Bir şahit olarak... “Ölümsüz olarak”... ne garip, cehennemden sağ çıkacağıma sonsuz bir inanç ve güven duyuyordum, izlemeliydim öyleyse... gelecek kuşaklara aktarmak için. Atılan her adımı, ortaklarımızın gurur kaynağı kahramanlıklarını... Coştum, taşım, senden, sizden, sizi izlemekten. Şiirlerle bezedim kafamda, ölümsüz kahramanlarıyla romanların... ve seni son gördüğümde sarı bir kazak vardı üzerinde. Onların arasında “insanlık onuru” haykırışınla ve direnirken. Belleğimdeki son görüntün oldu bu. Ve sonra... burada sadece sesin. Ruhları ayağa kaldıran dizelelerin...”

“O kadar zor ki bu... yani anlatabilmek her şeyi, tüm yaşadıklarımızı... dağlanarak, yüreğimi zorlayarak... yazamıyorum, yetmiyor benim şairliğim... belki yaşamak tüm bunları.. belki yettik buna ama ya bu destansı insanlık savunusunu anlatabilmek... işte buna yetmiyorum. Ve buna kahroluyorum. Anlatmak gerek, zorlamak gerek... anlatmak gerek tüm bunları.. Sadece tarihe not düşmek biçiminde değil. Şiirle, romanla, öyküyle, türküyle... bugünü yarına taşımanın en etkili olan bütün yollarıyla anlatmak gerek.”

Yürekler “artık yaşamı ve ölümü” daha yakından tanıyor. Artık birbirlerine daha yakın yürekler. “Artık biraz daha biz olduk” diye haykırıyor mektuplarda satırlar...

“Şimdi sevgi, sevgimiz ölüm ve yaşam kadar bizden... coşkulu, kahramanca, yaşanılabilir... seni, sizi, hepimizi çok seviyorum, sizi çok seviyoruz. Sevginize, sevgimize... güveninize, güvenimize layık olacağız.. güzel günler göreceğiz demiştik, yine yanılmadık. Ve biz biliyoruz ki, çok daha güzel günler göreceğiz... Umut bizim, biz umuduz inancıyla tekrar buluşacağız, kavuşacağız birbirimize... Tam bir kucaklaşma olacak... Bunu biliyor, buna inanıyor, bunu söylüyoruz... biz söylüyoruz... “son söz” bize düştü... çünkü... biz söylüyoruz, biz söyleyeceğiz.”

“O kahraman dört gün boyunca nasıl duygular içerisinde olduğumuzu anlatamam. Geçen her saat büyük bir gurur, coşku kaynağıydı bize...sonra listeler geldi. Önce yaralıların... isimler sıralanıyordu alt alta, isimler alt alta anlatılması imkansız bir soğukkanlılıkla sıralanıyordu. Sonra o kara liste.. gözlerimiz satırlarda kayarken, yüreğimizin çırpınışını kim dile getirebilir... tanıdık tanımadık isimler, bildik bilmedik yüzler... isimler... isimler.. dostların isimleri...”

“Yitirdiklerimiz, yasını bile tutamadıklarımız.. ve hastanede yatanlarımız... aklımdan çıkmıyor hiçbiri. Vefa'yı düşünüyorum... çektiği acıları... diyetini. Kurşun sağ el dirsek bölgesini parçaladı. Sonra aynı yerden tüfek bombası... O hep ayaktaydı. Yüzünü bir an olsun ekşitmedi. Acıyla buruşturmadı. Son an geldiğinde sloganlarla yürürken namluların üzerine, metin adımlarla ilerliyordu. Her şey bittiğinde... aslında yeni bir başlangıçtı... kendinden geçip bayılır gibi oldu. “Şimdi değil ortak” sözüyle yeniden kalktı ayağa... Dimdik... Baştan sona çelikten irade. Bir kez olsun ah demedi. Ve şimdi... eminim onca ağrı ve sızıya rağmen, çünkü sinirler ve damar kesilmesinden kaynaklı korkunç acılar verir, metanetini koruyordur.”

“Ve Murat... hikayesini dinledikte... gururlanmamak elde mi? ‘Herkesin ismini tek tek saydı’ diyor yoldaş ‘hepinize tek tek selamlar gönderdi’ yoldaşının kollarında vermiş son nefesini... halbuki bir buçuk saat

VE YAŞAMAK

Yaşamak sevdasına sevda
Canına can
Kavgasına kan verdiğimiz
Önde gideniyle, sırada bekleyeniyle
Tarihin bu en şanlı ordusunda
Er olmaktadır...
Ve yaşamak
Sırası gelenin
Vüklenip omzuna yaşamını
Bir dinamit gibi inmesidir günün ortasına
Taş duvarları
Bir kağıt gibi yırtıp atarcasına...
GÖKHAN-ERGÜL

YOLDAŞ GÖZLERİN

kombata ithaf olunur

Kaplamış her yanı kara kimyasal duman
Yapış yapış iğrenç ve ıslak
Ve bir burjuva gülüşü gibi alçak
Kapkara bir zift olmuş, yağıyor düşman
Yayılp ulaşarak
Sızıp yapışarak
Vuruyor zehirli damgasını
Elinin
Nefesinin yettiği her şeyi çürüten
Bir alacalı beden
Gözü dönmüş
Yemin etmiş
Kendisiyle birlikte
Yok etmek için yaşamı
Çırpınıyor ak güvercinler
Şaşkın, zavallı
Katran kaplı pamuk tüyler/alacalı
Beton zemin al kanlara boyalı
Kaplamış her yanı kara duman
Kapkara bir zift olmuş yağıyor düşman
Sessiz sedasız yatıyorsun kucağымda yoldaşım
Uçup gitmekte sin kollarımın arasından
Şimdi şakanın sırası mı yiğidim
Yarım saattir durmadan konuşuyorum bak
Duymuyormuş gibi yapmanın sırası mı
Var mı öyle
“Sonra görüşürüz” demek var mı?
Bir mermiyle
Tamam, susuyorum
Belli gülüyorsun halime
Ama nolur yoldaşım bir şeyler söyle
Bir çaputla siliyorum yüzünü
Ne gereği varsa bunun
Ne işe yarayacaksa
Çaresiz, siliyorum
Düşmanın zehirli soluğunun izini
Yüzünde görmeye dayanamıyorum
Ölümün kahredici renksizliği çıkıyor altından
Yüzün
Kurban olduğum
Yüzün ölmüş yoldaşım
Niye böyle yaptın

önce şaşkın bakışları önünde akbabaların nasılda coşkulu bir halay çekmişler havalandırmada, zeybekler oynamışlar, bütün güvercinleri serbest bırakmışlar halaylar çekilirken. Finalini oynuyorlarmış kahramanlığın, coşkulu ve halaylı ve oynanırken o kavga halayı yağmurlar yağmış üzerlerine, yağmurlar, kıpkızıl bir dereye dönüşen yağmurlar... Güvercinler bir havalanıp bir konuyormuş havalandırmaya, bırakıp gitmemişler. Günler günler sonra gazeteler, o zulüm duvarlarının içini dolaşırken o güvercinlerden bahsetti. Günler sonrada güvercinlerin orda olduklarını beklediklerini, terk etmediklerini öğrendik... belki de hala bekliyorlardır.”

“Tüm öyküleri öğrendikçe, her bir can dostundan gurur duymamak mümkün mü? Ve tüm yaşadıklarımızdan sonra tarifsiz bir sevgi ve sıcaklıkla bağlanmamak olası mı? Bir gün mutlaka görüşeceğiz, diyordum hep. Hala da görüşeceğimiz günü bekliyorum. Tek tek hepinize sınımsız sarılacağım, uzun uzun söyleyip dertleşeceğim. Ağız dolusu kahkahalarla güleceğim günü... Hepimiz... biz ve siz bir arada... coşkuyla türküler söyleyeceğiz “Nehirler gibi uzun, nehirler gibi aydınlık” olan kafalarımızı, bilincimizi, kavgamızı, güneşten daha parlak akkor yüreklerimizi elimizden alamaz. Buluşmak için... kavuşmak için yürüyoruz... kavuşacağız...”

Yürüyor yoldaşlarımız... “Nehirler gibi uzun, nehirler gibi dur durak bilmeyen” türküler söyleyerek...

“Uğurlar olsun size önde gidenler! Gönüllerini bir karanfil yapıp yüreklerimize bırakanlar... Unutmayın... sevdadır boynumuza astık. Gayri söze ne gerek! Ruhum... ruhum... Işıklı, ışıltılı... güneşli yarımlar gibi parlak, aydınlık. Demek bırakıp bizi geride pupa yelken açılmak düştü size... engin ve hırçın denizlere... yüreğim sizlerle... yüreğimiz sizlerle... çarpan tek bir yürek... yekpare. Alın ellerimizi de götürün. Böyle sızısız, garip... hayır... size asla veda etmeyeceğim! Şen kahkahalarımızın çınlayışı, gülen gözbebekleriniz... ısıtıyor içimi... ruhumu, yüreğimi sundum güneş parçası ellerinize. Bu bitimsiz... bu sonsuz.. bu aşk dolu sonsuz yürüyüşünüz de... bilin ki... Daima sizinle...”

“Ve şimdi ayrılıyor yollarımız. Keskin bir dönemeçte, en önde! Bir karanfil, tam yüreğimin üstünde. Hayır sana asla veda etmeyeceğim! Yüreğim... Gözlerim yaşlı değil. Mendilde sallamıyorum sana. Ne de mendilimde kan sesleri. Yo, hayır hayıflanıyor da değilim öne geçişine. Kombat... ruhumun ışığı! Yüreklerde çarpan aklımıza uyup düşmüşüz yollara. Elbette fırlayacaksın sen en öne. ‘Bilirim hele bir düşmeye gör hasretin halisine, hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek’ seni bu yoldan kim geri çekecek! Bu yol kahramanlar yolu... Savaşta destanlar yaratanların yolu. ‘Bu gül kokusu romans’ ve sen göğsünde kan kırmızısı karanfil taşıyan... son kertesine kadar hak ettin bunu...”

“Hayıflanılanlar geride kaldığına: ‘alacağım olsun cü-

rüm' Belki içimizdeki diller aynı sözü söyler. Alacağın olsun cürüm! Bilerek gerçeğin ne olduğunu... serzinir durur içimizdeki. Ve öykünür önde gidene... Yakalanamaz, durdurulmaz... Nehirler gibi bir yaşam bu. Ve şimdi ulaşmak için Denize... Çırpınıyor, çağılıyor... sabırsız bu gidiş... sizi bırakıp geride..."

Yürüyenlerimiz haykırıyor:

"Söylenecek çok söz var daha, sözü yiğit, yüreği yiğit olanlar var çünkü. Söylenecek çok türkü var daha, acılar harmanlıyor yürekleri çünkü... yürünecek yollar var daha hemde hızlı adımlarla, şafak söküyor çünkü... sevdiklerim var, sevdasına ölünesi sevdiklerim. Özlemlerim var, yüreğimle birlik büyüttüğüm özlemlerim. İncancım, yüreğim, bilincim, dalları göğe ulaştıkça büyüyen yücelen ağacım. Öyleyse nasıl yaşadım, tüm beni ben edenlerle şimdiye düşeni... devamı olmalı sadece... sıram gelip çalınca kapıyı 'hoş geldin' diyene dek devam"

"Canım biz ölüme hiçbir zaman kapımızı kapatmadık, bilakis onun üzerine üzerine yürüdüğümüz çok olmuştur... eğer bu güne kadar onunla bir uğrakta buluşmadıysak bu onun talihsizliğidir yoksa ondan kaçmadık... şimdi ise zaferden başka düşüncem yok... İlle de zafer... yani emin ol, şafağı birlikte karşılayacağız... bir düşün koca bir ateş yakmışız... hepimiz halaydayız... bu kez öyle Ümraniye'de olduğu gibi yarım bırakmakta yok... halayımız zafer halayı... öyle ise güçlü bir halay olmalı bu... şenlikli olmalı, tilililerimiz hiç susmamalı... yeniden bir zindan da olsa sizi yeniden görebilmek, kucaklayabilmek, sohbet edebilmek... aklımda varsa yoksa bu... bu yönden randevuları hep zaferden sonraya kesiyorum"

"Dolu dizgin akan duygu seline, inan ki yüreğim dayanmıyor. Bu yoldaşlara sahip olduğum için ne kadar mutluyum bir bilsen. Bazen dalıp gidiyorum. Belki de ortaklarıma yazdığım son mektuplarımdır diyorum. Onun için şöyle esaslı olsun, tarihsel olsun diyorum. Söylenmemiş tek bir söz bile kalmasını istemiyorum. Ama ne bir şairim ne de bir edebiyatçı... sözlerim yalın ve basit kalıyor. Rahatsız oluyorum bundan. Hatta sıradan bir proleterin ruhunu yansıttığım için satırlarıma, bundan gizli bir sevinç bile duyuyorum. Eğer ulaşırsak ki ölümsüzler katına, artık yarım kalmış sözlerimiz, yürüyenlerimiz tarafından en güçlü dizeler bulunarak söylenecektir. İnsan böyle yoldaşlara sahip olduğundan gözü arkada kalmaz hiçbir zaman"

"Ellerinizi verin bana kutlayayım. Takılı olmasa da işlemeli kızıl bantlarımız, öyleymiş gibi hayal edip alınızdan öpeyim. Sizlerle aynı birlikte olmaktan mutluyum. Hem de çok mutluyum ortaklarım. Şimdi önümüzde onurla gururla sürdüreceğimiz kavga dolu uzun bir süreç var. Ve biz en öndeyiz. Evet yoldaşlar bir komünisttin ne olduğunu gösterme sırası bize geldi. Biz Lenin'in, Stalin'in, Che'nin, Denizlerin yoldaşlarıyız. Tarihe altın harflerle düşülen bir not olacağız."

Niye

Tek bir damla kan bile ayırmadın kendine
Alçaklar!

Alın işte kıpkızıl insan kanı

Doldurun

Doldurun kadehlerinizi

İçin vakit varken

Yaşayın son günlerinizi

Kaplamış her yanı kara kimyasal duman

Kapkara bir zift olmuş yağıyor düşman

Yoldaşımın yüzü ölmüş

Nabız belli belirsiz

Ne yapsak boş

Ne etsek çaresiz

Serum takılacak damarlar

Küf rengi birer çizgi

Kan kesicinin keseceği kan kalmamış

Oluk oluk akıp gitmiş çoktan

Kaplamış her yanı kapkara bir duman

Ölüm yağıyor üstümüze

Ve bu karanlığın orta yerinde

Sadece bir çift ışıktır parlayan

İşıldar yoldaşımın ölü yüzünde

Yoldaşlar

Gelin bakın

Hiç böyle kusursuz bir huzur görmediniz

Öyle rahat, öyle temiz

Sanki ölüm değil Nisan yağmuru bu yağın

Kış başlangıcından bahara bakan

Bekliyor senden önce gidenlerimiz

Bekliyor Agit, bekliyor Deniz.

Al götür bu öpücüğü gözlerinde

Paylaştır hepsine

Sevgilerimizi söyle sabırsızlanmasınlar

İşimizi bitirip geleceğiz

Ve sana söz ortağım, binlerce yemin

Kucaklaşma anı geldiğinde

Kaçırmayacağım gözlerimi hiçbir yere

Aynı şimdi baktığım gibi

Huzurlu ve temiz

Ve insanlığımıza sadakatin gururuyla

Genişçe açılmış gözlerle

Yani yoldaşça bakacağım gözlerinin içine...

Yaşar Kenan

Güllerden bir dosta

“Simurg Tufanı” hala sürüyor, sizin de söylediği-
niz gibi. Ve bu ateş orman yakmıyor evde, gül yakıyor
ama sadece kırmızılarını. Ve bu ateş dışarıdaki kırmızı
gülleri de yakıyor en az içeridekiler kadar... Bu yüzden
zindanların türküsüne katılıyor dışarıdaki güller, yan-
masın diye güzel olan her şey. İyisi var mıdır yangınla-
rın, inanmıyorum, ama bu en kötüsü olmalı, çün-
kü sadece iyileri yakıyor.

Doğru yazmışsınız toprak yapabiliyoruz burada, a-
ma artık toprak yapmak da yasak, zorla el koyuyorlar.
Bizde logar kenarında ve beton zemindeki minik, dara-
cık çatlaklarda yetiştiriyoruz çiçeklerimizi, biliyor mu-
sunuz onları bile koparıyorlar. Şuan bahçede kırmızı bir
çiçeğimiz var, rüzgarla savrulup bize gelen bir tohum-
cuktan yeşerdi, ama biliyorum aramada koparılacak o-
nun o minik gövdesi!...

Tabi artık çarşaplardan tual yapmak da yasak, ceza
veriyorlar tıpkı şarkı söylemeye ve slogan atmaya veri-
len cezalar gibi.

Ve şiir yazmak(...) düşünmezler bir imgenin kaç
zamanda, ne zahmetle yapıldığını(...) kendince bir “va-
tan millet” anlayışı ve anlayışına ters buluyor el koyu-
yor şiirlere, öykülere, romanlara, özce bize şu mesaj ve-
riliyor; “bırakın bu solcu Nazım ayaklarını, komünistçe
yazmayı, sepetteki elmalardan bahsedin, İstanbul’un
fethinden ve şanlı tarihimizden”. Ve istesem de isteme-
sem de aklıma Hitler geliyor, yanında da baş nazi Gö-
bels, kaç şairi katletti bu alçaklar gamalı haça övgüler
dizmedikleri için!.. Ve ben inadına yeni şiirime başlıyo-
rum:

Gidiyor mehmetchik eli kulağında
Gidiyor
Çekip kanlı süngüsünü Kürdün kalbinden
Gidiyor Acem elindekini süngülemeye
Eli kulağında gidiyor... mehmetchik.

Belki de el konacak bu şiire, ama ben demesem de
yazmasam da gidiyor işte, gidiyor Türk ordusu, gidiyor
emrinde yankinin. Yanki verecek krediyi, alacak mayın
eşeklerini! Kimse kızmasın böyle dediğim için. Benim
bir amcam vardı, Kore harbinden, o anlatırdı mayın tar-
lalarını!... Tanıdığı olan varsa sorsun niye gittiler Ko-
re’ye! Niye kurşun sıktılar çekik gözlü yoldaşlarıma.
Niye, kimin için. Kimin için vurdular vuruldular...

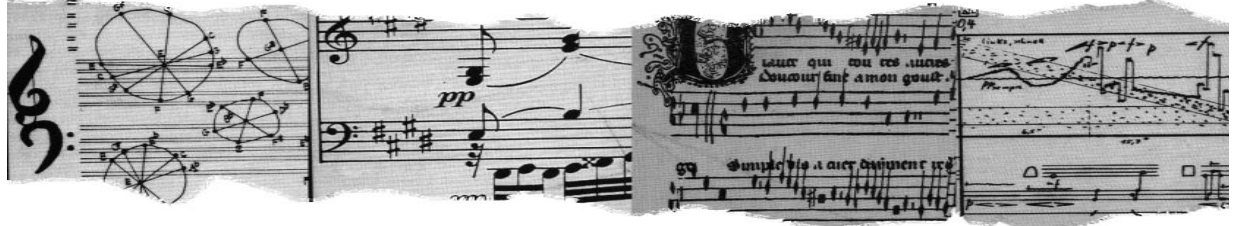
Bitirmeden bir şeyler daha hatırladım, artık salça-
dan boya yapmak suç, hatta bisküviyi ıslatıp yemek bi-
le suç. “Amaç dışı kullanmak yasaktır” diye bir kural
var. Yani her şey suç oldu artık. Yeni yasalar böyle ve
yeniden bir daha ağırlaştıracakları yasalar!...

Bunları da yazın o bitmeyen şiirinize, her yeni bil-
gi yeni mısralardır şairler için. Ve soran olursa bunca
kurala uyup uymadığımıza dair, size bir şiir yolluyor-
rum, bir de minik bir fesleğen, yasaklı şeylerdir bunlar
en içten sevgilerimle.

Kızıl güller şarkı söylüyor
Asi bir şarkı
Ve zindanlar çağlayanlı bir Türkü
Kolay değil burası
Yok elimizde bir çakıl tanesi bile
Çiril çıplak yalın bedenler
Gül teninde kıpkızıl bir umut
Ve gerisi
Dehşetten öte bir zulüm.

Ne posta güvercinim var benim
Ne de telgraf direkleri geçiyor buradan.
Sadece kırık dökük ve acemi birkaç imge
Ve ima yoluyla anlatabiliyorum ancak...
Lütfen anlayın bu kocaman sevgiyi
Dahasını yazamam zaten
Yoksa karalayacaklar tümünü sözlerimin
Kapkara mürekkepli
Ve kından bir kalemler

Emeğe Ezgi

WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756-1791)

27 Ocak 1756'da Avusturya'nın Salzburg şehrinde doğdu. Babası oğlunun olağanüstü müzik yeteneğini fark etmekte gecikmez. Arkadaşlarıyla birlikte müzik yaptıklarında, en dikkatli dinleyicileri henüz 3 yaşına bile gelmemiş küçük Mozart'tır. Müzik kulağı, müzik bilinci ve seslere aşırı duyarlılığı onun geleceğini daha o yaşlarda belirler. Babası kız kardeşi Maria Anna ile birlikte Mozart'ı eğitmeye başlar. Bir gün babası, 5 yaşındaki Mozart'ın kalemle bir şeyler yazdığını ve kağıtta bir müzik parçası olduğunu fark eder. Kağıda yazılmış olan müzik parçasının, piyano için yazılmış kısa bir menuetto (Fransız dansı) olduğu anlaşılır. Ve bu Mozart'ın ilk bestesidir. Babası oğlunun dehasını tüm dünyaya ulaştırmak üzere tanıtım gezileri başlatır.

“Duygularımı şiirle aktaramam, şair değilim; kendimi gölgeler ve ışıkla da ifade edemem, ressam değilim; düşüncelerimi hareketlerle de açıklayamam, dansçı değilim. Ama bunların hepsini müzikle yapabilirim.”

Mozart

İlk olarak yakın olan Munich'e giderler. Babasının amacı Prens Maximilian'a, çocuklarının, özellikle Mozart'ın üstün yeteneğini göstermektir. 1962 yılı başlarındaki başarılı gezinin ardından, Viyana'daki yakın dostlarının yardımı ile sarayda bir gösteri yaparlar. Çocuklarının üstün yetenekleri, İmparatoriçe Maria-Theresia'yı ve saray halkını büyüler.

1962 yılı sonlarında yeniden Salzburg'a dönerler. Burada maddi olanaklarını güçlendiren baba, 1963 Haziran ayında aileyi yaklaşık 3 yıl sürecek bir geziye çıkartır. Hedefi, tüm Avrupa'yı dolaşmak ve oğlunun dehasını, başta hükümdarlar olmak üzere, tüm soylulara göstermektir. Gezileri Almanya'dan başlar. 1964 yılı Paris gezilerinde, Wolfgang'ın, ablası Nanneri ile verdiği konserler çok başarılı geçer. Ve ardından İngiltere, Hollanda ve İsviçre'ye de uğrayan aile, 1766'nın Kasım ayında yeniden Salzburg'a döndüğünde, aradan 3.5 yıl geçmiştir. Yedi yaşındayken çıktığı geziyi on yaşını geçmiş olarak tamamlayan küçük Mozart'ın eserleri de hızla çoğalır.

“Mozarttan önce Alman besteciler sağlam armonileri, biz İtalyanlar ise operalarımızdaki süslü melodilerimiz ile tanınırdık. Ama O, armoni ve melodiye akıllamaz bir ustalıkla birleştirerek, biz İtalyanları büyük bir bozguna uğrattı.”

Rossini

(İtalyan opera bestecisi)

Mozart'ların uzun Avrupa gezisi Salzburg'ta oldukça yankı uyandırır. Baba Leopold'un, emrinde çalıştığı Başpiskopos Schrattenbach, söylenenlere inanamaz. Leopold'un anlattıklarının gerçeği yansıtmadığını herkese göstermek için, kendince zeki bir plan hazırlar. Henüz 11 yaşında olan Wolfgang'ın bir hafta sonraya küçük bir oratoryo bestelemesini ister. "İlk Emrin Suçu" adlı oratoryo seslendirildiğinde herkes şaşkınlık içindedir.

Sonraki yıllarda Viyana'ya ve civar şehirlere yapılan geziler sayılmazsa, aile genellikle Salzburg'ta kalır. Mozart, 1769'da henüz 14 yaşındayken, Salzburg Piskoposluk Orkestrası'na Konzertmeister olarak atanır.

1772-73 yılları arasında İtalya gezisini yapar. Ama 1772'de Mozart'ların gezilerine göz yuman Salzburg Piskoposu ölür.

Yerine gelen kişi önce Mozart'lara hoşgörülü davransa da, sonraları inatçılığından rahatsız olur. Mozart'ı düşük bir ücretle kemanacı olarak Salzburg'da tutar. Ancak Mozart'ın geniş ufku için Salzburg, çok sınırlı bir ortamdır. Amacı, Salzburg dışında iyi bir yer bulmaktır.

1777'de yeni bir iş için annesiyle Almanya'ya ve Fransa'ya gider. İlk durakları Mannheim'dir. Buradan ayrılmak istemez. Çünkü orkestra üyelerinden birinin kızına, 15 yaşındaki Alaysia Weber'e aşık olur.

Paris'te, 1778'de, annesini bir hastalıktan kaybeder. Annesinin ölümünden sonra yine Salzburg'a döner. Bu acıyla beste üretmeye devam eder ve saray orgculuğu yapar. 1780'de bir opera siparişi onun moralini düzeltir. 1781'de "İdemenuoo" yu besteler. Ancak yeni piskopos ile bir türlü geçinemez. Ve en sonunda işine son verilir. Mozart bu durumda Viyana'ya yerleşir. Öğretmenlik ve bestecilik yapar. Weber ailesi de Viyana'ya taşınmıştır. Alaysia, bir tiyatrocü ile evlenmiştir. Babası istemediği halde Weber'lerin yanına yerleşir. Bir yandan da "Saraydan Kız Kaçırma Operası" nı besteler.

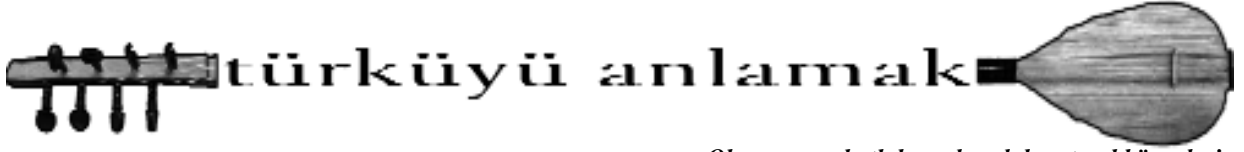
1782'de Alaysia'nın kız kardeşi Constanze Weber ile evlenir. Babası, bu evlilik yüzünden Mozart'ı hiç affetmez. Mozart artık, kendisine eser ısmarlanan bir besteci, ünlü bir piyanist ve konserleri olay yaratan bir sanatçısıdır.

1787'de "Saraydan Kız Kaçırma Operası" nı ve "Figaro" yu yönetmek üzere Prag'a gider. Büyük bir coşkuyla karşılanır. Prag'da "Don Grovanni Operası" nı sipariş alır.

1791 yılının ilk yarısı, dostu Emanuel Schilkanerder'in yardımı ile, "Sihirli Flüt Operası" nı yazmakla geçer. Temmuz ayında bu çalışma, kendini tanıtmak istemeyen garip bir habercinin siparişiyle kesintiye uğrar. Bir ölüm töreni marşı yazması istenmektedir. Bohem hayatının çöküntüye uğrattığı yaşamını kurtarmak için teklif edilen yüklü ücreti kabul eder. Mozart'ın sağlığı gittikçe bozulduğundan, bu marşı kendi ölüm marşını bestelercesine yazdığı söylenir. Mozart iyice güçsüzleşen, ateşlenen bünyesine rağmen ölüm marşını yazar. Ölüm marşı "Requiem" sanat tarihinin en iyi eserleri arasında yerini alır.

Sihirli Flüt Operası aynı yıl içinde tamamlanıp 30 Eylül'de Viyana'da sahnelenir. Ve 5 Aralık 1791'de ölür. Zehirlenmiş olduğu söylentilerine rağmen, böbreklerindeki rahatsızlık dolayısıyla öldüğü bilinmektedir.

Cenaze törenine kimsenin gelmediği, birkaç mezarcının ölüsünü Viyana dışındaki yoksullar mezarlığına gömdüğü söylenir. Mezarının yeri, bu gün bile bilinmemektedir.

Okurumuza katkılarından dolayı teşekkür ederiz

Bugün ülkemizde kültür yozlaşmasıyla karşı karşıyayız ne yazık ki. Anadolumuzda o kadar çok kültür zenginliği ve bu zenginliğin vermiş olduğu estetik ruh var ki bugün tam olarak desteklenip, dünyaya tanıtılmış olsa, dünya sanatında ön safhalarda olacağına eminim.

Türküyü anlamak için, önce türkü gibi yaşamak gerektiği kanısındayım. Türkü gibi yaşamak, ilk önce kendimizi tanımaktır. Kendimizi tanıdıkça, kültürel kimliğimiz ön plana çıkacak ve toplumsal değer ve yargılarımızın gerçekliğini daha iyi kavrayacağız. Türküyü diğer sanat dallarından ayıran özellikte budur.

Son olarak söyleyecek olursam, türkü dinleyen ve türkü yapan bir insan, her şeyden önce insanı sever. Ve bu coğrafyada yaşayan bir insan olarak, sorumluluklarını tam olarak yerine getirmede önemli bir adım atmış olur.

Bu sayıdan itibaren sizlere, elimden geldiğince bu topraklarda yaşamış ozanlarımız ve çeşitli çalgılarımız hakkında bilgiler vermeye çalışacağım.

KARACAOĞLAN (Sevdanın Ozanı)

Halk edebiyatında büyük bir çığır açan Karacaoğlan'ın yaşadığı ve öldüğü tarih hakkında henüz bir bilgiye rastlanılmadı. Şiirlerinden yola çıkarak anladığımız kadarıyla 16. yüzyılın sonu ve 17. yüzyılın başlarında ve Mersin ilinin Bahçe ilçesinde doğduğu biliniyor. Anadolu'nun sınırlarının dışına bile gittiği biliniyor. Karacaoğlan, gittiği her yerde bir güzel görüp ona aşık olup her gece onun için aşk acısı çeker, adına şiir yazar.

Şiirlerinde genellikle yalın bir dil kullanır, doğa be-

timlemeleri ağırlık basar. Eserlerinin ana teması aşk, doğa ve gurbettir. Yaşadığı devirde birçok ozanı etkilemiş olan Karacaoğlan'ın ne zaman nerede öldüğü hakkında bir bilgi bulunamamıştır.

Ama halk ozanları doğduğu ya da öldüğü zamandan çok, yaptıkları ve yarattıkları ile önemli ve bunlarla ölümsüzleşirler.

Küçüksün, güzel, etme bu nazı
Yüreğime bastın ataşı közü
Başına takmışsın gülü nergisi
Yüzümü yüzüne süresim gelir.

Aladır gözlerin, hilaldir kaşın.
Aradım dünyayı, bulunmaz eşin.
Yaylanın karından ak beyaz düşün.
Uzanıp yanına ölesim gelir.

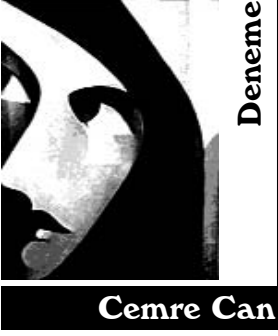
Karacaoğlan der ki bilirim yarı.
Yoluna koymuşum can ile seni,
Koynunda beslemiş ak memesini,
Çözüp düğmelerin göresim gelir.

BAĞLAMANNIN TARİHÇESİ

Türkünün sevilmesinde ve etkili oluşunda en önemli etken bağlama ailesinden gelmektedir. Çalınıp söyleme yaygınlığı yanında, yörelere göre çeşitli akort ve tavırlarla çalınması, bu sazımızı daha cazip hale getirir.

Bağlamanın atası "kopuz" olarak bilinir. Daha sonraki çağlarda farklılaşarak, günümüzdeki halini almıştır. İlk zamanlarda bağlamanın perdeleri bağırıksak kirişlerinden, telleri ise at kuyruğundan yapılırdı. Bazen on iki telli, üç telli, dört telli altı telli, vb. olarak kullanılırdı. Bağlamanın her yöreye özgün çalış tekniği vardır. Bu da Anadolu'daki müziğin zenginliğini gösteriyor bize. Genelde dut, ardıç, vengi, erik, kestane, gürgen, padok, maun, zeytin vb. ağaçlarından yapılmaktadır ve her çeşide, her boyuta bir ad verilmektedir. Örneğin, çöğür, uzun sap (karadüzen), cura, divan, medya sazi, üç telli vb.

Diğer sayımızda bağlamanın tarihçesi hakkında ve bağlamadaki akort düzeni ile ilgili bilgiler sunmaya devam edeceğimizi belirterek şimdilik burada sonlandırılm.

YALIN SÖZ...

BATTAL GÖK...

VESAİRE...

Sağır bir denizdi yetinmek... ben ki yetinmenin şükretmek olduğunu öğrendim...
küçük; ama güçlü bir kelime...

şükrettikçe susuyordu kocamışlığı anlamın...

anladım, susmak kan rengiydi!

Sustukça kırılıyordu cesaret...

Yalın söz aldırılmıyordu; hatta ben çapraz suskunluğumla umursayana şiirler yaz-
manı istiyordum... yazılmak değil; söylenmek istiyordu yalın söz...

El pençe divan durup, kağıt aklığına dökülmektense; reddediyordu söylenmeyi
söz varaklı defterlerde...

Söyleriz söylemesine kanayan yarasını çocukluğumuzun; ama umursar mı ki
battal gök...

Açarız açtıkça düşlerimizi, söylenmez sözler bile yüreğimizde avaz avaz haykır-
dığında, kendimi gördüm... umursayan bir tek şiirdi beni...

Ben ağladıkça battal gök kutsuyordu kendini...

Ağlayan milyonlarca ben gibi benzerim...

Yalnızdım... yalnızdık... celladında yalnızdı elbet...

Çarmıha gerilmiş, kitaplara gizlenmiş, hünerli ve zehirli bir dildi seninki...

Gerçeği sanırlaştırın, buğulu bir yalandın oysa... haftada bir gün yada günde beş
vakit...hepsi bu...

Direniyordu yalın söz... zamana ve soysuzluğa direnir gibi...

Yalın söz direndikçe, eskiyordu güneşin... rüzgarın şiddetini yitiriyordu...

Bundan ibarettin işte... halbuki korkulacak ne vardı ateşinden, zebaninden, sen-
sizlikten...

Devasa bir denizsin sanıyordum sonsuzluğun cehenneminde seni, oysa alışkan-
lıkların içindeki sinsi bir rabarbaymış bencilliğin...

Yalın söz biliyordu: Battal gök hangimize dokunsa, hiç kalıyorduk... giderek
körleşiyordu çocuklarımız... yinede;

“bazılarımız okulda A, B, C’yi öğrenirken, biz CHE’yi öğreniyorduk...”

öğretiyordu yalın söz, korkak insanın yozlaştığını... arınıyorduk korkudan, ken-
dimiz oluncaya kadar soyunuyorduk Adem’le Havva’ya inat çıplak bırakıyorduk bi-
linçlerimizi ve özgürce çıkartıyorduk yapraktan elbiselerimizi...

giyindiğinde göğe doğru zengin giyiniyordu...

inanırsa göğe doğru zengin inanıyordu...

yaratırsa battal göğü zengin yaratıyordu...

yalın söz...

battal gök...

vesaire... vesaire...

korkulacak hiç bir şey yok... işte hepsi bu...

Anlatı

Ergül Çiçekler

ÇOCUK

(Filistinli Çocuklara)

*ey gözleri
bahar vakti çocuk
hangi gül
solar ki içinde
hangi zafer müjdesi.*

“Gaz önce sarıydı sonra yeşil oldu sonra mor sonrasını bilmiyorum” diyordu acılar içinde kıvranmaya başlamadan hemen önce, bedeni küçük, yüreği kocaman, adam olan çocuk.

Haydi tut ellerimi çocuk. Tut ve bırakma, gitme vaktin değil, daha hayata denilenin bir yudumcuğunu dahi henüz yaşamadın. Böyle gitme, böyle kaskatı, sancılar içinde, ölme çocuk. Ne olur ölme. Bir çocuk nasıl dayanabilir böyle büyük acılara bilmiyorum, ama dayanmalısın. Ölmemelisin çocuk, tut ellerimi, dayan çocuk, gitme kal.

Rengarenkti gaz, savaşın kara dumanlarının ortasında sanki bir oyundu, renkli balonlara ve bonbon şekerlerine benziyordu. Oysa kendi özüne nasılda aykırıydı bu renkler, nasıl da ölüm doluydular. Yeşilin kırmızının mavinin içine ölüm doldurmuşlardı. Ya da ölümü yeşile sarıya maviye boyamışlardı. Küçük, soludu, bu gazı yuttu onu şeker gibi ve dokundu ona balonmuşçasına... Bilemezdi ki ölümün böyle kahpece kullanıldığını, tankları tanırdı, tankları bilirdi, askerleri tanırdı, bilirdi nasıl taş atılacağını onlara ve nasıl kaçıp saklanılır onlardan, tanırdı altı köşeli siyonist yıldızı ama bilemezdi kimyasal gazı, bilemezdi.

Kısa süre sonra kusmaya ve kaşınmaya başladı tüm bedeni. Sonrada acılar içinde kıvranmaya... Velhasıl bırakıp yerini acılara, çekip gitti çocuk neşesi, geriye suratı acıdan kasılmış bir çocuk bırakarak!... Şimdi burada bilmem siyonistler tarafından kaç defa bombalanan, duvarları yıkık yırtık, çatısı delik deşik, musluğundan su akmayan lambaları yanmayan bu “hastane” de yatıyordu. Başında bir doktor elinde kocaman bir çaresizlik ve yanında gözleri bir içimsu hemşire hanım, bir Arap kızı.

“Ölecek” diye fısıldıyor doktor!... Fısıltılar vardır hani rüzgarın ki gibi, birbirine sürtünen yaprakları ve çatıdan akan suyunki gibi. Fısıltılar vardır, köşeye sıkışmış fareinki gibi, ve kedininki ve kara yılanınki gibi. Ama Arap doktorun fısıltısı sadece kurşunununki benziyordu... Doktor çaresiz... ilaçsız, ışksız, susuz, çatısız, duvarsız bir hastanede doktor olmak! Doktor gözleriyle haykırıyor suratıma. “Doktorluk hiç benzemez şairliğe, sadece yürekle olmaz, neşter lazım bana, temiz su, ilaç ve yaraya saracağım iki parça çaput. Bakma öyle yüzüme kimyasal gaz bu. Öldürmek için tasarlanmış dermanı yok bunun” ve susuyorum. Tıp öldü, ilaç öldü, ışık öldü, su öldü, gece öldü, gün öldü, nasıl bir öfke bu nasıl bir kin güneş can çekişiyor gözlerimin önünde... Kara gözlü çocuk ölüyor, kıvranıyor, kusuyor ve uranyumlu bombalar yağıyor ve fosfor bombaları ve daha niceleri Filistin yine boğazlanıyor vahşi hayvanlarca...

Köşede bir tüfek, doktor diyor ki, işte benim son aletim, birazdan sokağa girecek-

Gül yüzlü çocuk
İsterdim ki
Fırtınalar nefesim
olsun
Ufuklarca seni
haykırayım
Ve ellerim olsun
Safi dinamit
Celladının kalbinde
patlatayım!...

ler, o zaman bununla savunacağım hastalarımı, yaralıları ve ülkemi.

Kıvraniyor küçüğüm sedyede, acı sular geliyor ağzından, köpüklü sular, yüzü mosmor bakıyor hemşireye

*bakıyor delik deşik duvarlardan
bakıyor dünyaya
ama bağırıyor, çağırmıyor
Almış dudağını dişlerinin arasına
Ve gözleriyle elveda diyor
dünyaya....*

Fotograf: Al Khalil 2003

Gözleriyle elveda diyecek güçleri bile var bu çocukların! Sanki çocuk değil, zaferler kazanmış kızıl orduda bir er! Acaba böyle yiğitçe ölebilir miydi onu kahpece öldüren siyonistler... Hiç sanmam.

Ama yine de tut ellerimi çocuk, benimle kal, sana Serhat'ın dağlarını göstermek istiyorum, yıldı atlarını. Ver elini küçüğüm, bir şafak vakti güneşi karşılayalım Amed'de. Ve Çukurova'da pamuk işçilerine şarkı söyleyelim ve isyanı yayalım Akdenizin bu yakasına... Haydi tut ellerimi... İstanbul'u göstermeliyim sana. Adalar vapurunda çay içmeyi ve martılara simit atmayı. Ver elini çocuk, sana bereketli topraklar gibi eller ve eller gibi öfkeli topraklar göstereceğim!...

Gitme çocuk, kapama gözlerini; "elveda" der gibi "merhaba ben geldim" der gibi bak çocuk. Merhaba der gibi bak çocuk. Anamın, kardeşimin, yoldaşlarımın, merhaba demesi gibi.

*Ey şafak tarlası yüzlü çocuk
Gülüştün
Halkına sevda olur
Taşkın olur
Sel olur*

Cellatların yüreği hep aynı; zifiri bir çukur. "Çocukta olsa gereğini yapın" emrini alırlar buradaki ve oradaki cellatlar. Ve cellatlara emir buyuranlar hep aynı

"çocukta olsa kadın da olsa gereğini yapın" emrini verirler.

Ve işgal ordusu telsizlerinden

Anonlar geçer

Çocukları vurun!...

Öylesine zifiriki cellatların yürekleri öylesine, çukur görünce onları, en iğrenç karanlıklar bile bırakıp yerlerini hiçliğe, kaçıyorlar.

Ağlama gözleri bir içim su, ağlama, işlemiyor düşünme göz yaşları, onların yürekleri nicedir sağır ve unuttular çoktan böyle şeyleri hissetmeyi... Sen tut küçüğün elini hemşire hanım, ama narince, annesi-kardeşi gibi ve göm gözyaşlarını içine göm ki kin bağlasın yüreğin.

Hey çocuk! Aynı denize komşuyuz, aynı acılara yoldaş, aynı aşka vurgun aynı yarına hasret.

Usulca kapanıyor gözleri küçüğün, ardında bir Filistin, ardında eli tüfekli bir halk ve yenilmez yıkılmaz bir devrim.

Hoşça kal küçüğüm

Yaşatmak isterdim seni

Yemin ederim ki yaşatmak isterdim

Yemin ederim ki bütün yaralarımın üstüne

Ve bütün aşklarımın

Ve bütün vefamın

Yemin ederim ki isterdim

Ama mutlu

Ama güzel

Ama ille de özgür

Yaşatmayı

Git -

-tin

-ya

-çocuk,

öyle acılar içinde

küçük

-beden

koca-yürek

git-

-tin

-ya

çocuk

Bak oralardan bize

Yakındır

İnan

Çok yakın

-dır-

-çocuk

AKDENİZ DE BAHAR!

Git-

-tin

-ya

-çocuk,

Akdeniz de her akşam

Güneş gibi ufuktan batar

Senin o kara gözlerin

Ve Akdeniz de her sabah

Ufuklar doğar

Senin o kara gözlerin...

Gül yüzlü çocuk

İsterdim ki

Fırtınalar nefesim olsun

Ufuklarca seni haykırayım

Ve ellerim olsun

Safî dinamit

Celladının kalbinde patlatayım!...

Notlar

Gazze ve Filistin'in diğer şehirlerindeki hastanelerinde görevli doktorlardan bir çığlık yükseliyor. Açıkladılar; "siyonistler kimyasal silah kullandı" ölen insanların bedenlerinde darp ya da kurşun izine rastlanmamıştı ve ölenlerin cesetleri kasılmış, mumyalanmış haldeydi.

"sağ kurtulanlar" anlatıyor. "her yere duman bombaları atıyorlardı, duman önce sarı, sonra mavi, sonra karaydı"...

Bir doktor diyor ki; "Gaza maruz kalanlar kasılıp kıvranıyor, kusuyorlar biz ise hiçbir şey yapamıyoruz."

Başka bir doktor; "maske taktığı halde ölenler, demek ki gaz deri yoluyla da vücuda giriyor, ve dayanılmaz acılarla öldürüyor"

Filistin sağlık bakanlığı açıkladı; "kurbanların kanlarında taksit radyoaktif madde tespit edildi."

Dünya da Venezüella ve Küba hariç bu konuda hiçbir ülke hiçbir şey söylemedi!!!

İsrail aynı bombaları Lübnan şehirlerine de atmaya başladı.

Siyonist sadist katiller, kendi çocuklarına, Lübnan ve Filistin'e atılacak bombaların üstüne 'İsrail'den sevgilerle' diye yazdırıyorlar. Ve bu sapıklar kendi çocuklarının ruhunu böyle sakatlıyorlar. 9 yaşındaki bir çocuğa şunu söyleyin üstüne yazı yazdığın bombayla masum insanlar katlediliyor. Sizce tepki si ne olur.

Aslında çok uzak değil buranın acıları oradakilere. Yani Filistin'e, Lübnan'a, Kolombiya'ya. Yoksulluğun, acının, öldürülmüşlüğü ve faşist katillerin yüzleri hep aynı ve aynı yoldaşların gülümseyişleri, kederlenişleri, "of" deyip sigara yakışları ve yürekte tetik düşürmeleri... Birbirine benzeşiyor buradaki ve dünyanın her yanındaki ezilenler. Milyonlarca farklılıkları olsa da, hiçbir şeye benzemedikleri kadar birbirlerine benziyorlar. Aynı sömürülmüşlük ve aynı başkaldırı...

AVUCUMUZDA GÜNEŞ

Atilla OĞUZ

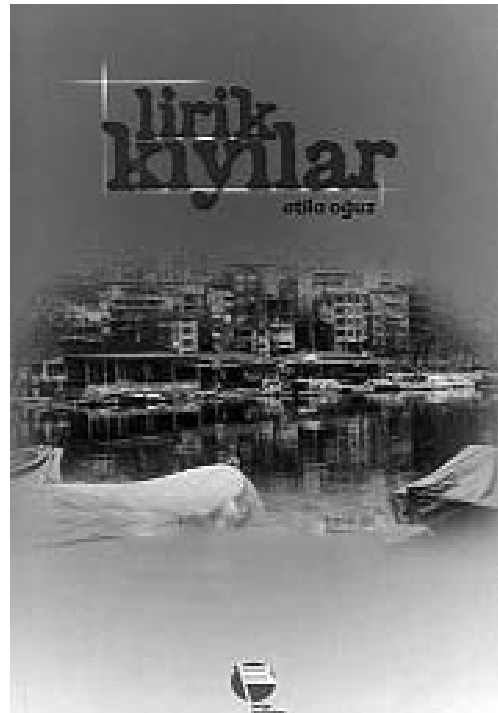
Yıkılası zulüm,
Kanatları(-nı) kıracağız.
Yığ yığa bildiğin kadar,
alın terimizi.
Tarihin karanlık sokağına,
fırlatıp atacağız.
Dünya cennettir ellerimizde,
ellerimiz ensende.
Devinim sürüyor,
sonsuzluğa yol alıyor.
Şalter inince zavallı,
dönünce çark, döner dilin.
Kutsatırsın kalın enseni,
Camide, Kilisede.
Güneş anımızda,
parıldayan yarın.
Suçlu ararsın boyna,
suça batmışsın boydan boya.
İşlediğin suçların,
farkındadır kol gücü.
Güneş aydınlatınca,
karanlık inlerinizi.
Yapayalnız olacaksınız,
vereceksiniz hesabını akan
terimizin.
Hep bir ağızdan söylüyor,
işçi korosu,
geleceğin türküsünü.
Ey zulmeden,
ürettiklerimize el koyan.
Yüzüne bile bakılmayan,
dünyayı dar edeceğiz sana.
Daha çok deyip de,
uykuları kaçan.
Bilesin bu ancak,
öfkemizi kabartır.
Sınırları aşarak,
elbirliği yapın,
daha çok kan.
Akacak kanımız,
durmaz damarlarımızda.
Duvarlarımızı süsler,
anatomik parçalarımız.
Bedenlerimiz demirden kargı,
elbet on ikiden.
Her yol haktr sana,
kan destelerin büyür.
Bizden aman dileme,
ellerimiz kopardığında,

güneşten bir parça.
Yarınlara koşuyoruz,
ışığı büyütüyoruz.
Büyüdükçe aydınlığımız,
parçalanıyor karanlık inleriniz.
Artık kanmayacağız,
masallarınıza.
Yazacağız tanrının yazgısı yerine,
kendi öykümüzü.
Ey işçi!
didişme sınıf taşınla.
diş bile ezene.
Uzak durma kavgaya,
kuşan felsefeden kalkan,
ideolojiden kargını.
Ey nasırlı yumruk!
tarafına inan,
keskin olsun kılıcın.
Ömrünü çürüttün,
çarkların arasında.
Bir kez,
bir kez olsun,
uranosa baktın mı
öfkeli.
Ey zulmeden
nedir bu hırs.
Gözün kör,
kulağın sağır,
arzun her şeyi yalayıp yutmak.
Hephaistos dövdü demiri,
hayat ellerimizde şekilleniyor.
Her an üretiyoruz,
aza kanmaz,
çokla doymazsın.
Her gün ürettiklerimizi,
yiyip içiyorsun.
İşlediğin suçları,
işliyoruz kara tahtaya.
Pişkin surat,
sıkışınca el uzatırsın.
Sıkacağız elini kırmak için,
geleceği perdeleyen karanlık örtüyü.
Kurduğumuzda sınırsız dünyayı,
kaldıracağız sen beni.
Şimdi gör ne güzel bir sınıfız biz,
anla karanlık çağını.
Karanlık gölgeyi,
sil gözlerinden.
İstiyorsan aydınlık,
gözlerinin gördüğü şeyi.
Kanma artık,
gölgeni çalana.

Yetinme sunulanla,
engel tanıma.
Çağır dost elleri,
çember büyüsün.
Dost görünüp,
düşmana su taşıma.
Unutma kızıl gülleri soldurani,
sırtında büyüyen,
er geç nasırlı ellerimiz gülecek.
Duyun sesimizi,
yaban arıları,
akrep yuvaları,
ulaşacak ellerimiz boğazınıza.
Ey alçaklar!
biz sizi bize bir şey
katasınız diye büyütüyoruz.
Sınırları aşıp,
bir araya gelseniz,
karartamazsınız ellerimizdeki güneşi.
Ürettiklerimize el koyup da,
sanılmasın dermeyeceğiz,
gonca güllerinizi.
Maddeye biz şekil verdik,
yiyip için, giyinin diye.
Siz egemenlik kurup,
baş tacı ettiniz zulmü.
Ellerimizle gökdelenler kurduk,
barakalara mahkum olduk.
Dışınız altın yaldızlı,
içiniz karanlık.
İsteme artık,
tutun yıldızlara,
kopar al geleceğini.
Nasırlarımızda katlandı,
zenginliğiniz.
Kurduğumuz dünyanın dışında,
bir hiçsiniz.
Kalkanınız sınıf taşlarımızdır,
bilesiniz gün döner.
İşte o gün aman dilemeyin,
nasırlı yumruktan.
Sınıfa hançer sokanlar,
dolanır gün,
tenha bir sokakta,
çığlığınızdan,
martılar bile ürpermez.
Başınızın üstündeki
göğü biz maviye boyadık.
Yıldızları, ay'ı ve güneşi,
biz parlatırız,

her seferinde
Heilos'un atlarını,
biz koştururuz,
yeryüzünün üzerinde.
Talancılar,
yağmacılar,
durmazsınız bir an geri.
Bilin ki yüreğimizdeki hınç,
kabarıyor denizler kadar.
Gücünü anamal sıcaklığından alan,
korkun güneşi yaratan ellerimizden.
Birgün boğazınızı okşadığında,
ne kadarda narin olduklarını,
anlayacak teniniz.
Bir sınıf,
bir yürek olduğunda.
Sizin harmanınıza kar yağmayacak,
harmanınızda harlayacağız,
bir gün bütün bir geçmişinizi.
Gün olacak,
denizler pırl pırl parılayacak.
Güneş alınlarımızda,
sarımtrak bir yıldız.
Gün hepimiz için doğacak,
kararmayacak geceyle,
hiçbir yürek.
Şiirler, türküler söyleyeceğiz
sevgiden,
güzellikten,
kardeşlikten yana.

Öykü

Sena Demir

“İLK ADIMLAR”

Seher okuduğu kitaplara dair bir şeyler yazmayı, not almayı cezaevinde alışkanlık haline getirmişti. Okuduğu kitaplar ve yıllar arttıkça defterleri de çoğalıyordu. Bu defterler kitaplarla gelen dünyayı sınırsız kucaklayan kendi kolları olmuştu zamanla... Bir cezaevinden diğerine sevkte kaybolan yada kaybolma ihtimalini taşıyan defterlerine üzülürdü... Her kitabın da adeta bir anısı vardı ve o anılar defterinde kalıcılaşırdı.

İşte bu defterlerinden birini karıştırırken İLK ADIMLAR diye büyük harflerle yazılı altı kırmızı kalemle çizilmiş sayfa da durdu. Kitabı okuyalı aylar olmuştu. Kitaptan çok az bir şeyler yazdığını geriye kalanın kendisine ve bir yoldaşının anlatımına ait olduğunu görünce bir an şaşırıldı. İlk defa görür gibi okumaya başladı.

“İlk Adımlar.... Bir insanın o ana kadar sürdürdüğü, bir yanıyla tutucu, ezberci yada böyle geldiği için böyle gideceğine dair köreltici, kısır yaşamın dışına çıkmaya, neden ve nasılları sormaya ezen egemenlerin dayattığı, köleliğin farkına varma veya kölelik zincirlerini parçalarken değişmeye ve değiştirmeye yönelen o İLK ADIMLARI ne kadar büyük.... O adımları atmaya öyle zorlanıyoruz ki... Ama bir kez attıktan sonra ise zorluk, çelişmeler ortadan kalkıyor, öyle ki bahtıyarlığın kapısından içeri girmiş oluyoruz. Gözdeki her perdenin kalkışıyla ışığı görüyor ve büyük bir istekle uzanıyoruz. Umudun, paylaşımın, birlikte verilen mücadelenin, coşku ve sevginin ışığına... Bunu yitirmemek önemli... Ve ancak sürekli adım atarak başarabilir bunu insan.... Özcesi şu ki bir devrimi yapmakla bitmez iş... Anna’yı okurken kendi ilk adımlarımız geldi aklıma.. O adımları güzel kılan şey adımlarımızın hala devam ediyor olması... hem de büyüyerek, daha ileriye giderek...

Geçen gün yoldaşa ilk adımlarını sordum, bana şunları anlattı: “Denizler idam edildiğinde çocuktum....”

Seher bu cümleyi okuyunca yarım bıraktığı işini anımsadı. Anna Sephers’in kitabından etkilenerek yoldaşlarının ilk adımlarını yazmak istemişti. Bu isteğini uzun soluklu bir eyleme başlamasının heyecanı ile ertelediğini unuttuğunu farketti.... İçindeki yazma isteği ise hala yerli yerinde duruyordu.

Dört kişilik bir hücrede üç yoldaşıyla birlikte kalıyordu. Saatine baktı; saat:16.00 idi. Yani yoldaşlarını çağırıp onlara defterine yazdığı anı-anlatımını okuyabilirdi ve herkes ortaklaşırsa ilk adımlar anlatılabilirdi.

-Yoldaşlar çalışmanıza ara vermeyi düşünüyor musunuz? diye üst kata seslendi.

Burası içten merdivenli üst katında ranzaların, alt katında ise mutfak tezgahının, banyo ve tuvaletin bulunduğu küçük bir hücre idi. Alt kattaki bir fisiltı yahut ev sesi yukardan duyuluyordu.

-Ne oldu? Niye çağırıyorsun, dedi Eylül...

-Sizlere bir şey okumak istiyorum da... Hem saat dört olmuş, ara verelim de çay içelim.... dedi Seher....

Aşağıya ilk inen Aylin oldu. Aylin tutuklanalı daha bir yıl dolmamıştı. Diğerlerinin ise 7,8,12 yıllık cezaevi yaşantıları vardı.

Seher yanına oturan Aylin’e “İlk Adımlar” diye bir kitap var okumuş muydun? diye sordu.

-Hayır... kimin? Neyi anlatıyor?

-Anna Sephers adında Almanyalı komünist bir edebiyatçının. Komünist parti üyesi. Nazilerin iktidara gelmesiyle soruşturmalara uğruyor, ülkeden ayrılıyor. Daha sonra Demokratik Almanya’da kalıyor. Güven, Karar gibi romanları da var.

ONSOZ

-İlk Adımlar peki?

-İlk Adımlar bir edebiyat kongresi sırasında katılımcıların dinlenmeye çekildiği bir zamanda geçen sohbetleri..... İçlerinden birisi öneriyor, “her birimiz, yolunun nereden gelip de bu topluluğumuzun içine vardığını anlatsın.... kendisini sonunda bizim aramıza getiren yolda attığı ilk adımı...” diyor. Bunun üzerine herkes kısaca ilk adımını anlatıyor. Kitapta başka öykülerde var ve çok güzel....

-Peki sen ne okuyacaksın, kitaptan bir bölüm mü?

-Hayır! Eylül, Deniz! Hadi yoldaş gelin artık!....

Merdivenleri aheste aheste inen Deniz “geldik” derken, Eylül hızlı hızlı inmeye başladı.

-Çay hazır mı, dedi, elinde yakmaya hazır sigarasını tutan Eylül...

-Hazır, oturun vereyim dedi Seher ve herkese çayını verdikten sonra söze devam etti: Ana Serphers’in ilk adımlarını hatırlıyorsunuz değil mi? Defterimi karıştırırken yoldaşın ilk adımlarını buldum. Onu, aslında sizlerinkini de yazdıktan sonra okuyacaktım... Uzun lafın kısası diyorum ki bunu okuyayım sonrada siz anlatın....

-Şimdi miii!? Dediler hep bir ağızdan....,

-Evet!

Dünyanın en zor işi istenmiş gibi kısa bir sessizlik oldu. Kimse birbirine bakmıyordu. Yalnız Seher onlara bakıyor ve ne düşündüklerini çıkarmaya çalışıyordu.

-Hadi yoldaşlar, zor bir şey değil... Hepimiz buraya ayrı yerlerden, farklı zamanlarda geldik... Voltada nasıl aklımıza gelen bir anıyı anlatıyorsak şimdi ki de bundan farklı değil ki... ben size yoldaşın kısa anlatımını okuyayım da rahatlayın....

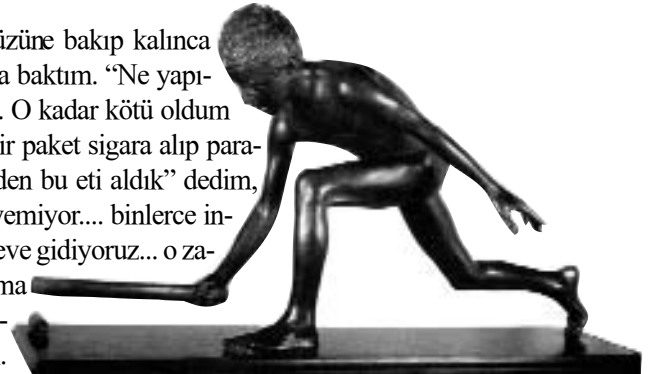
“Denizler idam edildiğinde çocuktum. Ne idamlara ne ard arda gelişen olaylara bir anlam veremiyordum. Zaten böyle şeyler evde konuşulmazdı. Dışa kapalı bir aile içinde yetiştim. Politikanın yeri yoktu sohbetlerde, en azından biz çocukların yanında bu böyleydi. Kesinlikle gerici, bağnaz değillerdi ama dini ibadetlerini de yapan, çocuklarının da yapmasını isteyen bir aile idi.

İlk, orta okul derken liseye başladım ve ailenin o kapalı-dar dünyasının dışında bir dünya olduğunu da o zaman fark ettim. Sokakta yaşanan olaylar, iki tarafın kutuplaşması okullara da olanca gücüyle yansyordu. Denizlerin idamının üzerinden dört yıl geçmişti. Deniz ise adeta gençliğin içindeydi. Etkisi daha da güçlenmişti. Okulda solcu arkadaşlarım olmuştu, onlardan Deniz’in idamını ve mücadelesini öğrendiğimde başka hiçbir şey sorgulamadan “Evet” dedim. “Bende haksızlıklara karşı durmalıyım. Değiştirmek için mücadele etmeliyim.... Eğer Denizler devrimi başarmış olsalardı ailenin baskısı altında yaşamayacaktım, daha iyi bir eğitim alabilecektim, özgür olabilecektim belki de... Denizler özgür, sömürsüz bir ülke istemişler.... özgür ve sömürsüz...” diye düşünmeye, kafamda oturtmaya başlamıştım. Bu o kadar güzel bir istekti ki sorgulayacak bir şeyi yoktu, sadece daha çok şey öğrenmeli ve yerimi almalıydım.

Aile ne der mi? Bu büyük, güzel istek karşısında aile ne diyebilir. Dese de nasıl engel olabilir ki.. Değiştigimi fark ediyorlardı, ama şimdilik karşılıklı susuyorduk.

Bir gün arkadaşlarla birlikteydim. İçlerinden biri “markete uğrayalım” dedi. Bugünkü anlamda bir market asla değildi. Küçük, içinde bir-iki kısım vardı. İçeri girdik, et ürünlerinin olduğu yerde durduk ve o arkadaş kimse görmeden bir paket eti aldı ve “bunu çantana koy, kimse görmesin” dedi.

Ben anlamadım. Öyle şaşkın, alt-üst olmuş halde yüzüne bakıp kalınca çantamı açıp kendisi koydu. Yanımda duran diğer arkadaşına baktım. “Ne yapıyoruz” diye. O “sus” işareti yaptı, “sonra konuşuruz” dedi. O kadar kötü oldum ki... Devrimcilerle bu davranışı bağdaştıramadım. Sonra bir paket sigara alıp parasını ödeyip çıktık. Çok sinirliydim. Biraz uzaklaşınca “neden bu eti aldık” dedim, “çok mu gerekli et yememiz... sanki bir devrimciler mi yiyemiyor... binlerce insanın evine et girmiyor...” bir arkadaş koluma girdi, “şimdi eve gidiyoruz... o zaman anlarsın niye aldığımızı... boşuna kızılıyorsun” dedi. Ama ben sakinleşecek gibi değildim. Hayatımda bir çöp dahi çalışmamıştım... İçimden “devrimcilik buysa kalsın” diyordum.

Eve geldik, arkadaş çantamdaki eti istedi, verdim. Mutfağa bıraktı. O sırada bizde odaya geçtik. Evde eşya namına pek bir şey yoktu. Yatakta hasta bir arkadaş yatıyordu. Sesimizle uyandı. O kadar zayıf ve halsizdi ki... “Nasılsın” sorularına güçlüğüle ama yoldaşlarını görmenin huzuru ile “iyiyim” diyordu.... arkadaşlar da ona “evet evet bugün daha iyisin... Şimdi birde güzelce bir yemek yaparız sana” diyorlardı. Beni de tanıştırdılar. O ara, eti alan arkadaş bana “Hadi mutfağa gidip bir şeyler hazırlayalım” dedi... Mutfağa geçtik ve bana ‘eti hasta yoldaş için aldık. İnan tek bir lokmasını dahi kendimize ayırmıyoruz. İyi beslenmesi gerekiyor. Bunun için yeterli paramız yok. Seni temin ederim ki böyle bir şeyi asla kendimiz için yapmadık, yapmayız da....” dedi. O an tüm düşündüklerim, söylediklerim için çok utandım. Bu olay bir çok şeyden daha etkileyiciydi benim için... O güne kadar öğretilen küçük burjuva ahlak kuralları, ailenin verdiği dini kurallar her şey geçersizleşmişti.

Okul bitince bir kamu da çalışmaya başladım. Sendika çalışmasına da katılıyordum bu sırada. Oturduğumuz yerde GEB vardı. Yani Genç Emekçiler Birliği'nin derneği. Okul bitince de GEB'e gitmeye devam ettim. Hem onlara yardım ediyordum, hem de yayınları okuyor tartışıyordum. Küçük, büyük demeden işlerin bir ucundan da ben tutuyordum. Bu düş hepimizindi, yapılması gereken, büyük bir sorumlulukla üstlenilmesi gerekenlerdi, küçüğü de büyüğü de...

Ailenin ilk çocuğu ve ilk torunları idim. Anne-babanın yanında evde birde büyükanne, büyükbaba olunca daha da eski bir kuşağın doğruları-yanlışları, itaat anlayışı ile kuşatılıyor insan.... Ne ailede ne sülale içinde devrimci birisi hiç olmamıştı. Herkes okuldan sonra evlenmemi bekliyordu. Ama devrimden sözeden, onların beklenti ve istemlerini boş çıkaran bir çocukları oluvermiştim. Yine de ilk gözaltıya kadar kararımın ciddiyetinin farkında değillerdi.

Henüz darbe olmamıştı. O yılın 8 Mart'ı idi. 34 devrimci kadın trafiği kesip gösteri yaptık. Çok güzel, coşkulu bir eylem olmuştu. Uzun bir süre polis yaklaşmadı. Dağıldıktan sonra ise gözaltına alınmışım. Selimiye'de tutulduğumuz yer, eskiden at ahırını imiş. Neredeyse şekli hiç bozulmamış, pis, izbe bir yerdi. Ertesi gün dedem beni almaya geldi. Ailede ilk defa böyle bir şeyi hemde kız çocukları yaşıyordu. Tepkileri çok büyük oldu. Polisler değil ama orada dedem birkaç kez vurdu. Eve geldik, herkes telaşlanmış ayaklanmıştı. Daha fazla baskı uygulama başladılar. Artık evde kalarak verimli olamayacağımı anlıyordum. Buna bir çözüm bulunmalıydı. Mücadele konusunda ise kararımı çoktan vermişim. Yaşamım bunun dışında olamazdı. Bu yüzden de bu baskı nafileydi.

O zamanlar kadınların mücadeleye aktif katılımı bu kadar olmuyordu. Daha çevrede yer alınıyordu. En ileri ailelerde bile devrim erkeklerin aktif olduğu bir şey olarak görülüyordu. Toplumdaki feodal-geri ilişkiler şimdikinden daha fazlaydı. Ama bunların hiç birisi gerçek anlamda engel olamadı.”

-İşte yalnızca bu kadarını yazabildim. On yıllardır bu kavgada Denizlerin açtığı yoldan yürüyen kadın yoldaşlarımızın olması çok güzel... dedi Seher

-Ben çok duygulandım dedi Deniz kızarmış gözlerle...

Yine herkes suskunlaşmıştı. Seher elinde kalem birilerinin anlatması için sabırsızlanıyordu ama kimseden ses çıkmıyordu.

-Hadi ama... Aylin yoldaş sen başla bari....

-Hayır! Ben başlamam, önce siz...

-Biz yıllardır bir aradayız parça parça da olsa herkes birbirini dinledi. Yeni olan sensin, seni dinleyelim, dedi Eylül.

-Olsun ben de sizinkini bilmiyorum. Hem kitabı da okuyan sizsiniz.

-Anlaşıldı yine herkes birbirini öne sürecek... Tamam ben başlayayım... Gerçi hep anlattığım şeyler ya... Neyse... dedi Deniz ve anlatmaya başladı....

“12 Eylül darbesinde küçük bir çocuktum. Hatta o yıl okula başladım. Küçük bir kasabada oturuyorduk. Sokaktan geçen tanklar, birlikler hatırlamıyorum. O yıla dair hatırladığım ve hiç unutamadığım sadece iki şey var. Biri babamın gözaltına alınmasıydı, diğeri de bizim bir köpeğimiz vardı, yeni yavrulanmıştı. Hepsisi de çok güzeldi. İşte o minik köpek yavruları da dahil kasabaya gelen askerler hepsini öldürdüler. Çok üzülmüştük.

Kasabadaki alevi-solcu ailelerden biriydik. Evde Türkes hiç sevilmezdi, tabi biz çocuklarda sevmezdik. Solcuyduk ama öyle devrimci örgütleri bilmezdik. Lisedeysen sadece alevi-solcu bir arkadaş grubumuz vardı. Solculuğumuz dinci gerici ve faşistleri sevmemekle sınırlıydı. Yani bir nevi iyi arkadaşlar grubuyduk.

Üniversiteyi kazanmak benim için önemliydi. Özellikle ODTÜ'yü istiyordum. Çünkü hem devrimci, solcuları tanımış olacaktım. Hem de hayatta bir karara varacaktım. Nihayetinde kazandım da....

Üniversiteye gittiğim ilk ay devrimcileri bulamadım. Ders sonraları kantine iniyorum birilerini bulma umuduyla ama etrafta maddi durumları iyi zengin çocukları var... Bu işte bir terslik var ama anlayamıyorum. Meğer solcular diğer bloğun kantinine gidiyorlarmış. Okul çok büyük ben daha yeni gelmişim, kaç kantin var nerden bileyim...

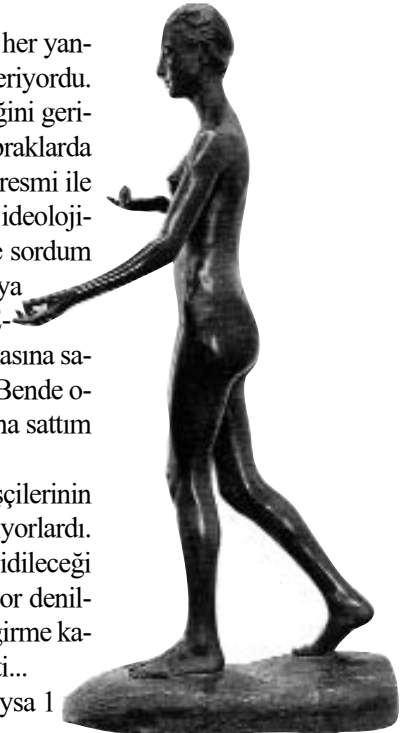
Bir gün mütemadiyen konuşabilen bir kız arkadaşla tanıştım. Alevi olduğunu öğrenmek o an için bana yeterli geldi. Böylece ilk dostluklarımı da edinmeye başlamıştım. Onun solcu arkadaşları da vardı, o da yeni tanıştıyordu onlarla.. O dönem üniversitede çok fazla eylem oluyordu. İlk katıldığım eylem de faşistlere karşıydı. Faşistler okulda eylem yapacaklarmış, bunun afişlerini asmışlar okula. Bunun üzerine devrimciler faşistlere okulda eylem yaptırılmama kararı alıyorlar ve demokrat, devrimci öğrencileri karşı eylem için toparlamaya çalışıyorlar. Eylem günü faşistler gösteri yapmaktan vazgeçtiler, böylece biz de devrimci öğrenciler olarak bir süre sonra dağıldık.

Bu sırada bir çok yapıyla da tanışmış oldum, yayınları okumaya başladım. Ama bağımsızdım, bireysel kararlar veriyordum. Döb'lü öğrencileri de tanımış oldum ancak hep bir mesafe oluyordu aramızda. Bir gün Döb'lü bir arkadaş soluk soluğa kantine geldi, yüksek sesle tüm kantine seslendi: "Arkadaşlar, beni dinleyin! Jandarmalar arka blokta devrimci öğrencileri, arkadaşlarımızı köşeye sıkıştırmış, saldırıyor! Arkadaşlara yardıma gitmeliyiz. Jandarma barikatına saldırıp püskürtebiliriz!" diye konuşmaya başladı. Herkes onu dinliyordu, cesaretine ben de hayran kalmıştım. Bu önceki katıldığım gösteriler gibi değildi, çok farklıydı...ve ben kimdim? Hiçbirisiyle tanışmanın ötesinde ileri bir bağım yoktu. Sonra okuldan atılma olasılığı da vardı. Henüz hiçbir karara varamamıştım. Evet, kendimi Döb'lülere biraz daha yakın hissediyordum. Onların gerek faşistlere karşı koydukları tavır, gerek D. Emekte çıkan yazılar etkileyiciydi. Ama Döb'lülerde benimle ilgilenmiyorlardı. Velhasıl, eylemi göze alamadığımdan katılmadım. Gidenler gitti ve ben o an orada kaldım. Daha sonraki çatışmalı gösterilerde bulunduysam da bu böyle bir sorgulamaydı benim için.

Tabi o yıl Sovyetlerin dağılışı vardı. Bunun yarattığı bir olumsuz hava vardı her yanda, ve benim de kafamı kurcalayan sorular... En tatmin edici yanıtları D. Emek veriyordu. Bu durumun sosyalizmin çöküşü olmadığını, Sovyetlerde de sosyalizmin ölmediğini geriye düşünüş yaşansa da bunun sosyalizmin bittiği anlamına gelmediği, hele de bu topraklarda devrimci durum aşamasına geçildiği ifade ediliyordu. D. Emek o yıl Lenin'in bir resmi ile takvim çıkardı. Lenin'in heykelinin kaldırılışını tv'de görmüştüm, ismini, az çok ideolojisini de biliyordum ama hiç renkli resim baskısını görmemişim. Tanımadım ve sordum "Bu kim?", "Lenin" dediler. Örgütlendikten sonra bu bir espri konusu oldu, güya ben "bu adam kim, mesleği ne, ne iş yapıyor...?" sormuşum, ikna olunca da D. Emek satmaya başlamışım. D. Emek'i ilk defa satın alıp okuduktan sonra, onu başkasına satıp parasını Döb'lülere vermişim. Dergide oku-okut abone ol gibi bir çağrı vardı. Bende okuduktan sonra saklayacak yerim yoktu, atamazdım da, çağrıya uyup bir başkasına sattım işte....

Yine bu dönemde işçilerinde büyük eylemleri oluyordu. O sırada da İzmir işçilerinin Ankara'ya yürüyüşü vardı. Döb'lüler işçileri karşılamak için okulda çalışma yapıyorlardı. Beni de çağırdı kız arkadaşım, kendisi daha yeni Döb'lü olmuştu. Karşılamaya gidileceği gün aylık sınavlarımız vardı ve sınavlara girmezsem kalacaktım. Gitmek istemiyor denildi, yine o ikilem vardı: hayatımda hangisi öncelikli olmalıydı? Sonunda sınavlara girme kararı aldım, hatta arkadaşımı da sınavlara girmesi için ikna etmeye çalıştım....o gitti...

1 Mayıs gelip çıktığında annem "eğer katılırsan bir daha eve gelme" dedi. Oysa 1

Mayısa gitmeyi çok istiyordum. Belli bir pankartın arkasında olmayacaktım ama hayatımda ilk defa bir 1 Mayıs eylemine katılmış olacaktım. O gün ne derslere girebildim, ne mitinge gidebildim. Tüm gün kantinde oturdum. O sırada bir grup devrimci (şimdilerde adları sanları yok ama o ana kadar gözümde militandı onlar) 1 Mayıs kutlaması yapıp yapmamayı tartışıyorlardı hemen önümde.... Seslerini duydukça sinirleniyordum... Ben örgütlü olmadığım halde 1 Mayıs'ın anlamını biliyor ve katılmamış olmanın sıkıntısını yaşarken onların böyle bir tartışma yapmaları üzerlerine bir çizgi çekmeme yetip de artmıştı.

6 Mayıs'ta ise kesin kararlıydım. Denizlerin mezarına gidecektim. Birkaç ay önce Denizleri anlatan Darağacında üç Fidan adlı kitabı vermişti arkadaşım. Okurken anneme de okumuştum... ilk defa o zaman annemin Denizleri ismen de olsa tanıdığını, ölümlerine ne kadar üzüldüğünü, o dönemler Deniz'in başı sıkışır, yolu düşer de gelir diye kapıyı açık bıraktığını anlatınca, neden bize daha önce hiç bahsetmeyişiğine kızmıştım... Ama bunca zaman sonra bile Deniz'e duyulan saygının devam ettiğini annemin kitabı dinleyince, uygulanmasından da fark ediyordum ve bu çok anlamlıydı benim için... 6 Mayıs geldiğinde anneme Denizlerin mezarına gideceğimi ve bunun önüne geçemeyeceğini söylediğimde kızdı ama geçemedi... Bir arkadaşımınla birlikte bireysel olarak gittik. Minibüse bindik ve Karşıyaka Mezarlığında indirmesini söyledik. O zaman şoför bize bakıp "Hangi kapısında?" dedi. Arkadaşımda ben de çok şaşırarak bu soruya. Bir mezarlığın kaç kapısı olabilirdi ki... Bozuntuya vermemeye çalışarak "merkez kapısı" dedik ama öyle bir kapı olup olmadığını da bilmiyorduk.

Mezarlığa geldiğimizde biraz ilerleyince saygı duruşunda bulunan bir grup gördük. Hemen gidip bizde yer aldık. Ulaş'ın mezarıymış orası. Bu davranışımıza grup şüpheyle baktı, bu o kadar dokunmuştu ki.... Sonra gruba sorduk Denizlerin mezarlarını... "şu taraftan ilerde" dediler. O tarafa gittik. Bir mezar yanında takım elbiseli, SHP rozetli bir adam vardı. Ona sorunca adam "Deniz yoldaş işte burda yatıyor" dedi ve ötede duran son model arabasına binip gitti.... O an çok öfkelenmiştim. Böyle bir adamın ona yoldaş demesini, sahiplenmeye kalkmasını kabul edemedim. Denizlerin mezarı başında yumruğumu kaldırıp saygı duruşunda bulundum. Yumruğumu içimde kabaran duygularla sıkıyordum. Öfke vardı, insanlarımızı katledenlere karşı, bizleri yoksullaştırarak zenginleşenlere, katliamlara imza atıp sonra da Denizleri sahiplenmeye kalkanlara karşı... Evet, mücadele etmek gerekiyordu ve bireysel bir mücadeleyle başarılamayacaktı.... Bu, o an çok daha netti, belirgindi kafamda....

Birkaç gün sonra Döb'lü arkadaşına "Bende Döb'lü olmak istiyorum ama şunu da bilmek istiyorum, eğer mantıklı gelmezse ayrılabilir miyim?" dedim. Arkadaş yüzüme şaşkın bir sevecenlikle baktı, "evet ayrılabilirsin" dedi. Daha çok öğrenmeye çalıştım ve o gün bu gündür mantıksız hiçbir şeye rastlamadığımdan hala buradayım. Her an örgütlü olmakla, özellikle de burada olmakla ne kadar doğru bir karar verdiğimin mutluluğunu yitirmedim.

-Demek mantıksız şeyler aradın ha, dedi Seher gülümseyerek.

-Evet....ama bulamadım... her şey o kadar mantıklıydı ki... Eee, ben anlattım şimdi kim anlatıyor? Aylin yoldaş?!

-Yok yok! Siz anlatın... Ne güzel dinliyorum işte!....

Bunun üzerine Eylül söze girdi; "tamam ben anlatayım. Ama o zamanda söylemiştim, ilk adım olarak kafamda çok belirgin şeyler yok. Yani öyle büyük çelişkilerim vs. hiç olmadı diyebilirim... Neyse bende çocukluğumdan başlayayım.." deyince Seher ona takıldı.

-Zaten çocukken tanışıp adım atmışsın... Haliyle oradan başlayacaksın... Ama sen kundaktan da başlayabilirsin...

-Yaa, ben zaten anlatmakta zorlanıyorum...!

-Tamam! Sustum!

Devam edecek

HEMŞİRE

Dışarda yağmurlu bir hava, kuşların dahi pencere kenarına sığındığı, buğulu bir tablo görünümünde gökyüzü. O an küçük kız çocuğu takılıyor gözlerime, henüz 6-7 yaşlarında, bir elindeki şekeri ağzına doğru götürürken, diğer yandan, yağmurun yağmasıyla oluşan su dolu çukurlardan kurtarmaya çalışıyordu kendini. Ama küçük pekte başarılı olamıyordu. Sonra sessiz sessiz sokağın boşluğunda epey yol aldıktan sonra kayboldu gözlerimden, sonra tam masama doğru yönelmişken, 2 kişinin içeri doğru geldiğini gördüm. Birisi 18 yaşlarında genç bir kız, diğeri 65 yaş yaşlarında bir amca. Öyle bir masum edaları var ki, sanki hiçbir kötülükle karşılaşmamışlardı. O an aklımdan geçiriyordum; ne kadar sevimli ve temiz insanlar, hayret içinde kendi kendime söylüyordum.

Amca “iyi günler hanım kızım” diyordu. Yüzünün kırışıklarında kaybolan gülüşüyle, bende “hoş geldiniz amcacığım” diyerek karşılık verdim. Sağlık sorunları varmış amcanın, muayene olmak için gelmiş polikliniğe. Amca; kızım biz köyden geliyoruz. Doktorunuz burada mı? “Evet amca doktor burada” dedim. Sonra adlarını öğrendim. Kızın adı Şengül, babasının adı Seyit’ti. Şengül’ün içimi ısıtan bir gülümseyişi vardı. Tuhaf ama yaşamadığım bir mutluluktan Şengül’ün bende yarattığı güzel ve hisli duygu. Sonra yavaş yavaşta olsa yanıma geldi Şengül. Bir şey söylemek istiyordu bana ama çekimser bir haldeydi. Sonunda konuşmaya başladı benimle. “Sizin ne güzel bir yaşantınız var abla ya” “nasıl yani?” dedim. “Ben hep okumak istedim, ama babam yaşlı olduğundan dolayı okuyamadım. Annemi de küçük yaşta kaybettim. Bir abim var. O da İzmir’de yaşıyor. Bizi aramaz bile. Artık abimin sesini unuttum. Babam ve ben varız. Bir bahçeli evimiz var köyde, içerisinde hayvan ahırları var. Bir tanede tarlamız. Her sabah 5’te kalkar, babamla, hayvanlarımızı sulayıp yemleriz. Sonranda tarlaya çalışmaya gideriz. Taa akşam eve geri döneriz. Eve gelince yemek yapar babamla yeriz. Babam akşam 8’de uyur. Bende 1-2 saat sonra uyurum. Benim arkadaşım hiç olmadı abla. Hep rüyalarımda oldu bir dolu arkadaşım. Onlarla gezerim, koşarım, oyun oynarım, sevinirim ve üzülürüm. Sabah uykudan uyanmak hiç istemem. Ama uyandığımda yalnız olduğumu anlarım. Beni şimdiilerde isteyen bir çocuk var. Ben onu hiç görmedim. Zaten ayıptır bizde, hemen etraf laf eder. Telefonda da konuşmayız, hem de ben utanıyorum. Bayramlarda gelir sadece çocuk. Onda da bir çay verir çıkarım, gidinceye kadar girmem odaya.”

“Şengül” dedim, sen görmediğin, konuşmadığın biriyle evlenmek istiyor musun? “Abla başka çaremi var. Babam yaşlı, bugün varsa yarın yok. Ona bir şey olursa ben ortada kalırım. Babamda, gözlerim açıkken evlendiğini göreyim kızım diyor. Bende, sen bilirsin baba dedim.” Sonra ara koridordan bir ses yükseldi, “Şengül kızım gidiyoruz” diye. Şengül bana dönerek “kafanı şişirdim hemşire abla. Kusura bakma” diyerek elime doğru yöneldi tutup öpmeye çalıştı. Bende şaşkınlıkla “yapma öyle şey olur mu,” sonra ona sarılıp öptüm. Bana dedi ki “ben ilk kez bir hemşireyle konuştum. Hem ben seni çok sevdim abla.” “Bende seni çok sevdim Şengül” dedim. “gene gel olur mu” sözümü bitirmeden daha “çok zor abla” dedi. Ve Şengül gülüşünün izlerini bırakıp kaybolurcasına uzaklaştı poliklinikten.

Sengül'ün yaşadıklarını düşüncemden daha atmamışken, bir kadın girdi içeri ağlayarak ve bir eli kanlar içinde... bu Umut ablaydı. Umut abla 33 yaşında, evli, 3 çocuk annesi, ev hanımıydı. Her hafta Salı günü kliniğe aşı yaptırmak için gelirdi. Maalesef Umut abla hepatit-C hastasıydı. Ama yılmıyor aksine güçlü duruyordu. Adı gibi hep umut biriktirmiş yüreğinde. Tebessümler uçuşuyordu hep yanaklarında. “Ne oldu Umut abla” dedim o halen içini çeke çeke ağlıyordu. Sakinleştiğinde tekrar sordum, “daha ne olsun hemşire hanım.” O arada bir taraftan da parmağına pansuman beziyle hafif basıyordum kanamaması için. Devam etti anlatmaya, “evde bulaşıkları yıkıyordum, bardak elimde parçalandı.” Büyük bir kesik olmuştu elinin orta parmağında. “Küçük çocuğum henüz bir yaşında, komşulara yüksek bir sesle bağırdım dışarı çıkıp, ‘Elimi bardak kesti çok canıyor ben polikliniğe gideceğim pansumana, az ben gelinceye kadar çocuğuma bakar mısınız’ dedim. Hepsi duymazlıktan geldi. ‘Az kapılarımı kilitleyin’ dedim. Oralı da olmadılar. Hepsi bana nefretle bakıyorlar. Hiçbirisi konuşmaz benimle. Sohbetlerine bile katmazlar beni. Benim evime hiç misafir olarakta gelmezler komşularım.” diyor içini çekerek, sekiz dikiş atıldı parmağına, pansuman edip kapattım. Sonra gözlerine bakarak “kurtuluş yok bu hastalıktan değil mi? Hemşire hanım.”

Bende “sadece sen değilsin bu hastalığı taşıyan, senin gibi milyonlarca insan var. Açlıktan ölen küçük çocuklar, sokaklarda yaşayan sayıları gün geçtikçe artan sahipsiz çocuklar, daha niceleri. Hepimizin karşılaşması çok yüksek bir hastalık bu.” Ne kadar

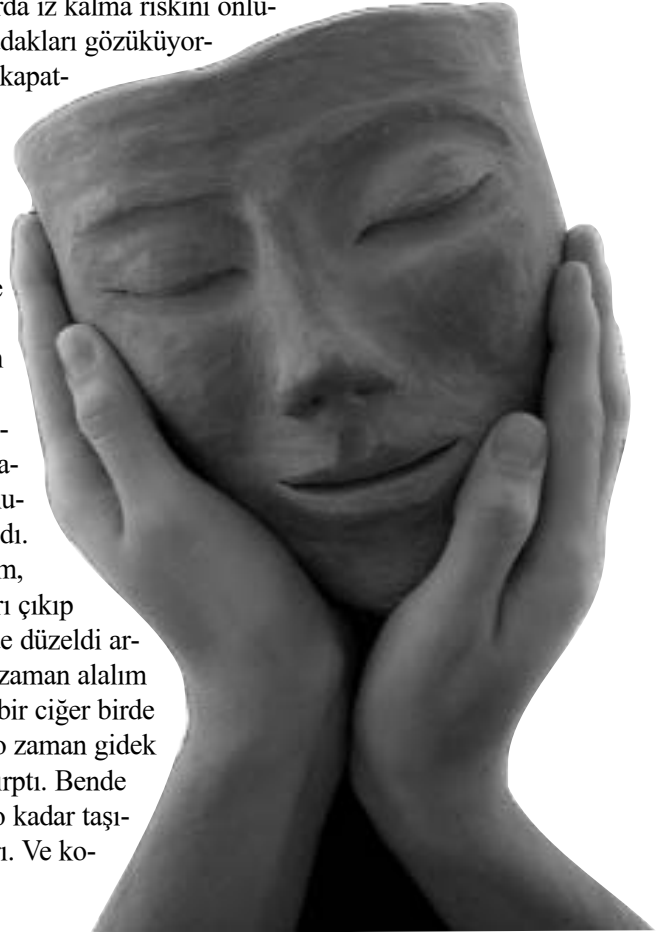

teselli oldum acıyan yüreğine Umut ablanın bilmiyorum ama, yine de umutluydu gözleri. Yattığı sedyeden doğrularak kalktı “eline sağlık” demeyi de unutmadı.. Bende ona “geçmiş olsun takma kafana” diyerek sözlerimi tamamladım ufak bir tebessüm yansıtarak. Oda diğerleri gibi birer birer inerek merdivenleri, kaldığı yerden devam etti yaşantısına, acıları, umutsuzlukları peşine takarak. Ama yine de kendisiyle barıştı Umut abla. Öyle olmak zorunluluğu vardı belki de çünkü o bir anneydi. üç tane evladı, bir de kocası vardı. Mutluluğu, huzuru, neşeyi, sevinci yaşadığı bir ailesi vardı. Dedim ya hepimizi tehdit eden bir hastalık hepatit-C, Umut abla gibi, daha nice hastam var. Hepsi de çalışıyor. Ama

düzelebilecekler mi, eski sağlıklarına tekrardan kavuşacaklar mı, onu bir sağlıkçı olarak ben de bilmiyorum, edindiğim bilgiler ise hepatit-C hastasının iyileşme oranı çok az denecek kadar düşük ve sayıları gün geçtikçe artıyor. Çoğu hastam alışmış artık bu hastalıkla yaşamaya. Hiçbirinin de umudu umutsuzluğa dönüşmemiş yine de gülümsüyorlar hayata.

Aradan birkaç gün geçmişti, günlerden Perşembe, polikliniğin merdivenlerinden üç kişinin geldiğini görüyordum, üçünün de kafaları ve kolları sargı içindeydi, ikisi 22 yaşlarında, diğeri 9 yaşında gösteriyordu. “iyi günler hemşire hanım” diyerek girdiler içeri, “biz pansuman yaptıracaktık da “tabii gelin yardımcı olalım burada hoş geldiniz dedim. Pansuman odasına aldım birer birer. Sargılarını ilaçlı suyla ıslatıp açmaya çalışıyordum yavaş yavaş. Bir taraftanda sohbet ediyordum. Kaynakcılarımız, mağaranın içindeymiş dükkanları, “sanayi tüpünün patlamasıyla aniden bu duruma geldik hemşire hanım.” Sadece gözlerini görebiliyordum. Yüzlerinin her tarafında yanıktan dolayı yara ve baloncuk oluşmuştu. Pansumanını yaptığım hasta henüz iki haftalık evli, “şansızlığa bak abla” diyor gülerek, onun pansumanını yapıp, önce yüzünü temizleyip onunda daha sonra birkaç pomad sürerek, yüzünü ve kollarını kapatım sargılarla. Diğer arkadaş hafif derecede yanmıştı, önce yaralarını temizledim son-

ra pomad sürüp kapattım sargılarla. Konuşmayı çok istediğim 9 yaşındaki çocuğu aldım pansuman odasına. Gülümseyerek “hoş geldin” dedim. “sağ ol abla.” “Adın ne senin?” “bücürük abla.” “Bücürük mü” dedim. “boyum kısaya arkadaşlar lakap taktılar. Herkes bücürük diye seslenir bana. Gerçek adımla ben bile kullanmıyorum artık vallah” diyor gülümseyerek. Az bir şey acıttıksa da bücürüğün canını, sargılarını açmaya başladım. Sonra ona dedim ki “bücürük küçük değil misin çalışmak için. O da “ne yapıyorum abla mecbur çalışıyorum” diyerek devam etti anlatmaya “biz beş kardeşiz, en büyükleri benim, bide annem var. Babam Arabistan’a çalışmaya gitti 3 ay oldu. Para gönderiyor ama yetmiyor, annemde komşulara oya, nakış işler, onun parası da yetmiyor bize. Ben azda olsa çalışarak yardım ediyorum anneme. Bücürüğün canı acıdı ki “ah ah” sesleri biraz yükseldi. Bücürüğün yanıkları diğerlerinden daha fazla ve derindi. Kulak arkasından başlayıp, yüzü ve boynu tamamen yanmış, kolları da dahil, sadece gözlerinin içi ve dudakları hariç. Sonra “abla nerde kalmıştım ben ya” diyor tam cevap vereceksen “hatırladım hatırladım abla. Şimdi sen benim her tarafımı sargılarla kapatıyorsun ya kardeşlerim korkuyor benden, ‘yanıma yaklaşmıyorlar’ anne anne öcü diyorlar. Annemde hep ağlıyor, benim vefalı oğlum, bu yaşta çalışıp bize para getiriyorsun. Senin yaşlıların sokaklarda koşturup oynarken, diyerek söyleniyor. Abla sen benim ufak olduğuma bakma, güçlüyüm ben. Anneme, ağlama benim görevim size bakmak. Babam gelince bende sokaklarda oynarım arkadaşlarımla diyorum ağlamaması için. Ama babamın uzun zamanda gelemeyeceğini bildiğimi bilmiyor anam. Ben hep neyi isterdim abla bilinmi. Arkadaşlarıma anneleri ekmeğın arasına şeker koyup dürüm yaparlar ya , onlar bir taraftan yerler dürümlerini, bir taraftan da boş bisiklet tekerlekleri olur ya jantları çıkartılmış biliyosun demi abla” dedi bana. Evet biliyorum, o bisiklet tekerleklerini. “işte sokakta onları elleriyle iterek gidiyorlar ya , hep imreniyorum onlara. Annem ne bana şeker dürümü yapabildi ne de boş jantı çıkarılmış bisiklet tekerim oldu. Ama kardeşlerime alacağım o tekerden. Şeker dürümlerini de kendim yapcam” diyerek of of çekiyor. Ben devam etmeye başladım pansumana, “acıtmayacan abla demi. Aman ben dayanıklıyım abla yormam seni.” Bende aferin koca adam dedim. Yüzünün yaralarını önce ıslatıp yavaş yavaş kavlatmaya başladım zaten kendi kendine soyuluyordu. Bücürüğe Fito bez kullandım, onunla kapattım tüm yanıklarını. Fito bez yanıklarda iz kalma riskini önüyor. sonra sargıyla sarıp kapattım. Sadece gözleri ve dudakları gözüküyordu sargılardan. Sonra kollarını pansumanlayıp sargıyla kapattım. Ve tamam bücürük bitti pansumanın dedim. “eline sağlık abla.” Önemli değil küçük, görevimiz, ne demek ayıp ediyorsun lafımı olur. Gülerek “ben kocamanım, küçük deme bana olur mu. Bende tamam sen, nasıl istersen. Ama her gün yanıma geleceksin pansuman için dedim. “Oldu gelirim hemşire abla sen ustama da söyle geleceğimi.” 2 hafta geldi polikliniğe pansuman için, her pansumanda yüzü ve kolları toparlanıyordu. 14 gün sonra açıldı sargılar. Bücürüğün yaralarından hiçbir iz kalmamıştı. “nasıl abla iyi olmuş mu yüzüm, kolum düzelmiş mi.? Aynaya bak istersen. “tamam bakayım aynaya” gözlerini kapatıp yavaş yavaş açtı. “Bembeyaz olmuşum abla. Çok güzel olmuşum” diyerek, boynuma sarıldı. Kulağıma eğilip “ustama bana kebab yedirsın diyeceğim, sende söyle ustama. Benim dediğimi deme ama.” Dışarı çıkıp salona girdim. Ustası bücürük tamamen iyileşti, yüzü de düzeldi artık bir kebabı hak etti demi”. Gülerek ustası “tamam o zaman alalım ne yiyeceğiz? “bücürük ustasına yaklaşarak “bir kıyma, bir ciğer birde kola isterim alacan mı ?” ustası dönerek tabii alcam. “o zaman gidek kebabçıya. “Bana dönerek gülümseme eşliğinde göz kırptı. Bende gülümseyerek göz kırptım ona. Bücürüğün mutluluğu o kadar taşıyordu ki gözlerinden beni dahi mutlu ediyordu bakışları. Ve koşarak indi merdivenlerden.

DÜŞLER RESSAMI

Rüzgara savurdum

Gözlerimde ki çığlıkları

En avaz avaz en çığlık çığlık

Susuşum

Susmak bilmedi sabahlara kadar

Nereye gitsem yolun sonu

Her son uçsuz bucaksız

Dehlizin labirentlerinde

Bir başlangıç

Kaçtıkça yaklaşıyor

Saklandıkça aydınlanıyor

Kabullenemiyorum çekiciliğini

Öyle ki her kaçışta biraz daha

Yakalanış

O kadar ki savurduğum çığlıkların yankısı

En güzel şarkılar şiirler gibi geliyor kulağıma

Kaçmaktan yorgun düştü zihnim

Nasır tutmuş aklımın her zerresi

Sanki sonsuz uykudan uyanmışçasına

Acı içinde.

Bana benim benden başka herşey olduğuma

İkna ediyor

Çığlıklarımı taşıyan rüzgar

Sararken bedenimi

Artık biliyorum bulduğum ben.

İlk attığım çığlıkta gizli.

Bahri Hazer

12. 10. 2006

Merhaba;

Kitap satış dükkanına girdim, baktım “önsöz” adında bir dergi. -Dergi veya kitap dizisi- adı tuhafıma gitti. Sonra arka kapağa baktım, orda diyor “insanlığın kurtuluşunda sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun önsözüdür.” meseleyi anladım ve “önsöz” ü aldım. Çünkü ben de Marksistim. Benim aldığım sayı “Dosyası kadın özgülleşme mücadelesi” olan sayıdır.

Ben kürt sosyalisti olduğum için kürt dosyası olan sayıydı. Tabi diğer sayıları da bana gönderirseniz, çok memnun olurum.

Yayın yaşamınızda ve mücadelenizde başarılar.

Devrimci selamlar.

İsviçre

Merhabalar

Tekirdağ'dan selam ve sevgiler...

Daha önce herhangi bir dergiye mektup yazmadığımdan, şimdi ne yazayım ne söyleyeyim sıkıntısı yaşıyorum. Daha önce hiç yazmadığı bir yere yazınca da 'güzel' bir şeyler yazmak ister insan değil mi? Vallahi ben de kara kara düşünüp güzel bir şeyler yazmaya gayret gösterdim ama inanın aklıma güzel bir şey gelmedi. Bir iki karalama yaptım biri çok resmi oldu, diğeri hoşuma gitmedi, ben de aklıma ne geliyorsa yazmaya karar verdim. Bundan dolayı herhangi bir eksiklik, hata vb. olursa kusuruma bakmayın...

Tabi, sende kimsin demeyeceğinize göre, gelelim yazma gerekçeme, burda yan tarafımızda kalan Feyzullah arkadaşla konuşurken, kendisine okunacak dergi vs varsa bana göndermesini söyledim, birazdan göndereceğini söyledi. O arada ben de, ben de bulunanları hazırladım kendisine göndermeye. Sonra takasımızı yaptık. Gelen dergilere baktım, sırayla el değiştirirken, Önsöz adlı dergiye rastladım. Dosya 'Kadının Özgürleşme Mücadelesi', arka kapağındaysa 'İnsanlığın kurtuluşunda sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun Önsöz'üdür'. Bu kadar iddialı bir başlık kullanılmasından kaynaklı ilk tercihim Önsöz oldu. Sonuç itibarıyla diğeri dergileri de okudum. Bu, bana genelde yapmamama rağmen kıyaslama imkanı -diyelim- tanıdı. Tabi ki her dergi toplumsal deneyim edinme haznesidir, doğaldır ki her dergi kendi içinde değerlendirilmelidir diye düşünüyorum. Seçtiği konular, işleme ve düşünce tarzlarıyla vs vs...

Diğeri dergilerin daha önceden birkaç sayısını okuduğumdan fikir sahibiydim. Ancak, Önsöz'ü daha önce hiç okumamıştım.

Burada gazete, dergi vb iletişim araçlarının önemini anlatmaya gerek duymuyorum. Çok iyi biliyoruz ki eğer ki emekten yana yayın varsa o yayın organının temel görevi emekçi halka bilinç götürmektir. Canlı hayattan kopmayan bilgi ancak canlı hayatın içinden çıkılarak bilince dönüştürülebilir. Bilgi ve bilinçlenmenin bu şekilde ete kemiğe bürüneceğini düşünüyorum. Ki kısıtlı imkan ve olanakları da hesapladığımızda önemi daha da artıyor...

Bu bağlamda, çoğu yayın organı seçtiği ve işlediği konu hakkında okurunu bilgilendirmekten ziyade konu aklılı içiştirilip bir 'sorun' haline getirip sonrada kendi çözüm anlayışını övmekten başka bir önerme yaptıklarını söyleyemeyiz. Amaç konu hakkında bilgilendirilip bir görüş sahibi yapmaktan ziyade okura kendi çözümlerini anlatmak için konu, bir araç haline getiriliyor. Ki bu da çokça karşılaşılan 'baştan sona aynı' eleştirisine neden oluyor.

Lafı uzatmaya gerek yok. Zamanınızı almayayım. Yukarıdaki paragraflarda da kısaca değindiğim sorunları da göz önünde bulundurarak söylemeliyim ki Önsöz dergisini gerçek anlamda çok beğendim. Özellikle 'Sanata dair notlar', 'İnsanın doğa karşısındaki durumu', 'İnsanın sistemden kaynaklanan durumu' 'Neredesin bay kim' ve kadın mücadelesi tarihi, feminizm vs başlıklarla işlenen konuların gerek anlatım dili, gerekse de insanlar anlasın diye, basitleştirme adı altında kaba bir anlatıma kaçmadan her kesimin okuyup anlayabileceği bir tarzda yazılmış. Ki birkaç konuyu ikinci defa okumama rağmen aynı sadeliği yakaladım. Ve büyük keyif aldım. 6. sayısı ne zaman çıkacak beklentisi içine girdim. Harcadığınız emeğe elinize sağlık, en azından bu sayı çok başarılı olmuş, başarı ve çalışmalarınızın devamını diliyorum.

Son olarak eğer bana Önsöz dergisini gönderebilerseniz takip etmek isterim. Burada bulma imkan ve olanaklarımız yok. Tekrardan çalışmalarınızda başarılar dilerken 17. yılınızda iddianızı daha da büyüttüğünüz bir yıl olması dileğiyle selam ve sevgilerimi gönderiyorum.

Selamlar

Vedat Düşkünner

BEN BİR HAPİSHANE KAPISIYIM

Hasan Şahingöz
Tekirdağ F Tipi Zindanı

Ben bir kapıyım
Kiminin çekip gittiği
Kiminin tekmeleyip içeri girdiği

bildiğiniz
kapılardan
değil...

Ben bir demir kapı
Hapishane kapısıyım
Çalmak ile açılmaz
Vurmak ile kırılmaz

y
ı
k
ı
l
a
s
ı

n demekle yıkılmaz
Ben bir demir kapı
Hapishane kapısıyım.

Kimi darda kalır, kapı kapı dolanır.
Kimi "umut!" der, aynı kapıyı gide gele aşındırır.
Kimi paşaya beye kapı kulu olur,

sırtını
sağlama
alır;

Kimininkine zulüm gelir dayanır.

Kimi birilerine sonuna kadar açar;
Kimi birilerinin yüzüne kapar.

Kimi kendine güvenir, her işte büyük açar;
Kimi darda kalır odun edip sobada yakar.

Kimi küser kapıya çıkmaz;
Kimi bir daha dönmek üzere kapatır çıkar.

Kimi nere gitse kapı dışarı edilir;
Kimi kapıdan baş köşeye buyur edilir.

Dardaysanız, çalarsınız kapıları
Karaysa bahtınız, nere gitseniz
duvar olur;
yüzünüze kapanır;
nere
gitseniz...

Yakar, kül eder umutlarınızı.

Ben bir demir kapı
Hapishane kapısıyım
Çalmak ile açılmaz
Vurmak ile kırılmaz

y
ı
k
ı
l
a
s
ı

n demekle yıkılmaz
Ben bir demir kapı
Hapishane kapısıyım

Üzerimde durgun,
Üzerimde çaresiz bakışların izleri

Ah! İzleri
yumruk izleri
olsa da

Tahmin ettiğiniz gibi değil,
Göğüs kafesimde bir yürek taşıyım.
Ben de görür, ben de duyarım.

Ben de telaşlanır ben de heyecanlanırım.
Ben de neşelenir, ben de hüzünlenirim.

Taa o güne kadar, her şeyim oldu;

telaşlandığım,
heyecanlandığım,
neşelenip,
hüzünlendiğim,

O güne kadar... Ağladığım hiç olmadı.

DUVARLAR!.. Yok...

dilleri
olsa
da
konuşamazlar;
o
günü
anlatamazlar.

O gün mermilerle delik deşik ettiler onları
O gün bombalarla parçaladılar, dağıttılar onları
O gün al kanlara buladılar onları.

O gün ben duydum:
“Teslimiyet mi Ölüm mü?” diyenlere karşılık
ö
l
e
c
e
ğ
i
z, diyen evlatların,
bıkıp
usanmadan
dövüyor
acı
yüreğimizin
kapılarını,
diyen anaların haykırışlarını.

O gün ben gördüm;
Ateş topuna çevirip bedenini
Ölümün üzerine korkusuz yürüyenleri
Gördüm, zulmün elinde ölümün dehşetini
Gördüm, yalanın ve hilenin
zulmün elinde
çirkinlikten
kahpeliğe
nasıl
dönüştüğünü.

O gün dokundum:
Kurşunun delip delip geçtiği yaraya
Yaradan akan oluk oluk kana
Bombaların parçaladığı bir göğüs kafesine
Göğüs kafesinde
umut umut
çarpmaya devam eden
bir yüreğe.

Dokundum,
Vurulup düşenlerin
zaferi
müjdeleyen
kınalı
parmaklarına

O gün ben hissettim:
Yanık insan etinin kokusunu ciğerlerimde.

O gün ben,
tattım
barutu.

O gün ben,
tattım
kanı

O gün tattım ben acıyı.

O gün ben ağladım.
O gün ben de dövdüm döşümü;
ben de dövdüm dizlerimi;
ben de
vura
vura
kanattım başımı
ben de
kelep
kelep
yolup attım saçlarımı

Dayanamadım,
h
a
y
k
ı
r
d
ı
m:
Ölüüüüüüüm,
ÖLÜM!

Bu
devir
artık
senin
son
saltanatın
ÖLÜM!

YETER!
Yetmez mi
Yeter artık
BİTSİN ZULMÜN ÖLÜM!
Bir
Bir
Toprağa düşürdüklerinde fişkıranlar,
Seni yere serecek zulüm!
Estirdikleri fırtınada

boyun
devrilecek
ÖLÜM!

O GÜN
O gün 19 ARALIK'tı.
O gün 2000 yılını gösteriyordu

kanlı
takvim
yaprakları

NAZIM HİKMET GELENEKSEL-MODERN TÜRK ŞİİRİ

Şimdi ya da şu an, zaman olmayan zamandır. Buğdayın un olduğu ve buğdayın un olamadığı zamandır. Değirmen taşlarından altta olanı geçmiş; üstte olanı ise gelecektir. Gelecek ve geçmiş arası hiçtir, ilham boşluğudur. Şair zamanıdır. Okuyanı, dinleyeni en güzel duygulara sürükleyen şiirler bile, şairin adeta can çektiği bu boşlukta oluşur. O boşluk, insanlık vicdanının laboratuvarıdır. Toplum yaşayışının bütün birikimleri geçmişe aittir. Bir toplum geçmişinde neleri yapmış ve neleri toplumsal yaşayışına katmışsa, gelecekte de yapmış olduklarının ve yaşamış olduklarının daha iyisini, daha güzelini yapmak ve yaşamak çabasında olacaktır. Yaşadığı her dönemde, ekonomik, siyasal, sosyal ve benzeri alanlarda çağın gerisinde kalmış ve bilim geleneği oluşturamamış Türk toplumu, benzeri toplumlarda da olduğu gibi, az sayıda kelime kullanmakla birlikte olağanüstü zengin bir dil kurmayı başarmıştır. Bu dil zenginliği, dile dayalı sanatlarda, özellikle de şiirde, -geçmişte olduğu gibi- gelecek için de çok büyük imkanlar sunmaktadır.

İçerisinde bulunduğumuz zaman ve ilerisi, gelecektir. Ancak, gelecekte olmak en azından bir özlem gerektirir. İçerisinde bulunduğu zamana uyanmamış ya da uyandırılmamış insanların, çağı yaşadığı söylenemez. Modernist şair, çağı yaşamaktan da öte, ileri zamanlara ilişkin düşünceler taşıyan, hayaller kuran, öngörüler sunan şairdir.

Türk şiir geleneğinin, sözlü ve yazılı olmak üzere, iki ana kanalı vardır.

Birinci ana kanaldan, şairlerin şiir söyledikleri Halk Şiiri akmaktadır. Halk Şiirinin (Söz'ü şiir) başlama tarihi, Türk Dilinin ortaya çıkışı kadar eski ve belirsiz zamanlara dayanır. Halk Şiiri taşra şiiridir, toprak şiiridir. Türk şiir geleneğinin ikinci ana kanalı ise en bilinen adla Divan Şiiridir. Kentli şairlerin yazdıkları, İslamiyet etkisiyle başlayan ve gelişen Divan Şiiri, (Halk Şiiri gibi) kendine has disiplinler içerisinde, altı yüzyılı aşan bir ömür sürmüştür. Tanzimatla birlikte başlayan ve Fecr-i Âtili yılları da içerisine alan Türk şiirindeki batıya yönelme çabalarını da Divan Şiiri Geleneği içeri-

sinde değerlendirmek gerekir. Çünkü bu dönem Türk Şiiri, bütün yenileşme çabalarına rağmen; şiirin ana unsurları olan dilde ve anlatımda olduğu gibi, ölçüde de Divan Şiiri Geleneğine bağlı kalmıştır ve daha önemlisi yüksek zümreli olmak niteliğinden kurtulamamıştır. (Esas olarak, Tanzimatla başlayan bu süreçten söz edilirken; Tanzimat Dönemi Türk Şiiri, Servet-i Fünûn Dönemi Türk Şiiri, Fecr-i Âti Dönemi Türk Şiiri gibi yapay, zorlama dönem başlıkları oluşturmak yerine; Divan Şiiri Geleneğinin Arayış Dönemi, Divan Şiiri Geleneğinin Çöküş Dönemi ya da benzeri bir alt başlık kullanmak daha doğru olacaktır. Zira, geçmiş eskidikçe, ayrıntılar silinir.) Osmanlı Devletinin fiilen yıkılmasıyla birlikte, Divan Şiiri de misyonunu tamamlamıştır. Dayanaksız kalan Yazılı Şiir Geleneği şiddetli savrulmaktadır. Bu savruluşta, kimi şairler eski şiirin rüzgarına kapılırlarken; kimi şairler de Halk Şiirinin eşğine koymuşlardır başlarını.

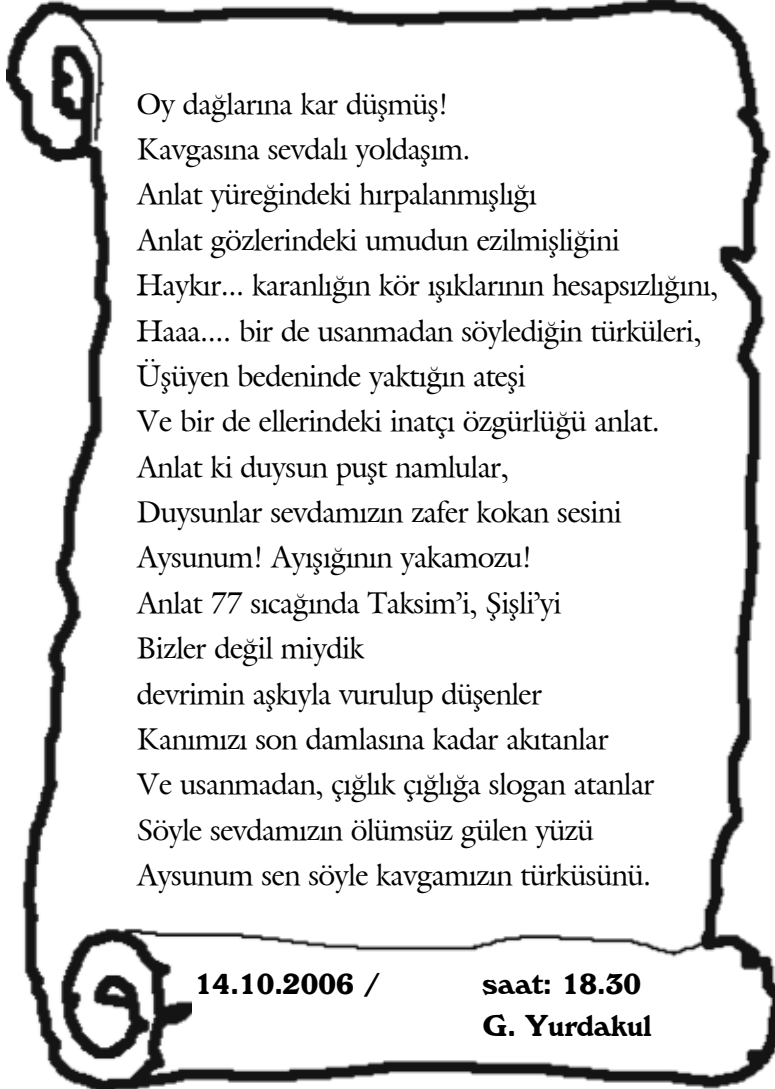
Ne var ki bu Savrulma Dönemi Şiiri, ne eski şiirin (Divan Şiiri) olağanüstü görkemini ve ne de Halk Şiiri içtenliğinin yanına bile yaklaşabilmiştir. Derken, sahn-ı sühânde bir harmandalı başlar. Harmandalı, tek kişilik bir danstır. Söz meydanındaki dansçı Nâzım Hikmettir. Nâzım Hikmet, o güne kadar birbirlerinin uzağında, birbirlerini görmezlikten gelen ve farklı toplum kesimlerine hitap eden iki şiir geleneğini (Halk Şiiri ve Divan Şiiri) aynı harmanda, en çağdaş, en modern aletlerle harmanlamayı başarmıştır. Nâzım Hikmet'in şiiri, ne halkın anlayamayacağı ve ne de yüksek zümrenin burun kıvracağı bir şiirdir. O zamana kadar şiir üzerine yapılan kısır tartışmalar bitmiş, gelenekçi ama geleneğe meydan okuyan; çağdaş ama çağı aşan (modern) bir şiir dönemi başlamıştır.

Ne var ki zaman, talihsiz bir zamandır. Zamanın iktidarları (günümüzde bile) bilinen siyasi nedenlerle; şairleri, aydınları ise bilinen insani(!) nedenlerle (bilerek ya da bilmeyerek) yok etmeye çalışırlar şahlanan Türk Şiirini. "Garipçiler Monalisa" resmini herkes yapar. "Ara Güler'in çektiği fotoğrafı herkes çeker" gibi ipe sapa gelmez bir söylemle, herkesin şiir yazabileceğini vaaz ederler. Böylece, şairsiz şiir dönemi başlar. Şiir dünyasının kapısı yağmaya açılmıştır artık. İkinci Yeni kapıyı, pencereyi dağıtır, dalar şiir dünyasına. Oysa girdikleri yerde ne şiir vardır, ne de dünya. Günümüz

Türk şiirinde ise, ağırlıklı olarak, yukarıda özetlemeğe çalıştığımız olumsuz etki devam etmektedir. Bir başka deyişle sahn-ı sühan işgal altındadır. Ancak işgalcilerin “şiirimiz çıkmazda”! Feriyatlarını bir ışık olarak algılamak gerekir.

Kısaca: 1. Geleneksel-Modern Türk Şiiri ya da gelenekçi-Modernist Şair sözleri, sapı samandan ayırmak için, geçici adlandırmalardır. Esas olarak ne şair ne de şiir sıfatlandırılmaz. 2. Geleneksel-Modern Türk Şiiri, bir şiir manifestosu değildir. 3. Edebiyat Tarihi, başta şair ve yazarlar olmak üzere edebiyatla ilgili herkesin pusulasıdır. Eksiksiz, doğru yazılmalıdır ve eksiksiz doğru okunmalıdır. 4. “Geleneksel-Modern Türk Şiirinin Mimarı Nâzım Hikmettir”. Söylemi, çok özgün bir saptama olarak görülmemelidir. Nâzım Hikmet, bir çok değerli araştırmacı ve incelemececi tarafından benzeri söylemlerle nitelendirilmiştir.

5. Orta ve Yüksek öğretim kurumlarının, ilgili ders ve ilgili alanlarında, Nâzım Hikmetle başlayan şiir dönemi mutlaka- yukarıda sözü edilen önem ve ağırlıkta yer almalıdır.

Kaliteli Ölmek

Recep ADIBELLİ

Yalnız kalmak, hiç konuşmamak, susmak ve düşüncelerimi azat etmek. Bu gece düşüncelerim konuşacak. Sessizlik içinde tartışacağız geçmiş, geleceği, dünyanın aklımıza gelen hallerini. Bir sigara yaktım. Sorduğu soruları cevaplamaya çalıştım. Hepsinde başarısız oldum. Ağırdu sorular bana göre. Beni anlatıyordu ama ben kendimi bilmiyordum. Daha sonra “neyi bildiğini anlat” dedi. Hiçbir şey bilmiyordum. “Niçin yaşıyorsun dedi. “Kaliteli ölmek için” dedim. “Nasıl kaliteli öleceksin?” “Dürüst olarak” dedim, “çok çalışarak.” “Başka” dedi. Hala soruya cevap veremediğimi söyledi. “Evet” dedi, “başka?” “Paylaşıyor” dedim. “Neyi paylaşarak?” “Düşüncelerimi, yaptıklarımı, sahip olduklarımı.” “Neye sahipsin” dedi. “Bilmiyorum” dedim. “Nasıl kaliteli öleceksin o zaman? Hiçbir şey sahip değilsin” dedi. Durdum. Sustum. O konuştu, ben dinledim. Tokat gibiydi her söylediği. Bu gece düşüncelerim özgürdü. Ve ben tutsak olmuştum düşüncelerime, benim onu tutsak ettiğim gibi. Hiç konuşma şansı tanııyordu. Bu hakka sahip olduğumu düşünmüyordu ve geçmişim bunu doğru kılıyordu. Hiç danışmamışım düşüncelerime. Her şeyi ezbere yapmışım. Düşüncelerim beni cezalandırıyor. Hiçbir şey yapmadığım için acılar çektiriyor. Gözyaşı dökmeme bile izin vermiyor. Yüzüm kızarmıştı; utanıyordum. Ne yapacağımı bilmiyordum. Afallamıştım düşüncelerimin karşısında. Kendi düşüncelerimin, belki de sahip olduğum tek şeyin karşısında.

SONSÖZ

BİR SONSÖZCÜ SORUYOR

- 1- Dünya çok büyük ve herkese yer var. Öyleyse neden büyükler onu paylaşamaz?
- 2- Büyükler dünyasında neden çocukların duygu ve düşünceleri yoktur?
- 3- Neden büyükler bizlere verdikleri öğütleri, kendileri uygulamaz? Yoksa onlara da öğüt verecek daha büyük birilerini mi bulmak lazım?
- 4- Büyüklerin çocukları daha fazla örnek alması için ne yapmalıyız?
- 5- Çocuklar birleşseler çocukları döven büyükleri dövebilirler mi, yoksa büyükler çocukları yine kandırabilir mi?
- 6- Niye büyükler bu dünyada yalnız kendileri varmış gibi davranırlar?
- 7- Büyüklerin bizim gibi çocuk dünyaları olmadı mı? Ya da hafızaları bu kadar zayıf mı?

Soru ve cevaplarınızı sonsoz.onsoz@gmail.com adresine bekliyoruz.

7 yaşındaki Ceren Demir'in Filistin'li çocuklara yazdığı mektup.

**Siz üzülmeysin, ağlamaysin.
Yaranız yüreğinizde saklansın.
Siz onları yenmeye çalışın.
Onları yendiğinizi göreceksiniz.
Kiminizi öldürenleri, yaralayanları siz de yaralayacaksınız.
Artık güçlenip,
Toprağınızı elinizden almalarına izin veremeyeceksiniz,
Hep güçlü olup kötülerini yeneceksiniz.
Tek bir buna inanın.
Biz hep sizden olacağız.
Hep kötülerle savaşaacağız.
İyileri de destekleyeceğiz.
Sizin gibileri destekleyeceğiz.
Ama size son bir defa söylüyorum:
Ne olursa olsun,
Toprağınızın elinizden almasına izin veremeyeceksiniz.**

TAKSİM AYIŞIĞI

İZMİR AYIŞIĞI

ANTEP AYIŞIĞI

Adana Ayışığı Ekin Sanat Merkezi

Tepebağ mah. Cemal Gürsel Cad.
Ali Hikmet İshanı Kat:4 401
Seyhan / Adana
Tel: 0322 363 70 62

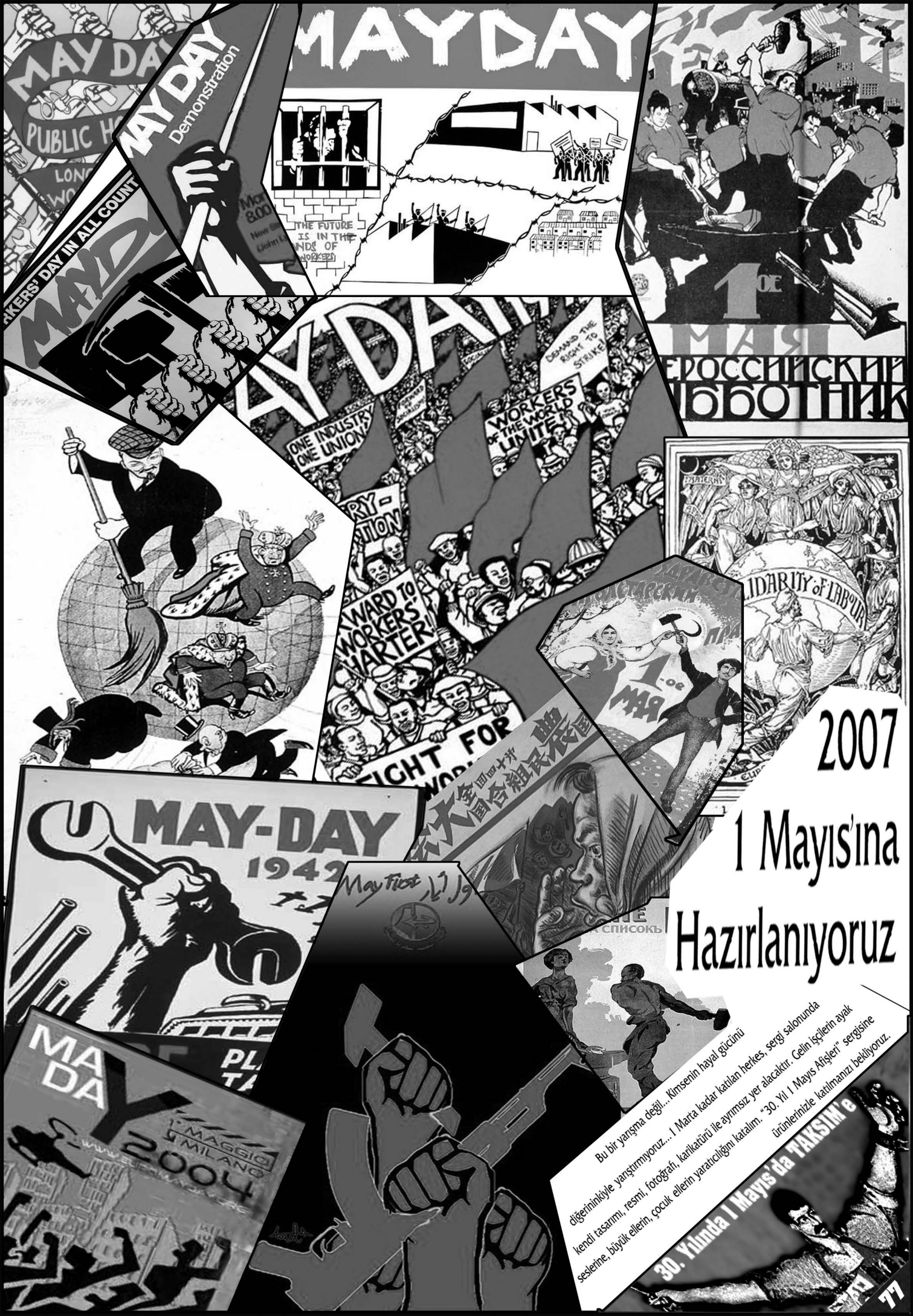
Açıldı..

İKİTELLİ/GAZİ ESM

SARIGAZİ EKİN SANAT DERNEĞİ

2007 1 Mayıs'ına Hazırlanıyoruz

Bu bir yarışma değil... Kimsenin hayal gücünü
diğerininkiykle yarışmıyoruz... 1 Mart'a kadar katılan herkes, sergi salonunda
kendi tasarımını, resmi, fotoğrafı, karikatürü ile ayırmız yer alacaktır. Gelin işçilerin ayak
seslerine, büyük ellerin, çocuk ellerin yaratıcılığını katalım. "30. Yıl 1 Mayıs Afişleri" sergisine
ürünlemlerinizle katılımınızı bekliyoruz.

30. Yılında 1 Mayıs'ta TAKSİM'e